

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DEKİ TERÖRLE MÜCADELE BAĞLAMINDA
MODERN İSTİHBARAT TEKNİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Yasin ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Ali AYATA

BİLECİK, 2013

Referans No: 10006158

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**TÜRKİYE'DEKİ TERÖRLE MÜCADELE BAĞLAMINDA
MODERN İSTİHBARAT TEKNİKLERİNİN İNCELENMESİ**

Yasin ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Ali AYATA

BİLECİK, 2013

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA
JÜRİ ONAY FORMU

...../...../201.....

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 15.05.2013 tarih ve 99 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 26.06.2013 tarihinde Tez Savunma Sınavı yapılan Yasin ATALAY'ın "Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması Kamu Yönetim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

ÜYE
(TEZDANİŞMANI): Doç. Dr. Ali AYATA

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Murat ERCAN

ÜYE : Yrd. Doç. Dr. Deniz TURAN

ÜYE :

ÜYE :

ONAY

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

TEŞEKKÜR

Çalıőmamda bana verdikleri destek için Doç. Dr. Ali AYATA ve Yrd. Doç. Dr. İdiris DEMİREL hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Çalıőmamın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen sevgili niőanlım Arife KOMSER'e teőekkürlerimi sunarım.

Yasin ATALAY

İstanbul, 2013

ÖZET

Türkiye'deki Terörle Mücadele Bağlamında Modern İstihbarat Tekniklerinin İncelenmesi

Yasin ATALAY

Terörizm sorununun uluslararası camiada kabul gören bir tanımının yapılamaması ve terörizmle ortak mücadele edilememesi sonucu terör örgütleri ortaya çıkmaktadır. Terör örgütleri, kullandıkları araçları ve yöntemleri teknolojik gelişmelere bağlı olarak değiştirmektedirler. Değişen araç ve yöntemler bu sorunla mücadele edilmesini daha da zorlaştırmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişen terör eylemleri insanlara ve yaşamsal kaynaklara ciddi zararlar vermektedir. Askeri yöntemlerle sürdürülen klasik terörle mücadele süreçleri terör eylemlerinin verdiği zararları engellemekte yetersiz kalmaktadır.

Terörle mücadele süreçlerinde askeri operasyonların ve demokratik açılımların, tek başına bu sorunun üstesinden gelemedikleri görülmüştür. Kısa süreli siyasi çıkar amaçlı çözümlerin, sorunu daha da kötü bir hale sokup, işin içinden çıkılmaz bir hal almasına sebebiyet verdiği ortadadır. Stratejik istihbarat, sorun çözmede sağlam temeller kurarak, analizler yapması ve uygulamada koordineyi sağlaması sebebiyle, terörle mücadele süreçlerinde etkin bir mücadele yöntemi olarak kullanılmalıdır.

Terörle mücadele sürecinde modern istihbarat teknikleri, terörizmin temelinde yatan sorunların en ince ayrıntısına kadar ortaya çıkarılmasında kullanılır. Modern istihbaratın bir gereği olarak kurgulanan Stratejik istihbarat yapılanması, olayların bir elden kontrol edilmesini gerektirir. Devletin gelişmesini engelleyen sorunların çözülmesi için gerekli tüm çalışmalar bu oluşum içerisinde organize edilir. Stratejik istihbarat oluşumu bünyesinde özel olarak yetiştirilmiş, alanında uzman personel ile birlikte toplumsal, ekonomik, psikolojik ve siyasi alanlardaki sorunların çözülmesi yolunda emin adımlarla yürünecektir. Stratejik istihbarat, sağlam bir yapı çerçevesinde kurgulanır ve terörle mücadele süreçlerine tam olarak entegre edilebilirse, insani ve ekonomik açıdan verilen kayıpların en düşük seviyeye düşürülebileceği ve toplumun kalkınması önündeki çoğu engelin kaldırabileceği görülecektir.

Anahtar Sözcükler

Strateji, İstihbarat, Terörizm, Örgüt, Mücadele, Koordine, Başarı.

ABSTRACT

The Study of Modern Intelligence Techniques In Terms of Fight Against Terrorism In Turkey

Yasin ATALAY

Terrorist organizations come out at the results of cannot make an uncontested definition for the problem of terror in international community and not have a common fight against terrorism. Terrorist organizations change their methods and equipments which they use depends on technological developments. The change of the methods and equipments makes the fight against terrorism more difficult. The acts of terrorism that changed depends on technological developments seriously damage people and naturel sources. The classic process of fight against terrorism which continuing with military methods are insufficient to obstruct the damages causes by acts of terrorism.

It has been seen that during the process of fight against terrorism, military operations and democratic reforms cant overcome this problem by itself. It is self evident that short term solutions which oriented political interest worsen the problem and causes it inextricable status. Because of the established strong bases for problem solving, analyzing and providing coordination in practise, strategic intelligence has to be used for an effective method of struggle during the process of fight against terrorism.

The modern intelligence techniques in the process of fight against terrorism use for to expose the problems that underlie terrorism till the most details. Structure of strategic intelligence edited as a requirement of modern intelligence require the acts controlled by one hand. All the necessary studies for solving the problems which obstruct Government's develop organized in this structure. The structure of strategic intelligence, within specially trained, acknowledged experts will take firm steps on the way of solving problems which are in the social, economic, political and psychological areas. If strategic intelligence constructs within a strong structure and is intedrated fully to the process of the fight against terrorism, it'll appear that humane and economical loss can reduce lowest level and most of the obstacles in front of the development of the community can remove.

Key Words

Strategy, Intelligence, Terrorism, Organization, Fight, Coordinated, Success.

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADYÖD	Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Demeği
AK-DER	Akıncılar Demeği
ANAP	Anavatan Partisi
ASALA	Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
BDP	Baş ve Demokrasi Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	Merkezi İstihbarat Teşkilatı
DDKO	Doğu Devrimci Kültür Ocağı
DEV-GENÇ	Devrimci Gençlik Federasyonu
DEP	Demokrasi Partisi
DHKP/C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/ Cephesi
DKB	Demokratik Kurtuluş Birliği
DTP	Demokratik Toplum Partisi
ETA	Bask Anayurdu ve Özgürlük
ETAM	Bask Anayurdu ve Özgürlük/ Askeri
ETAPM	Bask Anayurdu ve Özgürlük/ Siyasi- Askeri
FDKC	Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
GAL	Anti-terörist Kurtuluş Harekatı
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GCHQ	Hükümet İletişim Başkanlığı
GKK	Geçici Köy Koruculuğu
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
HPG	Halk Savunma Güçleri
HUMINT	İnsani İstihbarat
IMINT	Görüntü İstihbaratı
IRA	İrlanda Cumhuriyet Ordusu

IRB	İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği
İBDA/C	İslami Büyük Doğu Akıncıların Cephesi
İKK	İstihbarata Karşı Koyma
KADEK	Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KCK	Kürdistan Demokratik Toplum Konfederalizmi
KDGM	Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı
KDP	Irak Kürdistan Demokrat Parti
KİOKY	Kuzey İrlanda Olağanüstü Koşullar Yasası
KKK	Kürdistan Demokratik Konfederalizmi
KONGRA-GEL	Kürdistan Halk Kongresi
KON-KURD	Avrupa Kültür Demekleri Konfederasyonu
LTTE	Tamil Anayurdu (Eelam) Özgürlük Kaplanları
MAH/MEH	Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti
MC	Milliyetçi Cephe
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
Mİ5	Military Intelligence Section Five
Mİ6	Military Intelligence Section Six
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MLKP	Marksist- Leninist Komünist Parti
MSP	Milli Selamet Partisi
NAR	İtalya Devrimci Silahlı Örgüt
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NSA	ABD Ulusal Güvenlik Ajansı
OBİPAS	Operasyonel Bilgi Paylaşım Sistemi
OHAL	Olağanüstü Hal
PIRA	Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu
PKK	Kürdistan İşçi Partisi
PNV	Bask Milliyetçi Partisi
RİRA	Gerçek İrlanda Cumhuriyet Ordusu
RUC	İngiltere Ulster Güvenlik Teşkilatı
SİGINT	Sinyal İstihbarat
SHP	Sosyal Demokratik Halkçı Partisi

SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSO	Stratejik Servisler Ofisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TECHINT	Teknik İstihbarat
TDHP	Türkiye Devrimci Halk Partisi
TDKP	Türkiye Devrimci Komünist Parti
TİKB	Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TKEP/L	Türkiye Komünist Emek Partisi/ Leninist
TKF	Türkiye Komünist Fırkası
TKDP	Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi
TKP/ML	Türkiye Komünist Partisi/ Marksist- Leninist
TÖGY	Terörü Önleme Geçici Yasası
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
UDR	İngiltere Ulster Savunma Alayı
Vb.	Ve benzerleri ve bunun gibi.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	v
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MODERN İSTİHBARAT

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI.....	3
1.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme	3
1.1.2. Tarihsel Süreç	8
1.1.2.1. Dünyada İstihbarat	9
1.1.2.2. Türklerde İstihbarat.....	17
1.2. MODERN İSTİHBARATIN OLUŞUMU	27
1.2.1. Stratejik İstihbarat	29
1.2.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme.....	30
1.2.1.2. Tarihsel Açıdan Gelişimi	34
1.2.1.3. Stratejik İstihbaratın Yeri Ve Önemi	37
1.2.2. Taktik İstihbarat	40
1.2.3. Operasyonel İstihbarat.....	41
1.3. MODERN İSTİHBARAT OLUŞUMUNUN ETKİ ALANLARI	42
1.3.1. Siyasi İstihbarat	42
1.3.2. Askeri İstihbarat	44
1.3.3. Ekonomik İstihbarat	47
1.3.4. Sosyal İstihbarat	48
1.3.5. Coğrafi İstihbarat.....	51
1.3.6. Biyografik İstihbarat.....	52
1.3.7. Ulaşım ve İletişim İstihbaratı	53
1.3.8. Bilimsel ve Teknik İstihbarat	54
1.3.9. Siber İstihbarat ve Enformasyon Savaşı.....	55
1.4. MODERN İSTİHBARAT'TA KULLANILACAK TOPLAMA TEKNİKLERİ	55

İÇİNDEKİLER (Devam)

1.4.1. İnsan Kaynaklı İstihbarat Toplama (HUMINT).....	57
1.4.2. Teknik İstihbarat (TECHINT).....	62
1.4.2.1. Sinyal İstihbarat (SIGINT)	63
1.4.2.2. Fotoğraf / Görüntü İstihbaratı (IMINT).....	67
1.4.2.3. Uydu İstihbaratı	69
1.4.2.4. Nükleer İstihbarat	70
1.4.2.5. Radar İstihbarat.....	70
1.4.2.6. Elektronik ve İletişim İstihbaratı	71
1.4.2.7. Siber İstihbarat.....	72
1.5. MODERN İSTİHBARAT ANLAYIŞINDAKİ PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	74

İKİNCİ BÖLÜM TERÖR/TERÖRİZM

2.1. TERÖR/TERÖRİZM KAVRAMI	77
2.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme	77
2.2. TERÖR/TERÖRİZM TARİHİ.....	84
2.3. TERÖR/TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ	90
2.3.1. Uygulama Alanına Göre Terör/Terörizm.....	90
2.3.1.1. Siyasal Terör/Terörizm	90
2.3.1.1.1. Uluslararası Terörizm.....	91
2.3.1.1.2. Devlete Karşı Terör/Terörizm.....	93
2.3.1.1.2.1. Etnik ve Bölücü Terör/Terörizm	94
2.3.1.1.2.2. İdeolojik Terör/Terörizm.....	96
2.3.1.1.3. Devlet Destekli Terör/Terörizm	97
2.3.1.2. Dini İstismar Eden Terör/Terörizm	98
2.3.2. Uygulama Yöntemlerine Göre Terör/Terörizm	99
2.3.2.1. Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Terör/Terörizm	99
2.3.2.2. Teknolojik Terör/Terörizm	100
2.3.2.3. İntihar Saldırılarına Dayalı Terör/Terörizm	101
2.4. TERÖR/TERÖRİZMİN NEDENLERİ.....	102
2.4.1. Siyasi Nedenler.....	106

İÇİNDEKİLER (Devam)

2.4.2. Ekonomik Nedenler.....	109
2.4.3. Sosyo-Kültürel Nedenler.....	110
2.4.4. Psikolojik Nedenler.....	113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKE ÖRNEKLERİYLE TERÖRLE MÜCADELE SÜREÇLERİ VE STRATEJİK İSTİHBARAT'IN TÜRKİYE'DEKİ TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİNE ENTEGRE EDİLMESİ

3.1. ÜLKE ÖRNEKLERİ VE TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ.....	115
3.1.1. İspanya'nın Terörle Mücadelesi.....	117
3.1.1.1. ETA / Euskadi ta Askatasuna (Bask Anayurdu ve Özgürlük) Terör Örgütü.....	118
3.1.1.2. İspanya'nın Terörle Mücadelede İzlediği Yol.....	124
3.1.2. İngiltere'nin Terörle Mücadelesi.....	126
3.1.2.1. IRA/Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) Terör Örgütü.....	127
3.1.2.2. İngiltere'nin Terörle Mücadelede İzlediği Yol.....	130
3.1.3. Sri Lanka'nın Terörle Mücadelesi.....	133
3.1.3.1. LTTE / Liberation Tigers of Tamil Eelam (Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları) Terör Örgütü.....	134
3.1.3.2. Sri Lanka'nın Terörle Mücadelede İzlediği Yol.....	138
3.1.4. İngiltere, İspanya ve Sri Lanka Ülke Örneklerinin Terörle Mücadelede İzledikleri Politikaların Ortak Noktaları.....	140
3.2. TERÖRİSTLE MÜCADELE.....	142
3.3. TÜRKİYE'NİN TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİ.....	145
3.3.1. PKK/Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi) Terör Örgütü.....	157
3.3.1.1. Kuruluş Amacı ve Stratejileri.....	158
3.3.1.2. Siyasi ve Askeri yapılanması.....	159
3.3.1.3. Finans Kaynakları.....	163
3.3.1.4. Tarihsel Değerlendirme.....	166
3.3.2. Türkiye'nin Terörle Mücadelede İzlediği Yol.....	177
3.4. STRATEJİK İSTİHBARAT ARACILIĞIYLA MODERN İSTİHBARAT TEKNİKLERİNİN TÜRKİYEDEKİ TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİNE ENTEGRE EDİLME ÇALIŞMALARI.....	181

İÇİNDEKİLER (Devam)

SONUÇ.....	195
KAYNAKÇA.....	198
ÖZGEÇMİŞ.....	211

GİRİŞ

Terör/Terörizm sorunu insanlık tarihinin başlangıcından günümüze, önemini artırarak yerini korumuş, kullandığı metotların değişkenliği ve şiddeti gün geçtikçe artmıştır. Terörle mücadele etmeye çalışan ülkeler, bu soruna çözümler bulmaya çalışıp bunları uygulamaya koymuşlar, fakat bugüne kadar köklü kesin çözüm bulamamışlardır. Terör/ Terörizm akademik alanda, birçok akademisyen tarafından araştırma konusu olarak değerlendirilmiştir.

İstihbarat, çalışmanın ilk bölümünde kavramsal, tarihsel ve kullanılan yöntemler açısından irdelenecek ve oluşturulmak istenen yapının ne olduğuna, nasıl anlaşıldığına değinilecektir. Daha sonra, bu alandaki sorunlar ve çözüm önerileri kısaca örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Terör/Terörizmin ne olduğu nasıl anlaşıldığı ve anlatıldığı tarihsel gelişim çerçevesinde verilerek, sorunun nasıl ortaya çıktığı, yöntemlerinin ve çeşitlerinin neler olduğu, sonuçlarının kimi nasıl etkilediği ve bu zararlı yapısına rağmen nasıl dış destek bulma imkânı bulunduğuna konulmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde ise birebir aynısının örnek alınması tavsiye edilmemekle birlikte, diğer ülkelerin terörle mücadele süreçleri değerlendirilecektir. Bu süreçte terör örgütlerinin faaliyetleri ve ülkelerin bunlara karşılık hangi mücadele politikalarına başvurdukları irdelenmeye çalışılacaktır. Daha sonrasında Türkiye'nin terörle mücadele sürecine değinilerek, özelde PKK terör örgütü, amaçsal, tarihsel yönlerden incelenmeye ve Türkiye'nin bu süreçte tarihsel olarak nasıl politikalar izlediği ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu bölümün son kısmında ise Türkiye'nin terörle mücadele sürecinin, nasıl yönetilmesi ve neler yapılması gerektiği anlatılacaktır. Bu alana yönelik detaylı kaynak bulma zorluğundan yapılan tespitlerin uygulamadaki tekniksel çıktılarının usullerine girilememiş, sadece terörle mücadele de hangi yöntemlerin, nasıl bir yolla yapılabileceğine değinilmiştir.

Çalışmada, istihbari yöntemler aracılığıyla terörle mücadele de, daha az insani ve mali kayıp vermek için nasıl bir yöntem izlenmelidir, bu araştırılacaktır. Bu da, Stratejik istihbarat üzerinden, bu kavrama yüklenen misyona ek değerler ve yöntemler eklenerek, yapılmaya çalışılacaktır. Modern istihbarat yapılanması olarak

değerlendirilen Stratejik İstihbaratın, Modern İstihbarat teknikleri ile birlikte bütünleşerek, tüm sorunların içerisine entegre edilmesi gereklidir. Kurgulanan bu yapının, Stratejik İstihbarat olarak belirlenmesinde, en önemli amaç, terör sorununun köklü ve uzun soluklu bir mücadeleyle azaltılabilecek ya da bitirilebilecek bir vaka olmasıdır.

Çalışmanın, Terör/Terörizm sorununun minimize edilmesi bağlamında yapılacak faaliyetlerde, faydalı olacağı ümit edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM MODERN İSTİHBARAT

1.1. İSTİHBARAT KAVRAMI

Bir ülkenin geleceğini görebilmek için, o ülkenin geçmişte istihbarata verdiği değere, günümüzde devlet yapılanması içerisinde, toplumsal algıda ne ifade ettiğine ve konumuna bakmamız gereklidir. Bu çözümlene sonucunda, bir ülkenin geleceğine, daha açık ifade etmek gerekirse, ülke sorunlarıyla nasıl başedebileceğiniz hususuna tüm yönleriyle vakıf olabilirsiniz. Devletlerin uluslararası arenadaki konumları ve ilişkileri, gizli bir şekilde yürütecekleri açık/kapalı kaynaklı istihbarata dayalı bir şekilde, bu istihbarat yapılanmasının ne kadar profesyonel ve kurumsal çalıştığıyla yakından ilgidir. Tarihte istihbarata gerektiği önem ve hassasiyeti göstermeyen devletler, kısa bir süre içerisinde tarih sahnesinden silinmişlerdir. Ülke içi sorunlar ne kadar büyük ve köklü olursa olsun, istihbarat yapılanmaları bu sorunun temeline inerek, demokratik yapı gereği iş başında olan temsilcileri, doğru bilgilerle donatmakla mükelleftirler. Bu sayede sorunun temeline inilerek, kanayan yaranın üstünün kapatılmasından ziyade köklü ve doğru bir iyileştirme sürecine girilmesi sağlanacaktır. İstihbaratın bu kadar stratejik öneme sahip bir konumda olması bu kavramın doğru anlaşılmasının zaruri kılmaktadır. Bu çerçevede öncelikle istihbarat kavramının etimolojik ve kavramsal bir incelemesi yapıldıktan sonra istihbarat anlayışının, tarihsel süreç içerisinde nasıl bir gelişim içerisinde olduğu, Dünya ve Türkiye özelinde ayrı ayrı incelenmeye çalışılacaktır.

1.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme

Yunancadan Türkçemize giren, “köken bilimi” (Türkçe Sözlük, 1988: 740) Osmanlıcada ise “ilmi iştirak” (Hançerlioğlu, 1977: 93) anlamlarına gelen etimoloji kelimesini kullanmamızda temel amaç incelemeye çalıştığımız strateji ve istihbarat kelimelerinin günümüzdeki kullanımlarına nasıl kavuştuklarını anlatmak içindir.

İstihbarat kavramının anlamlandırılması ülkeler arası farklılıklar göstermektedir, buradaki farkın oluşmasındaki en önemli sebep istihbaratın oluşmasında geçirilen

evrelere bakış farklılıklarıyla eşdeğerdedir. Mesela Türkiye’de istihbarata konu iki kelime “ihbar ve muhbir”, kelime anlamı olarak “ele verme, ispiyonculuk” olarak kamuoyunda yanlış anlamlandırıldığı için, bu işi yapanlar kendilerine toplumsal alanda saygın bir yer bulamamışlardır (Yurtsever, 2008: 13). Ülke yönetiminin istihbarata bakışı, güvenilirlik açısından, yapılan işe ve edinilen istihbari bilgilere karşı toplumsal algıdan ayrılan, tamamen zıt bir durum sergiler.

Tılısbık ve Akbal (2006: 10), “İstihbarat kavramını tanımlayabilmek, anlayabilmek, onunla ilgili bir şeyleri ortaya koyabilmek için, kavramın kelime anlamı olarak ne ifade ettiğini irdelemek gerekecektir” demektedir. İstihbarat kavramının kelime anlamı olarak nereye dayandığını incelediğimizde, Arapça habera kelimesinden türediğini, bu kelimeden türeyen diğer bir kelimeninde haber kelimesi olduğunu, sözlüksel olarak yeni bir bilgi vermek ya da yeni bir bilgi almak anlamına geldiğini görmekteyiz (Bahar, 2009: 19). Diğer taraftan istihbarat kelimesi, Arapça istihbar kelimesinin çoğulu olarak, haberler veya yeni öğrenilen bilgiler olarak tanımlanmaktadır (Yurtsever, 2008: 13).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (1998: 1107), istihbarat kavramının karşılığına, “haber alma” tanımının yanında yeni öğrenilen bilgiler, haberler; bilgi toplama” gibi tanımlara da rastlamaktayız. Osmanlıca – Türkçe Lügat ’ta ise istihbarat, “alınan, duyulan haberler; haber almalar” (Devellioğlu, 2010: 524) olarak tanımlanmaktadır. Fakat istihbaratın yaptığı iş yalnızca haber almak değildir. Bu yüzdendir ki, İngilizce’ de istihbarat tanımını yapabilmek için “zekâ, akıl” (Redhouse Sözlüğü, 1996: 513) olarak tercüme edilen “intelligence” kelimesinin yer aldığını görmekteyiz (Gündoğar, 2007: 24).

Ümit Özdağ ise; kelimenin İngilizce “intelligence” anlamından yola çıkarak bunun Türkçemizde “zekâ, akıl, anlayış haber, bilgi ve istihbarat” anlamlarına geldiğine dikkati çekerek. İngilizce literatüründe vurgunun, bilgilerin toplanmasında değil, toplananların birleştirilmesinde ve değerlendirilmesinde olduğunu belirtmektedir. Türkler, bilginin toplanmasına daha fazla ağırlık verdikleri için kelime olarak istihbaratı; Amerikalılar ve İngilizler ise bilginin değerlendirilmesine ağırlık verdikleri için intelligence sözcüğünü aynı organizasyon adı altında kullanmışlardır (Özdağ, 2011:

17-18). Diğer taraftan bu durum Almanlar da haberler anlamına gelen Nachrichten, kelimesi ile ifade edilmektedir (Yurtsever, 2008: 14).

İstihbarat kavramı toplumsal algıda, filmlerden veya romanlardan izlenen ve okunulan silahlı adamlar, suikastlar, entrikalar ve hayali silah ve ölüm teknikleri olarak yer edinmiştir. Örtülü operasyonlar olarak tabir edilen film ve roman boyutu istihbaratın sadece ufak bir parçasını oluşturur. Bu durum, hastaneler açısından ölümün nasıl bir yeri varsa istihbarat kavramı açısından da yukarıda sayılanlar aynı yere sahiptir. Fakat işin garibi hastaneler insanların gözünde tedaviye gidilen yer olarak düşünülse de, istihbaratta durum aynı şekilde değildir, bunun sebebi ise kavramın ve uygulayıcılarının yeterince tanınmaması olarak değerlendirilebilir (Özdağ, 2011: 27).

1950’li yıllar istihbaratın akademik alanda kendisine yer edinmeye başladığı ve diğer bilim dallarıyla etkileşim içerisine girdiği bir dönemdir. Bu dönemden itibaren istihbarat alanında akademik çalışma yapan bilim adamları, istihbaratı tüm yönleriyle açıklayıcı bir teoriye ihtiyaç duymuşlardır (Gündoğar, 2007: 25). İstihbarat kavramının, tanımını yapmak kolay değildir ve üzerinde fikir birliğine varılabilmiş bir ortak tanım mevcut değildir (Urhal, 2009: 468). Nedeni ise açıktır, çünkü istihbarat, güvenlik, ekonomik, siyaset, toplumsal vb. alanların içine öyle bir yerleşmiştir ki onlar için olmazsa olmazdır. Bankacılığın, toplumsal eylemlerin, siyasetin yapacağı manevraların ve ayrıca en önemlisi güvenlik alanının istihbarat olmadan düşünülmesi ve başarılı olması imkânsızdır. Aydın’a göre istihbaratın konusu, “Gelecek tehlikeleri önceden görmek, olayları gerçekleşmeden kestirebilmek, siyasetten ekonomiye, uluslararası ilişkilerden enerjiye, savaşlardan barışın sürdürülebilir olmasına kadar hemen her alan” (Aydın, 2010a: 14) olarak görülmelidir. Bu alanların çok geniş olması sebebiyle, istihbaratın tanımına da bu çeşitlilik içerisinde yön vermeye çalışacağız.

Sherman Kent ilk istihbarat teorisyenlerinden sayılmaktadır ve istihbaratı kullanılış şekline bağlı olarak “bilgi, bu bilgiyi üreten organizasyon ve bilginin oluşturulması faaliyeti” (Gündoğar, 2007: 25) olarak üç farklı şekilde tanımlamaktadır.

İstihbarata gelince bu, türlü imkân ve vasıtalarla herhangi bir konuda elde edilen haberlerin ayrılması, birleştirilmesi, tertiplenmesi, değerlendirilmesi, yorumlanarak bunlardan bir sonuca varılması, ayrıca, mukabil faaliyetlere karşı konulması, yıkıcı propagandaların önlenmesi ve olumlu haberlerin yayılmasıdır (Yakın, 1969: 29).

Karabekir ise, istihbaratı, “barışta ve savaşta doğru haber almak, yanlış haber yaymak” (Karabekir, 2004: 3) olarak tanımlamaktadır. İstihbarat kurumları ve uygulayıcıları için hiçbir bilgi farklı değildir ister büyük ister küçük olsun, bilgi içeren her şey aynı değerde sahip çıkarılır.

İstihbarat, bir devletin ya da herhangi bir kuruluşun güvenliği ile ilgili alanlarda devlet ya da özel kişiler tarafından toplanan başka bir devlete, hükümete, siyasal gruba, partiye, askeriye ve herhangi bir harekete ait olduğuna inanılan bilginin toplanması, analizi, üretimi, bilgi yaymak ve bilginin kullanımı olarak tanımlanabilir (Çınar, 1997: 105).

*Teknik açıdan istihbarat sadece haber ile sınırlı olmayıp bir fonksiyonu, bir işlemi ifade etmektedir. Bu noktada istihbarat; nakledilen, işleme tabi tutulan, değerlendirilmiş **bilgi**, belirli metotlarla elde edilen **haberler**, haber toplamak için yapılan bütün **gayretler**, bir bilgi özetini elde etmek için sarf edilen **faaliyet** ve haber toplamak için organize edilmiş görevlendirilmiş, **teşkilat (örgüt)**, **servis**, **daire**, **büro** anlamlarında kullanılır (Urhal, 2009: 467).*

İstihbarat, diğer bir deyişle; “bilgi toplamak, bilgi düzenlemek ve kişi ya da konu hakkında özel araştırma yapmaktır. Yani; yeni öğrenilen bilgiler, belgeler, haberler-bilgi toplama, haber almadır” (Aydın, 2010a: 14).

İstihbarat M. Atay’a göre, “...bir ülkenin rakiplerinden daha fazla avantaj sağlamasını veya en azından yaşamaya devam etmesini sağlamaya yarayan bilginin toplanmasıdır” (Özdağ, 2011: 27).

İstihbarat, “haberlerin (ham bilgilerin) işlenmesi (tasnif, kıymetlendirme, yorum) sonucu üretilen bir ürün veya bilgidir” (İlter, 2002: 1).

İstihbarat, “Her ülkenin, yabancı devletler hakkında bilgi toplamak, toplanan bilgileri değerlendirmek ve hassas taraflarını kullanarak onları zayıflatmak bölmek için yapılan faaliyetlerinin” (Uyar, 2005: 284) tümüdür.

İstihbarat için yorum ve kurgulama kavramları, bilinenin, ona eklenen yeni bilginin ve son aşamada mevcut tüm bilgilerin karışımının çözümlenebilmesi için olmazsa olmazdır. Bundan ötürü istihbaratı, elde edilen verilerden çok elde edilenlerin yorumu ve kurgulanması olarak tanımlayabiliriz (Özdağ, 2011: 29).

İstihbarat, genel olarak kişilerin, grupların veya kurumların herhangi bir konuda bilgi toplaması anlamını taşımasına rağmen, teknik olarak bir devletin kendi güvenlik politikasını yürütmek için yurt içinde ve yurt dışında askeri, siyasi, ekonomik, sosyal, coğrafi, biyografik, ulaştırma, haberleşme gibi konularda bilimsel

ve teknik yöntemlerle bilgi toplaması, bunları sınıflandırması, analiz etmesi ve karşı casusluk çalışmaları yapması anlamına gelir (Bahar, 2009: 19).

Kavramın derinliklerine girdikçe, istihbaratın tanımı ile ilgili başka özelliklerde ortaya çıkar. İstihbarat, muhafazakâr bir yoruma göre, “Kamuya açık olmayan bilgiler, en azından veya kısmen bu tür bilgilere dayanılarak yapılan analizlerin siyasi karar alıcılar veya hükümet içindeki diğer aktörler için hazırlananlarıdır. İstihbaratı ayrıcalıklı yapan şey, gizlice toplanan bilgiyi kullanması ve karar alıcıların taleplerini zamanında karşılayacak şekilde hazırlanmasıdır (Özdağ, 2011: 29).

İstihbarat; ulusal güvenlik için talep edilen, politika yapanlara sağlanan, belirli tipteki önemli bilgilerin sağlandığı süreç olmakla birlikte, bu sürecin ürünleri, sürecin ve bu bilginin karşı istihbarat aktivitelerinden korunması ve hukuksal otoriteler tarafından talep edildiği zamanlarda operasyonların gerçekleştirildiği bir oluşumdur (Miman, 2007: 18).

Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından istihbarat şu şekilde tanımlanmaktadır: “İstihbarat ham bilgilerin işlenmesi sonucu üretilen bir bilgidir. Bir başka ifadeyle istihbarat tekniği teşkilatı ve faaliyet itibarıyla mevcut olması lazım gelen organları ve konuları içine alır. Bu nedenle istihbarat planlama, araştırma, deliller toplama, çeşitli akli ve ilmi metotlarla onları değerlendirip bir sonuç istihbarat edip, kullanma faaliyetlerini içine alan bir manaya sahip bulunmaktadır” (Köseli, 2009: 53-54).

Uyar’a göre ise istihbarat, “planlama, araştırma, deliller toplama, çeşitli akli ve tecrübi ilmi metotlar ile bunları değerlendirilip bir sonuca varma ve kullanmadır” (Uyar, 2005: 284).

Esas olan istihbaratın bilgi ile olan doğrudan ilişkisidir, diyen Nurullah Aydın, “İstihbarat = Bilgi + Haber” alma formülasyonunu da doğru bir tanımlama olarak adlandırmaktadır. Amacı bilgiyi ele geçirmek olan istihbaratın, temel direği, işgal çerçevesi, bilgidir. Gereksinimler doğrultusunda haberler toplanır, düzgün bir biçime getirilir, değerlendirilir, işlenir, sentezlenir, analiz edilir ve kim tarafından talep edilmişse uygun bir şekilde sunulur (Aydın, 2010a: 15).

Özdağ, Abram Shulsky’nin , “İstihbarat, her tür politik, ekonomik, sosyal ve askerî olayı anlamayı ve gelişmeleri öngörmeyi amaçlayan evrensel bir sosyal bilimdir” (Özdağ, 2011: 30) ifadesine çok önem atfetmiş ve bunda da ne kadar haklı olduğunu kendi anlatımlarıyla da bütünleştirmiştir.

Yukarıda verilen tanımlardan hareketle yola çıkarak, istihbaratın temel amacının, rakip devletin / kuruluşun / birliğin,

- *Mevcut ve potansiyel rakiplerin kısa ve uzun vadeli niyetlerinin,*
- *Kısa ve uzun vadeli niyetlerini gerçekleştirmek için ne tedbirler aldıklarının,*
- *Bu tedbirleri uygulama güç / yeteneklerinin olup olmadığını tespiti ile yeteneklerinin kabul ihtimal derecesinin ne olduğunun belirlenmesidir (Özdağ, 2011: 30).*

Tüm yapılan bu istihbarat tanımlamalarından, istihbaratı çözümün aracı, istihbaratın görevini de, var olan bir sorunun çözümü için toplanan bilgilerin, doğru bir ayıklama sürecinden geçtikten sonra, doğru ellerde yapılacak olan analizinin, çözümün sağlanmasında işe yarayacak önerileri ortaya çıkarması olarak kabul edebiliriz.

İstihbarat öyle bir güçtürki iyi bir örgütlenmiş istihbarat yapılanması kaynakları ne kadar az olursa olsun, karşısında durulması en büyük devletler için bile ölümcül yıkımlara sebebiyet verebilir. Ancak tarihte göstermektedir ki istihbarata önem veren devletler, bunun karşılığını kazandıkları zaferlerle fazlasıyla almışlardır. İstihbaratı kullanmak, kapının kilidini açan anahtar kullanmaya benzer anahtar kapının kilidini çözer fakat itmesi size kalır.

1.1.2. Tarihsel Süreç

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan istihbarat faaliyeti, gizlilik ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır. Yapılan işlerin gizli yapılması, gizli olana merak istihbarata olan ihtiyacı git gide daha fazla artırmıştır. İstihbarata karşı koyma ise, bazı ihtiyaçların gizlenmesi amacıyla alınan tedbirler sonucu, yine bu tedbirlerin alaşağı edilme isteği ve arzusu nedeniyle yeni yöntemler ve bu yöntemlere karşı alınan tedbirlerin geliştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu tedbirlerden birisi de gönderilen mesajların şifrenmesi yöntemidir. Bilgilerin bu yöntemle karşı tarafa iletme çabaları binlerce yıldır süregelen bir süreçtir, bunun sebebi ise bu gizli bilgilerin düşman eline geçmesini engellemektir (Urhal, 2009: 474).

İnsanoğlu, bilginin vazgeçilemez gücünü keşfettiği zaman, tarih boyunca tüm gizli ve/ya açık bilgileri bulmak ve sahibi olabilmek için çabalamıştır. Bilginin öğrenilmesi ve doğru şekilde kullanılabilmesi içinde istihbarat ve haber alma çalışmaları, dünyanın en eski uğraşlarından (Acar, 2011: 21).

Önceden istihbarat servislerinin ana faaliyet alanı haber toplama iken günümüzde ise bu amaç “toplum mühendisliği” olarak da adlandırabileceğimiz, toplumları yönlendirmek haline dönüşmüştür. Günümüzde gizli bilgilerden çok açık kaynaklı bilgiler bu işin bel kemiğini oluşturmaktadır (Kaynak, 2006: 9). Fakat açık kaynaklar ne kadar bu işin bel kemiği de olsa, istihbaratı bir süreç olarak değerlendirip,

bu sürecin gizlilik olmadan hiçbir işe yaramayacağını bilmeliyiz. Tarih boyunca gizlilik içerisinde yapılan istihbarat operasyonlarının ne kadar başarılı, gizliliğe önem vermeyen teşkilatların ise o toplumun kaderini tayin adına ne kadar başarısız işlere imza attıklarının tarih sayfaları birebir kanıtıdır. Hiçbir olgu tarihsiz değildir. Bir şeyi iyi anlayabilmek için kavramsal olarak o şeyin tanımlanmasına ne kadar ihtiyacımız var ise tarihsel gelişiminin ortaya konmasına da bir o kadar muhtacız. Bu yüzden bu bölümde istihbaratın tarihsel süreçte nasıl bir konumda ve şekilde geliştiği anlatılmaya çalışılacaktır.

1.1.2.1. Dünyada İstihbarat

İlk insandan günümüze varlığını sürdüren istihbarat olgusu, bunu insanoğlunun gizliyi öğrenmeye yönelik doğasında var olan merak ve öğrenme arzusuna borçludur (Acar ve Urhal, 2007: 195).

Bazı sorular var ki insanoğlu birlerce yıldır bir merak içinde sorar durur kendi kendine, gelecekte nerede, nasıl, ne şekilde olacağını, işlerinin düzgün gidip gitmeyeceğini, nasıl bir yol izlerse işlerinin doğru gideceğini, düşmanlarının olup olmadığını, bu düşmanlarının ne planladıklarını ve nelere güçlerinin yeteceğini. Toplumlarda bireylerin aynası gibi hareket ederler. Bu sebeptendir ki istihbarat meselesinin toplum sahnesine binlerce yıl önce çıktığını öne sürmek yadırganamaz bir gerçektir. Geleceği ve düşmanın amacını ve kudretini öğrenmek için falcılardan, kâhinlerden, astrologlardan, din adamlarından alınan istihbarat toplama yardımları tarihi örnekleriyle ortadadır (Yakın, 1969: 11).

İstihbaratçılığın dünyanın en eski meslekleri arasında sayılması bile istihbarat tarihinin binlerce yıl önceye dayandırılmasına dayanak olarak kullanılabilir. Bir meslek olarak görülmekten çok değişik sebeplerle yapılan bir ticaret olarak ortaya çıkmış olan istihbaratçılığın ilk örneği, avcılığa benzetilerek, avın izini sürerken nasıl bir yol izleniyorsa, istihbari bir çalışmada da düşmanın izi aynı yöntemlerle yapılmıştır. Hz. Nuh'un tufan olayından sonra bir güvercin vasıtasıyla suların çekilip çekilmediğini öğrenme olayı ise bu duruma benzer ve ayrıca modern anlamda bilgi almaya da örnek gösterilebilir (Özdağ, 2011: 40-41).

Çinli bir general olan Sun Tzu ayrıca filozof ve bilgindir. M.Ö. 500'lerde yaşayan Sun Tzu istihbarat konusunda ilk kitabı olan ve halen gündemden düşmeyen stratejik değerlendirmelerde mutlaka örnek alınan “Savaş Sanatı” adlı eseri yazmıştır. Bu kitabında yazar, istihbaratı, faaliyet ve bilgi olarak iki şekilde tanımlamıştır. Bilgi olarak geleceği görmeyi, faaliyet olarak ise düşmanın imkânlarından haberdar insanlardan yardım alınması gerektiğini belirtmektedir (Yakın, 1969: 11). Sun Tzu yaptığı bu tanımlama ile akıllı bir hükümdarın veya komutanın düşman kuvvetlerini bertaraf ederek ülkenin işgal edilmesine ve normal insanların ulaşamayacağı şeyleri elde etmesine imkân sunan şeyin, düşman kuvvetleri hakkında önceden edinmiş olduğu bilgiden ileri geldiğini savunur. Bu bilgileri ruh çağırarak ya da kendi tecrübesinden faydalanarak elde etmesi imkânsızdır. Bu bilgiler ancak istihbaratçılar tarafından elde edilebilir (Üstüner, 2001: 1). Bu görüşten yola çıkarak istihbaratı eski çağlardan itibaren gelişen üstünlük kurma sanatı olarak da değerlendirebiliriz.

İstihbarat o kadar değerlidir ki nasıl yapılacağı eski çağlarda yaşamış bilim insanlarının, komutanların ve hükümdarların söylediklerinden ve yazdıklarından daha iyi anlaşılmaktadır. Gerekli haberlerin doğru ve net olabilmesi için bu bilgilerin kaynağının, düşmanı iyi tanıyan ya da onların içinden olması zaruridir. Düşmanları yakından tanıyanlar olarak bu ajanları; düşmanın yanında olanlar, bizden olup karşı tarafı izleyenler, dini yönden düşmana ayak uyduranlar, hapishanelerdeki kişiler ve savaşta canlı kalmış insanlar olarak çeşitli sınıflara ayırabiliriz. Sun Tzu'ya göre bu casusların iş başında olması, hizmet ettikleri ülke açısından, toplumun rahat içinde olmasıyla eşdeğerde görülmektedir. Tzu, iç ve dış istihbaratı sağlam bir ülkenin, kaç savaşa girerse girsin tehlikeye düşmeyeceğini, iç istihbaratının sağlam dış istihbaratının zayıf olması sonucu bir savaşı kazanıp bir diğerini kaybedeceğini, eğer istihbarat zafiyeti bu iki alanda da mevcut ise girdiği tüm savaşlarda tehlikede olduğunu söylemektedir (Bahar, 2009: 38).

İstihbarat, daha eski zamanlara M.Ö.5000'li yıllara götürülmek istenirse, Mısır Kralı 3.Tutmosis'in sağlam istihbarat çalışması sonucu daha az zarar ve maliyetle kuşatma altındaki Yafa kentini, içeriye gizlice sokmuş olduğu ajanlar sayesinde, düşmanın gücünü iyi değerlendirip, savaşın hareket tarzını buna göre belirlemesi sonucu kenti ele geçirişine kadar eskiye götürmek mümkündür (Acar ve Urhal, 2007: 195).

Napolyon, tarihte kazandığı başarıları istihbarat çalışmalarının sağlamlığına bağlamaktadır. Komutan, savaştan önce mutlaka casusların, düşman hakkında hazırladıkları raporları değerlendirir, bu değerlendirme sonucuna göre savaş planlarını yapardı (Demirel, 2002a: 13). O kadar ki, koskoca bir ordunun kahramanlıklarını, casusların gözle görülmeyen icraatları karşısında hiç olarak görmüştür. Bu da Napolyon'un istihbarata-casusluğa vermiş olduğu değeri göstermesi açısından önemlidir (Çınar, 1997: 110).

İstihbarat konusuna önem verip bu çalışmalardan çok iyi yararlandıklarını ve bu işi başarılı bir şekilde icra ettiklerini anladığımız iki milletten biri Yahudiler diğeri ise Çinlilerdir (Yörükoğlu, 2010: 21). Kim tarafından ve hangi tarihte kurulduğunun kesin olmadığını belirterek, ilk profesyonel istihbarat örgütlenmesinin paranın insanlık hayatındaki yerini almasıyla ortaya çıktığı savını ortaya koyanlarda bulunmaktadır (Aydın, 2010b: 25; Bahar, 2009: 27; Yörükoğlu, 2010: 20). Çinlilerin profesyonel istihbarat örgütlenmelerine ise ilk örnekler, 570'li yıllarda Göktürklerin büyümesi ve Çinlilerin gelirlerine el koyması sonucu ortaya çıktığı kabul görmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 196).

İstihbaratın tarihini Âdem ile Havva'ya kadar götüren, CIA'dan emekliye ayrılmış çok deneyimli eski bir casus olan Walter L. Pforzheimer, İncil'den de örnek vererek, ilk casusun ünlü yılan, ilk muhbirin Havva ve ilk kurbanında Âdem olduğunu söylemektedir (Yörükoğlu, 2010: 19). İstihbaratı, kaba tabirle bir başka şeyin üzerindeki üstünlük kurma yolunun anahtarı olarak değerlendirirsek, bu kavramın insanlık tarihinin en başına neden götürülmeye çalışıldığına açıklık getirmiş oluruz.

Casusluğa, yazılı olarak ilk Hitit Kitabelerinde rastlanılmaktadır. Ayrıca, II. Ramses zamanında (M.Ö. 1224/1290) Hititlerle Kadeş barış antlaşmasını imzalayan Mısırlıların kaynaklarında, Hititlerin casusluk ve haber alma alanında ne kadar profesyonel oldukları ve bu bilgiler sayesinde de ani baskınlarda ne kadar başarılı oldukları yazmaktadır (Bahar: 2009: 28).

Hasan Sabbah'ın kurmuş olduğu Haşhaşiler, tarihte modern anlamda casusluk örgütlerinin ilklerinden sayılmaktadırlar. Sabbah, fedailerine cenneti vaat ederek onların beyinlerini uyuşturmuş, sonrasında ise hazırlattığı cennetvari bir ortama götürüp, kendisine sadakatle bağlı olmalarını sağlamıştır. Bu sıra dışı isteklendirme çeşidiyle

topladığı taraftarları ile Batini hareketini kurmuştur. 8. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar faaliyetlerini sürdürdüğü düşünülen bu yapılanma, İsmaililiğin Nizari kolundandır. Haşhaşiler aşırı uç bir din akımının takipçileri olarak ortaya çıkmışlar ve kapalı bir yapılanmaya haiz olmuşlardır. Bu yapılanma ile çeşitli suikastlar ve provokatif eylemler gerçekleştiren Haşhaşiler, bu eylemleri Eyyubilere, Selçuklulara ve Abbasilere karşı siyasi bir yaptırım aracı olarak devamlı kullanmışlardır (Bahar, 2009: 39).

Tarih sahnesinde, 16.yüzyıla kadar boyların ve krallıkların savaşları sergilenmiş ve bu dönemlerde askeri alanlarda çeşitli istihbarat faaliyetleri uygulamaya konulmuştur. Bu savaşların kazanılmasında ise istihbari çalışmaların büyük rolü olmuştur (Miman, 2007: 23).

Napolyon savaşları sonrası geçen yarım asır, istihbaratın gelişimi açısından durgunluk evresi olarak değerlendirilmiştir. Fakat yine bu dönemde basın gelişmiş, bu sayede de istihbarat toplama kolay hale gelmiştir. Bu dönemde istihbarat sisteminin bir parçası olarak Prusya'nın ilk kez atadığı askeri ataşeler kendilerine bu mekanizmada bir yer kazanmışlardır. 1830'lara gelindiğinde ise Prusya ve Rus ataşeleri açık kaynaklardan elde ettikleri bilgilerden oldukça objektif istihbaratlar ortaya çıkarmışlardır (Özdağ, 2011: 48).

Bazı kaynaklarda, tarihte ilk profesyonel ve organize istihbarat çalışmalarını başlatan ve yürüten Prusya Kralı Büyük Fredrich olarak geçmektedir. Büyük Fredrich'in, Fransız Mareşali Charl Soubise'yi Rossbach'ta yenilgiye uğrattığında söylediği söz, istihbarata o dönemlerde verilen değeri anlamak için önemlidir. Fredrich; "o zat, savaşa gittiğinde yanında yüzlerce aşçı götürür. Ben ise savaşacağım ülkeye, önceden yüzlerce casus gönderirim. Aramızdaki fark budur." diye savaştan sonra söylemiş olduğu bu söz istihbaratın önemini ve savaş alanında ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu göstermesi açısından dikkate alınması gerekli bir olaydır. Bu olay bizlere askeri başarıların tesadüf sonucu değil, aslında profesyonel olarak planlanmış bir ön araştırma yani istihbarat çalışması sonucu kazanıldığını anlatması açısından önemlidir (Urhal, 2009: 477).

Avrupa coğrafyasında sermayeyi elinde tutanlar ülke yönetimini ellerine alıp, dış ilişkilerin yönünü tayin etmeye başlamalarından sonra istihbarat mesleği, insanların en değerli iş alanlarından biri haline gelmiştir. Profesyonel sermaye ortaya çıkmadan önce

istihbarat çalışmaları tamamiyle, Kilise kontrollü olarak muhalefetin hareketlerini izleme ve bertaraf etmek için kullanılmaktaydı. Kendi hegemonyasının bitmesini engellemek adına cadı avı ve aforoz sistemini kullanmış olan Kilise ayrıca din görevlilerini de kendi görevlerinin yanı sıra muhbir, haber toplama elemanı olarak kullanmıştır (Aydın, 2010b: 25-26). Bu yöntemle uzun yıllar gücünü koruyan Kilise, burjuvazinin gelişmesiyle eski gücünü yavaş yavaş kaybetmiştir. Eski otoritesi ortadan kalkmış gibi gözükse de, günümüz de Kilisenin ağırlığı halen yadsınamaz boyutlardadır.

19. Yüzyılın ikinci evresine gelindiğinde Dünyada istihbarat anlayışının hızlı bir değişim içerisinde olduğunu görmekteyiz. Fransızlar, istihbaratın bu hızlı gelişim evresi içerisinde ilk kurumsal yapılanmalarını 1855 yılında ordu içerisinde oluşturmuşlar, ardından İngilizler Askeri istihbarat örgütü-Department Of Military Intelligence (DMI) ve Donanma istihbarat örgütü-Department Of Naval Intelligence (DNI) olarak adlandırdıkları ilk istihbarat örgütlerini 1877 yılında kurmuşlardır. Bu yıllarda demiryollarının, telgrafın, zırhlıların, büyük tahrip güçlü silahların savaş alanlarında ve arka planda boy göstermeleri, büyük avantajlar sağlamıştır. Ordulara hızlı hareket ve stratejik ani baskın yapma imkânı veren bu duruma karşı alınabilecek tek önlem savaş sırasında yapılan istihbaratın yerini savaş öncesi yapılacak istihbarat çalışmalarının alması olarak görülmüştür. Bu durum istihbaratın kurumsallaşması açısından hızlı bir değişim sürecini başlatmıştır (Özdağ, 2011: 49). 19. yüzyılın sonlarına doğru bulunan telgrafın ve telefonun icadı, istihbaratçıların ve suç örgütlerinin, bilgi toplamada kullandıkları kaynaklarını ve tekniklerini çeşitlendirmelerine olanak sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler, istihbarat dünyasına vermiş olduğu geniş çaplı ve etkili operasyon kabiliyetine karşılık, suç örgütlerine de aynı ölçüde destek sağlayarak, bu örgütlerin eylemlerini geniş bir alana yaymalarına yardımcı olmuştur (Acar, 2011: 79). Günümüzde teknolojinin, istihbaratın can damarını oluşturduğunu, devletlerin istihbarat çalışmalarının gereksinimleri yönünde teknolojik çalışmalarda buldukları bir gerçektir.

1850'lerde kurumsallaşmaya başlayan istihbarat örgütleri, Birinci Dünya Savaşına kadar ağırlıklı olarak insani istihbarat yöntemleriyle hareket etmiştir. Genellikle rüşvet alıp verme, şantaj ve baştan çıkarma gibi yöntemlerle bu istihbarat toplama yöntemlerinden faydalanılmıştır (Özdağ, 2011: 50). Birinci Dünya Savaşının

bütün Dünya Ülkelerini bir çatışma eksenine sokması, istihbarat alanının genişlemesine neden olmuştur. Sadece askeri ve siyasal cephede başarılı olamayacağını anlayan ülkeler istihbarat sayesinde, düşman ülkelerin ekonomik ve kültürel faaliyetleri ile manevi özelliklerini takip ederek ona göre bir savaş stratejisi belirlemişlerdir (Çınar, 1997: 112). Birinci Dünya Savaşı döneminde istihbaratın sadece gazete, kitap, ataşelerin raporları ve seyahat notlarına dayanması ve toplumsal, ekonomik ve moral alanlarını yeterince irdelememiş olması, istihbarat zafiyetinin nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdağ, 2011: 50). Savaşın sonunda istihbaratın geliştirilmesinin sadece askeri yönden değil ekonomik, kültürel ve siyasal yönden de olmasının gerekliliği anlaşılmıştır. Bu dönemde istihbarat örgütleri ülke çıkarları için yabancı ülkelere karşı yeni bir strateji geliştirdiler, aleyhte haber yayma ve hedef ülkede kargaşa yaratmak gibi faaliyetlerle hedef ülkeleri zayıflatmaya çalıştılar. Bu durum sadece rakip devletler için geçerli değildi; müttefikler içinde de gizli istihbarat araştırmaları yapılmaktaydı. İstihbarat açısından bu seyir, I. Dünya Savaşı'ndan sonra istihbaratın olgunluk dönemi olarak adlandırılmaktadır (Çınar, 1997: 112-113).

İstihbarata verilen önem tarihin ilk safhalarından itibaren kendini gösterse de, bu hizmetler için harcanan bütçenin pek de büyük olmadığı araştırmalar sonucu ortadadır. 20. Yüzyılın ortalarına kadar bu durumda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bazı kaynaklarda İngiltere istihbarat örgütünün, ekonomik ve personel yönünden geniş bir yapıya sahip olduğu söylene de bu durum gerçeği yansıtmamaktaydı. Bu dönemde askeri teknolojide yaşanan gelişmeler istihbaratın ilgi alanını değiştirmiş, düşmanın taktikleri, silahları ve asker sayısı ile ilgilenmenin yanında teknolojik gelişmeleri de içeren bir yapıya bürünmüştür (Çimen, 2004: 21-22).

Son yüzyılda tüm dünyayı etkisi altına alan önemli gelişme ve değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler sonuçları itibariyle olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurmuştur. İstihbarat faaliyetleri ise bu gelişme ve değişiklikler çerçevesinde kendi kabuğunu kırmış, değişen dünyaya ayak uydurmuştur (Urhal, 2009: 478).

İstihbaratın kırılma noktaları olarak değerlendirilen Dünya Savaşlarının öncesinde de var olan, devlet yönetimini zayıflatmaya yönelik zararlı faaliyetlerin bilgisine zamanında ulaşarak gerekli önlemlerin alınmasını sağlayan, güvenlik istihbaratı,

aslında 1789 Fransız İhtilali'nden sonra düşünce akımlarının kitleleri etkilemesiyle ortaya çıkmıştır (Urhal, 2009: 478).

II. Dünya Savaşı'nın başlamasına yakın, istihbarat alanında profesyonelleşme ve kurumsal olarak olgunlaşma hızlanmıştır. Savaşın başlamasıyla devletler açısından istihbarat süreçleri önemli bir yer kazanmış ve istihbaratın hızlı bir gelişim sürecine girmesi sağlanmıştır. ABD ve SSCB'nin Soğuk Savaş döneminde birbirleriyle olan rekabet ortamında yapmış oldukları teknolojik yatırımlar istihbaratın teknolojik açıdan gelişmesini ve teknolojiye bu alanda daha çok yer ayrılmasını sağlamıştır (Özdağ, 2011: 51).

İstihbaratın gelişim sürecinde önemli bir yeri olan Soğuk Savaş dönemi, hem Varşova Paktı üyesi Demirperde ülkeleri ile NATO üye ülkeleri arasında yaşanan yoğun istihbarat faaliyetlerine hem de operasyonlarına sahne olmuştur. Küreselleşmeyle birlikte Amerika'da olduğu gibi diğer devletlerin de istihbarat teşkilatlarının çeşitlendiği ve güçlendiği görülmektedir. Soğuk savaş yıllarında, Amerika ve Sovyetlerin yanı sıra NATO ve Varşova Paktı üye ülkeler, hedef ülkelerde gizli örgütler kurarak veya bazı örgütleri destekleyerek, bu ülkelerde yapmış oldukları gizli faaliyetlerin üstlerini örtmeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar sonucu hedef ülkelerin içişlerine müdahale edebilecek boyutta güç elde etmişler ve kendi örgütlerine istihbarat amaçlı eleman kazandırmışlardır. Bu dönemde ülkelerin istihbarat servislerinin terör politikaları ve operasyonları üzerinde çalışılmış ve menfaatler doğrultusunda gölge oyunu ile terör gruplarına bazı eylemler yaptırılmıştır (Urhal, 2009: 480).

Dünyadaki istihbarat tarihi sürecini soğuk savaşın bittiği döneme kadar kısaca özetlersek üç bölümde inceleyebiliriz; Birinci bölüm, kişisel beceri ve yeteneklerin istihbarat çalışmalarını ortaya koyduğu dönem olarak, ilk insandan Birinci Dünya Savaşına kadar olan süreci kapsamaktadır. İkinci bölüm, teknolojik, endüstriyel ve askeri gelişmelerle istihbarata daha çok önem verildiği dönem olarak, Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı arasındaki zaman aralığını kapsamaktadır. Üçüncü bölüm, istihbarat yapılanmalarının profesyonelleşme ve kurumsallaşma evrelerinin görüldüğü dönem olarak ikinci dünya savaşı ve soğuk savaş dönemlerini kapsamaktadır (Ercan, 2006: 5).

II. Dünya Savaşındaki istihbarattaki askeri güç, günümüzde yerini birincil güç olarak bilim ve teknolojiye bırakmıştır. Teknoloji transfer üssü haline gelen istihbarat, artan terör / terörizm hareketleri ile mücadelede ülkeler arasındaki koordinasyon ve işbirliğinde kilit rol üstlenmektedir. Soğuk savaşın bitimi, istihbarat teşkilatları için bir rahatlama dönemi olarak görülse de, 11 Eylül terör saldırıları sonrasında değişen Terörizmle mücadele süreçlerinde istihbaratın büyük etkisi olmuştur. 21.yüzyıla girildiğinde insan istihbaratı ve uzun süredir çok fazla üstüne düşülmeyen analizler tekrar önemli bir hale gelmiştir. Bu süreçte kullanılan sinyal istihbaratı ve teknik istihbarat için ayrılan bütçelerin sınırları da ortadan kalkmıştır (Urhal, 2009: 481). İstihbarat, bilim dalı olması yanı sıra icrası bakımından sanat olarak da değerlendirilmelidir (Özdağ, 2011: 22).

11 Eylül saldırıları sonrasında istihbarat örgütleri köklü revizyon sürecine girmiş ve ABD'nin belirlediği yeni güvenlik ortamına ayak uydurabilmek için teknolojiyi istihbaratın baş aktörü olarak devreye sokmuşlardır. Bunun sonucunda ise sinyal ve görüntü istihbaratına ek olarak ekonomik istihbarat da uluslararası arenada yerini almıştır. Son elli yıldır sadece teşkilat boyutuyla girilen yenilik çalışmaları ile istihbarat teşkilatlarının hiçbir yere varamayacağı anlaşılmış ve istihbaratın oluşum sürecine ilişkin teknolojik değişikliklere gidilmiştir (Yılmaz, 2011b).

Tarihin başlangıcından beri varolan istihbarat, öncelikle devlet yönetimine sokulan casuslar aracılığıyla yayılmakta idi. Daha sonra ise istihbaratı bir bilim olarak gören zihniyet sayesinde iletişim kanalları dinlenmiş, internet ağları takip ve tahriplere maruz kalmış, casus uydular, insansız hava araçları sayesinde uzak mesafelerden düşman hareketleri takip edilir olmuş. 21.yüzyılda istihbarat bilimi ve sanatını icra etmek, toplumun tüm alanlarına nüfuz edip, bu alanların koruma altına alınabilmesi için gerekli siyasi ve ekonomik kalkanları hazır hale getirmek için çalışmalarda bulunmayı ve gerekli tüm teknolojik alt yapıdan yararlanmayı zaruri hale getirmiştir. Bu yüzden bu yüzyıla modern istihbaratın savaş arenası olarak bakılması gereklidir. Her alanda istihbarat örgütleri desteklenmeli, buradaki kişilerin profesyonelleşmeleri için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Gelişmiş profesyonel devlet ahlakıyla oluşturulmuş istihbarat örgütlerinden zarar gelmez, tam tersi kendi personelini geliştirememiş profesyonelleşememiş ve devletin bölünmez bütünlüğüne tam bağlı olmayan yapılanmalardan korkulmalıdır. Çünkü bu tür yapılanmalar kendilerini kanıtlama arzusu

içerisinde kural tanımaz bir hareket tarzıyla toplumun huzursuz ve korku içerisinde olmasına neden olacaktırlar.

Günümüzde İstihbarat örgütlenmeleri daha çok terör örgütleri üzerine yoğunlaşmış, çıkarı olana destek zararı olana savaşı öngören bir yapıya bürünmüşlerdir. Bunun sonucunda ise zamanında kendi çıkarları uğruna örtülü olarak destekledikleri bilinen terör örgütleri, bugün hesapların birbirine karışması sebebiyle, zararlılar diye terör örgütleri listesinin en başına yerleştirilmişlerdir. Dünya da bu görüş destek görmeye devam ettiği sürece ne terör son bulur nede istihbarat kendine hak ettiği değerin gösterilmesini sağlayabilir. Şüphe ve korkuyla yaklaşılacak istihbarat örgütleri, kendi kanaatimce, toplum zihninde bu izlenimi yıkmadıkları sürece gerçekten başarılı olduklarını iddia etmemelidirler.

1.1.2.2. Türklerde İstihbarat

Türkler, tarihi gelişimleri çerçevesinde birçok devlet kurmuşlar ve bu devletlerin bağımsızlıklarını koruyabilmek içinse basit veya kurumsallaşmış birçok istihbarat teşkilatına sahip olmuşlardır. Tarihte birçok Türk devleti kurulmuş ve yıkılmıştır, bunun temel nedeni Türklerin içlerinde faaliyette bulunan ajanların, ülkenin tüm zayıf yönlerini araştırarak, iç karışıkları hazırlayabilmek için kendi merkezlerine ulaştırmaları ve bunun sonucunda da, ülkelerin bölünmelerine, esir düşmelerine ve yıkılmalarına sebep olmalarıdır. Türklerde bu casuslara “çaşıt/çaşut”, bu casusların yaptıkları işe ise, “çaşutlama” denirdi (Aydın, 2010a: 111). Yaşar Çağbayır’ın Ötüken Türkçe Sözlük adlı eserinde “çaşıt” terimine baktığımızda “casus, dedikodu yaparak arabozan, laf getirip götürün” (Çağbayır, 2007: 896); “Çaşut” kelimesine baktığımızda ise, “casus, muhabir, arabulucu” (Çağbayır, 2007: 897) anlamlarına geldiklerini görmekteyiz.

Türk toplumunda istihbarat faaliyetleri, olumsuz şekilde anlaşılmış ve bu yönde kullanılan bir yapı içerisine konulmuştur, bu yüzden kendisinden korkulan, uzak durulan ama bir o kadar da ilgi çekici bir yer edinmiştir (Özdağ, 2011: 17). Bunun sebebi ise var olan tüm sorunlarda istihbarat örgütlerinin parmağının olduğu görüşüdür. Tabii insanlığın yapısı gereği hem sorunlardan uzak olacak, hem de sorunun tam içinde kendine zarar görmeyeceği bir edinmeye çalışacaktır.

İstihbarat faaliyetini günlük yaşamda yapılan dedikodu olarak düşünmek, dedikodu kavramının hiç de iyi bir anlama gelmediğini düşündüğümüzde, istihbaratın da yanlış anlaşılmasının kaçınılmaz bir durum olduğunu gösterir. Bu şekilde yansıtma yapılarak istihbarat faaliyeti de “resmi dedikodu” olarak algılanmaktadır (Özdağ, 2011: 17). Laçiner’in “Bizim ülkemizde ‘istihbarat’ kirliliği bir işittir. Onurlu bir vatan hizmetinden daha çok ihbarcılık, ispiyonculuk ve provokasyon yapmak gibi anlaşılır” (Laçiner, 2011) sözleri de bu yönde bir anlayışı desteklemektedir.

Türkler, tarihlerinde birçok devlet kurmaları ve dış ilişkilerinde birçok devletle ilişki içerisinde olmaları sebebiyle istihbarata önemli bir yer vermişlerdir (İlter, 2002: 5). M.Ö II. yüzyılda Çinliler ile Hunlular arasında yaşanan savaşlarda, Çinlilerin Hunlulara tam bir üstünlük sağlayamaması, casusluk faaliyetlerine önem vermelerine neden olmuş ve böylece istihbarat faaliyetleri yürütülmeye başlanmıştır. Gezgin, rahip ve elçi kılığında Hunluların arasına giren Çinli casuslar, hükümdarlarına seyahatname biçiminde raporlar hazırlayarak, ülke politikalarının oluşmasına yön vermişlerdir (Ercan, 2006: 3). M.Ö 138 yılında Çinlilerin Hunlular arasına soktukları ilk seyyah ve casus olarak bilinen Chong-Chien, Hunluların arasına 13 yıl dolaştıktan sonra elde ettiği bilgileri rapor halinde Çin hükümdarına sunmuştur (Çınar, 1997: 147). Türk tarihinde, casusluk belgeleri diye anılan raporlarla, devletin iç sorunlarını kışkırtarak yöneticileri birbirine düşürülmüş ve taht kavgalarına neden olarak ülkenin kısa sürede dağılması sağlanmıştır (Karan, 2008: 18).

Tahminen 680 yılında, belkide dünyanın en eski istihbarat teşkilatı olan Börü Budun tarih sahnesinde yerini almıştır. Göktürk Veziri Bilge Tonyukuk tarafından Kutluk Kağan’ın emri ile kurulan ve toplam 50 kişi oldukları bilinen bu teşkilat, karşı devletlerin orduları ve milletleri hakkında casuslar sayesinde bilgi toplayıp, karşı devletin yapacağı herhangi bir girişimi baltalamak gibi işler için kullanılmıştır (Aydın, 2010b: 54-55). Orta Asya’da istihbarat faaliyetlerinin görüldüğü dönemlerde Avrupa’da devletlerin bu yönde bir çalışma içerisine girmediği görülmektedir (Gündoğar, 2007: 42).

Türkler için tehdit sadece Çinliler değildi, aynı dönemde farklı devletler kurmuş olan Türkler birbirlerini yıkabilmek için de casuslardan yararlanmışlardır. Örneğin, Uygurların içine sızmış Çinlilerin yanı sıra Moğollar, Kırgızlar ve İranlı casuslarda

mevcuttu. Göktürkler, Uygurlar gibi Orta Asya’da kurulan Türk devletleri ile batıya göç eden Avarlar, Bulgar ve Macarlar da birçok Türk devleti gibi istihbarat teşkilatlarının yıkıcı faaliyetleriyle karşı karşıya kalmışlardır (Aydın, 2010b: 55).

Karahanlılar’ın İslamiyet’e geçişi ile Türklerin istihbarat alanında farklı bir boyuta geçtiğini görmekteyiz. İslamiyet’e geçene kadar daha çok dış ağırlıklı olan istihbarat faaliyetleri, Karahanlılar ve Gazneliler ile birlikte hem dışta hem de içte yürütülmeye başlanmıştır (Şimşek, 2004: 16). Hafıye Teşkilatı da Gazneliler’in ülke içerisindeki yabancı casuslara karşı faaliyet geliştirmek için kurmuş oldukları bir teşkilat olarak ortaya çıkmıştır (Hiçyılmaz, 2008: 12).

Büyük Selçuklu Devleti’ne kadar Türklerde, istihbarat faaliyetlerinde düşmana karşı nasıl bir strateji izlendiği hakkında pek bir bilgi yokken, Orta Çağın büyük bir bölümüne damgasını vuran Selçuklular da istihbarat çalışmaları ile ilgili birçok bilgiye rastlanmaktadır (Urhal, 2009: 482). Milli menfaatlerin ve ülke çıkarlarının korunabilmesi için istihbarat teşkilatlarının önemi üzerinde duran Selçuklu Devleti’nin en önemli devlet erkânından olan Nizamü’l Mülk, Siyasetname adlı eserinde, istihbaratın ve istihbaratçının bir devlet için ne kadar gerekli olduğunu anlatmıştır. Bu eserde, ordu içerisinde ve halk arasında olup biteninin hükümdara bildirilmesi gerektiği ve bu konunun çok ince çizgide olduğu, güvenilir ve işine sadık insanların bu konuda görevlendirilmesinin doğru olacağı anlatılır. “Cahiliye devrinden İslama kadar her asır ve çağda hükümdarların her şehirde hayır olsun şer olsun her meselede malumat sahibi olan bir sahib-haberleri olagelmıştır” (Nizamü’l- Mülk, 2012: 85).

Haberciler ya da casuslar, halkın arasında genelde sufi, seyyah, tüccar, derviş, eczacı, elçi, satıcı gibi kılıklarla dolaşırlardı (Urhal, 2009: 483).

Siyasetname’de, istihbaratçının padişah tarafından tayin edilmesi gerektiğine, daha şevkle çalışmaları için maaşlarının olmasının gerekliliğine, öğrendikleri bilgileri bire bir padişaha bildirmeleri gerektiğini ve bu bilgileri padişahın başka kimsenin bilmemesi gerektiğini belirten Nizamü’l-Mülk, böyle işleyen bir çark sayesinde padişahın güvenilirliğinin artacağını, halkın padişahın korkacağını ve isyana cüret edemeyeceklerini belirtmektedir. Aynı zamanda padişahın bu şekilde istihbaratçıları tayin etmesi, onun ne kadar adaletli, uyanık, akıllı olduğunu göstermesi ve memleketin gelişmesini sağlaması açısından çok önemlidir (Nizamü’l- Mülk, 2012: 86).

Ülke yönetimine yardımcı olan valilerin, kadıların, kumandanların ve maliye memurlarının nasıl çalıştıklarını, sadık olup olmadıklarını takip amacıyla oluşturulan iç istihbaratın yanına bir de elçilerin görevlendirildiği dış istihbarat eklenerek istihbarat faaliyetleri yürütülmüştür. Elçiler sadece buldukları ülkede sefirlik yapmakla görevli değillerdi. Stratejik ve askeri istihbarat yapmakla da görevli olan elçiler aynı zaman da buldukları ülkelerde yönetimin durumu, yöneticiler ve memurlar hakkındaki bilgileri toplayarak padişaha aktarmakla görevliydi (Urhal, 2009: 483-484).

19. yüzyılda hüküm süren dört büyük devletlerden olan İran, Selçuklu, Moğollar ve Bizans arasında yaşanan casusluk faaliyetleri de önemlidir. Sünni Selçuklu Devleti'ne karşı Batini teşkilatı kurucusu Hasan Sabbah tarafından en başta din eksenli olan casusluk eylemleri daha sonra İran ve Bizans'ın bu teşkilata destek vermesi ile daha da artmıştır. Selçukluların ilerlemesini ve güçlenmesini istemeyen bu devletler, Selçukluların zayıflamasına neden olmuşlardır. Daha sonra Batiniler ile işbirliği yapan Moğollar, 1243 Köse Dağı Savaşı ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılma dönemine girmesine yol açmışlardır (Karan, 2008: 19).

Moğol Devleti'nin kurucusu olan Cengiz Han, tarihte istihbaratı en sistemli kullanan ve istihbaratın sağladığı imkânlardan azami ölçüde yararlanan Türk hükümdarıdır. Yetiştirdiği özel psikolojik savaşçıları sayesinde düşmanın moral gücünü zayıflatan ve modern istihbaratın bir parçası olan psikolojik savaşın önemli olduğunu anlamış ve her fırsatta kullanmıştır. Uyguladığı bu yöntem, ölçü ve nitelik bakımından o dönemdeki en önemli savaş taktiği idi (Özdağ, 2011: 45). Yapacağı seferlerden önce bir ön araştırma yapan Cengiz Han, işgal edeceği topraklar üzerinde çalışmalar yapar ve detaylı bilgiye sahip olmadan hareket etmezdi (Hiçyılmaz, 2008: 12).

Eski CIA başkanlarından Allen Dulles'a göre, orta çağda Batı Avrupa, istihbarat alanındaki eksikliğinden dolayı Moğolların Batıya doğru ilerlemeyi hedeflediklerini göremedi. Daha doğrusu yanlış hamleler ile Bizans'ı yıkmak için çalışan Batılı devletlerin aslında birlikte hareket etmeleri sonucu Moğolların bu kadar başarılı olamayacağını düşünmektedir (Demirel, 2002a: 106).

Moğolların hızlı işleyen haberleşme örgütleri sayesinde, topluma yapılan hizmetler zamanında ulaşmış, halk arasında kargaşanın olması engellenmiştir. Büyük Selçuklular ve Osmanlılar'da bu örgütü kullanarak uzun süre hayatta kalabilmişlerdir.

Çünkü toplumdaki huzursuzluktan haberdar olan hükümdar zamanında gereken tedbirleri alarak toplumun isteklerine zamanında yanıt vermiştir (Aysal, 2007: 526).

Osmanlı Devleti ise, uzun yıllar süren hâkimiyetini şüphesiz kullandığı casuslarına borçludur. Bizans'ın zayıflamasını iyi kullanabilmek için casusları iyi bir şekilde kullanan Osmanlı Devleti hızlı bir şekilde büyüme sürecine girmiştir. Uç beyliği döneminde başlattığı istihbarat faaliyetlerine kuruluş döneminde de ağırlık vererek devam etmiştir (İlter, 2002: 5; Hiçyılmaz, 2008: 13).

Martolos ve Voynuk olarak adlandırılan istihbarat teşkilatları gerek içte gerekse dıştaki gelişmeleri iyi takip ederek gerekli müdahalelerin yapılmasına ön ayak olmuşlar ve modern istihbaratçılık faaliyetlerini başlatmışlardır. Ağırlıklı olarak gayri Müslimlerden oluşan Martoloslar, Bizans'a karşı casusluk yapan keşişlerden de faydalanmışlardır (Şimşek, 2004: 20; Urhal, 2009: 484).

Avusturya ve İtalya'da faaliyet gösteren Martoloslar, genellikle Yahudi ve Hıristiyanlar arasından özenle seçilir ve özel eğitime tabii tutulurlardı. Birçok Avrupa diline hâkim olan bu casuslar genellikle milli ve dini özelliklerine göre istihdam edilirdi. Örneğin Katolik olan İtalya ve diğer Avrupa ülkeleri faaliyet alanı seçilen casuslar genellikle Yahudilerdi. Özellikle Katolik ve Ortodoksların birbirlerine karşı tutumlarını stratejik açıdan çok iyi değerlendiren Osmanlı Devleti yaptığı bu hamleler sayesinde başarılı olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman dönemine kadar genellikle dikkat çekmeyecek şekilde halkın içine giren ve kayıkçı, pazarcı olarak görülen Martolosların, bu dönemden sonra ki görevleri, sefer öncesi, hedef devletin siyasal, politik, askeri gücü hakkında bilgi toplamak ve o ülkede Osmanlı Devleti lehine propagandalar yapmaktı. Avrupalıları korkutan, "Yenilmez Osmanlı anlayışı" bu örgüt sayesinde Avrupa'da yayılmıştır. Örgüt, psikolojik yönden halkı Osmanlı Devleti'ne direnmemeye alıştırdı ve Osmanlı'nın çok güçlü ve yenilmezliğini dile getirerek, savaş sonrasında halkın ayaklanmaması ve daha fazla direnmemesi için çalışıyordu. Osmanlı Devleti'nin kendisinden 2-3 kat üstün olan Avrupa Ordularını yenmesindeki en büyük etken, oluşturulan bu psikoloji ile halkın desteğini kazanmaya çalışmasıdır (Çınar, 1997: 150).

Martolosların Osmanlı devlet yapısı içerisindeki yapılandırılmaları tarih içerisinde farklılıklar arz etmektedir. Osman Bey ve Orhan Bey dönemlerine kadar geriye götürülüp tarih sahnelerinde kendilerine yer edinen bu teşkilat, devletin kuruluş

yıllarında haberci ve casus olarak hizmette bulunmuş, XV. yüzyılda yapılan değişiklerle akıncı, kale muhafızı, derbendci ve maden bekçisi gibi askeri görevleri de üstlenen bir teşkilat olmuş ve Kanuniden sonra da dış ülkelere açılan casus teşkilatı olarak karşımıza çıkmışlardır (Keser, 1999; 268-269).

Osmanlı Devletinde istihbaratın ve karşı istihbaratın önemli olduğunu anlatan Mühime defterlerinde, Anadolu ve Rumeli Beylerbeylerinin, bu faaliyetlerle ilgilendiğini ve Padişaha aktardığına değinilmektedir (Karan, 2008: 20; Urhal, 2009: 484). Ayrıca uç beylerine görevler düştüğü hükümlerinin de yazılı olduğu bu defterlerde, bu görevlerin komşu devlet hakkında, özellikle orduları ve orduların savaş taktikleri hakkında çokça bilgi edinilmesi ve bu bilgilerinde vakit kaybetmeden saraya ulaştırılmasının gerekliliği yer almaktadır (Şimşek, 2004: 21).

Osmanlı Devletin' de Martolos ve Voynuklardan başka bir de Tebdiller vardı. Ülke içerisinde kimliklerini gizleyip, kıyafetlerini değiştirerek bilgi toplayan ve bu bilgileri bir rapor halinde merkeze gönderen Tebdiller, bir olayın iç yüzünü araştırmak için gezilere çıkarlardı. Rumeli ve Anadolu, üçer kola ayrılır ve her kola ikişer kişi resmi görevle kimliğini gizleyip bilgi toplamak amacıyla gönderilirdi (Hiçyılmaz, 2008: 16; Karan, 2008: 20; Urhal, 2009: 484).

Topkapı Saray arşivlerindeki Başbakanlık makamına sunulan raporlarda Tebdil teşkilatının ajanlarının isimlerine, gidecekleri yerlere ve fiziki özelliklerine göre gidecekleri yerde hangi kıyafetle dolaşıp haber toplayacaklarına kadar yapacakları her şeye yer verilmiştir (Karan, 2008: 20; Urhal, 2009: 484).

18. yüzyıla gelindiğinde çağın gereği doğrultusunda haber alma ve bilgi toplama gibi istihbarat faaliyetlerini elçiler, özel görevliler ve temsilciler üstlendi. Martolos teşkilatı bu dönemde bir yapılandırılma çalışmasına girdi. Osmanlı Devleti gerileme dönemine girmişti fakat istihbaratın devlet içindeki önemi artmaya başlamıştı. Özellikle I. Abdülhamit, I. Mahmut ve III. Selim zamanında kurumlarda ki değişiklikler istihbarata da yansımıştı. Öyle ki istihbarat faaliyetleri artık bir devlet örgütlenmesi çerçevesinde yapılacak ve casuslara devlet bütçesinden maaş verilecekti (Çınar, 1997: 152-153).

Osmanlı Devleti sadece istihbarat toplayıp karşı istihbarat faaliyetlerinde bulunmamış, aynı zaman da istihbarat analizlerinde de bulunmuştur. Özellikle

Duraklama ve Gerileme dönemlerinde padişahlara sunulan risaleler ve layihalar bu doğrultu yapılmış çalışmalardır. Koçi Bey Risalesi ile Tatarcık Molla Abdullah Efendi Risalesi, ortaya çıkan bozukluklardan ve bu bozuklukların sebeplerinden bahsetmişler ve padişaha görüşlerini ve çözüm önerilerini sunmuşlardır (Bahar, 2009: 64; Şimşek, 2004: 21).

Osmanlı Devleti içerisinde, ya verilen imtiyazlar sayesinde ya din etkenini kullanarak ya da ırkçılık yaparak şu veya bu şekilde casusluk faaliyetlerinde bulunan birçok devlet vardır. Ticari ayrıcalıklarla Osmanlı topraklarında ticaret filoları bulunduran Venedikliler, Osmanlı Devleti aleyhine casusluk yapan bir Avrupa devletidir. 1535 yılında verilen ayrıcalıklar-imtiyazlar ile Fransızlar da Osmanlı topraklarında casusluk faaliyetlerine başlamışlardır. Ruslar ise Ortodoksları kullanarak Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmak istegindeydi. Bunun içinde özellikle Fener Rum Ortodokslarını kışkırtıyordu. Aynı zamanda Doğu Anadolu'daki faaliyetlerini Ermeniler üzerinden yapan Ruslar, kiliselerden de faydalanarak bilgi topluyordu. Kırım Tatarlarını da casus olarak kullanan Ruslar, iyi at biniciliğiyle ünlü Kırım Tatarlarını aldıkları bilgileri hiç vakit kaybetmeden yerine ulaştırmaları için kullanıyordu. Rusların bir diğer casusları ise Gürcü cariyelerdir. Bu cariyeler padişahlara yaklaşılarak casusluk faaliyetlerinde bulunmuşlardır (Çınar, 1997: 150-151).

18. Yüzyıl Osmanlı'sında istihbarat toplamak amacıyla ikamet elçilikleri adında yeni bir haber kaynağı ortaya çıkarken, 19. yüzyılda Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) balkanlarda olabilmesi muhtemel isyanları ve ayaklanmaları gözlemlemek için Fransız Polis Teşkilatı örnek alınarak bir istihbarat teşkilatı kurulduğu ve gizli bir teşkilat olan bu teşkilatın başına Rum asıllı Cinivis Efendinin getirildiği iddia edilir. Eğer bu bilgi doğru ise Osmanlı Devletindeki ilk modern istihbarat teşkilatının Sultan Abdülmecit tarafından kurulduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Urhal, 2009: 485; İter, 2002: 7).

Yıkılma dönemine girdiği 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde diğer kurumlarda olduğu gibi istihbarat kurumunda da bir bozukluk meydana gelmiştir. Özel çıkarlara hizmet eden bu kurumun giderek yozlaşması, ülke içerisindeki kargaşa ortamları II. Abdülhamit'i Yıldız İstihbarat Teşkilatını kurmaya sevk etmiştir (Karan, 2008: 35)

II. Abdülhamit Han hatıralarında bu teşkilatı kurma nedenini şu şekilde açıklamaktadır;

Yabancı devletler kendi emellerine hizmet edecek kimseleri vezir ve sadrazam mertebesine kadar çıkarabilmişlerse, devlet emniyet içinde olamazdı. Doğrudan doğruya şahsıma bağlı bir istihbarat teşkilatı kurmaya, bu düşünce ile karar verdim. İşte düşmanların jurnalcilik dedikleri teşkilat budur (Şimşek, 2004: 36; İltar, 2002: 7; Karan, 2008: 35; Yörükoğlu, 2010: 76).

Bugünkü Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)'nin da köklerinin bulunduğu Teşkilat-ı Mahsusa diğer adıyla Umûr-u Şarkiyye dairesi, Osmanlı Devleti'nin siyasi birliğini korumak, ayrılıkçı hareketleri önlemek ve Orta Doğu'daki istihbarat ve gerilla faaliyetlerini dizginleyebilmek amacıyla Enver Paşa tarafından 17 Kasım 1913 yılında kurulmuştur (İltar, 2002: 8; Aysal, 2007: 531; Karan, 2008: 41).

Modern anlamda ilk Türk gizli servisi olan ve Osmanlı Devleti'nin bütünlüğünü sağlamak amacıyla kurulan, Enver Paşa komutasındaki bu teşkilat, hem II. Abdülhamit'in Yıldız İstihbarat Teşkilatı'nın devamı niteliğinde hem de Avrupa tarzında yapılmış yeni bir istihbarat birimidir (Çınar, 1997: 154-156; Ercan, 2006: 5).

680'lerde Kutluk Kağanı tarafından yabancı ordular ve milletler hakkında casusluk yaparak bilgi toplamak ve karşı istihbarat faaliyetlerinde bulunmak üzere oluşturulan Börü Budun teşkilatının devamı olduğu söylenen Teşkilat-ı Mahsusa'nın aslında Enver Paşa tarafından kurulmadığı ve Paşanın sadece teşkilatın bir istihbarat elemanı olduğu gibi rivayetlerde mevcuttur (Bahar, 2009: 172).

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya kadar üç kıtada örgütlenen, döneminde etkin ve güçlü bir örgüt olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın başarılı olmasındaki en önemli etken ajanlarının kimse tarafından deşifre edilmemiş olması sonucunda rahat hareket edebilmeleridir (Eren, 1995).

Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti, işgal edilmesi için ağır şartları içeren Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmış ve akabinde vakit kaybetmeyen işgalci güçler tarafından devletin merkezi olan İstanbul işgal edilmeye başlanmıştır. İstanbul'un işgali ile birlikte, bu dönemde etkinliğini İstanbul'da sürdüren Teşkilat-ı Mahsusa'nın da işleyişi durdurulmuş, örgüt kaldırılmıştır (Aysal, 2007: 532). Osmanlı Devleti'nin artık fiilen ortadan kaldırılmaya çalışıldığı, düşman ülkelerin

Osmanlı topraklarını paylaşmak için birbiriyle bir yandan anlaşmalar bir yandan mücadeleler yaptığı yıllarda İstanbul ile Anadolu'da faaliyet yürüten, ülkenin düşmandan temizlenmesi için birçok gizli direniş gruplarının kurulduğu görülür. Bunlar; Karakol Cemiyeti, Zabitan Grubu, Yavuz Grubu, Hamza Grubu, Mücahit Grubu, Felah Grubu, İmalat-1 Harbiye Grubu, Muavenet-i Bahriye Grubu, Namık Grubu, Kerimi Grubu, Fethiye Deniz Grubu, Askeri Polis Teşkilatı, Müsellah Müdafaa-i Milliye (M.M / Mim Mim) Grubu, Tedkik Heyeti Amirlikleri, Geçit Teşkilatı'dır. Milli Mücadele döneminde yapılanan, mücadelenin amacına ulaşabilmesi için cephede ve cephe gerisinde hem askeri direnişi etkin kılmak hem de genel istihbarat toplayıp ona göre hareket etmek amacıyla kurulan bu gizli örgütlerin ilki Karakol Cemiyeti'dir.

Çağdaş anlamda istihbarata çalışmalarına çok fazla değer veren İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin devamı niteliğinde olan bu örgüt, Enver Paşa'nın talimatı ile kurulmuştur. Teşkilat elemanları İngilizler tarafından tutuklanmış ve İstanbul'un işgali bu örgütünde sonunu getirmiştir (Aysal, 2007: 532-537; Karan, 2008: 41).

Bu dönemdeki bir diğer grup, Felah Grubu'nun ilk teşkilatı ve çekirdeğini oluşturan Hamza Grubu idi. Sadece birkaç ay aktif faaliyette bulunabilen bu örgüt, 23 Eylül 1920'de faaliyetlerine başlamış ancak 15 Aralık 1920'de faaliyetleri son bulmuştur (Aydın, 1989: 371-391).

Kurtuluş Savaşı sırasında, Anadolu'da direnişi desteklemek ve Ankara Hükümeti adına faaliyetlerde bulunmak amacıyla Mareşal Fevzi Paşa'nın emri ile kurulan Askeri Polis Teşkilat'ı Anadolu' da kurulan bir örgüttür. İstihbarat toplama ve istihbarata karşı koyma gibi faaliyetlerde bulunan bu teşkilat, savaş döneminde hem iç hem de dış düşmanlara karşı yürüttükleri istihbarat faaliyetleri ile aslında ne kadar ağır bir görev üslendiklerini göstermişlerdir. Teşkilattaki bazı sorunlar nedeniyle Fevzi Paşa'nın talimatı ile Askeri Polis Teşkilatı kaldırılmış ve yerine Tetkik Heyeti Amirlikleri kurulmuştur (Ekinci, 1994; Urhal, 2009: 487-488).

Dönemin şartlarına uygun bir şekilde hareket eden Askeri Polis Teşkilatı, fotoğrafçılıktan da faydalanmıştır. Düşman devletlerin, kadınları kullanarak uyguladıkları bölücü ve yıkıcı faaliyetlere, teşkilatta kadın casuslardan yararlanarak karşı casusluk faaliyetlerini geliştirmiştir. Aynı zamanda haberleşme de kadın kuryelerden yararlanıldığı bilinmektedir. Böyle başarılı çalışmalar olmasına rağmen bu

teşkilatın en önemli sorunu gizlilik esasına uymamalarıdır. Çünkü örgütün şube binaları herkes tarafından bilinmekte ve elamanları da giriş çıkışlarda görülmekte yani kendi kendilerini deşifre etmekteydiler ve bu durum örgütü tehlikeye sokmuştur (Aysal, 2007: 539). Eğer istihbarat faaliyetlerinde başarılı olunmak isteniyorsa, yapılan faaliyetlerin gizli olması şarttır. Bunun içinde örgüt mensuplarının kendilerini açık etmemeleri gereklidir.

1926 yılına kadar, mücadele döneminden kalan örgütlenmelerden yararlanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu yıldan sonra Atatürk'ün direktifi doğrultusunda kendi İstihbarat teşkilatını kurmak için kolları sıvamıştır. Yurtiçinde ve yurtdışında eğitime tabii tutulan elemanların eğitimlerini tamamlamaları sonrasında 1927 yılında Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın emri ile istihbarat ve karşı istihbarat faaliyetlerini yürütmek üzere Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti kurulmuştur. Kısa adı ile MAH / MEH adlı bu teşkilat, 1965 yılına kadar devam etmiş, bu yılda yapılan bir yasa değişikliği ile Milli İstihbarat Teşkilatı yani MİT adını almıştır. MİT'in kuruluş amacı ise; devlet güvenliğini sağlamak, milli güvenlik politikaları ile ilgili stratejilerin belirlenmesinde esas olacak askeri, siyasi, iktisadi, ticari, mali, sınai, ilmi teknik, biyografik, psikolojik ve milli güvenlikle ilgili istihbaratı devlet çapında üretmektir (Urhal, 2009: 488). 06 Temmuz 1965 tarih ve 644 sayılı "Millî İstihbarat Teşkilât Kanunu" ile Milli İstihbarat Teşkilatı(MİT) kurulmuş fakat bu kuruluş MAH'ı ortadan kaldırmamış aksine kendi içerisinde, teşkilatın çekirdeğini oluşturmasını sağlamıştır (Yalçın ve Yurdakul, 2003: 125). MAH, 1984 yılındaki yeniden yapılandırılmaya kadar MİT içerisinde başkanlık halinde haber toplama ünitesi olarak görev yapmıştır. 1984 yılındaki MİT içerisindeki yapılandırma ile MAH başkanlığı kaldırılmış ve görevleri iç ve dış istihbarat başkanlıklarına devredilmiştir (Milli İstihbarat Teşkilatı, (05Ocak2013)).

21.yüzyıla gelindiğinde, Türk istihbaratının en önemli teşkilatı konumunda olan, MİT içerisinde ağırlıklı kadroyu oluşturan askerlerin yerini sivil istihbaratçılara almaya başlamıştır. Bu durum, toplumsal olayların doğru anlaşılması ve aşılması açısından faydalı fakat sağlam disiplinli bir eğitim sonucu, istihbarat alanında tecrübeli askerlerin teşkilattan ayrılması, bazı zaafaların ortaya çıkması açısından da kötü bir durumdur.

MİT'in yeni yapılanmasında ağırlık dış istihbarat yönünde olmakla birlikte, iç istihbarat yapılanmasının gücünden de taviz verilmemeye çalışılmaktadır.

Türkiye Devleti'nin istihbarat örgütleri sadece MİT ile sınırlı değildir. İç istihbarat örgütlenmelerinde başarılı ve haklı bir üne sahip Emniyet İstihbarat birimleri sürekli gelişim için eğitim ve personel kalitesinde, ölçütlerini yüksek tutmaktadırlar. Diğer bir iç istihbarat örgütlenmesi ise Jandarma Genel komutanlığı bünyesinde bulunan Jandarma istihbarat komutanlığıdır. Dış istihbarat birimleri arasında Genelkurmay İstihbarat birimleri yanı sıra Dışişleri Bakanlığının istihbarat toplama amaçlı bölümleride faaliyette bulunmaktadır.

Ülkemizde ilk PKK eylemlerinden sonra yani 1980'lerde, Jandarma İstihbarat Terörle Mücadele adı ile kurulan JITEM, teröre karşı mücadelede önemli bir etken olmuştur. Mücadelede, istihbaratın önemli olduğu ve bu doğrultuda İstihbarat Grup Komutanlığı Jandarma bünyesinde kuruldu. Burada sadece jandarma değil tüm güvenlik güçleri koordineli olarak istihbarat sağlamak ve operasyon yapmakta görevlendirilmekteydi (Kılıç, 2009: 50-51). Özellikle 1980- 1990'lı yıllarda PKK terör örgütüne karşı mücadelede başarı sağlanmasında istihbarat çalışmaları etkili olmuştur.

2010 yılının Mart ayı içerisinde 5952 sayılı "Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" ile terörle mücadeleye yönelik politika ve stratejileri geliştirmek ve terörle mücadele ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM) kurulmuştur. 2011 yılı içerisinde ise yeni bir düzenleme ile Başbakanlığa bağlanmıştır. KDGM'nin güvenlikle ilgili operasyonel bir görevi bulunmamaktadır (Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, [tarih yok]).

İstihbarat örgütlenmeleri 2008 sonrası Terörle Mücadele de daha etkin ve aktif bir rol üstlenmeye çalışmaktadırlar. Bu rol de örgütlerin daha stratejik düşünerek daha profesyonel hareket etmelerine sebep olmaktadır.

1.2. MODERN İSTİHBARATIN OLUŞUMU

Modern İstihbaratın oluşturabilmesi için öncelikle hangi istihbarat yapılanması üzerine yoğunlaşmamız gerekli buna karar vermeliyiz. Çünkü hem stratejik hem taktik

hem de operasyonel istihbarat alanları üzerine yoğunlaşamazsınız. Ya da üçünde de ayrı ayrı yoğunlaşmaya çalıştığınızda görüş farklılıkları ve istihbarat zafiyetleri olmaması mümkün değildir. Burada anlaşılması istenilen husus, bir ülkedeki mevcut sorunlar üzerinden bu sorunların çözümü için, sağlam gövdeli ve büyük pencereden gidişatı kontrol edebilen, fakat sorunların çözümüne yönelik yapılacak istihbarat çalışmaları açısından, bukalemun gibi istediği zaman çözüm odaklı, geçici hızlı bir değişim geçirebilecek bir istihbarat yapılanmasının oluşmasıdır. Bu çalışmada oluşturulması gerekli olan bu yeni istihbarat türüne modern istihbarat yapılanması denilecektir. Şöyle bir örnek vermek istiyorum; Modern istihbarat yapılanmasına, daha çok devletin başına bela olmuş uzun yıllar süren bir sorun için mi ihtiyaç vardır yoksa kolluk kuvvetlerinin de halledebileceği bir sorun için mi? Benim kanaatim ve anlatacağım durum, devletin başına uzun yıllar dert olmuş ve ülkenin ekonomik, siyasal, toplumsal, kültürel alanlarında çöküntüye neden olan bir sorunun çözümüne yönelik yapılacak olan çalışmalar bütünü olan Modern istihbarata ihtiyaç olduğu yönündedir. Kurgulanan bu modern istihbarat yapılanması da aslında “Stratejik İstihbarat” yapılanmasıyla eşdeğerdedir. Bu kısımdan sonra Modern İstihbarat kavramı yerine daha çok Stratejik İstihbarat kavramı tercih edilecektir. Bu yapılanmaya neden ihtiyaç duyulduğu hususunda ise bir beden, doğru hareket etmesi için neden tüm hareket bölgelerinin tek noktadan yönlendirilmesi gerekiyorsa, buradaki sebepte tam da bu yüzdendir. Çünkü beynin yön ve şekil bildirmesi olmadan, iki ayak, iki kol, fevri bir şekilde hareket etmeye kalkarsa, vücut hangi yöne gideceğini bilemeyecek, bir ayağı sağa, diğeri sola gidecek ve hiç hareket edemeyecek bir konuma gelinecektir.

Modern istihbarat oluşumunun, uygulama yöntemlerinin, eski usul değil teknolojik gelişimlere ve uluslararası siyasal-toplumsal hareketliliğe uygun bir şekilde alanlarında uzmanlaşmış analizciler ve istihbarat personeli tarafından, teknik gereklerin günümüz koşullarına uygun temini ve kullanılmasıyla oluşturulması gereklidir. Stratejik istihbarat oluşumu üzerine yoğunlaşan bir devlet, ani kararlar vermesi gerekse de, operasyonel istihbarata ihtiyaç duysa da stratejik istihbarat yapılanması sayesinde yapmış olduğu uzun soluklu sorun analizlerine uygun bir şekilde, alt birim çalışmaları olarak diğer istihbaratları da zaten yapmış ve elde etmiş olacaktır. Bu bölümde Modern istihbarat oluşumunun gerçekleşmesi için gerekli, stratejik, taktik ve operasyonel istihbarat çeşitleri, kavramsal ve kısa örneklendirmelerle incelenmeye çalışılacaktır.

Fakat öncelikle tüm istihbarat çeşitlerinin birleştiği ve birbirlerinden yaralandıkları bütünleşik istihbarat olarak tanımlanan süreç anlatılacaktır. Daha sonra bu süreçte stratejik istihbarat yapılanmasının ne ifade ettiğini ve görevlerini aktarıp modern istihbarat çeşitlerinin özelliklerine değinilecektir.

Bütünleşik istihbarat olarak değerlendirilen entegre istihbarat, stratejik, operasyonel ve taktik istihbaratların aynı araştırma hedefi doğrultusunda birleşmeleri sonucu ortaya çıkar (Özdağ, 2011; 157). Stratejik, operasyonel ve taktik istihbaratı da içinde barındıran bütünleşik istihbarat yapılanmasına, hem yapılanmanın bir parçası hem de planlayıcısı, yönlendiricisi olması sebebiyle, “stratejik istihbarat” demektediriz. Şenel ve Şenel, *Stratejik İstihbarat* isimli kitabında kendilerince en uygun gördükleri tanımları şöyle yapmışlardır; “Stratejik İstihbarat yabancı milletlerin kabiliyet-zaaf ve muhtemel hareket tarzlarına müteallik (ilişkin) herhangi bir yahut tüm bilgidir.” Burada kabiliyetten kasıt, bir milletin milli hedeflerini gerçekleştirebilmesi için fiziki açıdan izlediği yoldur. Zaaftan kasıt ise, bir ülkenin milli hedeflerine ulaşmasını olumsuz yönde etkileyen veya hedefe ulaşmasını engelleyen etkenlerdir (Şenel ve Şenel, 1994: 19-20-21). Yani bir devlet, milli hedeflerini gerçekleştirebilmek için öncelikle kendi yapabileceklerini ve yapamayacaklarının ayrımını yaparak, düşman devletin açıklarını, planlarını öğrenerek ona göre hareket etmelidir. Bu tespitler olmadan ortaya konulacak operasyonel ve taktik istihbaratlar an itibari ile başarı sağlamış gibi gözükseler bile ileride devletin başına daha büyük dertler açılmasına sebep olabilmektedirler. Stratejik İstihbarat, aslında resme büyük pencereden bakarak, alt pencerelerin nasıl hareket etmesi gerektiğini tayin ve yönetici bir konumdadır. Yani tüm istihbarat yapılanmalarının yönetimi stratejik istihbaratın elinde olmalıdır. Bu bir hantallığa sebep olur mu? Bunun cevabı, bu yapının nasıl bir kurumsal zemine oturtulduğuna göre değişkenlik arz edecektir.

1.2.1. Stratejik İstihbarat

Stratejik istihbarattan kastımız, sadece devletin dışa dönük ve geleceğe yönelik istihbarat çalışmaları değildir. Stratejik istihbaratı, sorunlara ve olaylara stratejik açıdan bakan, tüm istihbarat alanlarında bütün modern istihbarat tekniklerini kullanan, ülkeyi kalkındırmak için yapılandırılmış bir oluşum olarak tasnif etmekteyiz. Bunu yapmadan

önce stratejik istihbaratın kavramsal tanımını ve tarihi gelişimini incelemek gereklidir. Zaten bu süreçte de görülecektir ki, stratejik istihbarat sadece dış istihbarat olarak tanımlanamaz ve sadece bu minvalde kullanılamaz.

1.2.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme

Strateji kelimesinin kökenine indiğimizde Yunancadan dilimize giren (Türkçe Sözlük, 1988:2032) “yönetmek, yön vermek” (Beşe ve Seren, 2011: 216) anlamına gelen bir kelime olduğunu görmekteyiz. “Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol” anlamına gelen strateji kelimesi Fransızca da “strategie” (Fransızca sözlük, [tarih yok]) kelimesiyle ifade edilmektedir. Osmanlıcada ise “sevk-ül ceşş” kelimesinin karşılığı olan strateji kelimesi “askeri birliklerin hazır bulunması gereken yerleri kararlaştırıp bu birlikleri oralara sevk etme işi ve bu işi araştıran ilim” (Devellioğlu, 2010: 1104) olarak nitelendirilmektedir.

Türk dil kurumu sözlüğünde (1998; 2032) Strateji kelimesi, “bir ulusun veya uluslar topluluğunun barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askeri güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı” olarak ifade edilir.

Hançerlioğlu, Strateji, “herhangi bir işi yürütmek için önceden saptanan tasarıdır. Savaş yönetme sanatını dile getirir. Askerlik terimi olarak ordugüdüm deyimiyile özleştirilmiştir” (Hancerlioğlu, 1979: 169), diyerek tanımlamaktadır.

Strateji kavramı, geleceğe yönelik faaliyet ve beklentileri ifade etmekle birlikte istenilen hedefin ulaşılabilmesi için yapılacak işlerin ve eylemlerin gidişatını ve koordinasyonunu sağlayan çok yönlü karar ve planlama durumudur (Beşe ve Seren, 2011: 126).

Bir iş ve eylem için oluşturduğumuz, stratejik değerlendirmenin en önemli koşulu zeminin sağlam olmasıdır, doğru bilgilerden oluşması, sağlam bir analiz sonucunda, ortaya konulan çözümlemenin gerçeğe uygun ve eylemsel anlamda kullanışlı olması gerekmektedir (Beşe ve Seren, 2011: 126-127). Ancak bu şekilde ortaya konulacak bir strateji, tüm sorunlu alanların çözümlemesine tüm yönleriyle katkı sağlayabilir.

Stratejik istihbaratın tanımını yaparken stratejik vurgusunun nedeni, yapılacak istihbarat çalışmalarının da ki analiz çalışmalarının bakış açısının zaman ve konu bakımından derinliğinden kaynaklanmaktadır (Özdağ, 2011: 149).

Stratejik istihbarat, bir ülkede yapılacak atılım için seçilen birimin gücü, zafiyeti, hedefi, politikası ve atacağı stratejik adımların tespiti ve bu tespit doğrultusunda bilgi üretmek, analiz yapmak ve bilgileri yaymak gibi eylemleri kapsar. Yani bir ülkedeki ulusal hedeflerin en yüksek seviyede elde edilebilmesi için gerekli bilgilerin toplanması ve milli güç unsurlarının en iyi şekilde kullanılması sonucunda elde edilen istihbaratın, üretimini ve analizini içerir (Çınar, 1997: 118).

Geleceğe dair gerçekçi planlar yapılabilmesi için öncelikle doğru bilgiye sahip olmak gerekir. Olabilecek olayları, olayların risklerini tahmin ederek ve doğru analizlerde bulunarak uzun vadede bir strateji belirlenebilir. Yapılan analizlerle geleceğe dair planlamaların yapılarak kararların alınması noktası, aslında strateji ve istihbaratın kesiştiği yani stratejik istihbaratın ortaya çıktığı noktadır. Buradan hareketle, stratejik istihbaratın temel işlevinin geleceğe dair temkinli yaklaşarak izlenmesi gereken politikalar üzerinde değerlendirme, analiz ve öngörü sağlamak olduğu söylenebilir (Beşe ve Seren, 2011: 127).

Hem sivil hem de askeri makamların işbirliği halinde hazırlayacakları milli güvenlik stratejisine ait bilgilerin analizini yaparak gerekli üst birimlere sevk etmeleri ile başlayan stratejik istihbarat süreci, devletin yüksek makamlarınca düşmanın olanakları, yapacakları ve yapabilecekleri gibi elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi ve yorumlanması olarak devam eder (Köseli, 2011: 17-18).

Stratejik istihbaratın teorik açıdan temellerini atan ve bilimsel bir disiplin olmasını sağlayan Sherman Kent stratejik istihbaratı, milletlerin savaşta ve barışta dış bağlarının bağlı olduğu bilgi olarak değerlendirir. Cumhuriyetin bir kalkanı olan dış politikanın yerinde ve zamanında kullanılmasını bu istihbarat türüne bağlar (Kent, 1968: 6).

Büyük ve önemli olaylarda uzun süreli planlamalar sonunda ortaya konan istihbarat çalışması olan stratejik istihbarat, ülkelerin dış politikalarında yani uluslararası siyasetlerinde etkili olabilmeleri, hedeflerine ulaşabilmeleri için hem strateji oluşturmada hem planlama yapmada yararlandıkları istihbarat çalışmalarıdır. Yani

stratejik istihbarat rakip devlet ya da dost devlet hakkında milli güçleri, milli, politikaları, milli hedefleri ve diğer bütün politikalarına dair geniş çapta bilgi toplanması olarak tanımlanabilir (Urhal, 2009: 499-500).

Stratejik istihbarat, milli politikaların belirlenmesi ve milli hedeflere ulaşılması amacıyla doğru zamanda doğru kararların verilmesi veya askeri harekâtın yapılabilmesi için gerekli planlamalara gidilmesidir. Düşman veya düşman olma ihtimali yüksek ülkelerin ulusal güçlerinin imkân ve kabiliyetlerini, kuvvetli, zayıf ve hassas taraflarını tespit ederek gerekli değerlendirmelerin yapılmasıdır (Özdağ, 2011: 148).

Hasım veya komşu ülkelerdeki büyük askeri gelişmelerin ve değişimlerin, tehdit oluşturup oluşturmadığı ve özellikle ulusal sınırlar içerisinde milli güvenliğin tehlikeye girmemesi için edinilen bilgilerin, stratejik istihbaratın en yük yüksek komuta merkezi tarafından koordine edilerek, gerekli durumlarda hükümetin bilgisi dâhilinde şekillendirilmesi gerekir. Burada karar alıcıların yanlış ve hatalı planlamaları ya da hareket etmeleri sonucunda ülke çıkarları ve kendi politikaları zarar görebilir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 40-41).

Türkiye’de istihbarat alanında önemli eserleri hayata geçiren Ümit Özdağ ise Kent’in yapmış olduğu stratejik istihbarat tanımlamasını biraz açarak; “...bir devlet için gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatları, tehditleri araştırıp tespit ederek ve öngörerek karar alıcılarının önüne olabilecekler ile ilgili seçenekler koyarak, onların siyaset üretme sürecini daha doğru bir zemine çekmek amacı ile yapılan istihbarat türüdür” şeklinde tanımlamıştır. Yani stratejik istihbarat, barış döneminden siyasal karar alıcılar tarafından dış ve iç politikaların oluşturulmasında; savaş dönemlerinde ise hedef tespiti, kuvvet seferberliği, hedefin belirlenmesi ve istenilen hedefe ulaşabilmek için belirlenen politikaların uygulandığı bir istihbarattır (Özdağ, 2011: 146).

Stratejik istihbarat ile istihbarat kapasitesinin genişletilmesi, uygulanan metot ve yöntemlerin gözden geçirilmesi, değişen ve sürekli gelişen teknolojinin etkin bir biçimde kullanılması amaçlanmaktadır. Yani daha önceki tecrübe edilen konulardan yararlanarak nerelerde eksiklik olduğu, nelerin yanlış yapıldığı, zafiyetler ve hassasiyetlerin neler olduğu belirlenmeli ve bu doğrultuda aynı yanlışların yapılmaması sağlanmalıdır (Köseli, 2011: 21). Stratejik istihbarat tecrübe ister; tecrübe ise uzun bir

dönem. İşte bu yüzden büyük ve önemli olaylarla ilgilenen stratejik istihbarat, uzun vadeli çalışmalar sonucu elde edilmektedir (Miman, 2007: 19).

Operasyonel ve taktik istihbarattan farklı olduğu düşünülen stratejik istihbarat, daha geniş hedefleri olan, ekonomik, politik ve sosyal boyutları da içerisine alarak geniş bir alana yayılarak teknolojinin sunduğu imkânları azami derecede bu çalışmalara uyarlayan bir istihbarat türüdür (Köseli, 2011: 17). Stratejik istihbarat ile genellikle taktik istihbarat birbirine karıştırılmaktadır. Bu karışıklığı örneklerle açıklamanın iki terim arasındaki farkı ortaya koymak açısından daha etkili olacağı kanısındayım.

Örnek 1: Ankara Emniyet Müdürlüğü İstihbarat Şubesi elemanları Yüksel Caddesi'nde uyuşturucu elemanlarına karşı istihbarat faaliyetine başladıkları zaman yapılan taktik istihbarattır ve amacı uyuşturucuyu kimin kimden alarak kime satacağına dairdir. Bu tür bir taktik istihbaratta amaç "yanlış yapanı", yani uyuşturucu satıcısını tespit etmektir. İstihbarat elemanları için mesele daha başlarken açıktır, bulunacak tek husus isimlerdir (Özdağ, 2011: 150).

Örnek 1: "Putin'in iktidardan uzaklaştırılması durumunda, yerine Rus askeri veya sivil eliti içinden çıkacak liderin kim olacağı" sorusu verilebilir. Bu sorunun cevabı ancak stratejik politik istihbarat ile bulunabilir. Stratejik istihbarat sadece Putin'in yerine geçecek kişinin belirlenmesini tespit etmekte kalmayıp, bunun ötesinde Putin'in yerine kim gelir ise Türkiye'nin menfaatlerine olur sorusunun da cevabını bulmalıdır. Bu sorunun cevabı bulunduktan sonra stratejik istihbarat yapan unsurlarla operasyonel ve taktik istihbarat unsurları eşgüdümlü bir faaliyet ile Türkiye'nin desteklemesi gereken lider adayını destekleyici bir operasyon geliştirebilirler (Özdağ, 2011: 150-151).

Yukarıdaki örneklerle de anlatılmaya çalışıldığı gibi, stratejik istihbarat uzun vadede ve kapsamlı bir araştırma gerektiren bir istihbarattır ve sağladığı bilgiler ile üst düzey kadroları yani karar alıcıları, sorunun yapısı, nedenleri ve nasıl bir geleceği olacağı gibi konularda bilgilendirmektedir. Taktik istihbarat ise stratejik istihbaratın aksine kısa vadede işe yarayan bilgileri ve hemen tüketilen bilgileri toplayan olaya yönelik olan istihbarattır (Özdağ, 2011: 151).

Şenel ve Şenel, stratejik istihbaratın milli istihbaratla eşdeğerde olduğunu belirterek stratejik istihbaratın milli konularla her zaman ilgili olduğunu şu sözleriyle ifade ederler:

... Stratejik istihbaratta askeri bakımdan önem arz eden bir şekil ve muhteva(içerik) bulunmasına rağmen gerçekte stratejik istihbarat sadece mahalli şartların bilinmesi veya surf askeri amaçlar için bilgi toplaması şeklinde katiyen sınırlandırılmaz. Bunun tam aksine milli hayatın her veçhe ve safhası stratejik

istihbaratın kapsamı içine girmektedir. Bu sebepten bu istihbarat faaliyeti sulhun tesisini ile sona ermemekte harpte ve sulhta devamlılık arz etmektedir (Şenel ve Şenel, 1994: 11).

Stratejik istihbaratın yukarıda bahsetmeye çalıştığımız geniş bir alanı kapsamaması, devlet politikalarının belirlenmesinde bu istihbarat türüne ne kadar çok iş düştüğünü göstermektedir. Çünkü bir devletin uzun süre varlığını devam ettirebilmesi ve varlığını koruyabilmesi için uzun vadede gerçekleştirmesi gereken politikalara ihtiyacı vardır. Devlet için gelecekte oluşabilecek fırsatları, tehditleri araştırarak tespitlerde ve öngörülerde bulunması, karar alıcıların önlerine bu analizlerin sunulması ile asıl amaçlanan politikacıları, karar almalarında ve siyaset yapmalarında doğru zemine çekmeye çalışmaktır (Çetinkaya, 2011a).

Stratejik istihbarat, stratejik düşüncenin gerektirdiği şekilde ülke sorunlarını tüm yönleriyle ele almaktadır. Bunu yaparken de doğru bir zeminde ve doğru bilgiler ile doğru analizlerden faydalanmaktadır. Bu yüzden istihbaratın tüm etki alanlarıyla iç içe geçip bu alanlar üzerinde yapacağı eylemler için modern istihbarat tekniklerini kullanmaktadır. Yani sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi, askeri, psikolojik vb. ülke sorunlarının çözümünde kullanılacak tüm yöntem ve alanların bütünü “Stratejik İstihbarat oluşumu” olarak adlandırmaktayız. Bu çalışmanın ileriki safhalarında stratejik istihbarat denilerek aslında söylenmek istenen bu sürecin tamamıdır.

1.2.1.2. Tarihsel Açıdan Gelişimi

Stratejik istihbaratı, tarihe baktığımızda sadece Mısır, İbrani ya da Çin toplumlarında değil eski Hint ve Perslerde de görmek mümkündür. M.Ö 4.-7. yüzyıllar arasında farklı yaklaşımlar çerçevesinde uygulanan stratejik istihbarat, Hindistan’daki kutsal Hindu metinlerinde, devlet yönetiminin daha etkili ve uzun süreli olabilmesi için etkili ve doğru bir şekilde gözlemlenmenin ve istihbaratın kullanılması gerekliliğinden bahsedilir (Özdağ, 2011: 43). Burada bahsedilen stratejik istihbarat, klasik manada ifade edilmektedir. Modern anlamdaki stratejik istihbarat kavramının temelini Sherman Kent’e dayandırmak gerekir. 1940’lı yıllarda temeli atılan modern anlamda stratejik

istihbarat yine bu yıllarda bilimsel bir disiplin haline gelmiştir (Beşe ve Seren, 2011: 128).

2. Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Stratejik Servisler Ofisi (SSO) olarak adlandırılan ve Araştırma ve Analiz Birimi olarak incelemeler yapan bu birim aslında modern anlamda stratejik istihbarat üretmekteydi. "SSO savaş zamanı ortaya çıkarılmış bir istihbarat servsidir ve CIA'nin atası olarak kabul edilmektedir" (Köseli, 2011: 19).

Birçok kaynakta çağdaş anlamda kurumsal istihbarat çalışmalarının ilk örneklerine 1530'lu yıllarda İngilizlerin Kraliyet gizli servislerini kurmalarıyla İngiltere'de görüldüğü belirtilmektedir (Özkan, 2003: 27; Urhal, 2009: 477).

Tarihte, stratejik istihbaratın yeri ve önemini şöyle bir olayla anlatalım;

ABD başkanı, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Japon halkı hakkında araştırma yapmak üzere Pensilvanya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden araştırmacı Hupe'yi görevlendirir. Hupe, Japon halkının yiyecek temini konusunda sıkıntı çektiğini dikkate alarak zirai gübre mevzuu üzerinde durur ve bunun Japonya'ya Kuzey Afrika'dan ithal edildiğini ortaya çıkarır. Fakat ABD müttefiklerinin Cezayir ve Fas'a asker çıkarmaları üzerine artık buralardan Japonya'ya gübre ithalinin durduğunu da gözlemler. Lakin bununla birlikte Japonya'da zirai sahada bir buhranın olmayışı şaşırtıcıdır ve gübrenin nereden ithal edildiğini araştırmaya devam eder. Konu ile ilgili kitaplar, ansiklopediler karıştırır ve Hupe Pasifik Okyanusu'nda Nauru adında küçük bir adada fosfat bulunduğunu öğrenir. Japonların gübre ihtiyaçlarını buradan karşıladıkları sonucuna varan Hupe bu sonucu askeri makamlara ulaştırır ve adanın bombalanmasını teklif eder. Yapılan hava keşifleri ile Hupe'un çıkardığı neticenin doğruluğu tespit edilir. Ada bombalanır ve tarımsal üretim alanında hiçbir sıkıntı yaşamayan Japonya artık zor günler yaşayacaktır. Çünkü ülke tarım alanında bir buhranın beşiğindedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 56-57).

İkinci Dünya savaşında geçen bu olay, stratejik istihbarat açısından bir başarı fakat toplumsal anlamda da bir o kadar üzücüdür. Stratejik istihbarat sayesinde yapılan analizlerle rakip devletler mağdur duruma getirilerek, milli çıkarlar doğrultusunda planlanan politikaların rahatça uygulanabilmesi için sağlam bir zemin oluşturulacaktır. Stratejik İstihbarat, istihbarat biliminin içinde hep var olmuş ancak yaşanan bu tarz olaylardan ders çıkarılması sonucu hakettiği öneme haiz olmaya başlamıştır.

Heindenrich tarafından verilen iki stratejik istihbarat örneğini Köseli şu şekilde göstermiştir:

1942'de ABD güçleri Kuzey Afrika'yı işgal etmek istedikleri zaman araştırma ve analiz bölümünde bulunan Sherman Kent tarafından bu bölgeyle ilgili

yapılan limanlar ve demiryolları hakkında ki stratejik çalışmalardır. Bu çalışmalar çok fazla detaya sahip olan çalışmalardı ve askerlerin çok hoşuna gitmişti, ancak bu çalışmalar çok gizli yöntemle toplanan bilgilerden ziyade açık kaynaklardan toplanmış bilgilerden oluşmaktaydı. Başka bir örnek de 1943'de altyapılara yönelik Araştırma ve Analiz Biriminde askeri- ekonomik analizler için yapılan bir çalışma da ki çok bölümlü stratejik istihbarat toplama faaliyetlerine bakılabilir. Burada analizciler önce müttefiklerin bombardıman uçaklarını 1943-1944'de Almanların savaş uçağı fabrikalarının üzerine göndermiş, bu gücü zayıflatıldıktan sonra da; Almanların petrol kaynaklarına saldırıda bulunmuş ve bunun neticesi olarak Almanların tüm araçları ve zırhlularının hareket edebilmesi engellenmiştir. Burada Araştırma ve Analiz Biriminin yaptığı savaşı yönetenleri doğru yönlendirmiştir. Stratejik istihbaratın bu ilk örneklerinin başarıya olan katkıları devam eden zamanlarda uygulanan stratejik istihbarat taktiklerine örnek teşkil etmiş ve bunun ardında daha sistematik uygulama örnekleriyle karşılaşılmıştır (Köseli, 2011: 19).

Stratejik istihbarat, resmi yetkililere çok büyük katkı sağlamaktadır. Ustalıkla kullanıldığında ulusal gücü elde bulundurmak için büyük bir etken olan stratejik istihbarat, politikacıların ve yetkililerin uluslararası ilişkilerde, büyük resmi görmelerine ve geleceğe yönelik uzun vadede planlar yapmalarına olanak sağlamaktadır (Yılmaz, 2007: 128).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yavaş yavaş gerçek değeri anlaşılan stratejik istihbarat, soğuk savaş döneminde de gündemde olmayı sürdürmüştür. Başta ABD olmak üzere birçok batılı devlet, stratejik istihbarat alanında yeterli bilgi toplayamadıklarını, istihbarat servislerinin stratejik istihbarat üretmedeki yetersizliklerini fark ederek, bu alanda devlet kurumlarını ve özel kuruluşları da devreye sokarak işbirliği halinde hareket edilmesinin gerekliliğini anlamışlardır. Bu işbirliği sayesinde stratejik istihbarat gerçek bir bilim, stratejik analizci de sosyal bilimci konumuna gelmiştir (Acar, 2011: 127).

Batıda birçok üniversitede lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki programlarda, stratejik istihbarat, aldatma operasyonları, örtülü operasyon gibi istihbarat alanındaki birçok alanda ders ve incelemelere yer verilmektedir. 2000'li yıllarda, özellikle 11 Eylül'den sonra bu alanlardaki eğitimlerin önemi daha da iyi anlaşılmış ve daha fazla ilgi gösterilmiştir (Özdağ, 2009: 38; Özdağ, 2011: 22-23).

İstihbaratı sorunların çözüm yollarını bulmak olarak gören devletler günümüzde artık istihbaratın tek başına yeterli olmadığını, istihbarat çalışmalarının, başlangıçta sağlam stratejilerle yola çıkması gerektiğini anlamaya başlamışlardır. Bu yüzden ki

artık istihbaratı, stratejik düşünceden yoksun bir hareket tarzı olarak görmemiz mümkün değildir.

1.2.1.3. Stratejik İstihbaratın Yeri Ve Önemi

Geleceği öngörerek yönetebilmenin en önemli unsuru olan strateji, bir ülkenin ileri taşınmasında ülküleri ve bu ülküler doğrultusunda atacağı her adımın planlanmasıdır (Acar, 2011: 126). Bilgiyi toplamanın yanında, bilginin analizini yaparak, bir ülkenin karşısına çıkabilecek tehditlerin belirlenmesinde ve bu tehditlerin önlenmesi için gerekli olan çalışmaların yapılmasında etkili olan stratejik istihbarat çok geniş bir alana yayılmıştır. Özellikle terörizm gibi bir ülkenin en büyük düşmanı olan bir sorun, akıllıca ve etkili politikalar sayesinde alt edilebilir. Bu politikaların oluşturulmasında devreye stratejik istihbarat girmektedir (Köseli, 2011: 20). Devletin, ulusal çıkarlar doğrultusunda oluşturduğu politika ve stratejisinin belirlenmesinde önemli bir rol üstlenen stratejik istihbarat, milli gücün bütün unsurlarını kapsamaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 210).

Stratejik istihbarat, esas itibariyle tam olarak anlaşılmasa da, özellikle son dönemlerde daha fazla önemsenen ve yatırım yapılan bir yapılanmaya doğru gitmektedir. Bunun nedeni ise devletlerin daha uzun süre varlıklarını sürdürebilmeleri için rakiplerinin ya da düşmanlarının nasıl bir plan yaptığını, niyetinin ne olduğu ve savaş kabiliyetlerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda bir strateji oluşturarak hamlelerini doğru yapmak istemesidir (Çınar, 1997:118-119).

Sadece savaş zamanında yararlanılmaması gereken stratejik istihbarattan barış döneminde daha fazla faydalanılmalıdır. Çünkü milli güvenliğin sağlanması için gerekli planların savaştan önce oluşturulması ve uygulanması, savaş zamanında az insan ve malzeme ile başarılı olmayı beraberinde getirir. Düşmanını iyi tanıyan bir devlet, onun atacağı adımları önceden tahmin ederek bu doğrultuda önlemlerini alır. Yani doğru planlama ve uygulama sonucunda yapılan hamleler ile başarı sağlanır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 40-41). Stratejik istihbarat sayesinde gelecek hakkında önceden plan yapıp, herhangi bir sorun karşısında asgari zayıat vermek amaçlanmaktadır.

Geleceğini merak eden insanoğlu, geleceği hakkındaki belirsizlikleri ortadan kaldırmak için bir takım stratejik planlamalar hazırlayarak, bu doğrultuda ulaşılması gereken hedefleri belirler. Çalışanlar için stratejik plan hem onların verimliliğini artırıcı hemde motive edici güdüleyici bir faktördür (Acar, 2011: 126). Stratejik plan, Stratejik istihbaratın başarılı olması için gerekli bir alt yapı çalışması gibidir. Ne kadar başarılı bir plan yapılırsa o kadar başarılı bir stratejik istihbarat süreci ortaya çıkar ve bunun sonucunda da ülke çıkarları ve geleceği koruma altına alınabilir. Fakat stratejik istihbarat süreci ne kadar başarısız olursa, planlar ve politikalar amacına ulaşamazsa, alınacak kararlarda yanlışlar yapılır ve gelecekte nelerle karşılaşacağı belirsizliğini korur (Özdağ, 2011: 148).

Milletler milli politikalarını belirlerken verecekleri kararlarında, stratejik istihbarata büyük görevler düşmektedir. Stratejik istihbarat sürecinde toplanacak bilgiler ve yapılacak analizler ile bir yol haritası belirlenir. Aslında burada milli istihbarat ile stratejik istihbarat geniş ölçüde eşanlamlı olarak da kullanılmaktadır. Devletlerin iç ve dış politikada sağlam ve emin kararlar verebilmesi bu doğrultuda kurumlarını yapılandırması da stratejik istihbaratın bilgi ve değerlendirmelerine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Yapılan doğru tespitler ve atılacak doğru adımlar ile milli menfaatlere uygun kararlar alınabilir. Bunun sonucunda da devletin düşmanlarına karşı başarı elde ettiği görülür (Şenel ve Şenel, 1994: 17). Kısacası milli güvenliğin korunması ve sağlanmasından tutunda milli gücün doğru kullanılması, ölçülü ve etkin bir şekilde geliştirilmesine kadar ki oluşumda yer alan kurum ve kuruluşlar açısından stratejik istihbarat çok önemli bir görevdir (Acar ve Urhal, 2007: 211).

“Stratejik istihbarat ulusal seviyede karar alma yetkisine sahip olan karar alıcılar ve bu kararların oluşma sürecine doğrudan katkıda bulunmuş olan kararalıcılar ve bürokratlar için üretilir” (Özdağ, 2011: 146). Stratejik istihbarat, devlet güvenliği ve menfaatleri doğrultusunda; devletin kaynaklarının doğru, ekonomik ve etkin bir şekilde geliştirilmesi ve kullanılması, ayrıca devlet güvenliği adına mevcut tüm sorunların çözülmesi için yapılan çalışmaların tümüdür. Siyasi gücün, halkın beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve mevcut gücün başarılı bir şekilde kullanılması, etkili bir istihbaratın varlığı ile mümkün olacaktır (Acar ve Urhal, 2007: 211; Yılmaz, 2007: 129).

“Son zamanlarda ortaya çıkan “stratejik uyarı” kavramı politika yapıcılara zamanında doğru yolu gösterebilme, analitik bakış, tehdidin karakteristiği ile ilgili etkili iletişim sağlama olarak da ifade edilmektedir ve amaç stratejik sürprizleri önlemektir” (Köseli, 2011: 20). Burada bir düşmanın saldırı ihtimalindeki değişikliklerin tahmin edilmesi veya zarar vermesi muhtemel unsurların mevcut olması durumunda, potansiyel saldırı tarzlarındaki değişiklikler tespit edilerek bu çerçevede bir karşı koymanın gerçekleştirilmesi ifade edilmektedir. Ortaya konulan potansiyel tehlikelerle ilgili senaryolardan beklenen fayda; politika yapıcıların alacakları kararların doğru olması ve ülke çıkarlarına ters düşmemesidir (Köseli, 2011: 20). Başka bir deyişle; stratejik istihbaratın insanlığa en önemli katkısı, uzun vadedeki planlamalar ile onun geleceği görme çabası ve bu çabanın siyasi, askeri, ekonomik ve sosyal istikrara yapacağı muhtemel katkıdır. Stratejik istihbarat, karar alıcıların rakip ve dost güçlerin niyetleri hakkında bilgili olması ve daha temkinli yaklaşılmasını sağlar (Yılmaz, 2007: 129).

Stratejik istihbaratın bir diğer rolü ise, gerek açık gerekse gizli yollarla elde edilen bilgilerin bir araya getirilerek, analizinin daha geniş kapsamda yapılması sağlanarak askeri güçlerin milli çıkarlar için yönlendirilmesi ve alınacak kararların da ülke menfaatlerine paralel olması için politika yapıcılara doğru bilgi sunulmasıdır. “Bu ifadeyi sivillerin, ülke politikaları ve siyasi hedefleri elde edebilmek için askeri güçlerin doğru yönlendirebilmelerini sağlamada stratejik istihbaratın rolünün büyük olduğu şeklinde de anlamak mümkündür” (Köseli, 2011: 21).

Stratejik istihbarat, karar alıcılara şu bilgileri sağlar:

- *Silahlı çatışmaya kadar uzanabilecek olan ülke menfaatlerini tehdit edici gelişmeleri önceden haber verir.*
- *Örtülü operasyonlar düzenlemeye, yabancı liderleri etkilemeye, ülkeler arasındaki çatışmalara diplomatik ve askeri yollarla müdahale etmeye imkân verecek türde bilgiler sağlar.*
- *Yeni teknolojik gelişmelerin gidebileceği yönü ve ülke için oluşturabileceği fırsat ve tehditleri öngören türde istihbarat üretir.*
- *Diplomatik müzakereleri desteklemeye faydalı olacak türde bilgiyi temin eder.*
- *Karşı istihbaratın yönünü belirlemeye faydalı olacak türde istihbarat oluşturur (Özdağ, 2011: 147-148).*

Stratejik istihbaratın kapsadığı birçok konu mevcuttur. Örneğin siyasal eylemleri ve iktidar muhalefet çekişmelerini analiz ederek siyasi alanı; ekonomi ve ekonomik faaliyetler hakkında bilgi toplayarak strateji geliştirerek ekonomik alanı; askeri ve

emniyet güçleri hakkında topladığı bilgiler ve yaptıkları çalışmalarda hedeflerin tespitinde yol göstererek de askeri alanı kapsamaktadır (Çınar, 1997:148).

Başka devletlerden veya terör örgütlerinden gelmesi muhtemel tehditlere karşı koyma, diğer ülkelerde meydana gelen iç değişiklikler ile bunların kendi ülkemize yansımalarının nasıl olacağını irdeleme, dünyada meydana gelen değişikliklerin izlenmesi ve analiz edilmesi, terör ve terörizmle mücadelede stratejik istihbarattan beklenen roller arasındadır (Köseli, 2011: 20). Terör ve Terörizmle başarılı bir şekilde mücadele edilmek isteniyorsa stratejik istihbarat oluşumundan mutlaka faydalanılması lazımdır. Stratejik istihbarat oluşumu içerisinde elde edilen kazanımların süreklilik arz etmesi için topyekûn devlet mekanizmasının bu oluşum içerisinde çalıştırılması zaruridir.

1.2.2. Taktik İstihbarat

Taktik istihbarat kelime anlamı olarak, belirlenen hedef ve strateji doğrultusunda gerekli tüm bilgilerin en iyi hareket tarzına yönelik temin edilmesi ve planlanmasıdır. Taktik istihbarat, stratejik istihbarat algılamalarına göre daha sınırlı ve belirgin bir alanda, kısa süreli yapılacak istihbarat türüdür. Taktik istihbarat açısından önemsiz gibi gözükken bilgiler stratejik istihbarat açısından hayati öneme haiz olabilir (Acar ve Urhal, 2007; 211). Eğer taktik istihbarat operasyonları stratejik istihbarattan yoksun bir şekilde yapılırsa, devletin istihbarat ihtiyacına yararlı olabilecek bilgiler elde edilmişken gözden kaçırılacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere Stratejik istihbarat, tüm istihbarat çeşitlerini kapsayıcı bir rol üstlenmelidir Yapılacak operasyonel ve taktik planlamalar, stratejik istihbarat dâhilinde gerçekleştirilmelidir.

Taktik istihbarat, güncel sorunlarla ilgili ve bunlar üzerine yapılan, olayların gidişatına göre kurgulanan bir istihbarat çeşididir. Bu istihbarat çeşidinde ortada cereyan etmeye devam eden bir olay vardır ve bu olayın çözülmesi için gecikmeksizin öğrenilmesi zaruri bilgiler mevcuttur. Taktik istihbarat, eylemi gerçekleştiren şahısların kimliği, ne tür teçhizata sahip oldukları, hangi hedeflere, nasıl eylem yapmayı planladıkları, iletişim şekilleri, destek verenlerin kimler olduğu gibi bilgilerin toplanarak mevcut tehdidin ortadan kaldırılmasına yönelik bilgilerin elde edilmesi için yapılan istihbarat çalışmasıdır (Köseli, 2011; 29).

Taktik istihbaratı düşmanın amaç ve kapasitif gücünü anlamaya yönelik, süren bir operasyonu desteklemek için toplanan bilgilerin, acilen operasyon sorumlusuna iletilmesi ve bu bilgiler ışığında operasyonun gerçekleştirilmesi süreçlerini içerir. Askeri anlamda taktik istihbaratın ihtiyacı olan, düşman gücünün kim ve ne olduğu, teçhizat detayları dâhil tüm düşman gücü, coğrafik detaylar ve analizi, düşmanın örgütlenme detayları, iletişim, ulaşım ve şekli durum imkânları, düşman ülke veya komutan analizinden çıkarılacak taktik hareket bilgisi, anlık zaafklar ve imkânlar ile ilgili bilgilerin tümüdür (Özdağ, 2011; 154-155).

Irak savaşı sırasında gerçekleşen bir olayı taktik istihbarata örnek gösterebiliriz. ABD'nin insansız hava araçlarından faydalanarak, Irak ordusunun tüm hareketleri incelenmekteydi, buradan gelen bilgiler dâhilinde de ABD ve İngiliz uçakları hedef bölgeye giderek hareket halindeki ordu birliklerine yöneliyorlardı (Yılmaz, 2007; 123).

1.2.3. Operasyonel İstihbarat

Bu istihbarat türü daha çok, operasyonel görevi bulunan birimlerin ve teşkillerin, gerçekleştirmek istedikleri eyleme yönelik tüm bilgilerin toplanmasıdır. Suikast ve adam kaçırmaya eylemlerinde bu tarz bir istihbarat türü öncelikli tercih edilecektir (Yılmaz, 2007; 123). 1792 yılında Prusya devletinin yöneticisi konumunda bulunan Von Bülow tarafından Operasyonel istihbarat kavramı oluşturulmuştur. Bülow'un bu kavramdan kastı, siyasal karar alıcı olmayan yüksek kademelerde bulunan, büyükelçi ve komutanlar tarafından, operasyonun gidişatına uygun, doğrudan ya da dolaylı, yapılan istihbarat çeşidini açıklamaktır (Özdağ, 2011; 154). Aslında operasyonel istihbaratın, taktik ve stratejik düzeydeki istihbaratı birleştirici bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür (Gündoğar, 2007; 31). Ancak bu birleştirici rolünü, yine stratejik istihbaratın yön tayin etmesi ile başarabilir. Buda üç istihbarat türünde birbirine bağımlı olduğunu ve uyumlu oldukları sürece başarı sağlanacağını göstermektedir. Operasyonel istihbarat için kurulan havuz sisteminin ismi "operasyonel bilgi paylaşım sistemi (OBİPAS)" olarak belirlenmiştir. OBİPAS'ın İstihbarat birimleri arasında koordinasyonu sağladığı belirtilmektedir. Eski usulde Genelkurmay terörle mücadele hususlarında bir bilgi elde ettiğinde bunu MİT'e sorarak teyit almakta idi. Bu gibi uygulamaların, terörle mücadelede hantal bir yapı ortaya koyduğundan bahisle,

OBİPAS ile seri karar alınabilecek bir sistem ortaya konulduğundan bahsedilmektedir. Fakat sözü edilen diğer konu ise sisteme giren tüm istihbarat bilgilerinin güvenilir ve gerçek kabul edilemeyeceği ve buna göre operasyon yapılamayacağı yönündedir (Şimşek, 2012). Bu aslında kendi içerisinde tezatlık oluşturmaktadır. Eğer bir kurum operasyonel bilgi istiyor ve bunu havuzdan direkt alıyorsa, buradaki bilgilerin, eğer daha hızlı olunması isteniyorsa, operasyonel istihbaratın yapılış şekli gereği, net ve doğru olması gereklidir. Bu şekilde sadece ortaya güzel gözüksün diye bir şeyler koyarak temelsiz gerçekleştirilen sistemler hem istihbarat açığına hem de zafiyetine neden olabilir. Bu yüzden öncelikle Modern istihbarat yapılanması oluşturulmalıdır.

1.3. MODERN İSTİHBARAT OLUŞUMUNUN ETKİ ALANLARI

İstihbaratta büyük resmi görebilmek için, yani bir ülke ile ilgili mevcut güç unsurlarının görülebilmesi için hedefler doğrultusunda uzmanlaşmak gerekmektedir. Bu uzmanlaşma ise ancak stratejik istihbarat ile mümkündür. Bunun içinde istihbaratın etki ettiği alanlara hâkim olunması gerekmektedir (Özdağ, 2011: 59). “Stratejik boyutlarıyla ele alındığında ‘istihbarat’ olgusu, daha geniş bir kapsamda farklı istihbarat konu ve kaynaklarının birbirine entegre edilerek, eklenmiş bilgilerin hizmete sunulmasını gerektirmekte, böylece ‘stratejik istihbarat’ konusu gündeme gelmektedir” (Beşe ve Seren, 2011: 126).

İlgilenilen ülkenin denizleri, gölleri, akarsuları, limanları, ekonomisi, ticari, sanayi, sosyal ve politik bünyesi, sağlığı, tarımı, idare tarzı, nüfusu, dış politikası, askeri gücü vs. ile ilgili bütün bilgilere hâkim olarak stratejik istihbaratın etki ettiği alanlarda çalışmalar yapılmaktadır. Düşman bir ülke hakkında ne kadar çok şey bilinirse o ülkeye karşı sergilenecek tutumlarda da o kadar başarılı olunur (Şenel ve Şenel, 1994: 12-13).

Bu çalışmada stratejik istihbaratın zaruri olarak hâkim olması gereken etki alanları, siyasi istihbarat, askeri istihbarat, ekonomik istihbarat, sosyal istihbarat, coğrafi istihbarat, biyografik istihbarat, ulaşım ve iletişim istihbaratı, bilimsel ve teknik istihbarat, siber istihbarat ve enformasyon savaşı olarak 9 ana başlık altında incelenmeye çalışılacaktır.

1.3.1. Siyasi İstihbarat

Klasik istihbarat kitaplarında istihbarat analizi yapılırken genellikle askeri istihbarat ilk sırada gelir ve önce hedef ülkenin askeri yapısının ve askeri gücünün incelenmesinin gereği vurgulanır. Oysa en az askeri istihbarat kadar önemli bir konu olan siyasi istihbarata daha sonra değinilir. Ancak atlanan bir konu vardır; siyasal istihbarat, stratejik istihbaratın kalbidir (Özdağ, 2011: 68). Çünkü askeri gücün kullanılmasına izin veren/vermeyen politika yapıcılar ya da yöneticiler, savaş olup olmayacağı, savaşın nasıl yürütüleceği, ne zaman başlayıp ne zaman biteceği gibi kararları verirler. Buradan hareketle siyasi istihbaratın daha öncelikli ele alınmasının gerekliliği göz önüne serilmektedir (Şenel ve Şenel, 1994: 46).

Siyasi istihbarat, geniş bir alana yayılan ve en çeşitli istihbarat alanıdır ve araştırma konuları da oldukça fazladır. Bir devlet, güvenliği açısından öncelikle komşu devletlere daha sonrada yakın çevresinde bulunan devletlere karşı sıkı bir tutum içerisinde olmalıdır. Onların kendisine karşı tutumlarını da gözlemleyerek bu doğrultuda harekete geçmelidir (Miman, 2007: 37).

Devletlerin, uluslararası ilişkilerde ihtiyaç duyduğu bilgilere ulaşabilmesini amaçlayan siyasi istihbarat geniş bir faaliyet alanını kapsamaktadır, bu faaliyetler için kullanılan araçların en önemlileri ise, dernek, vakıf vb. sivil toplum örgütleri ve misyonerlerdir (Acar, 2011: 111). Siyasi istihbaratta tarihin yeri büyüktür çünkü bir ülke tarihini bilmeden ve anlamadan siyasi bir analizde bulunamaz. Tarihsel bir devamlılık olan toplumsal yapılar ancak tarihsel süreklilik içerisinde anlamlandırılır. Tarih politik istihbaratın olmazsa olmazıdır ve tarihsel bir süzgeçten geçmeden oluşturulan politikaların da yeterli olamayacağı bir gerçektir (Özdağ, 2011: 68). “Tarihin her dalı ve konusu Stratejik İstihbarat açısından önem arz eder” (Şenel ve Şenel, 1994: 32).

Yapılacak olan stratejik analizler gerçeği yansıtmalı, hayallere ve gerçekleşme ihtimali olmayan, hayalî düşüncelere mahal vermemelidir. Ancak bu doğrultuda oluşturulan siyasi istihbarat ile ülkenin nasıl bir yol izleyeceği doğru bir şekilde belirlenebilir. Bu stratejilerin belirlenebilmesi içinse stratejik analizciler tarafından, kurumların, siyasal karar alıcıların, aralarındaki ilişki ve süreçlerin devamlı suretle takip edilmesi gerekmektedir (Özdağ, 2011: 69). Unutulmamalı ki siyasi istihbaratın ses

getirebilmesi için stratejik bir değerinin olması gerekmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 50).

Siyasi istihbarattaki başarı diğer alanlarda da etkisini gösterecektir. Eğer siyasi istihbarat alanında bir başarı elde edilirse bu başarı askeri istihbarata da yansıtacaktır ve belki de askeri istihbarata daha az ihtiyaç duyulacaktır. Yani askeri istihbarat genellikle siyasi istihbarattan beklenen sonucun alınmadığı ortamlarda kendini gösterir (Acar ve Urhal, 2007: 205; Avcı, 2004: 14-15).

1.3.2. Askeri İstihbarat

Devletlerin içten ve dıştan gelebilmesi muhtemel tehditleri ve tehlikeleri önceden bilmesi ve buna göre tedbirler alması gerekmektedir. Alınan tedbirler sayesinde devletlerin devamlılığı sağlanmaktadır. Askeri güç ve askeri istihbarat milli gücün en temel yapı taşları arasındadır (Acar ve Urhal, 2007: 205).

Askeri güç sadece cephe önündekilerle değil aynı zamanda cephenin arkasındakilerle de ilgilenen bir güçtür. Burada askerlik mesleği ile istihbarat bir noktada kesişmektedir. Bir ülkenin askeri kapasitesini, savaş taktiklerini, yeteneklerini anlamak için yapılan bir istihbarat olan askeri istihbarat, yabancı ordular hakkında geniş çapta bilgi edinerek ona göre savaş taktiği uygulamaktadır (Özdağ, 2011: 81).

Askeri istihbarat denildiğinde askerin yapmış olduğu istihbarat anlaşılır fakat askeri bilgilerin analizi için birçok bilimsel alandan da faydalanılmaktadır. Toplanan askeri bilgiler genellikle, hedef ülkelerin savaş kabiliyetlerini, silah kapasitelerini, askerlerinin motivasyonunu ve moral gücünü kapsar (Acar, 2011: 111-112). Sivil istihbaratın yerine getiremeyeceği işlevlerde devreye giren askeri istihbarat, ülkenin stratejik üstünlük elde etmesinde de önemli bir görev üstlenmiştir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 54).

Askeri istihbarata yardımcı olan iletişim ve teknik istihbarat sayesinde birçok yenilik yapılmıştır. 19. yüzyılın sonunda sahra telefonu ortaya çıkmış ve düşman güçlerin sahra telefonları sayesinde birbirlerinin telefonlarını karşılıklı olarak dinlemeleriyle iletişim istihbaratı askeri istihbarat üretmeye başlamış, buna ek olarak

teknik istihbarat toplama sürecinin askeri istihbarat analizcilerini desteklemesiyle de milyonlarca verinin günlük olarak toplandığı bir sürece girilmiştir (Özdağ, 2011: 82).

Askeri istihbaratın analizinin desteklenmesi için,

a) Muharebe istihbaratı,

b) Askeri stratejik istihbarat,

c) İstihbarata karşı koyma (Özdağ, 2011: 84) gibi değişik kaynaklar kullanılmaktadır.

Bu üç istihbarat kaynağını incelersek;

a) Muharebe İstihbaratı

“Askeri harekâtların, operasyonların, savunma ve saldırı muharebelerinin planlanması ve gerçekleştirilmesi amacıyla düşman birlikleri hakkında ve hava ve arazi koşulları ile ilgili bilgi toplama faaliyetlerine muharebe istihbaratı denilmektedir” (Özdağ, 2011: 84).

Bu istihbaratın amacı bir görevi oluşturan ve bu görevin başarılı olabilmesi için gerekli tüm bileşenler hakkında bilgilerin toplanarak, merkeze ulaşmasını sağlamaktır (Çınar, 1997: 116-117).

b) Askeri Stratejik İstihbarat

Yabancı orduların olanaklarını ve kabiliyetlerini, güçlü ve zayıf yanlarını gözlemlemeyi bir politika haline getiren askeri stratejik istihbaratın tanımı şu şekilde yapılmaktadır (Özdağ, 2011: 85);

Askeri stratejik istihbarat, milli ve uluslararası politika zemininde, bir ülkenin milli gücünün somutlaşması olan silahlı kuvvetlerini nasıl geliştirmesi, hangi silahları üretmesi, hangi eğitimi vermesi, hangi savaş doktrinini benimsemesi gerektiğini belirleyebilmek için yapılan istihbarattır (Özdağ, 2011: 84-85).

Ayrıca askeri stratejik istihbarat, barışta ve savaşta ordunun personel yapısı, savaş düzeni, malzeme, lojistik, strateji gibi birleşenlerine yönelik yapılır (Özdağ, 2011: 89).

c) İstihbarata Karşı Koyma (İKK)

Devletin kendi amaçlarına uygun olarak hazırladığı plan, proje ve stratejileri ile bunlara uygun olarak yaptığı eylem ve işlemlerini düşmandan ya da düşman olarak nitelendirilebilecek kişi, grup ve istihbarat birimlerinden korumak; bunların etkisini azaltmak ya da yok etmek amacı ile yapılan istihbarat faaliyetlerine istihbarata karşı koyma denilir. İstihbarata karşı koymada alınan tedbirler, aktif ve pasif olarak iki çeşittir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 57-58).

İstihbarata karşı koyma faaliyetleri, devlet aleyhine düşman güçler tarafından yöneltilen bilgi toplama, propaganda, devleti yıkmaya yönelik eylem ve işlemler, sabotaj, terör ve anarşi eylemlerini ortaya çıkarmak için tarafları kışkırtmak, bunların amaç, kapsam ve nitelik boyutlarının değerlendirilmesi için yürütülen eylem ve işlemlerdir (Çınar, 1997: 120; Tılısbık ve Akbal, 2006: 57-58).

“İstihbarata karşı koyma, askeri anlamda diğer orduların silahlı kuvvetlere yönelik istihbarat faaliyetini engellemek için yapılan karşı istihbarat faaliyetidir” (Özdağ, 2011: 85).

Pasif ve aktif olmak üzere ikiye ayrılan karşı istihbaratta aktif önlemler, düşmanın casusluk, sabotaj, anarşi ve terör eylemlerini gerçekleştirmek için kullandığı malzemeleri ve kişileri tespit ederek herhangi bir eylemde bulunulmasının engellenmesidir. Pasif önlemler olarak adlandırılan karşı istihbarat faaliyeti ise savunmaya yönelik yapılan çalışmalardır (Özdağ, 2011: 161; Çınar, 1997: 120; Tılısbık ve Akbal, 2006: 58). Pasif karşı istihbarattaki temel amaç, yabancı istihbarat servislerinin, ulusal güvenliği tehdit edebilecek hayati öneme sahip bilgilerin düşman eline geçmesinin önlenmesidir (Özdağ, 2011: 161-162).

İstihbarata karşı koymanın başlıca hedefleri şunlardır:

- *Espiyonaj, sabotaj ve yıkıcı faaliyetler gibi faaliyetlerin önüne geçebilmek için uygun planlar yapmak.*
- *Karşı tedbirler almak suretiyle, bu gibi faaliyetlere girişenleri önlemek, bulmak ve zararsız hale getirmek için tedbirler geliştirmek.*
- *Bilgi ve dokümanları en uygun şekilde muhafaza etmek.*
- *Bilgi ve dokümanların, düşmanların eline geçmesine engel olucu tedbirleri geliştirmek.*
- *Espiyonaj, sabotaj ve yıkıcı faaliyetleri zararsız hale getirmektir (Acar ve Urhal, 2007: 303).*

1.3.3. Ekonomik İstihbarat

Dünya siyasetinde ekonomik faktörlerin yeri asla azımsanamaz. Savaşların, çatışmaların çıkmasındaki ve birbirlerinden üstün konuma gelmek isteyen devletlerin, bu tutumlarındaki en büyük etkenlerden birisi de şüphesiz ekonomik sebeplerdir. Dünyada meydana gelen iki büyük savaşa baktığımızda en önemli nedenin ekonomi olduğu söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı, İngiliz-Alman ticari rekabetinden ve paylaşılabilen pazarlar yüzünden; İkinci Dünya Savaşı ise yine Almanya'nın doğusundaki ülkelerdeki tarımsal ve ekonomik kaynaklara el koyma mücadelesi yüzünden çıkmıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 66-67).

CIA'nın halkla ilişkiler birimi personelleri tarafından tüketicinin istihbarat klavuzu el kitabı hazırlanmış ve bu kitapta, "Yabancı ekonomik kaynakları, aktiviteleri, üretimi, dağıtımını ve malların tüketimini, hizmetleri, çalışma koşullarını, finans, vergilendirme, iş, ticaret ve uluslararası ekonomik sistemin diğer yönlerini içeren politikalar hakkındaki istihbarat" (Miman, 2006: 45) olarak tanımlanan ekonomik istihbarat, politik ya da ticaretle ilgili teknolojik veri, finansal, ticari ve hükümet bilgilerini içeren ve ülke içerisinde doğrudan olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurabilecek ekonomi bilgisinin edinilmesidir (Güldiken, 2006: 172).

Ekonomik istihbarat ile memleketteki para politikası, ticaret, ziraat politikası, borsa, fiyatlar, dış pazarlar, endüstriyel durum, fabrikalar, iptidai maddeler, madenler, enerji kaynakları, iş sahaları, istihsal usulleri, randıman, ziraat çeşitleri ve metotları, finansman durumu, tanınmış maliyeci, tüccar, sanayici, madenci ve ziraatçiler hakkında malumat toplanması hedeflenmektedir. Çünkü hedef ülkenin ekonomisine ve ekonomik sistemine zarar verebilecek bilgilerin toplanması, savaş zamanında fazlasıyla işe yaramaktadır (Yakın, 1969: 35-36).

Günümüzde ise iki farklı amaç için kullanılan ekonomik istihbaratın birinci amacı, devletler, kendi ulusal çıkarlarını diğer ülkelerin üzerinde tutarak, vatandaşlarının refah düzeyini artırmak istemektedir. Bu maksatla diğer ülkelerin ekonomik faaliyetlerini takip edip toplanan bilgilerle de kendi şirketlerinin küresel ekonomik pazarda söz sahibi olmasını sağlamak amaçlanmıştır. İkinci amaç ise, yerel, bölgesel ya da uluslararası arenada faaliyet gösteren şirketlerin, bu alanlarda pazar

paylarını arttırmak ve farklı pazarlara girmek için kendi çaplarında bilgi edinilmesidir (Miman, 2007: 44).

Diğer istihbarat toplama yöntemlerine göre bilgi edinilmesi görece daha kolay olan ekonomik istihbarat, kaynaklarının açık olması sebebiyle verilere daha kolay ulaşılarak elde edilen istihbarat türüdür (Özdağ, 2011: 94).

1.3.4. Sosyal İstihbarat

Tüm insanlığın bazı ortak dinsel, dilsel ve kültürel ortak değerleri mevcut olsa da, her devletin kendisine has bir sosyolojik yapısı mutlaka mevcuttur. Sosyal istihbarat da, bu alanda ortaya çıkan sorunlarla ilgilenip, sorunları ortadan kaldırmak ya da en aza indirgeyebilmek için gereken bilgilerin toplanması ve analiz sürecini kapsar (Özdağ, 2011: 97).

Küreselleşen dünyada sürekli gelişen teknolojik gelişmeler ile ülkelerin toplumsal hayatları iç içe geçmektedir ve dolayısıyla birbirinden etkilenmektedir. Yani bir devlette meydana gelen değişme, gelişme veya hareketlilikler diğer ülkeler açısından da önem arz etmektedir (Miman, 2007: 40; Avcı, 2004: 18). “Dolayısıyla, ülkelerin tarihi ve kültürel temelleri, jeopolitik ve jeostratejik değerlendirmeler açısından stratejik istihbarat faaliyetlerinin her zaman konusu olmuştur” (Acar ve Urhal, 2007: 206).

Bir ülkedeki işsizlik sorunları, etnik ve dinsel grupların ilişkileri ve sorunları, halktaki hoşnutsuzluk, ırkçılık gibi sosyal olaylar sosyal istihbaratın önemli konularıdır. İstihbarat teşkilatlarının bu sosyal konularda stratejiler belirlemesi beklenmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 64).

Özdağ, sosyal istihbaratı sekiz temel alanla ilişkilendirmiştir.

- *Nüfus (Yerleşim, artış oranı, yaş ve cinsiyet, yapısı, işgücü, göç, askerlik çağındaki erkek nüfus, ırk grupları, etnik gruplar);*
- *Sosyal karakteristikler (Etniklik, aşiretçilik, sosyal skala, resmi ve gayri resmi örgütler, sosyal hareketlilik, mülkiyet düzeni uygulaması);*
- *Kamuoyu ve bu çerçevede basın-yayın araçları;*
- *Eğitim;*
- *Din (Dinin yapısı, dini grupların karar alma sürecine etkileri, dini gruplarla devlet arasındaki çatışmalar, dini gruplar arası ilişkiler);*

- *Sağlık ve sosyal güvenlik sistemi;*
- *Genel kültürün özellikleri;*
- *Zihniyet analizi (Özdağ, 2011: 97-98).*

Nüfus, İşgücü ve İş: “Nüfus yapısı, kalitesi, özellikleri açısından bir milli güç veya zaaf unsuru olabilir” (Özdağ, 2011: 98). Bir yanda gelişmekte olan ya da az gelişmiş olan ülkelerde yaşanan hızlı nüfus artışı diğer tarafta ise gelişmiş ülkelerdeki yaşlanan nüfustaki artış, stratejik tehditleri de bünyesinde barındırmaktadır (Özdağ, 2011: 98). Nüfus üzerinde yapılacak araştırmaların, nasıl bir stratejik etkiye sahip olduğunu daha iyi anlayabilmek için aşağıda ki örnek gösterilmiştir;

2025 yılında Batı Avrupa’da nüfusun %22,4 ü 65 yaş ve üzerinde olacaktır. Bu veriden hareketle Avrupa’da geleceğe yönelik ekonomik, askeri ve politik analizler yapılabilir. Örneğin, nüfusun 22,4’ünün 65 yaş üstü olması, çalışan nüfusun emekli nüfusu desteklemesinin zorlaştığı bir yapı anlamına gelir. 2050’de AB, 75 milyon göçmene ihtiyaç duyacaktır. Bu veri Avrupa Birliği ordularının yapısı ile ilgili bilgi üretmeye yardımcı olacak bir veridir. Öte yandan Türkiye’nin AB tam üyesi olması ve Türkiye ile AB’nin diğer ülkelerinde mevcut nüfus artışının devam etmesi durumunda her dört AB vatandaşından birisinin Türk olacağını belirten Helmut Schmit, Türkiye’nin AB tam üyeliğine bu gerekçe ile karşı çıkmaktadır (Özdağ, 2011: 99).

Halkın Özellikleri: Bir ulusu milli bütünlük çerçevesinde birleştirmek ya da bütünlüğün dağılmasında etkili olan faktör halk faktörüdür. Konuşulan dillerin sayısı ve bu dillere karşı önyargının olup olmadığı, sosyal çeşitlilik ve buna bağlı olarak gelir dağılımı, etnik sosyal grupların birbirlerini tamamlayıp tamamlamadığı ve bu grupların büyüklüğü incelenmelidir. Halkın özelliklerinden yola çıkılarak yapılan bir istihbarat çalışması örneği olarak, “Tunus’taki İspanyol Yahudilerinin İslam öncesi dönem dili ile ilgili yapılan çalışma gösterilebilir. Bu çalışmanın çıkış noktasını, milletlerin dili ve dini değişir ama karakterleri değişmez varsayımı oluşturmuştur” (Özdağ, 2011: 100).

Kamuoyu: Konusu ve zamanı belli olan bir tartışmanın karşısında, bu tartışmaya taraf kişiler topluluğuna veya bu topluluğun baskın görüşüdür. Bu tanımdan yola çıkılarak, her ülkede değişik zaman dilimlerinde değişik konular etrafında farklı kamuoylarının oluşabileceği kanaatine varılmaktadır. Toplum bir düşünce etrafında toplanacağı gibi farklı düşünceler ekseninde parçalanmışta olabilir. Bu durumda stratejik analizci devreye girmeli ve özellikle örgütsel yapıları, politik veya ekonomik güçleri, paramiliter güçleri, kişisel ilişkileri ile hükümeti veya toplumu etkileyebilecek

olan grupları ve bu grupların özelliklerini incelemelidir. Tarafsızlık çerçevesinde yapılacak analizler ile kimin haklı olduğunun değil de bu haklılıktan doğabilecek politik ve toplumsal sonuçları belirlemelidir (Özdağ, 2011: 103).

Eğitim: Sürekli izlemeyi gerektiren ve tespit ettiği verilerin, bilgilerin sonuçları ancak uzun vadede alınabilen bir istihbarat türüdür. Bu istihbarat türü ile hedeflenen, bir milletin geleceğe yönelik planlarının anlaşılmasıdır. Devletin hangi alanlarda eğitimi desteklediği konusundan yola çıkılarak ileride hangi eğitim alanlarına yatırımlar yapacağı konusunda bir öngörü oluşturulmaktadır. “Örneğin, atom mühendisliği yapan yeni fakültelerin açılması, öğrencilerin bu konuda yüksek lisans ve doktora teşvik edilmesi ve yurtdışına eğitime yollanması incelenen ülkenin atom enerjisi ve atom silahlarına yatırım yapacağının açık bir göstergesidir” (Özdağ, 2011: 104). Eğitimin, eğitime yapılan yatırımın incelenmesinde bir ülkenin kalkınmasının alacağı yön kestirilebilir (Özdağ, 2011: 104).

Din: İnsanların ve toplumların yaşamlarını şekillendiren en önemli toplumsal etkenlerden birisidir. Bir toplumun anlaşılabilmesi için dinsel analizinin yapılması şarttır. Çünkü insanları giyinişinden düşüncelerine, zevklerine varıncaya kadar etkileyen ve şekillendiren dini görüşleridir. İstihbarat analizcisi Kutsal kitaplar, dinler tarihi, gibi kitapları okumak zorundadır. “Örneğin Ortadoğu’daki gelişmeleri Tevrat, İncil ve Kuran- ı Kerim’i derinlemesine okumadan ve anlamadan doğru tahlil etmeden mümkün değildir” (Özdağ, 2011: 104-105).

Sağlık ve Sosyal Güvenlik: “Sağlık ve sosyal güvenlik ile ilgili istihbarat, kamu sağlığı, sosyal sigorta, yaşam koşulları, evsizler, boşanma, uyuşturucu kullanımı, suçluluk oranı ve bütün bunlarla mücadele konularında bilgi toplar ve analiz yapar” (Özdağ, 2011: 106-107). Sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin güçlülüğü bir halkın devletini sahiplenmesinde önemli bir etkidir. Aksi durumda ise halkın devlete olan güveninin azalmasına, devlete yabancılaşmaya, ulusal hedeflerin ortadan kalkmasına ya da oluşturulamamasına neden olacaktır (Özdağ, 2011: 106).

Genel Kültürel Özellikler: Stratejik yapılandırmaya yüzeysel bir unsur olarak dâhil edilen kültür aslında en az ekonomi gibi stratejik bir değeri olan ve analizi gerçekleşmeden tam bir stratejik analizin yapılması mümkün olmayan önemli bir alandır. Örneğin CIA’nın Küba’da Castro’ya karşı yaptığı darbe girişimlerinin başarısız

olmasının en önemli nedenlerinden birisi Küba kültürünü yeterince tanımamasıdır. Başka bir örnek ise; Şahadetin Türk kültürü içindeki yeri analiz edilmeden Türk Ordusu'nun savaş kabiliyetini anlamak mümkün olmayacaktır (Özdağ, 2011: 107).

Zaman Anlayışı: Zaman anlayışındaki farklılık, 40, 20 ve 2 yaşındaki üç erkeğin tepkilerindeki farklılık gibidir. Zaman anlayışının farklılığı ve anlaşılabilmesi durumunda stratejik değerlendirmelerin yüzeysel olacağı bilinmelidir (Özdağ, 2011: 108).

Savaş Anlayışı: Savaş ile kültür arasındaki çarpıcı ilişkiye örnek, Batılılar ile Doğulu ve Ortadoğuluların savaşa bakışları arasında farkların mevcut oluşudur. Batılıların savaş anlayışı başka bir çarenin kalmadığı ortamda yapılan bir eylem ve iradelerini kabul ettirecekleri bir araçken, Doğu ve Ortadoğu'da savaş anlayışı yenilmeyi göze alarak, askeri açıdan olmasa dahi politik açıdan kazanılması amaçlanan eylemler olarak algılanır (Özdağ, 2011: 109).

Zihniyet Analizi : Yukarıda sosyolojik istihbarat bağlamında incelenmeye çalışılan bütün alt inceleme unsurlarının tetkikinin getireceği nokta toplumsal zihniyet analizidir. Zihniyet analizinde amaç, dinsel ve töresel inançlardan hareketle yaşayış tarzı ve etnik kalıpların; düşünce, estetik, zevk ve davranış kalıplarından, politik inanç ve eylemlerden hareket ile incelenen topluma hâkim olan genel zihniyet ile özellikle de yönetici sınıfına hâkim olan genel zihniyetin analiz edilmesidir. Yani kısacası zihniyet analizi temel amacı, zihniyetten hareket ile karar alıcıların karar alma süreçleri ile nasıl bir karar alacakları konusunda öngörülebilir bulunmaktır (Özdağ, 2011: 109-110).

1.3.5. Coğrafi İstihbarat

Hem sosyal hem de fen bilimleri içerisine giren coğrafya, milli güç unsurlarını haritaya işleyen bir bilimdir. Bir ülkenin coğrafi konumu ile onu bekleyen tehlikeler arasında bir ilişki vardır. Haritayı okumak, bir ülkenin stratejisini, olanaklarını ve rakiplerini anlamak demektir (Özdağ, 2011: 110-111). Coğrafi istihbarat ile sıcak savaş durumunda rakip ülkenin bir adım önüne geçmek mümkündür. Bu alanda gösterilecek küçük bir zaaf ise savaşmak için gidilecek alanın coğrafi özellikleri doğru analiz edilmemişse felaketle sonuçlanabilmektedir. Buna en iyi Enver Paşa ve Osmanlı

Ordusunun Kars Sarıkamış'ta yaşadıkları olay örnek verilebilecektir. Coğrafyanın özellikleri tam olarak tespit edilmeden ve tespiti yapılan özelliklere uygun şartlar sağlanmadan harekete geçilmesi harekâtın büyük bir faciayla sonuçlanmasına sebep olmuştur.

1.3.6. Biyografik İstihbarat

Bir geminin başdümencisinden mahrum edilmesi, gemiyi bütün mürettebatı ile düşmanın eline bırakmak demektir. Tıpkı bunun gibi savaşta bir ordu komutanını akıl ve tatbikat alanında alt ederseniz, düşman ordusunu ele geçirmişsiniz demektir. İşte biyografik istihbarat, başdümencilere yönelik bir istihbarattır (Özdağ, 2011: 117).

Bireylerin hayatlarındaki gelişim ve değişimleri sistematik bir şekilde ortaya koyan biyografi, istihbarat faaliyetleri açısından ele alındığında kamuoyunca önemsenen, devletin gizlilik gerektiren birimlerinde çalışan kişilerin özel hayatları hakkında bilinmesi gereken bilgilerin temin edilmesi olarak tanımlanabilir (Acar ve Urhal, 2007: 208).

Biyografik istihbarat; “Sanat, siyaset, ticaret vb. alanlarda tanınan toplum tarafından sevilen ve istihbarat servisleri için önemli olan kişilerin hobileri, fobileri, zaafı, güçlü ve zayıf yanlarının, bilgi, belge ve tanıklara dayandırılarak objektif bir şekilde tüm yönleriyle araştırılması” (Acar, 2011: 110) şeklinde tanımlanır.

Biyografik istihbarat sadece ülkedeki politik, ekonomik, kültürel, askeri yönden toplum yaşamında önem taşıyan kişiler hakkında bilgi toplamaz, aynı zamanda şüpheli ve gizli ilişkiler içerisinde bulunduğu düşünülen kişiler hakkında özel ve kamusal nitelik taşıyan bilgileri de toplamaktadır. Bu alanda özellikle mafya ve terör örgütlerinin liderleri hakkında oluşturulan biyografik istihbarat çok faydalı bir bilgi temelidir. Sadece taktik ve operasyonel istihbarat için değerli kanıtlar üreten bir istihbarat alanı olmayan biyografik istihbarat, stratejik istihbarat içerisinde çok önemli verilerin temin edilmesini sağlamaktadır. Tıpkı bir yap-boz niteliği taşıyan biyografik istihbarat, uzun zaman alan ve ayrıntıların çok önemli olduğu, parçalarının tamamlanmasının zaman aldığı bir istihbarat türüdür (Özdağ, 2011: 117-118).

Biyografik istihbaratın en önemli örneği olan;

Mossad'ın Suriye Lideri Hafız Esad'ın idrarını çalarak analize tabi tutup, hangi ilaçları aldığı tespit etmesi, ilaçlardan yola çıkarak ne kadar ömrünün kaldığını ve kalan ömründe GOLAN Tepeleri konusunda ne yapacağını görmeye çalışması, biyografik istihbaratın mükemmel denecek örneklerindedir (Özdağ, 2011: 121).

Yukarıda verilen örnek biyografik istihbaratın stratejik istihbarat içerisindeki yerini anlatan güzel bir örnektir. Biyografik istihbaratta toplanan veriler toplandıkları anda pek bir şey ifade etmeye bilirlir fakat zaman içerisinde elde edilen bilgiler birbirlerini tamamlayarak, istihbarat bilgisini oluşturur ve bazen uzun bir bekleme bazense kısa bir süre içerisinde çok stratejik bir durum analizi yapılabilir (Özdağ, 2011: 122).

1.3.7. Ulaşım ve İletişim İstihbaratı

Ulaştırma ve haberleşme alanındaki yapılanmalar, ülkelerin gelişiminde önemli ve belirleyici bir role sahiptir. “Haberleşme santralleri, ulaştırma sistemleri, karayolları, demiryolları, limanlar ve hava meydanları ülkelerin stratejik öneme sahip tesisleri olduğu için her dönemde istihbarat servislerinin hedefi konumundadır” (Acar, 2011: 110).

Ulaşım istihbaratıyla, bir ülkenin askeri ve ekonomik nakil gücünü tespit ederek demir yolu, karayolu, iç su yolları, boru hatları, limanlar, hava meydanları gibi ulaşım yollarına ve yolların taşıma kapasitelerine göre bilgi toplanarak analizler yapılmaktadır. Barış zamanında tamamen sivil amaç için kullanılan ulaştırma alt yapısı savaşın başlaması ile birlikte orduların savaş alanlarına nakil edildiği bir ana damara dönüşmektedir. Savaşın akışını öngörerek düşman kuvvetlerin hangi bölgeye karargâh kurduğu bilinirse savaştan galip çıkmanın yolu açılır (Özdağ, 2011: 122).

Nakliye ve muhabere vasıta ve şebekeleri, demiryolları ve tren istasyonları, garlardaki hat sayısı, makasların yeri, vagon sayısı, tren tarifeleri hakkında haber toplamak barış zamanında oldukça kolay ise de savaş zamanında bu gibi yerlere sokulmak zordur. Seferberlikte veya savaşta meteoroloji ne kadar yararlı ise tren tarifelerinin de o derece faydalı olduğu yaşanan bir tarihi olayla anlatmak istenirse: “Almanlar 1944’te Normandiya’ya takviye kuvvetleri sevk ettikleri zaman, General

Eisenhower, Fransız demiryolu şebekesi hakkında mükemmel malumat sahibi olduğu için askeri nakliyatı felce uğratabilmiştir” (Yakın, 1969: 32).

“İletişim istihbaratı ise radyo, televizyon, telefon, telgraf, denizaltı kablo ve ilgili iletişim medyası da dâhil olmak üzere sivil ve askeri iletişim merkezi ve sistemlerine yönelik olarak yapılan istihbarattır” (Özdağ, 2011: 122). İletişim istihbaratının amacı, sistemin kapasitesi ve zayıf yanlarını tespit ederek eldeki mevcut sistemlerden daha üstün olup olmadığının bilgisine ulaşmaktır. Bir ulusun ekonomik gelişmişliği o ülkedeki iletişim ve ulaşım sistemlerinin büyüklüğü ve gelişmişliği ile yakından ilgilidir. İletişim istihbaratı teknolojinin gelişmesine ayak uydurarak çok kapsamlı bir istihbarat alanına dönüşmüştür (Özdağ, 2011: 122-123).

1.3.8. Bilimsel ve Teknik İstihbarat

Dünya siyasetinde çok önemli değişikliklere yol açan teknolojinin kullanılması ile teknolojik istihbarat çok önem taşımaktadır. Örneğin hava yahut su gücüyle bir aracın çalıştırılabilme teknolojisi, petrol üzerine planlanan siyaseti de yakından ilgilendirecektir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 71).

“Bilimsel ve teknik istihbarat, bir milletin bilimsel ve teknik kapasite ve faaliyetlerini tespiti yönelik istihbarat faaliyetleridir” (Özdağ, 2011: 123). Bir devletin vatandaşlarını kaliteli bir yaşam ölçüsüne ulaştırması ve güvenliklerini sağlamak, vatandaşlarına emniyette oldukları hissini vermek için askeri ve savunma alanlarının gereksinimleri dâhilinde kullanılması gereken bilimsel ve teknolojik alanlardaki çalışmaların geliştirilmesi sağlanmalıdır. “Bilimsel araştırma kurumları, üniversitedeki laboratuvar çalışmaları ve bilim adamlarının üzerinde çalıştıkları veya ürettikleri çeşitli formül, icat ve çözümler” gibi araçlar bilimsel istihbaratın faaliyet alanını oluşturmaktadır (Acar ve Urhal, 2007: 207).

Günümüzde yalnız ateşli silahlar ve araç yapımında kullanılan bileşenler değil aklımıza gelen her şey teknoloji casusluğunun alanına girmektedir. Teknoloji casusluğuna örnek olarak “direnci yüksek cam yapımı, uzay araçlarının parçaları, füze yakıtları, yüksek kaliteli çelik üretimi haberleşme/telekomünikasyon araçlarının ve süper bilgisayarların parçaları, elektronik mikro-çipler, nano- makineler, yeni ve özel

kimyasalların formülleri” verilebilir. Gizli haberleşmelerde kullanılan şifreleme ve şifre çözme cihazları ile bunları oluşturan parçalar değeri yüksek casusluk hedefleri arasında yer almaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 72-73).

Bilimsel istihbaratın amacı sadece rakip devletlerde mevcut olan “bilim/ teknoloji/ silah sistemleri üçlüsünü” araştırmak değil, yapılacak istihbarat çalışmaları sayesinde laboratuvar araştırmalarına harcama yapmadan toplanacak bilgiler ile düşman devletlerle silah yarışını sürdürebilmektir. “Örneğin, Alman Hava Kuvvetleri 1939’daki seviyesine Nikolaus Ritter adlı bir ajanın Amerikan hava sanayinden yaptığı teknoloji casusluğu sayesinde ulaşabilmiştir”. Almanya’nın hızlı teknolojik ilerlemesi değişik ülkelerde çalışan çok sayıda mühendisin yapmış oldukları teknoloji casusluğu sayesinde mümkün olmuştur (Özdağ, 2011: 123-124).

1.3.9. Siber İstihbarat ve Enformasyon Savaşı

İleri teknoloji ürününün kullanımı ve kontrolü gibi eylemleri “sibernetik” otomatik ve dijital sistemler ile sağlanmasına elektronik; bu teknoloji ile elde edilen sibernetik biliminin konusunu oluşturan araç ve cihazlarla yapılan istihbarat faaliyetlerine de siber istihbarat denilmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 207).

Gelişen teknoloji sayesinde siber casusluk boyutu siber alanı ciddi bir şekilde tehdit ederek, internete bağlı bilgisayarlardan, çevrimiçi sistemlerden, veri tabalarına sızılarak bilgilerin çalınmasına neden olmuştur. Örneğin, G-mail, Yahoo ve Skype’nin kimlik denetim sertifikalarının yakın zamanda çalındığı ortaya çıkmıştır, işte bu sertifikalar, siber savaşın omurgasını oluşturmaktadır (Yılmaz, 2011b). ABD’nin iletişim ağları üzerindeki hakimiyetide görmezden gelinemez. Bilgisayar yazılımı olarak adını duyuran Windows sayesinde CIA, dünyadaki bilgisayarların içini tarayabilmektedir (Kuzu, 2010: 260); NSA ise yapılan görüşmeleri ve yazışmaların tümüne yakınına kaydedebiliyor (Turhan, 1999: 208). “Bu ve bütün toplumsal bilgi alanına yönelik yapılan istihbaratın, karşı istihbaratın, saldırıların ve savunmaların tümüne “enformasyon savaşı” denilmektedir” (Özdağ, 2011: 126).

14. MODERN İSTİHBARAT’TA KULLANILACAK TOPLAMA TEKNİKLERİ

Zaman zaman yanlış bir tanımlama yapılarak istihbarat toplama teknikleri diye anılan bu süreç, aslında veri, haber veya bilginin hangi kaynaktan (açık/kapalı), kanuni, kanun dışı ya da kanun ötesi yolların kullanılarak, hedefin haberi olmadan gizlice istihbarata konu bilgilerin toplanmasıdır. “İstihbarat toplama, bu anlamda bir yandan hedefin açık ve gizli yapısı içine sızmayı, diğer yandan muhabere/taktik istihbaratta olduğu gibi daha açık eylemliliği veya tamamen açık faaliyetleri bir bütün halinde yapmayı gerektirir” (Özdağ, 2011: 127). İstihbarata konu bilgileri toplama tekniklerini Özdağ aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- *İnsani (Humint) istihbarat,*
- *Fotoğraf istihbaratı,*
- *Sinyal istihbarat,*
- *Nükleer istihbarat,*
- *Radar istihbarat,*
- *Akustik istihbarat,*
- *İç güvenlik nedenli izleme,*
- *Muharebe istihbaratı (keşif, gözetleme, ele geçirilen malzemeler, dokümanlar, uzmanlaşmış kişilerce incelenmesi) (Özdağ, 2011: 127-128).*

Böyle geniş bir alana yayılmış olan istihbarat toplama faaliyetlerini, insan kaynaklı bilgi toplama faaliyetleri (Human Intelligene Source – HUMINT) ve teknik (TECHINT) kaynaklı bilgi toplama faaliyetleri olarak iki ana başlık altında incelemek de mümkündür (Köseli, 2011: 65). Teknik istihbaratı da kendi içerisinde 7 başlık altında inceleyebiliriz.

İstihbarat elde etme sürecinde vazgeçilmez bir bilgi deposu olan istihbarat teşkilatlarının arşivleri olmadan yeni oluşan verilerin geçmişle karşılaştırılmaması istihbarat analizcileri açısından eksik yorumlamayı ya da yanlış planlamayı beraberinde getirebilir. Çok güçlü bir kütüphane ile desteklenmesi gereken istihbarat teşkilatlarının arşivleri, onların can damarları konumundadır (Özdağ, 2011: 128).

Milli hedefler doğrultusunda gerçekleştirilen stratejik istihbarat toplama talepleri ile milli hedeflerimizin yeterli ölçüde saptanmasında ve bu hedeflerin kazanılmasında stratejik istihbarat temel etmendir (Şenel ve Şenel, 1994: 98).

İstihbarata konu bilgileri toplama tekniklerini iki (2) ana başlık altında; İlk olarak insan Kaynaklı İstihbarat toplama tekniklerini daha sonra ise Teknik istihbarat toplama tekniklerini incelemeye çalışacağız.

1.4.1. İnsan Kaynaklı İstihbarat Toplama (HUMINT)

“İstihbarata ihtiyaç duyan, bilgi toplayan, bilgiyi inceleyen, olayları gözlemleyen ve yine bundan haberdar olunmasını sağlayan “insan”, hem istihbaratın olmazsa olmazıdır, hem de ayrı bir paralelde istihbaratın bir aracıdır” (Tılısbık ve Akbal, 2006: 96).

İnsan kaynaklı istihbarat (HUMINT), insanlar aracılığı ile istihbarat amaçlı bilgilerin toplanmasıdır (Köseli, 2011: 65). Türk istihbarat tarihinde, İngilizce human intelligence’in kısaltması olan insani istihbarat, insan eksenli, insana dayanan ve mevcut kaynaklar arasında en eski, en ucuz ve hiçbir zaman önemini yitirmeyen bir istihbarat toplama yöntemidir (Özdağ, 2011: 128; Köseli, 2011: 66).

İnsanların ihtiyaçları ve merakları doğrultusunda oluşan istihbarat, gelişen teknolojilerinde etkisiyle en gelişmiş araçlar ile yürütülebilmektedir. Ancak dünden bugüne değişmeyen insan faktörü her zaman başköşede yerini almıştır. İstihbarat faaliyetleri içerisinde insanın bir araç olarak kullanılması, en başarılı sonuçlara bu araç ile ulaşılabilmesi belki de istihbarat faaliyetlerindeki insan etmeninin giderek önemli bir hal almasını sağlamaktadır. Askerlikte her türlü gelişmiş ve güçlenmiş silah ve araçlara rağmen hala piyadenin süngüsünün ucunda bulunan zafer, istihbarat alanlarındaki tüm gelişmelere rağmen insan faktörünün bir araç olarak kullanılmadan zafer elde edilemeyeceğini vurgulamak açısından iyi bir örnektir. Haberi toplayan, kaynakla ve konuyla birebir muhatap olan insan, bu bilgilerin elde edilmesinde elbette teknolojik araç gereçlerden faydalanmıştır fakat burada dikkat edilmesi gereken husus insan unsurunun, zekâsı, davranışı, inisiyatifi, cesareti ve algılaması gibi faktörlerle asıl belirleyicinin kendisi olduğunu ortaya koymasıdır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 96-97).

HUMINT, eğitilmiş personel aracılığı ile; insanlardan, görsel ve işitsel kaynaklardan, ilgi duyulan alanların, niyetlerin, mahiyetlerin, kapasitelerin, güçlerin, takdirlerin, mevcut teçhizatların ne olduklarının tespit edilip, öğrenilebilmesi için

toplanan bilgilerin analizinden elde edilen istihbarat olarak tanımlanabilen bu istihbarat toplama yöntemi, insan kaynağının bir araç olarak kullanılmasıdır. HUMINT diğer bir deyişle, kontrol altında olan veya olmayan insani istihbarat kaynağını, belge ve bilgileri ele geçirmek, araştırma ve gözlem yapmak gibi faaliyetler için kullanarak rakip ve/ya müttefikler hakkında ilgi duyulan bilgileri alabilmektir (Köseli, 2011: 65-66).

Çoğu zaman espionaj olarak da belirtilen, insan kaynaklı istihbarat toplama faaliyetleri, yabancı karar alma sistemlerine sızarak, sistemin güçlü ve zayıf yanları, amaç ve niyetleri gibi konularda bilgi edinilmesidir. Burada yabancı karar alma sistemlerine yönelik geliştirilen insani istihbarat aslında, stratejik istihbaratı işaret etmektedir (Köseli, 2011: 65; Özdağ, 2011: 129).

İstihbarat içerisinde vazgeçilmez bir yeri olan Humint, istihbaratın doğasından dolayı bazı tehlikeleri de barındırmaktadır. Bu istihbarat türü içerisinde yer alan kişilere, konumu ve durumu açısından casus, ajan, eleman gibi bazı isimler verilmektedir. Bazen insan faktörü tarafından yanıltıcı bilgiler verilebilmekte ve ikili oynama durumları olabilmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 100).

Diplomatların normal yollarla elde edemeyeceği bilgilere ulaşabilen HUMINT'ın da birçok değişik şekli bulunmaktadır. Kendi işleri için seyahat eden kişiler, sığınmacılar, gizli ajanlar, politik hasımlar, sürgünler, alternatif hükümetler, ihanet edenler gibi değişik durumdaki insanlar, ajanlar, örgütler içinden bilgi sağlayan insanlar, en ideal HUMINT kaynaklarıdır (Köseli, 2011: 66). Ajanların tespiti, devşirilmesi, güvenilirliklerinin denetlenmesi zaman alan çalışmalardır.

Sınırlı iletişim ile ajan olduklarının her an deşifre olması gibi olumsuzlukları da vardır. Ayrıca tam anlamı ile kontrol altına alınamayan ajanların iki taraflı çalışıp çalışmadıkları hiçbir zaman bilinemez. Örneğin, "CIA'nın Castro'ya karşı kullandığı Kübalı ajanların çoğunun çift taraflı çalıştığı meydana çıkmıştır" (Özdağ, 2011: 129-130). Bu gibi olumsuzluklara mahal verilmemesi için istihbarat birimlerine alınacak insan unsurlarının özenle ve çok titizlikle seçilmesi gerekmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 104).

Espionaj ya da casusluk olarak bilinen insani istihbarat, devlet memurları tarafından yapılabileceği gibi herhangi bir yurttaş tarafından da yapılabilir. Kendini beğenmiş, pasif ve özgüveni eksik olan ve kolayca etkilenebilen insanlar bu konuda

devşirtilebilirler. Bir başka ülke için casusluk yapmanın değişik nedenleri vardır bunların başında ise para gelmektedir. İntikam duygusu, ideoloji, fanatizm ve milliyetçilik de insani casusluk yapmaya iten diğer nedenlerdir. Örneğin, Soğuk savaş döneminde komünist ideolojileri nedeniyle birçok Amerikalı ve Avrupalı, SSCB istihbarat servisleri için casusluk eylemlerinde bulunmuşlardır (Özdağ, 2011: 130-131).

İnsan kaynaklı istihbaratın insan unsurunu oluşturan memur, ajan ya da casusta olması gereken özellikleri Allen Dulles şu şekilde sıralamıştır;

- *İnsanları anlama hassasına sahip olmak,*
- *Zor şartlar altında da başkalarıyla çalışabilmek,*
- *Hayal ile hakikati, doğru ile eğriyi ayırt edebilmek,*
- *Esas unsurlarla teferruatı ayırt edebilmek,*
- *Merak, tecessüs sahibi olmak,*
- *Hüner, maharet sahibi olmak,*
- *Teferruata, lüzumsuz görünen şeylere dahi dikkat edebilmek, herkesin görmediği şeyleri görebilmek,*
- *Fikirlerini açıkça, kısaca, ilgi çekici surette ifade edebilmek,*
- *Ne zaman susulması gerektiğini bilmek,*
- *Başkalarının görünüş, düşüncesi, hareket ve hissedişine karşı anlayış göstermek, sert ve dar anlayışlı olmamak,*
- *Şan, şeref; isim, servet düşkünlü ve fazla haris olmamak,*
- *Macerayı, vatanını, milletini, insanlığı sevmek, yapacağı işte dünya barışına, insanlığa hizmet edeceğine samimiyetle inanmak,*
- *Bütün bunlara ilaveten iyi bir kültür ve tahsil sahibi olmak (Tılısbık ve Akbal, 2006: 105).*

Bu maddelere ek olarak bir de iyi bir aileye mensup olunmalıdır, diyebiliriz (Tılısbık ve Akbal, 2006: 105).

Teknik istihbarattaki bütün ilerlemeler göz önünde bulundurulduğunda bütün zorluklarına rağmen insani istihbaratın vazgeçilmez olarak görülmesinin nedeni, teknik istihbarat ile elde edilen bilgilerin tek başına yetmediği, yorumlanmasında insan faktörünün de bulunması gerektiği görülmektedir. “Örneğin, ABD, El Kaide’ye karşı başkan Clinton döneminde geniş bir bütçe ve kadroya sahip bir özel istihbarat teşkilatı kurmuş olmasına rağmen, insani istihbarat eksikliğinden dolayı 11 Eylül saldırıları engellenememiştir veya engellenmesi engellenmiştir” (Özdağ, 2011: 130). Burada

sadece Humint kaynağının avantajlarından değil dezavantajlarından da bahsetmek gerekir. İnsan unsurunun doğru söyleyip söylemediği ya da kendi kendine deliller üretmediğinin bir garantisi olmadığı için bu istihbarat türü yavaş ilerlemektedir (Köseli, 2011: 66). Yani insani istihbaratta hem kaynakların korunmaya çalışılması hem de onların güvenilirliğinin ispatlanmaya çalışması, bu alanda yavaş ilerlenmesine sebep olmaktadır (Özdağ, 2011: 130) .

Suç örgütleri içerisinde bilgi sağlamak için bağlantıya geçilen ajanlarda da güvenilirlik bir soru işareti olarak kalmaktadır. Suça meyilleri doğrultusunda ve içerisinde bulunduğu suç örgütündeki konumundan dolayı her an bir suça karışabilecek olması, kanunsuz eylemlerde bulunması hem istihbarat teşkilatlarını hem de kolluk kuvvetlerini zor duruma sokacaktır. Bu tarz eylemlere karışan casuslar, onları yönetenleri deşifre etmeleri halinde kamuoyunda büyük tepkilere yol açarak kuruma ya da teşkilata olan güvenin sarsılmasına da neden olabilirler (Köseli, 2011: 66-67).

İstihbarat tarihinden çıkarılan casus / ajan/eleman profili:

- *21-35 yaş arası kadın veya erkek,*
- *Üniversiteden ortalama bir öğrenci olarak mezun,*
- *Kısa süreli değişik işlerde çalışmak,*
- *Para sıkıntısı çeken düşük gelirli,*
- *Askeri istihbarat deneyimi,*
- *Yalnız yaşayan adam veya kadın,*
- *Ehliyeti olan ama genelde deneyimsiz sürücü,*
- *Romantik hobiler, yazarlık, fotoğrafçılık, dalgıçlık,*
- *Devlet güvenlik örgütlerinin riskli unsur olarak tanımlamadığı bir şahsiyet,*
- *Paramiliter yazına ilgili, (gerilla savaşı, kent gerillası vs.)*
- *Silahla ilgili ve genellikle silah taşıma talimi yapan tip,*
- *Satranç, müzik, matematiğe ilgi (Özdağ: 2011: 131),*

duyması şeklinde sıralanabilir.

Yukarıdaki değerlendirme karşı istihbaratçıları araştırmaya başlamak için bir fikir oluşturulması açısından önemlidir. İnsani istihbarat sadece kimliğini gizleyerek düşman hakkında bilgi toplamak değildir. Örneğin, “Vietnam savaşı sırasında kurulan ve “Studies and Observation Group” adını alan özel bir operasyon birliğine verilen

görev, düşmanı yoğun bir şekilde taciz, siyasal baskı uygulama, esir alma, imha, istihbarat toplama, propaganda yapmaktır”. Yani insani istihbarat sadece casuslar, ajanlar tarafından değil; asker, diplomat, gazeteci, akademisyen, turist ve polis mensupları tarafından da toplanan bilgidir (Özdağ, 2011: 131-132).

HUMINT’ı Fitchbach’a göre iki alt grupta inceleyebiliriz; “Birincisi yabancı bir ülkeye seyahat eden vatandaşlar, ya da diplomatik temsilciliklerde çalışan askeri veya sivil tüm görevlilerden alınabilecek ‘açıktan yapılan insan kaynaklı istihbarat’ diğeri ise insan kaynakları kullanılarak gizli yollarla elde edilen bilgilerdir” (Köseli, 2011: 74). İnsani istihbarat hem açık hem kapalı/gizli bilgi toplamayı kapsayan; açık insani istihbarat denildiğinde akla diplomatların ve diğer devlet görevlilerinin geldiği, kapalı/gizli insani istihbarat denildiğinde ise casusluk faaliyetlerinin geldiği bir yapıdır (Özdağ, 2011:129). Günümüzde, Soğuk Savaş döneminde ki ajan tiplmesi yerine bilim adamı, iş adamı görünümü, kendisine daha çok iş dünyası, araştırma merkezleri, sivil toplum örgütleri gibi kurumlar içerisinde yer bulan ajanlar yetiştirilmekte ve faaliyet göstermektedirler (Yılmaz, 2007: 125).

İnsan kaynaklı istihbarat; irtibat görevlileri üzerinden ev sahibi ülkeden bilgi alma, istenilen bilgilerin sızdırılması, müttefiklerden, sivillerden veya sığınmacılardan mülakat yöntemiyle bilgi almak, sorgulama ve dokümanların ve diğer kaynakların kullanılması gibi çeşitli yollarla yapılabilmektedir (Köseli, 2011: 67).

Etkin bir insani istihbarat toplanabilmesi, rakip devletin ya da kuruluşun bütün alanlarına sızan bir örgütlenme ile mümkün olacaktır. Yani istihbarat ağının rakip devletin ve toplumun örgütlü yapısına, askeri ve sivil bürokrasiye, partilere, öğrenci ve işçi kuruluşlarına sızmış olması gerekmektedir. Bankalar da istihbarat toplamak için kullanılabilir alanlardandır (Özdağ, 2011: 132).

ABD Ordusu İnsan Kaynaklı İstihbarat Toplama Yönergesine göre; insan kaynaklı bilgi toplama operasyonları şu beş aşamadan meydana gelmektedir: planlama ve hazırlık, yaklaşma, sorgulama, neticelendirme, raporlama.

Planlama sürecinde HUMINT toplamada operasyonun gerçekleştirilmesi ve çok özel bir bilgi ihtiyacına cevap verebilmek için görevliler gerekli araştırmaları ve planlamaları yapar. Yaklaşma sürecinde; HUMINT kaynaklı istihbarat toplayıcısı şartları kontrol eder ve kaynağa yaklaşarak kontrol kazanmaya çalışır. Sorgulama sürecinde HUMINT toplayıcısı sorgulama, sızdırma, mülakat gibi teknikleri ihtiyaca ve duruma göre kullanarak kaynağa soru sorulmaktadır.

Neticelendirme sürecinde ise soruların sorulması tamamlanarak daha sonra olabilecek muhtemel bilgi toplama ihtiyaçları için gereken ortam oluşturulur. Raporlama kısmında ise; HUMINT kaynağından bilgi toplayan kişi elde edilen bilgileri yazılı olarak kayıt altına alınması ve sözlü ya da yazılı olarak gerekli makamlara arz edilmesi süreci vardır (Köseli, 2011: 68).

Birçok istihbarat teşkilatı, düşmana karşı başlattığı karşı istihbarat çalışmasında insani istihbaratı kullanmaktadır. Örneğin politik istihbarat, ekonomik istihbarat neredeyse tamamen insani istihbarat ile toplanıp analiz edilir. Öte yandan, foto istihbaratı da insani istihbaratın yorumuna yani değerlendirmesine ihtiyaç duyan bir istihbarat türüdür. İnsani istihbaratın dezavantajlarını genel başlıklar altında şöyle toplayabiliriz: “Çoğunlukla tehlikeli ve kanunsuz faaliyetle elde edilir; genellikle güvenilir ve nihayet kolaylıkla yönlendirilebilir ve yavaştır”. Ancak, tüm bu dezavantajlar insani istihbaratın avantajlarını görmezden getiremez. İnsani istihbaratın avantajlarını: “Görece ucuzdur; niyetleri, davranışları ortaya çıkarabilir” şeklinde açıklayabiliriz (Özdağ, 2011: 133).

Teknolojinin gün geçtikçe farklı boyutlara ulaşması istihbarat alanındaki yeniliklere gidilmesine neden olmuş fakat insan istihbaratının yerinin doldurulamayacağı anlaşılmıştır. Çünkü elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi, yorumlanması ve bir analize tabi tutulması ancak insan faktörü ile olur.

1.4.2. Teknik İstihbarat (TECHINT)

Günümüzde çok hızlı bir gelişme gösteren teknolojiye ve buna paralel olarak gelişen teknik imkânlardan, hayatımızın her alanında en üst düzeyde yararlanılmaktadır. Teknoloji ile adeta küçülen dünyayı, gökyüzünde çeşitli yörüngelere oturtulmuş uydular ile denizlerin altından geçirilen binlerce metre kablolar sarmıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 109).

İçerisinde bulunduğumuz bilgi çağı ile birlikte teknoloji askeri konularda ve ülke güvenliği ile ilgili konularda gücün belirlenmesinde etkin bir unsur haline gelmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak istihbarat alanına da yansıyan teknolojik gelişmeler, istihbarat toplama yöntemlerine de uyarlanmış ve teknik istihbarat terimi ortaya çıkmıştır. Teknik istihbarat toplama (TECHINT) bilgi toplamak için insan kaynağından değil de daha çok gelişmiş teknolojiye faydalanarak istihbarat üretmektedir (Köseli, 2011: 80-81).

Teknik istihbarat, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde telefonların dinlenmesini içeren sinyal istihbaratı ile başlamış, 1960'ların başında ilk casus uyduların yörüngeye oturmasına değin geçen yüzyıl içinde çok büyük ilerleme kaydetmiştir (Özdağ, 2011: 134). 1980'lerden itibaren özellikle bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ve çalışma hayatında, iletişimden, arşivlemeye kadar her alana girmiş olması, istihbarat çalışmalarında teknik alanda gelişmeler yaşanmasını sağlamıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 109). Aşağıda teknik istihbarat yöntemlerinin başlıcaları ele alınmıştır.

1.4.2.1. Sinyal İstihbarat (SIGINT)

Sinyal istihbarat (SIGINT), elektromanyetik dalgaların ya da sinyallerin elde edilmesiyle sağlanan istihbarat toplama yöntemi olarak tanımlanabilir (Köseli, 2011: 82). “Sinyal istihbaratı, hedef devletin muhabere elektronik sistemleri tarafından yayımlanan elektromanyetik enerjinin alınması, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması ile elde edilen istihbarattır” (Özdağ, 2011: 135).

Hedef tarafından gönderilen sinyal şeklindeki mesajların tespit edilmesi olan sinyal istihbarat elektro-manyetik yayma vasıtaları ve sensörler vasıtasıyla toplanır (Yılmaz, 2007: 126).

Sinyal istihbarat devletlerin resmi dokümanlarını ele geçirmek isteyen düşman devletlere karşı koruması sonucunda şifreli yazıların ve şifre çözme tekniklerinin geliştirilmesi ile başlamış sayılır. “19. yüzyılda istihbarat servislerinin rakip hükümetlerin telgraf haberleşmelerini deşifre etmeleri ile başlayan modern sinyal istihbaratı, 20. yüzyılın en verimli istihbarat kaynağı olmuştur” (Özdağ, 2011: 135). Birinci Dünya Savaşı sırasında İskoçya kıyılarına sıkıştırılan İngiliz filosunu Alman donanmasının hareketleri hakkında önceden haberdar ederek yeniden hareket yeteneği kazandıran olay Almanların şifrelerinin kırılarak telsiz görüşmelerinin dinlenmesiydi. Etkin kullanıldığında savaşların kaderini değiştirebilecek olan sinyal istihbaratı sayesinde, İkinci Dünya Savaşında İngiliz ve Amerikan istihbaratının Alman kodlarını kırarak Alman haberleşmesini dinlemesi sonucunda savaşın seyri değişmiştir (Özdağ, 2011: 135).

Soğuk Savaş döneminde elektronik teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak sinyal istihbarat büyük ilerleme kaydetmiştir. Bu süreçte Doğu ve Batı blokları birbirlerine yönelik küresel boyutta sinyal istihbaratı başlatmışlardır. Uzun menzilli uçakların ve gemilerin yapılması ile bu istihbarat süreci desteklenmiştir.

Sinyal istihbaratı ile elde edilen bilgiler çok kapsamlı ve yönlü olabilir. Bunlar;

- a) *Silahlı kuvvetlerin kuruluş ve karargâh birliklerinin yerleri,*
- b) *Olanak ve yetenekleri,*
- c) *Silahlarının nitelikleri,*
- d) *Destek güçleri, niyetleri,*
- e) *Uçak ve gemilerinin cins ve miktarları,*
- f) *Havaalanları ve deniz üslerinin miktar ve yerleri,*
- g) *Radarların cinsleri, yerleri ve kullanma araçları,*
- h) *Mermi güdüm sistemleri,*
- i) *Muhabere elektronik sistemleri,*
- j) *Yeni teknolojik sistemleri,*
- k) *Hava durumu,*
- l) *Personelin eğitim ve moral durumudur (Özdağ, 2011: 136).*

Sinyal istihbaratı, iletişim istihbaratı ve elektronik istihbarat olmak üzere ikiye ayrılarak; “İletişim istihbaratı, yapılan iletişimi kod kurarak dinleme, elektronik istihbarat ise iletişimsel olmayan yayınları dinlemektir” ve muhabere istihbaratı da sinyal istihbaratının üçüncü bileşeni olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdağ, 2011: 136). “Muhabere istihbaratı, hedef ülkenin muhabere sistemlerinden yayılan elektromanyetik enerjinin dinlenmesi, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması yoluyla istihbarat elde edilmesidir” (Özdağ, 2011: 136-137). Muhabere istihbaratının kaynaklarını ise Özdağ şu şekilde sıralamaktadır; a) Ses dinlemesi, b) Mors dinlemesi, c) Telem dinlemesi, ç) Faksimile cihazı, d) Parmak izi, e) Yön bulma, f) Taklidi muhabere aldatmasıdır (Özdağ, 2011: 137).

Sinyal istihbaratındaki önemli iki örnek operasyona yer vermek gerekirse;

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Berlin'de gerçekleşen CIA'nın Viyana da yaptığı “gümüş” kod adlı operasyondur. Her iki operasyonda da Batılı servisler Sovyet askeri birliklerinin altına tünel kazarak girmişler ve yaptıkları dinlemeler sayesinde stratejik istihbarat elde etmişlerdir.

Ancak bütün istihbarat tarihi boyunca sinyal istihbaratı hususundaki en başarılı operasyonlardan biriside “Crypto A.G.” operasyonudur. Crypto A.G. dünyanın en meşhur kriptu makinelerini üreten bir İsveç firmasıdır ve 120’ye yakın ülkeye kriptu makineleri vermektedir. 1992’de iran gizli servisinin kriptu Crypto A.G.’nin bir elemanını tutuklaması ve 9 ay sorguya çekmesi NATO ile İsviçre arasında yapılan bir anlaşma çerçevesinde ABD’nin Crypto A.G.’nin ürünlerini kullanan 120 ülkenin şifreli bütün teleks, radyo, faks görüşmelerini izlediğini, Crypto A.G. ürünü ile çekilen bir mesajın derhal Washington’a gittiği öğrenilmiştir (Özdağ, 2011: 137-138).

Bu olaylar sinyal istihbaratı açısından önemli örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak hiçbir sinyal istihbarat operasyonu “Echolon” operasyonu kadar başarılı ve bir o kadar da büyük değildir (Özdağ, 2011: 138).

Sistem aslında yeni bir şey değil. Uzun bir tarihi geçmişi olmasına rağmen, bloklararası savaş sebebiyle uzun süre görmezden gelinmişti. Skandal olarak patlamasına neden olan da, Sovyet emperyalizmine ve terör, kaçakçılık vb olaylara karşı kullanıldığı sanılan ECHELON’un, aynı zamanda sanayi casusluğu içinde yaygın olarak kullanıldığının anlaşılması (Çimen, 2004: 249).

Bazılarının ‘Big Brother’ ya da ‘Koca Kulak’ olarak da isimlendirdiği ECHELON, 1948’de Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı(NSA), İngiltere Hükümet İletişim Başkanlığı (GCHQ) ve Common Welth ülkeleri olan Avustralya adına Savunma Bakanlığı (DSD), Kanada adına İletişim Güvenlik Teşkilatı (CSE) ve Yeni Zelanda adına Hükümet İletişim Güvenlik Teşkilatı (GCSB) arasında, UKUSA adıyla imzalanan bir anlaşmayla doğdu ve zamanla geliştirildi. İçeriği halen gizli olan UKUSA antlaşmasında NSA, ‘Öncelikli taraf’ olarak isimlendirilirken, diğer dört ülke ise ‘İkinci taraf’ olarak geçiyor. Bununla birlikte Almanya, Japonya, Norveç, Güney Kore ve Türkiye ise üçüncü taraf olarak yer alıyor (Çimen, 2004: 249).

İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda istihbarat servislerinin işbirliği halinde oldukları bu dev dinleme sistemi, esas olarak dünyadaki bütün sivil telefon, faks, teleks ve e-posta trafiğini dinlemektedir (Özdağ, 2011: 138). Kökleri Alman şifre makinesi Enigma’nın çözülmesine kadar uzanan Echolon’un temelleri, İkinci Dünya Savaşı bitiminden sonra NSA ve İngiliz Devlet İletişim Karargâhı GCQH’nun 1947 yılında UKUSA anlaşmasını imzalamalarıyla atılmıştır. Dünyanın çevresine yerleştirilen entegre dinleme sistemleri ile Echolon belirli hedeflere değil, dünyada gerçekleşen bütün iletişimi dinlemektedir. Bilgisayara da uyarlanabilen bu sistem daha önceden girilmiş olan şifre kelimelerin geçtiği konuşmaları kayda alarak çözmektedir (Aydın, 2010a: 242-243) Bir yığın halinde bütün haberleşme sistemleri elden geçmekte ve bilgisayar teknikleriyle bunlar arasından “işe yarayanlar” ayıklanmaktadır. Her gün üç milyar iletişimi denetleyebilen ve koca kulak olarak

adlandırılan Echolon, telefon konuşmalarından e-maillere, internetten yapılan indirmelerden uydu yayımları dâhil bütün iletişim araçları üzerinde büyük bir tehdit olarak karşımıza çıkmıştır. Bütün konuşmaları dinlemek gibi bir özelliğe sahip olan bu sisteme, tehdit oluşturacak ya da işe yarayacak kelimeler kaydedilerek bu kelimelerin duyulması halinde kayıt edilmeye başlanması sağlanmaktadır. “Patlayıcılar, silahlar, suikastlar, uzi, teflon mermiler, mayınlar, nükleer silahlar, uranyum, napalm, nükleer, el bombası, gizli servis, terör, özgürlük, ETA, IRA, PKK, enformasyon terörizmi, gerilla, patlama, endüstriyel casusluk...” gibi kelimeler koca kulağın ilgi alanına girmekte ve kullanılan tespit edilmektedir. İletişim önce sesli ya da yazılı olarak kaydedilmekte ve sonradan uzmanlar tarafından analiz edilmektedir. Kimi kaynaklar da Echolon’un, dünyada, internet yoluyla yapılan bütün iletişim hareketinin %90’ını kontrol edebildiğini belirtmektedirler (Tılısbık ve Akbal, 2006: 115-116).

Echolon sisteminin teknik gelişmeler neticesinde etkinliğini yitirmekte olduğu ileri sürülmektedir. Echolon sistemi çerçevesinde yapılan tespitlerde, üzerinden aynı anda binlerce görüşmenin aktarıldığı fiber optik hatların dinlenmesinde başarı gösteremediği gözlemlenmiştir. Çünkü fiber optik hattan bilgi alınabilmesi için hat ile fiziksel temasın olması şarttır. Bir diğer iddia ise cep telefonları ile yapılan çok kısa konuşmalarda da Echolon’un verimli olmadığıdır (Özdağ, 2011: 138).

Sinyal istihbaratının başarılı ve artı tarafları yanısıra başarısız ve eksi yanları da mevcuttur. Pahalı, ileri teknoloji ve uzman personele gerek duyması, sistemin kurulmasının uzun zaman almasına ve planlama ve arşivlemesinin de zorlaşmasına sebep olmaktadır. Rakip ülkedeki askeri haberleşme sisteminin çökmesi durumunda bu istihbarattan faydalanılamaz. Terör örgütleri özellikle lider kadroları telefon, telsiz vb. görüşmelerinin de sinyal istihbaratına yakalanması için bu istihbarat alanının erişebileceği araçları kullanması gerekmektedir. Aksi takdirde yerlerinin tespit edilmesi zor olur (Özdağ, 2011: 139).

Echolon sisteminin en önemli görevlerinden biri Telekom trafiğinden terör eylemlerine, uyuşturucu kaçakçılığından, siyasal gerginliklere kadar sistemde yer alan, devletler için tehlike oluşturan konular hakkında zamanında bilgi toplamaktır. Bilgisayarlar narkotik, terör veya terörizm gibi tehdit edebilecek ilgili kelimelere

rastladıklarında görüşmelerin incelenmesi için yetkilileri alarma geçirirler (Tılısbık ve Akbal, 2006: 117).

Echolon sistemine bağlı olarak Türkiye’de de iki yer istasyonu bulunmaktadır. Bu istasyonlardan birisi Amerikalılar ve İngilizlerin denetiminde ve kontrolündedir. Karamürsel’de bulunan bu istasyonlardan bir tanesi 1964 yılında kurulmuştur. Diğer istasyon ise Diyarbakır’da kurulmuştur (Aydın, 2010a: 248).

1.4.2.2. Fotoğraf / Görüntü İstihbaratı (IMINT)

Savunma amaçlı bir istihbarat türü olan foto-istihbaratı, en basit uçaklara takılan fotoğraf makineleri ile başlayıp, gelişen ve değişen teknolojilerle elde edilen uzaya yollanan uydulardaki gelişmiş fotoğraf makineleri ile çekilen fotoğraflarla gelişimini sürdürmektedir. Bu tür bir istihbarat ile amaçlanan, düşman ordusunun konuşlanışı, silah üretimi, hareketlerini sağlayan kara ve demir yollarının yapısı hakkında bilgiler elde etmektir (Özdağ, 2011: 139). Genel olarak bir tanım yapılırsa fotoğrafların istihbarat amaçlı elde edilmesidir diyebiliriz (Köseli, 2011: 81).

Açılım olarak “Imagery Intelligence” olarak belirtilen, IMINT (görüntü istihbaratı) çeşitli vasıtalarla görüntü almak sureti ile yapılan istihbarattır. Hava keşifleri ve gözetlemesi olarak uygulandığı için genellikle uydu, uçak ve insansız hava araçlarından görüntü alınarak yapılmaktadır. Örneğin, uluslararası hava sahası içerisinde görüntü keşifleri yapılarak bir kamera aracılığıyla elde edilmiş olan füze mevzilerinin yerleri ile ilgili film veya resimler görüntü istihbaratıdır. Bu tür istihbarat genellikle U-2 gibi uçaklara monte edilen çok yüksek alandan resim çekebilen kameralar, film sistemleri veya elektro-optik sistemler vasıtasıyla elde edilen görüntülerin, elektronik iletişim linklerinden faydalanılarak yer istasyonlarına aktarılması işlemlerinden oluşmaktadır (Yılmaz, 2007: 125; Tılısbık ve Akbal, 2006: 133).

“Fotoğraf istihbaratı 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında çift kumanda uçaklarda arka kokpitte oturan pilot tarafından elle kullanılan 21-102 cm’lik kameralarla fotoğraf çekilmesi ile başlamıştır” (Özdağ, 2011: 139). Bir fotoğrafın yani elde edilen bir delilin binlerce söze bedel olmasından dolayı fotoğraf istihbaratının önemi artmaktadır. Örneğin bir savaş alanında yerde kilometrelerce keşif yapmaktansa havada çok kısa

sürede elde edilen bilgiler, görüntüler daha çabuk ve daha kesin sonuçlar doğurmaktadırlar. Teknolojideki değişimler fotoğraf istihbaratının da nasıl bir değişim seyri izlediğini göstermektedir. 1914'de I. Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla İngiliz kuvvetleri Almanlara karşı havadan gözlemi gerçekleştirmişler, II. Dünya Savaşı'nda keşif uçaklarına kameralar yerleştirilmiş ve günümüzde ise düşman topraklarını gözetleyebilecek insansız hava araçları üretilmiştir. Ayrıca uzaya gönderilen uydulardan da yine bu doğrultuda yararlanılmaktadır. Uzaydan gözlem için kullanılan fotoğraflama cihazlarının en önemli avantajı, optik aletlerin kaliteli olmasıdır. Bugünkü cihazlar ile uzaydan yeryüzünün izlenerek anında görüntülerin alınması sağlanmaktadır (Köseli, 2011: 80-81).

Fotoğrafçılık ilminin gelişmesi, video-kameraların ortaya çıkması, fotoğraf ve film aygıtlarıyla istihbaratı bir araya getirerek geliştirip, yaygınlaştırmıştır. Farklı teknolojilerle birleştirildiğinde, karadan ve denizden fotoğraflamadan ziyade özellikle havadan yani uçaklardan fotoğraf alınması, film çekilmesi istihbarat açısından farklı bir önem kazanmıştır. Son 25-30 yılda havacılık sektöründeki büyük atılımlar ile yüksek performanslı modern uçakların ortaya çıkması sağlanmış, bu modern uçakların yanı sıra, gittikçe gelişen uydular ve uzay teknolojileri sayesinde fotoğraf ve filme alma yoluyla yürütülen istihbaratta ivme kazanmıştır. Pilotsuz hava araçlarıyla da fotoğraf istihbaratı gittikçe yaygınlaşmıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 134-135). Son 50 yılda önemini koruyan U-2 tipi casus uçaklar sayesinde birçok rakibine karşı üstünlük kuran ABD, hala bu uçaklardan faydalanmaktadır. Bu tek kişilik uçaklar, yüksek irtifada seyredebiliyor ve 27 kilometreye kadar çıkabiliyor. Fotoğraf istihbaratçılığı için kullanılan bu uçaklar sayesinde ABD, 1962 yılında Sovyetlerin Küba'ya füze yerleştirdiğini ortaya çıkarmıştır (Kuzu, 2010: 19).

Bu kadar gelişmiş teknolojilerin kullanılmasına rağmen eğer fotoğraf istihbaratın da büyük ölçüde fotoğraf yorumlayan istihbaratçılar yok ise elde edilen deliller ve görüntüler hiçbir anlam ifade etmemektedir (Özdağ, 2011: 139). Her istihbarat teşkilatı, fotoğraf ve görüntü alımı hususunda uzmanlaşmış personele ihtiyaç duyacağı gibi personelini de bu konuda çok özel bir eğitime tabi tutmalıdır. İstihbaratın güvenilirliği belgeye dayanmaktadır ve bu doğrultuda ulaşılabilecek bilgiler belgelendirilemezse şüpheden öteye geçilemeyecek ve gerçek bir istihbari kaynak olarak değerlendirilemeyecektir (Tılısbık ve Akbal, 2011: 134).

Fotoğraf istihbaratından her zaman faydalanılamaz. Örneğin havadan alınacak fotoğraflarda hava durumu önemlidir ve eğer hava bulutlu ve sisli ise bu yöntemi kullanmak neredeyse imkânsız hale gelir (Köseli, 2011: 82).

Fotoğraflama, video kameralar ile takip, olayları ve kişileri filme alma, güvenlik kameraları ile gözleme ve ekrana yansıtma gibi yöntemler terörizmin yükselişte olduğu son yıllarda pek çok ülke tarafından önemi artan bir konuma gelmiştir. Hava alanları, tren istasyonları, büyük alışveriş merkezleri, metro istasyonları, konferans salonları, otogarlar ile trafiğe yoğun köprüler ve daha birçok yerde görüntü ve fotoğraf alımına yönelik istihbari faaliyetler yoğunlaşmakta ve istihbarat oluşturulması için bu görüntülerden faydalanılmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 139). Burada fotoğraf istihbaratının da temelini oluşturan uydulara ve uydu istihbaratına değinmek gerekir (Özdağ, 2011: 140).

1.4.2.3. Uydu İstihbaratı

İstihbarat teknolojisinde bir sıçramayı temsil eden uydu istihbaratında ilk uydu KH-11 serisi 1976'da yörüngeye yerleşerek istihbarat toplamaya başlamıştır. Bunu KH-11/Ikon adlı gelişmiş uydu modeli izlemiştir (Özdağ, 2011: 140-141). 21. yüzyıl başlarında uzayda en az birkaç yüz istihbarat uydusunun dolaştığı belirlenmiş ve bunların büyük çoğunluğunun Rus ve Amerikan uyduları olduğu tespit edilmiştir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 141).

Bunu balistik füzelere karşı erken uyarı sistemi görevi yerine getiren uyduların yörüngeye yerleştirilmesi izlemiş, üretilen üçüncü nesil uydular ise sinyal istihbaratı ve elektronik istihbarat toplamak için üretilmiştir. Kimyasal, biyoloji, akustik istihbarat amacı ile üretilen dördüncü nesil uyduları da mevcuttur. Görüntü veren uydu istihbaratından Basra Körfezi Savaşı sırasında taktik istihbarat üretmek amacıyla faydalanılmıştır (Özdağ, 2011: 141).

Ülkemizde uydu haberleşme planlamaları 1968 yılında PTT Genel Müdürlüğü bünyesinde başlatılmış olup daha sonra bunu AKA-1 (Ankara 01) yer istasyonu işletmeye sokulması izlemiştir. 1977'de Avrupa'da kurulan EUTEL-SAT ile işbirliğine girilmiş, 1994'te ise ilk uydu olarak TÜRK SAT 1B (1A kazaya uğramıştır) Fransız

teknolojisi ile gerekleŖip iŖletmeye girmiŖtir. 2001 yılı Ocak ayında TÜRKSAT- 2A yörüngeye oturtulmuŖ olup ömrü 15 yıldır. Bu uydunun yanı sıra Türkiye'nin uydu filosunda ayrıca ANATOLIA-1 isimli bir uydusu daha mevcuttur. Anatolia-1 uydusunun kontrol ve monitör operasyonları Avustralya-Perth ve GölbaŖı yer istasyonlarınca yürütölmektedir. Ayrıca Türkiye, diğer devletlerin uydu hizmetinden de faydalanmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 142). Türkiye'nin ilk milli keŖif uydusu olan Göktürk-2 yörüngesine oturdu (TRTTÜRK, 2012). Türkiye yörüngeye gönderdiği Göktürk-2 ile dünyadaki sınırlı sayıda uydu sahibi öлке arasına girdi. Uydu, hem sivil hem de askerî amaçlar için kullanılacak olup böylece Türkiye'nin veri toplama ve istihbarat üretme kapasitesinin arttırılması yönünde önemli bir adım atılmıŖtır (Özcan, 2012).

Uydu istihbaratının sorunsuz olduğu düşünölmemelidir çünkü yörüngedeki sabit uydular fotoğraf çekebilmek için hem çok yüksektedir hem de yörüngelerin ve dünyanın hareketli olduğu gerçeğinden yola çıkararak tekrar aynı yörüngeye gelmeden hedefteki deđiŖikliđi fark edemez (Özdağ, 2011: 141). Uydu istihbaratı her ne kadar masraflı görönsede mekân ve kullanılan zaman açısından oldukça önemli bir konumdadır; suçun önlenmesi, zamanın kısaltılması ve koordinasyonun sağlanması gibi birçok olumlu özelliği bünyesinde barındırmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 143).

1.4.2.4. Nökleer İstihbarat

Nökleer istihbarat ile uydular aracılığıyla, yeryüzündeki patlamalar, yer altındaki sismografik hareketler, atmosferdeki radyoaktif maddeler, gama ışınlarının tespiti yapılmaktadır. 1947 yılında Amerikan Hava Kuvvetleri aldıkları emir doğrultusunda nökleer istihbarata baŖlamıŖtır. Yapılan ilk istihbarat alıŖması ise 1949 yılında Amerikan B-29 uçağının Japonya'dan Alaska'ya uçarken Sovyetlerdeki nökleer testi tespit etmesi ile gerekleŖmiŖtir (Özdağ, 2011: 142).

1.4.2.5. Radar İstihbarat

Ufuk ötesinin izlemesine yönelik radarla yapılan istihbarat alıŖmalarıdır (Özdağ, 2011: 142). “Özünde bir tesisten veya araçtan elektromanyetik dalgalar

göndererek, bu dalgaların gözle görülemeyen mesafelerde, uzaklardaki bir cisme çarpıp, oradan yansiyarak geri döndüğünde bir ekran üzerinde o cismin karaltısını vermesi teknolojisine dayanan” (Tılısbık ve Akbal, 2006: 143-144) bir istihbarattır. Deyim olarak İngilizce “Radio Detecting And Ranging” kelimelerinin baş harflerinden oluşan somutlaşmış hali ile Radar olarak bilinen terim, 1935 yılında İskoçyalı bilim adamı Alexander Watson Watt tarafından icat olunan cihaz sonrasında literatürde yerini almıştır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 144). Erken uyarı sistemi olarak gelişmesi ise Soğuk Savaş dönemine rastlar (Özdağ, 2011: 142).

Radar istihbaratı, hedef ülke uçaklarındaki radarlara kilitlenerek elde edilen bilgi ve yapılan istihbarat çeşididir. Bu istihbarat ile radara yakalanan uçağın hem performansı hem de özellikleri hakkında bilgiler elde edilmektedir (Yılmaz, 2007: 127).

Akustik istihbaratı ise deniz altındaki askeri nitelikli faaliyetler ve deniz altı hareketleri ile ilgili radar sistemine dayalı haber toplama faaliyetlerinin tümü olarak tanımlayabiliriz (Özdağ, 2011: 142).

1.4.2.6. Elektronik ve İletişim İstihbaratı

Ülkelerin en fazla kaynak ayırdıkları “istihbarat” alanında, insan unsuru sayesinde toplanan istihbaratın, yerini daha az riskli ve güvenilir olan elektronik istihbarata bırakmakta olduğu söylenebilir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 110). Bu tür istihbarat ile yeni elektronik buluşların geliştirilmesi için bilgi temin edilmesi ve bunun yanında hedef ülkedeki mevcut iletişim olanakları hakkında stratejik bilgilerin elde edilerek değerlendirilmesi amaçlanmaktadır (Yılmaz, 2007: 128).

Amaca göre özellikleri bulunan metot ve cihazlarla gerçekleştirilen elektronik istihbarat ile karşı tarafın elektronik aygıtlarının varlığı, yayım ve faaliyetlerinin yerleri, hangi amaca yönelik buldukları, tiplerinin belirlenmesi, kapasitelerinin bilinmesi, hangi silah sistemini yönlendirip, yönettikleri gibi hususlarda ilgili gerekli bilgilerin toplanması ve bu bilgilerin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır (Tılısbık ve Akbal, 2006: 110-111). Yani radar sistemlerinin teknik ve kabiliyet özellikleri hakkında bilgi edinmek amacı ile özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında önemi artan elektronik istihbarat, “bir tür uzaktan alıcıların uzaktan dinlenmesi” olarak tabir edilmektedir

(Bayar, 1992: 1-2). “Örneğin, bir ateş kontrol radarının yaydığı sinyallerin tespiti ateş eden silahların veya bir füzenin kabiliyetleri ile ilgili analiz imkânı sağlayabilir. Bu şekilde radarın yeri ve düşman birliklerinin yeri de tespit edilebilir” (Yılmaz, 2007: 126-127). Elektronik istihbarat radyo iletişiminden değil, elektromanyetik yayından elde edilmekte ve istihbarat toplamak için savaş gemileri, denizaltılar ve özel istihbarat uçakları kullanılmaktadır. Elektronik istihbaratın kaynaklarını radarlar ve güdüm füzeleri oluştururlar (Özdağ, 2011: 142).

“COMINT (İletişim İstihbaratı) daha çok ses, video, mors ve faks şeklinde mesajların tespitini ihtiva etmektedir. Bu istihbarat, hava dalgaları, kablolar, fiber optikler veya diğer ortamlardan elde edilebilir, şifreli veya şifresiz olabilir” (Yılmaz, 2007: 126). Örneğin, sadece bir askeri birimin kendine bağlı diğer bir alt birime gönderdiği mesajların hacminin ve sayısının arttığını anlayan rakip ülke, kısa zamanda önemli bir şeylerin gerçekleşeceğini anlayabilecektir (Köseli, 2011: 82).

Yaşayanların tek işinin elektronik istihbarat olduğu, SIGINT isimli bir kasabaya sahip olan ABD Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA), burada 40000 civarında çalışanı ile kendine ait uydular sayesinde elektronik istihbarat alanında çalışmalar yapmaktadır (Yılmaz, 2007: 128).

Bu hususta Türkiye’deki bir gelişmeye yer vermeye gerek duydum. MİT bünyesinde bir Elektronik İstihbarat Köyü kurmak istenmekte, böylece hem istihbarat birimleri arasındaki koordinasyonsuzluk giderilecek hem de sinyal istihbarat sayesinde gelebilecek tehlikelere karşı doğru bilgilere önceden ulaşılabilecek (Müderrişoğlu, 2012).

Dinleme istihbaratı ya da telefonların dinlenmesi ve takibi, Soğuk Savaş yıllarından bu yana popüleritesini kaybetmemiştir. Elektronik gelişime paralel olarak önemli bir aşama kaydeden teknik dinleme sayesinde istihbarat servislerine önemli bir katkı ve kolaylık sağlanmıştır. Teknolojideki değişim ile artık günümüzde tüm telefon görüşmeleri dinlenebilmekte, uydular aracılığı ile her hangi birisi ile yapılan konuşmalar takip edilebilmekte, hatta gönderdiğimiz fakslar ve e-mailler başkaları tarafından görülebilmektedir (Tılısbık ve Akbal, 2006: 125).

1.4.2.7. Siber İstihbarat

“Siber istihbarat, elektronik ortamdaki tehdit ve saldırıların izlenmesi, analiz edilmesi ve karşı önlemlerin alınması sürecidir” (Çetinkaya, 2011b). Otomatik ve dijital makineler yoluyla istihbarat yapmak, bilgiler elde edip, değerlendirmek olarak tanımlanmaktadır. Siber istihbaratın iki yüzünün bulunduğunu ifade edilirse birinci yüzü, bilgisayarlar yolu ile çabuk ve geniş bir alanda istenilen bilgilere erişerek uygun görülen bilgileri yaymak, depo etmek; ikinci yüzü ise bilgisayarın işlemesi sırasında bazı teknik oyunlarla bilgi kaptırmak veya bilgi kapmak, yani güvenliği delmek olayıdır. Siber istihbarat alanında en göze çarpan örnekler; başkasının bilgisayarına girerek oradan cereyan eden işlemleri izlemek, çalmak, sızdırmak, şifre elde etmek, çözmek, koruyucu önlemleri aşmak, donanım kısmına önceden çip yerleştirilerek kurulan gizli bir düzenek yardımıyla bilgiyi ve bilgisayarı ele geçirmek, disket veya CD’ler ile bilgisayara yerleştirilen virüsler yardımıyla kapalı kapıları aşmak, internet yardımıyla virüsleme ve felç etme uygulamalarında bulunmak vb. şekilde casusluk faaliyetlerinde bulunulabilir (Tılsıbık ve Akbal, 2006: 149-150). Günümüzde bu işleme “hack”, işlemi yapana da “hacker” denilmektedir.

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız, gelişen teknolojinin etkisiyle gitgide tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bu tür istihbarat faaliyetlerinin aslında yöntemsel açıdan birçok zayıf noktasının bulunduğudır. Bunları temel olarak beş başlık altında toplayabiliriz:

- a) Teknik istihbarat (özellikle foto istihbarat), genellikle düşmanın niyetini tespit edemez. Niyetleri tespit için daha faydalı alanlar elde edildiği takdirde resmi belgeler, dokümanlardır. Ancak Küba’ya yerleştirilen Rus füzelerinin tespitinde olduğu gibi düşmanın niyetlerinin tespitini sağladığı durumlarda vardır.*
- b) Gözlemlenen şeyin önemi her zaman aşikâr değildir. Fotoğrafların sinyal dinlemelerinin ve telemetrenin öneminin anlaşılabilmesi için ek analitik çabalara ihtiyaç vardır.*
- c) Teknik istihbarat sistemlerinin kendilerine neyi hedef alacaklarını tespit edebilmeleri için insani veya teknik diğer sistemlerin yardımına ihtiyacı vardır.*
- d) Teknik toplama özellikle casusla uzlaştırıldığında aldatma tekniklerine karşı zayıftır.*
- e) Teknik toplama genellikle pahalıdır ve her zaman elde edilmez (Özdağ, 2011: 143).*

Diğer taraftan teknik istihbaratın faydalarını da şöyle sıralayabiliriz:

- *Teknik istihbarat, girmenin yasak ya da mümkün olmadığı alanlara nüfuz etmeyi sağlar*

- *Düşük risk ile gerçekleşir*
- *Hızlı gerçekleşir.*
- *Sınırsız bilgi toplamayı sağlar (Özdağ, 2011: 144).*

1.5. MODERN İSTİHBARAT ANLAYIŞINDAKİ PROBLEMLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Modern istihbarat alanında bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Bunlar bakış açılarına göre farklılık gösterebilmektedir. Benim Modern istihbarattan anladığım ve anlatmak istediğim, Modern bir istihbarat anlayışına ancak Stratejik istihbarat oluşumu vasıtasıyla erişile bileceğidir. Devletlerin modern istihbarat yapılanmalarına sahip olabilmeleri için Stratejik istihbarata gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Tarihte bazı hatalı sonuçlar vermişse de, bunlar hem gereken ciddiyetin gösterilmemesi hem de organizasyonun ve uzman personelin eksikliğinden kaynaklanmıştır.

Modern istihbaratta en önemli sorun, Stratejik istihbaratın henüz gerçek değerine kavuşamamasıdır. Bunun en önemli nedeni ise günümüzde istihbarat genellikle sadece taktik istihbarat olarak algılanmakta ve bu nedenle de stratejik istihbaratın üzerine yoğunlaşmamaktadır. İstihbaratın yüzeysel olarak algılanmasının nedeni istihbaratçıların bilimsel araştırmalara çok az önem vermeleri olarak değerlendirilmektedir. Taktik istihbarata çok fazla önem verilmekte ve stratejik istihbarat ihmal edilerek, gereken önem gösterilmemektedir. Bu sorunun ortadan kaldırılması için, istihbarat teşkilatlarında özel merkezler stratejik istihbarat üretebilmek için organize edilmeli ve bu konu da profesyonel analizciler yetiştirilmelidir (Köseli, 2011: 28). Burada stratejik istihbarat ve taktik istihbaratın farkına bir kez daha değinmek gerekmektedir; “Taktik istihbarat, spesifik araştırmaların başarısına doğrudan katkı yapmakta iken; stratejik istihbarat, daha çok “büyük resim”deki sorunlarla, yani planlama ve istihdam gibi konularla ilgilenmektedir.” Yani taktik istihbarat sonuca ulaşmayı öngörürken; stratejik istihbarat, uzun zaman içinde gelişecek ve uzun vadeli çözümler sunacaktır (Arıbaş, 2007: 35).

Müşterilerin mevcut bir tehdide yönelik olarak anlık istihbarata sahip olmak istemeleri yani taktik istihbarat talep etmeleri sonucunda stratejik istihbarat hep ikinci plana atılmış veya ihmal edilmiştir. Stratejik uyarılar özellikle istihbarat analizcileri ve

politika yapıcılar için zorluklarla doludur ki; bu zorlukların en önemlilerinden birisi şüphesiz etkili bir uyarı yapma konusunda başarısız olmasıdır. Tarihte ki başarısızlık örnekleri; Pearl Harbor saldırısı, Güney Kore'ye komünist saldırı, Çekoslovakya'ya Sovyet istilası, İran devrimi ve Irak'ın Kuveyt'i işgali gibi sıralanabilir (Köseli, 2011: 28).

İstihbaratın özellikle de stratejik istihbaratın gerçekleşmesinin ve kurumsallaşmasının gecikmesinde ki nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

Birinci neden, tarafların sahip oldukları askeri teknoloji büyük ölçüde bir askeri sürprize imkan vermediği için stratejik istihbaratın doğmasını zorlayacak şartlar oluşmamıştır. İkinci neden, savaş teknikleri de stratejik istihbarata gerek bırakmayacak kadar gelişmiş olmaktan uzaktır. Üçüncü neden, savaşın yayıldığı alanın dar ve savaşa harcanan kaynakların kısıtlı olması bunları öğrenmek için stratejik nitelikli bir istihbaratın yapılmasını gereksiz kılıyordu (Özdağ, 2011: 47).

Günümüzün istihbarat müşterilerinin çok acil ihtiyaçlarının ön plana çıkması, örneğin terörist saldırıların durdurulması için ortaya çıkan ihtiyaçlar, stratejik istihbaratın profesyonel bir şekilde yapılanamamasının en önemli nedenleridir (Köseli, 2011: 28-29). Terörün durdurulmasını istemek taktik istihbarat ve askeri operasyonlar sayesinde mümkün olarak görülmektedir. Ancak bunun yanlışlığı, taktik istihbarat ve askeri operasyonlar sonucu ortaya çıkan durumun yanlış analiz edilip yanlış politikalar sonucu ortaya konulan vahim sonuçlarla daha iyi anlaşılabilir. Stratejik istihbarat uygulaması geliştirilip, taktik istihbarat ve askeri operasyonların, önceden belirlenen stratejik istihbaratın yön verdiği ve belirlediği şekilde işlemesi ve sonuçlarının stratejik analizciler tarafından incelenmesi gerekmektedir.

Stratejik istihbaratın sadece gizli olarak toplanan bilgilerle sağlanabileceği düşüncesi de yine stratejik istihbaratın gelişmesini engelleyen hususlardandır. Stratejik istihbarat için gereken bilgiler gizli olmak zorunda değildir, açık kaynaklardan toplanabilecek bilgilerde mevcuttur. Fakat yapılan işlemin gizli olması zaruridir. Buradaki husus iyi yetişmiş analizcilerin olmayışı sorununda kilitlenmektedir. İyi yetişmiş analizcilerin varlığını ve başarılarını etkileyen bir husus sadece bugüne ait bir konuya odaklanmalarından kaynaklanmaktadır (Köseli, 2011: 29). Analizci, stratejik analiz sürecinin tüm yönlerine hâkim olmalı, analizi talep eden ya da politikaya

dönüştürecek olan kurumla iyi bir iletişim içerisinde bulunması gerekmektedir. Çünkü stratejik istihbarat uzun bir döneme yayılarak elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda oluşan bilgidir (Beşe ve Seren, 2011: 134) ve gerçek ihtisas sahibi kişiler tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Şenel ve Şenel, 1994: 25).

Stratejik istihbarat oluşumunun yeterince anlaşılması, Terörle mücadele sürecinde yer alması gereken konumda faaliyette bulunmasını engellemektedir. Eğer Terörle mücadelede başarılı olabilmek için uzun soluklu ve sağlam bir stratejik planlama gerekiyorsa, Stratejik istihbarat oluşumu bu mücadele sürecinin başında yer almalı ve süreç stratejik istihbarat oluşumunun belirlediği planlara göre yürütülmelidir. Ancak bu şekilde başarılı bir mücadele süreci oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM TERÖR/TERÖRİZM

2.1. TERÖR/TERÖRİZM KAVRAMI

Terör/Terörizm olgusu, günümüzde salgın bir hastalık gibi tüm dünyayı etkisi altına almayı başarmış fakat buna rağmen uluslararası kabul görmüş ortak bir tanım yapılamamıştır. Nedeni ise, ülkelerin kendi açılarından bu olguya anlam yüklemeleri ve neyin terör olayı olduğu konusunda da ülkelerine kattığı eksi-artı yönlerden değerlendirmeye çalışmalarıdır. Eğer terör olayı kendi ülke menfaatleriyle örtüşüyorsa, daha da ileri gidip bu terör olayları bazen açıkça bazen örtülü operasyonlar vasıtasıyla desteklenmektedir. Böylesine samimiyetsiz bir uluslararası konjunktürde terör belasını ortadan kaldırmak imkânsız da olsa, doğru ve uzun soluklu bir mücadele ile minimize edilmesi mümkün gözükmektedir. Başarılı bir mücadele için öncelikle yapılması gereken sorunu tüm yönleriyle ortaya koyarak, net bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır.

2.1.1. Etimolojik ve Kavramsal İnceleme

Terör kavramını etimolojik açıdan değerlendirdiğimizde, dilimize Latince 'deki "terrere" sözcüğünden geldiğini görmekteyiz. Terör deyimi kökeni itibariyle, korkutmak, yıldırma, ürkütme, korkudan titremek, dehşete kaptırma, sindirme gibi anlamlara gelmektedir (Çınar, 1997: 197-198) .

Fransız Devrimi ile beraber siyaset literatürüne giren (Arıboğan, 2007: 15) terör kavramı beraberinde 100'den fazla farklı tanımı da gündeme getirmiştir. Terör ve terörizm kavramları tanımsal olarak birbirlerinden farklıdırlar. Fakat tanımsal olarak her ne kadar farklılık gösterebilirlerse, bu çalışmada iki kavram birlikte yanyana değerlendirilecektir. Kısaca tanımlamak gerekirse "terör yıldırma, terörizm ise yıldırma" (Hançerlioğlu, 1979: 299) olarak tanımlanmaktadır. "Türkçemizdeki eski karşılığı ise 'tedhiş' veya 'tedhişçilik' tir. Tedhiş kelimesi de Arapça 'dehşet' sözcüğünden türetilmiştir" (Örgün, 2001: 13). "Türkçemize ise batıdan, muhtemelen Fransızca'dan geçmiş ve olduğu gibi korunmuştur. Daha çok siyasal ve ideolojik içerikli eylemleri açıklamak için kullanılmaktadır" (Çınar, 1997: 198).

Terör kavramı uzun süreli korku, baskı, cebir, şiddet, yıldırma, sindirme ve vahşet olarak kısaca ifade edilirken terörizm kavramı; terörün niteliklerini yerine getirmek için kullanılan stratejiyi uygulayarak siyasal amaçlı hedeflere ulaşmak için mevcut devlet düzeni içerisindeki siyasal süreci etkilemeyi, sınır tanımayan her türlü yöntemler ile uygulamasını, hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayarak halkı çeşitli söylemleri ile şiddete ve anarşik bir ortamın doğması için illegal toplantı ve gösterilerin oluşumunu sağlamak amacıyla ahlaki hiçbir temele dayanmadan insan hayatını önemsemeyen örgütlü, sistematik eylemlerin genelini ifade eder (Kuzu, 2009a: 16).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (1998; 2200), Terör; “yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkma, korkutma, tedhiş” olarak; terörizmi ise “ siyasal bir amaca ulaşmak için yıldırma hareketlerini düzenli bir biçimde kullanma, tedhişçilik” olarak tanımlanmıştır.

Terör kavramı aşırı korku, dehşet anlamına gelirken, bunun bir yöntem olarak kullanılmasıyla terörizm kavramı karşımıza çıkmaktadır. Toplumun korkması sağlanarak, devletin tehdit edilerek, bir şeyleri yapmasına ya da yapmamasına zorlanması şeklinde meydana gelen olaylar, terör/terörizmin siyasal amaçlar için kullanıldığını göstermektedir. Terör eylemleri toplumun bir kısmına yönelmiş olabileceği gibi, küresel boyuta da yönelmiş olabilir. Özellikle 2000’li yıllarda gündeme gelen ‘küresel terör’ kavramı, terörün/terörizmin bir ülkeye yönelik olmadığını, tüm insanlığa yönelebileceğini yani tüm dünyayı hedef aldığını göstermektedir (Kaya, 2005: 1).

Hemen hemen her gün duyduğumuz terör kelimesini genellikle şiddet, dehşet gibi tanımlarıyla kullanmaktayız. Terör kavramını, Fransız İhtilali’nden sonra siyasiler, akademisyenler, aydınlar, düşünürler kendi bakış açılarına göre ele almışlar ve bir tanım yapmaya çalışmışlardır. Ancak hepsini uzlaştıran, ortak bir noktada buluşturan bir tanım henüz mevcut değildir (Urhal, 2009: 260).

Siyasal akımdan ziyade, siyasal şiddeti anlatan terör kavramı, düzenli olarak yapılan şiddet eylemleridir. Yani anarşizm, sosyalizm, faşizm gibi siyasal akımlardan ayrılır (Çınar, 1997: 201). Burada değinmişken anarşizm konusuna da kısaca açıklık getirmek gerektiğini düşünmekteyiz. “Anarşizm önce felsefi bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu felsefi yönünü yitirerek değişik ideolojiler için bir araç durumuna düşmüştür. Bu aşamadan sonra anarşizm, artık terörizm olarak anılmaya başlanmıştır” (Urhal, 2009: 244-245). Yani bazen anarşizm bazen de şiddet, terör

kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır. Büyüklerimizin genelde teröristleri anarşist olarak görmeleride bu anlamsal birlikteliğe bir örnek teşkil etmektedir. Türkiye’de de bir dönem terör olayları anarşi olayları olarak anılmıştır. Anarşizm ve Terörizm arasında önemli farklar da bulunmaktadır. Bunların en önemlisi, Devleti bütün kötülüklerin temeli olarak gören anarşizm, devleti yok etmek ister; devletsiz bir düzen ister. Oysa terör, bütün düşüncelerde yer alabilir, ideolojiler terörü amaçlarına ulaşmak için bir araç olarak kullanabilir (Doğan, 2007: 21-22).

Schmidt ve Jongman, Siyasi Terörizm adlı eserlerinde, yaptıkları bir araştırmada kavramsal açıdan 109 farklı terörizm tanımının mevcut olduğunu ortaya çıkarmışlar ve bu tanımların incelendiğinde genellikle şu konulara vurgu yapıldığını ileri sürmüşlerdir; (Durukan, 2007: 14; Çınar, 1997: 198)

- % 83.5 şiddet ve güç,
- %65 siyasi,
- %51 korku,
- %47 tehdit,
- %41.5 psikolojik etkiler ve beklenen tepkiler,
- %37,5 hedef ve kurbanlar arasında tutarsızlık,
- %32 kasıtlı, planlı, sistematik ve örgütlü eylem,
- %30,5 stratejik ve taktiksel mücadele yöntemleri (Ganor,[tarih yok]).

Yapılan tanımlarda terör veya terörizm kavramlarını hangi açılardan değerlendirildiğini görmekteyiz. Terör/ terörizm kavramının genel olarak tanımlarında şiddet eylemleri üzerinde yoğunlaşıldığını, sonrasında ise politik içeriği üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Bizde aşağıda terör/terörizm tanımını çok boyutlu olarak ele almaya çalıştık.

“Terörizm; bir takım siyasi hedeflere ulaşmak amacıyla, kasıtlı bir şekilde masumlara, sivil halka ve savaşçı olmayan ahaliye, şiddet, kuvvet veya tehdit uygulamaya denir” (Taslaman ve Kapitan, 2007: 62).

Terör/Terörizmin en geniş tanımlamalarından birini benimsemiş olan İslam Konferansı Örgütü şöyle bir tanımlama yapmıştır;

“Terörizm” saik ve kastına bakılmaksızın halkı terörize etmek veya ona zarar verme tehdidinde bulunmak veya halkın yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreyi bir kamu hizmetini veya kamu veya özel mülkü zarara maruz bırakma veya onları işgal etme veya onlara el koyma, veya bir ulusal kaynağı veya uluslar arası hizmetleri tehlikeye atma ya da bağımsız devletlerin istikrar, ülke bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bir bireysel veya toplu suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi ile bu tür eylem tehdidinde bulunmadır (Kaya, 2005: 10).

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun terör tanımı ise;

Kamu güvenliğini zarar veren, otoriteler tarafından karar alınmasını etkilemek ya da halkı terörize etmek amacıyla işlenen ceza hukukuna göre cezalandırılan ve aşağıdaki şekillerde gerçekleşen hukuka aykırı fiiller:

- Gerçek ya da tüzel kişilere karşı şiddet ya da şiddet tehdidi;
- Kişilerin hayatını tehlikeye atacak şekilde mülk ve diğer maddi nesnelere yok etme ve bunları yok etme tehdidinde bulunma;
- Mülkiyete ciddi zarar verme ve topluma zararlı neticelere yol açma;
- Bir devlet adamı veya kamu yetkilisine görevini sona erdirmeye amaçlı veya ondan öç almaya yönelik tehditte bulunma;
- Bir yabancı devlet temsilcisine veya uluslararası örgütün uluslararası korunan personeline ve bunların işyerleri veya araçlarına saldırma;
- Tarafların ulusal hukuklarında veya terörle mücadeleyle amaç edinmiş evrensel olarak tanınan hukuki enstrümanlar da terör olarak nitelenen diğer eylemler (Kaya, 2005: 10-11).

Terörü büyük bir tehlike olarak gören ABD'de de Dışişleri Bakanlığı şöyle bir tanımlama yapmıştır: “terörizm, ulus altı gruplar veya gizli devlet ajanları tarafından, genelde izleyenleri etkilemek amacıyla, savaşmayan hedeflere karşı kasıtlı politik motifli şiddet uygulamaktır” (İlhan, 2002: 7).

Anglo- Amerikan hukuk sistemlerinde tanım konularında önemli kaynaklardan biri olan Black's Law Dictionary terörizmi “özellikle siyasal tutumu etkilemek amacıyla panik oluşturmak veya paniğe neden olmak için şiddetin kullanılması veya kullanılma tehdidinde bulunulması” olarak tanımlamaktadır (Kaya, 2005: 17).

Alman Ceza Kanunu: “Amaç ve faaliyeti, cinayet, adam öldürme veya soykırım ve diğer suç fiillerine yönelen bir oluşumu” terör olarak nitelendirmektedir. İngiltere'de 13 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren Terörle Mücadele Yasası; “kamu düzenini bozan yıkıcı şiddet içeren faaliyetler” olarak tanımlamaktadır. Saldırı planlamak, bildiri dağıtmak, bombalı eylemleri desteklemek ve övmek terörizm kapsamında görülmüştür. Amerikan hukuku terörizmi, “terörist eylem, silahlı kuvvetler içinde yer almayan kişilere karşı yaralayıcı ya da ölümcül riskler içeren ayrımcı eylemleri örgütleme, bu suçları işlemeye teşvik veya tahrik etmek veya bu suçlara iştirak etmek” olarak görmektedir (Aydın, 2006: 30).

Terörle mücadele konusunda, Avrupa Birliği, üye ülkeler arasında yeknesaklığı sağlamak, terörle mücadeleyi etkin kılmak amacıyla bir Çerçeve Kararı almıştır. Bu karar;

Her Üye Devlet, kendi ulusal hukukuna göre tanımlanmış olan doğaları ve bağlamları gereği

- halkı ciddi şekilde sindirme veya
- bir devleti veya uluslararası örgütü bir eylemi işlemeye veya işlemekten kaçınmaya gayri meşru olarak zorlama veya
- bir ülkenin veya uluslararası örgütün temel siyasi, anayasal, ekonomik veya sosyal yapılarını ciddi şekilde istikrarsızlaştırma veya yıkma amacıyla işlenen bir ülkeye veya uluslararası örgüte ciddi şekilde zarar verebilecek olan aşağıda (a) dan (i) ye kadarki fıkralarda belirtilen kasdi eylemlerin terörist suçlar olarak sayılmasının sağlanması için gereken önlemleri alacaktır:
 - a) Ölüme sebebiyet verebilecek şekilde bir kişinin yaşamına saldırılar;
 - b) Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne saldırılar;
 - c) Adam kaçırma ya da rehin alma;
 - d) Devlet ya da kamu imkanlarını, taşıma sistemlerini, bilgi sistemi de dahil olmak üzere altyapı imkanlarını, kıta sahanlığı üzerindeki sabit platformları, insan yaşamını tehlikeye atma veya büyük ekonomik kayba yol açma ihtimalinde kamusal mekanı veya özel mülkiyeti geniş çaplı yok etmeye neden olma;
 - e) Uçaklar, gemiler ya da başka insan ve mal nakil araçlarını kaçırma;
 - f) Nükleer, biyolojik ya da kimyasal silahları ya da silah ve patlayıcıları üretme, buldurma, edinme, nakil, sağlama ya da kullanma ile biyolojik ve kimyasal silahlara yönelik araştırma ve geliştirme;
 - g) İnsan hayatını tehlikeye atacak şekilde tehlikeli maddeleri ortama salma ya da yangın, sel baskını veya patlamalara neden olma;
 - h) İnsan hayatını tehlikeye atacak şekilde su, enerji veya diğer temel doğal kaynakların sunulmasına müdahale etme ya da bunu engelleme;
 - i) (a)' dan (h)' ye kadarki fıkralarda sıralanan eylemlerden birini işleme tehdidinde bulunmak (Kaya,2005: 12 -13).

Fransa da terörle mücadele kanununda terör şöyle tanımlanmaktadır: “baskı veya tehdit yoluyla, mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyettir” (Yılmaz, 2004: 17).

ABD, tüm dünyayı tehdit eden uluslararası terörizmi şöyle tanımlamıştır:

Siyasi ve sosyal amaçlar doğrultusunda görünüşe göre bir sivil halkı korkuya sevk etmek veya zorlamak, devlet politikasını etkilemek veya devletin işleyişini etkilemek amacıyla Birleşik Devletlere, Birleşik Devletler veya başka ulusların yurttaşlarına karşı Birleşik Devletler sınırı dışında hukuka aykırı olarak şiddet kullanılması (Kaya,2005: 15).

Terör konusunda en mağdur ülkelerden biri olan Türkiye’de ise, 1991 yılında kabul edilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1.maddesinde terör tanımı, 2003 yılında T.C. Resmi Gazetede 19 Temmuz 2003-25173 tarih ve sayısı ile yayımlanan 4928 sayılı

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 20 maddesiyle şu şekilde son halini almıştır:

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.

Bassiouni terörü şu şekilde tanımlamaktadır;

Terörizm iktidarı etkilemeye yönelik bir sonuç elde etmek veya belirli bir davanın veya sorunun propagandasını yapmak için, suçu işleyenlerin kendileri veya bir devlet adına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın, toplumun belli bir bölümünde korku oluşturmak üzere tasarlanmış uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin ideolojik olarak saiklenen stratejisidir (Kaya,2005: 19).

Sosyal Bilimler Ansiklopedisinde terörün tanımı, “sistematik şiddet kullanma yolu ile hedeflerini elde etme amacı güden organize bir grubun metodunu veya teorisini tasvir etmek için kullanılan bir terim” (İlhan, 2002: 5) olarak yapılmıştır.

Dünden bugüne her zaman var olan toplumsal şiddet, terörizmle karıştırılan bir diğer kavramdır. Oysa her ikisi de farklı şeylerdir. Her şiddet olayını terörizm olarak görmek doğru değildir (Urhal, 2009: 261). Terörizmde yer alan şiddet eyleminin, yoğunluk olarak büyük çapta olması ve bireylerin ruhsal yapılarında birden bire beliren korku durumunu ve şiddet halini ifade etmesi gerekir (Urhal, 2009: 261; Yılmaz, 2004: 14-15).

Terör ve terörizm kavramları arasındaki esas fark; terör bilinçsiz olarak da yapılabilen bir olaydır, oysa terörizmin bir amacı, bir planı, sistemi vardır yani bilinçli olarak eyleme dökülür, bir felsefeye bir ideolojiye dayanır. Örneğin bir trafik kazasına trafik terörü, bir kapkaç olayına kapkaç terörü denilebilmekte ancak trafik ya da kapkaç terörizmi denilemez. Aile içi şiddeti de terör olayları içerisinde anmak mümkündür. Terörizm, genelde terör eylemlerinin toplamına verilen addır. Aslında terörizm eylemi değil, eylemin felsefi, siyasi, sosyolojik, hukuki yönünü içermektedir. Savaş biçimi olarak da bilinen yani genelde siyasi açıdan başvuru terör eylemleri, sosyolojik ve ekonomik yönde de vuku bulabilir (Urhal, 2007: 261-262).

Tiefenburn yapmış olduğu terörizm tanımlaması ile terörizmin yapısal unsurlarını aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- *Hangi şekilde olursa olsun şiddete başvurulması,*
- *Masum sivillerin hedef alınması,*
- *Şiddete sebep olma kasdının bulunması,*
- *Düşmanı korkutma, zorlama veya bastırma amacının olması,*
- *Siyasi, askeri, etnik, ideolojik veya dinsel amaçların başarılmasının hedeflenmesi* (Kaya, 2005: 20).

Bal terör / terörizmi geniş bir biçimde aşağıdaki gibi tanımlamaktadır;

Terör; birey, grup, organizasyon veya devlet ve kurumların, düşmanlarına karşı uyguladıkları yasallaşmış veya reddedilmiş, onaylanan ya da kınanan, hukuki veya hukuksuz, suç veya cezalandırma, saldırı veya savunma, işgal veya kurtuluş, var olmak veya yok etmek amacıyla gerçekleştirilen; fiziki, psikolojik, dini, kültürel, milli, ekonomik, politik, sivil, patolojik faaliyetler ve eylemler sonucu ortaya çıkan durumdur. Terör, başkalarına kişi veya kişilere, bir eşya veya eşyalara, bir düşünce ya da fikre karşı istek, arzu ve niyetlerini elde etmek veya oluşturmak için ya da elde edinceye, oluşturuluncaya kadar sürdürülen her türden eylemi kapsar. Terör birey ve toplumda korku yaratmak, onların hareketlerini engellemek ya da kısıtlamak için, kendi iradesini kabul ettirmek üzere uygulanan her türlü engelleyici veya kışkırtıcı, koruyucu veya baskıcı, özgürleştirici veya kısıtlayıcı yöntem, tarz, metot ve stratejilerdir (Bal, 2003: 34-35).

Terör uzmanı olan Alexander'ın yapmış olduğu terörizm tanımı şu şekildedir:

Bireyler, ulus-altı gruplar veya devlet aktörleri tarafından siyasi, sosyal ve ekonomik amaçlar elde etmek gayesiyle saldırılan veya tehdit edilen mağdurlardan daha geniş bir hedef kitlede aşırı korkuya yol açma niyetiyle planlanmış şiddetin gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirilme tehdidinde bulunulmasıdır (Kaya, 2005: 19).

Terörün dört başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Bunlar; Ferdi, Kriminal, Organize ve Politik (Siyasal)'tir. Kısaca bu terimlere de değinmek gerekirse,

- **Ferdi Terör:** bireyin kendi çıkarları için yarattığı teröre denilmektedir. Burada kin, nefret, intikam gibi duygular öne çıkar ve seri cinayetler işleyecek kadar psikolojik açıdan bunalımda olan kişiler bu tarz terör olaylarını gerçekleştirmektedir,
- **Kriminal Terör:** hem ferdi hem de organize halinde olabilen bu tür terör olaylarında ise, fidye almak için çocuk kaçırmak gibi maddi çıkar sağlamak amaçlanmaktadır,

- Organize Terör: yasadışı kazanç sağlamak amacıyla iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu organize olmuş gruptur. Bu terör grubu, ülkeleri ekonomik ve siyasi yönden tehdit ederek güvenlik açısından büyük tehdit oluşturmaktadır,

- Politik Terör: sahip olunan düşünce doğrultusunda, savundukları davayı gerçekleştirebilmek için iktidarı ele geçirmek olarak tanımlanabilir (Urhal, 2007: 261).

Tek bir tanımı olmayan terör / terörizmin büyük bir kısmının içeriğinde aşağıdaki sayılan elemanlar bulunmaktadır:

- Şiddetin (şiddet olayının) ortada bulunması,
- Siyasi bir motifi bulunması,
- Terör ve korkunun takdimi,
- Halkta güvensizlik ve öngörüsüzlük,
- Halkın dikkatini çekmek ve reklam yapmak bunu şiddet stratejisinin bir parçası olarak kullanmak,

- Gizli planlama ve eylemlerin uygulanması,
- Grup ya da topluca eylemde bulunma,
- Gelişmiş silahların mümkün olduğunca kullanımı (Çınar, 1997: 204).

2.2. TERÖR/TERÖRİZM TARİHİ

Terör/Terörizm olarak nitelendirebileceğimiz olaylar, tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar gelmiştir. Sosyal ve ekonomik amaçlar için, politikayı da kullanarak, iktidar ele geçirilmeye çalışılmış, ya da kendi iktidarlarının korunması amaçlanmıştır. Terörün savaş zamanlarında, düşmana karşı psikolojik bir savunma mekanizması olarak da kullanıldığı bilinmektedir (Acar ve Urhal, 2007: 311).

İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihe sahip olan terörün, siyasal ve toplumsal bir konu olarak ele alınışı modern zamanda olmuştur. Hukuki literatüre girişi 1789 Fransız Devrimi'nden sonraya tekabül eder. Devrim sonrasında devletin gerçekleştirdiği şiddet olayları, devlet terörü olarak anılırken, günümüzde genel olarak devlete karşı yapılan, yani devleti yıpratmaya, yıkmaya yönelik gerçekleştirilen şiddet eylemleridir. Görüldüğü gibi zaman içerisinde terör kavramının boyutu, yönü değişmiştir (Urhal, 2009: 244) .

Terör olaylarının hangi olayla baş gösterdiği konusunda tam bir kesinlik yoktur. Şiddet kullanımı açısından incelersek bunu Kabil ve Habil arasındaki olaya kadar götürmek mümkündür ama konumuz açısından yani bir siyasal şiddet açısından incelediğimizde ise Ortadoğu’da ki Zealots örgütüne kadar götürebiliriz. Buradaki çelişki esasında terörün değiştirdiği kavramsal boyuttan kaynaklanmaktadır. Çünkü günümüzde hangi olaya terör diyeceğimiz muallakta kalmış ve geçmişe göre karmaşık bir kavram tanımlamasına gidilmiştir. Eski terör olayları hakkında rahatça fikir sahibi olunabilirken günümüzde gerçekleşen terör eylemleri için bundan söz etmek mümkün görünmemektedir (Urhal, 2009: 250).

Tarihteki ilk terör eylemi olarak adlandırılan olay, Ortadoğu’da (Eski Filistin) Jewish Zealots’un dini amaçlı ‘Zealots’ adlı bir örgüt kurarak, M.S 6- 135 tarihleri arasında, Roma, Yunan ve Yahudi yönetimlerine karşı başlattıkları eylemler olarak bilinmektedir. Resmi ve dini günler, eylem için ideal günlerdi. Çünkü örgüt propaganda ve eylemlerini en geniş alana yayma şansını böyle elde edebiliyordu. Örgüt mensupları genelde bölge halkının en alt tabakasındaki yoksullardan, aşırı din mensuplarından oluşmakta ve genelde din görevlileri bu örgütü yönetmekteydi (Çınar, 1997: 194-195).

Bu örgütün devamı olarak sayılan “sicariiler” grubu da M.S. 68’de yine Roma’ya karşı eylemlere girişmişlerdir. İlk kez intihar saldırılarında bulunan bu örgüt adını ‘sica’ isimli kısa kılıçtan almıştır. Bunlarda tıpkı Zealotslar gibi dini günlerde eylemlerini gerçekleştirir, sonrada kalabalıkta izlerini kaybettirirlerdi. Bu örgüt aynı zamanda Kudüs su yollarını tahrip etmiş, tahıl ambarlarını yakmış ve hükümdarların saraylarını tahrip etmişlerdir. Zealotslar etnik teröre, Sicariiler ise dini teröre örnektir (Çınar, 1997: 195; Urhal, 2009: 251; İşeri, 2008: 30).

Bilinen bir diğer terör örgütü ise Hindistan’da 7-17. Yüzyıllar arasında yaşamış olan ve çok sayıda büyük çapta terör eylemi gerçekleştiren “Thug” adlı terör grubuydu. Dini kaynaklı olan bu örgüt, Thug mezhebinden adını almıştır. Thugculuk hareketinin kaynağının Hint Kraliçesi Kali olduğu ve yapılan eylemlerin, öldürülen insanların Kali’ye kurban edildiği inancı vardır. Kurbanlarını ipek şalla boğan bu grup, genelde kurbanlarını Hintlilerden seçer, Batılılara dokunmazlardı (Urhal, 2009: 251; İşeri, 2008: 31).

İslam dünyasında da terör eylemleri görülmüştür. Sistemli ve kuralsız şiddet hareketleri Hariciler ile başlamıştır. Arap kökenli bir terör örgütü olan Hariciler, 657 yılında yapılan Sıffin Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır (İlhan, 2002: 12).

Siyasi teröre bir diğer örnek ise Haşhaşinlerdir. 1090 yılında, Sicariilerden yaklaşık bin sene sonra ortaya çıkmış, İsmaililer mezhebine bağlı bir tarikat lideri olan Hasan Sabbah tarafından kurulmuştur (Urhal, 2009: 252).

Fedailerini cesaretlendirmek ve cinayet işlemlerini sağlayabilmek için haşhaştan yararlanarak beyinlerini uyuşturan bu örgüt yapılanması, batı dillerinde katil anlamına gelen 'assasin' sözcüğüne de kaynaklık etmiştir (Kongar, 2001: 78; Urhal, 2009: 252). Alamut Kalesinde yetiştirilen fedailer özellikle devletin üs kademelerinde görev yapan, önemli devlet adamlarına suikast girişimlerinde bulunmuşlardır. En büyük siyasi cinayetlerini, Selçuklu Devletinin önemli devlet adamı olan, Alpaslan'ın da vezirliğini yapan Nizamü'l Mülk'ü öldürerek işledikleri öne sürülmektedir. Haşhaşinlerin, Abbasilerin çok sayıda devlet adamını öldürdükleri de bilinmektedir. Özellikle devlet adamlarına yönelik cinayet işlemlerinin amacı, halka, devletin kendi yöneticilerini dahi koruyamadığını, aciz olduğunu göstermektir. 1256 yılında Moğol hükümdarı Hülagu Han'ın Alamut kalesini ele geçirmesiyle ortadan kaldırılan Haşhaşiler, tam bir gizlilikle hareket eden, kendilerini çok iyi gizleyebilen bir örgütlenmeye sahiptiler. Ayrıca bu örgüt, siyasi terörün en somut örneği olmuştur (İlhan, 2002: 12; Urhal, 2009: 252).

Afrika'da bir kabile olan ve her ferdini katil olarak yetiştiren, hatta geçimini yaptığı siyasal suikastlardan sağlayan Kabalalar da profesyonel terör örgütü olarak anılmaktadır (İşeri, 2008: 31; Demirel, 2002b: 26).

Günümüzdeki olumsuz kullanımının aksine, 1789 Fransız Devrimi ile gündeme geldiğinde terör kavramı pozitif bir anlam taşıyordu. Çünkü Jakobenlerin ortaya koyduğu terör barış dolu bir ortama erişebilmek içindi. Günümüzde ise olumsuz bir anlam yüklenen terör kavramı, düşman görünen, kanlı bir mücadele içinde olunan rakipler için kullanılmaktadır. Kimin terörist, kimin kahraman olduğu da bu ortamda karışık hale gelmiştir (Taslaman ve Kapitan, 2007: 12).

Fransa'da halkın yoksulluk ve açlık içerisinde olması, halkı ayaklanmaya itmiş ve 14 Temmuz 1789'da Bastille hapisanesi yakıp yıkılmaya başlanmış bu

ayaklanmayla bir çağ kapanıp yeni bir çağ açılmıştır. Tam anlamıyla olmasa da dolaylı olarak Dünya terörizmin bugünkü anlamına Fransız Devrimi ile kavuşmuştur (Bozkurt ve Kanat, 2007: 44-45). Fransız Devrimi'nde, 1793-1794 dönemine Terör dönemi denilmiştir. Bu dönemde en az 300 bin kişi tutuklanmış, 17 bininin mahkeme kararıyla idam edilmiş, geri kalanların çoğu da hapishanelerde ölmüştür. Güneydoğu Fransa'da 1795-1816 yılları arasında kralların giriştikleri karşı devrime de 'beyaz terör' adı verilmiştir (İlhan, 2002: 13).

Fransız Devrimi öncesi terör / terörizm hareketlerine bakıldığında örgütlenme modeli olarak genellikle tarikat- mezhep örgütlenmesinin benimsendiğini görmekteyiz. Genelde hükümdarlara ve üst düzey yöneticilere karşı yapılan eylemler, Fransız Devrimi ile farklı bir boyuta geçmiştir. Devrimle gelen milliyetçilik/ulusalcılık kavramı ile kendi ulus devletini kurmak isteyen gruplarda, etnik terörizm kavramını gündeme getirmişlerdir (İşeri, 2008: 31).

Terörizm kavramının 18. Yüzyıldaki karşılığı; "Devrimi korumak için, devrim ve devlet düşmanlarının 'alt üst edici ve felce uğraticı aşırı korku' yaratan eylemlerle yok edilmesidir" (Bal, 2003: 50).

Sovyetler Birliğinin dağılması ile iki kutuplu dünya düzeninden, ABD egemenliğindeki tek kutuplu dünya düzenine yani yeni dünya düzenine geçilmiştir. Devletlerin kendi çıkarlarını korumak amacıyla kullandıkları terör; şimdilerde daha kitlesel nitelikte tüm dünyaya karşı kullanılan bir araç haline gelmiştir. Gelişen ve değişen teknolojik faaliyetlerle birlikte terör de gelişmiş ve küresel bir boyut kazanmıştır (Aydın, 2006: 75-76). Yani giderek daha tehlikeli bir hale gelen terörün ne zaman, nerede belireceği de bir muammadır.

Anarşizm ve komünizm gibi huzurlu ve özgür bir dünya ideolojisinde olduğunu savunan akımlarla, terörizm sistematik ve organize hale gelmiş ve ideolojik açıdan önünün açıldığı, stratejik bir yöntem olarak kullanıldığı 19. Yüzyıl ve 20. Yüzyılda da terör kendine has felsefi argümanlarını kullanmaya başlamıştır (Urhal, 2009: 244). Buradan çıkan sonuç ideolojik kökenli terörün 19. yüzyılda başladığıdır.

19. Yüzyıl da terörün karşılığı: "sınıflar savaşının yani Marx'ın ifadesi ile 'Devrimin ana lokomotifidir'. Buna devrimci şiddet veya devrimci terör de denir. Yine aynı yüzyılda anarşistler açısından ise 'yok etme bilimidir' " (Bal, 2003: 51).

20.yüzyıla gelindiğinde ise terörizmin karşılığı, “ ‘milli mücadele, ulusal kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerinin’ işgalci sömürgecilere ve işbirlikçi yerli düşmanlara karşı yürütülen mücadelenin şeklidir” gibi bir tanıma gelmektedir (Bal, 2003: 51).

Türk tarihine ve kültürüne baktığımız zaman, 20 yy. ortalarına kadar kuralsız şiddet eylemlerini bulmak pek mümkün değildir. Terör unsuru zayıf olduğu için başkaldırı olarak değerlendirebileceğimiz ayaklanmalar şunlardır: Babailer, Celaliler, Simavnalı Şeyh Bedrettin, Börklüce Mustafa, Şeyh Said, Yeniçeriler ve İstiklal Harbi ayaklanmaları (İlhan, 2002: 12; Aydın, 2006: 28).

Rusya’da Burjuvazi, Batıda olan anayasacılık, kanunda eşitlik ve temsil hakları gibi birçok hakkın Rusya’da da olmasını istemiştir. Fakat bu durumdan pek hoşnut olmayan bazı aydın gençler, yeni bir felsefe geliştirmişlerdir. 1877-1881 ve 1904-1908 yılları arasında olmak üzere bu felsefe bağlamında iki tür terör dalgası meydana geldi. İşte bu terör dalgaları, tarihte bilinen ilk modern terörizm olarak 1870 sonrasında Rusya’da baş göstermiştir (Çınar, 1997: 196).

1861-1865 yılları arasında gerçekleşen Amerikan iç savaşı sonrası yenilen Güneyliler, Klux Klan adlı bir terör örgütü kurmuşlardır. ABD, Avrupa ve Rusya’da uygulanan terörizm sonrası 19. Yüzyılın ikinci yarısında birçok devlet adamı, hükümdar başbakan öldürülmüştür. 20. Yüzyıla gelindiğinde ise, Naziler, faşistler ve komünistler tarafından yayılan terör eylemleri de devletler için büyük tehdit oluşturmaktaydı. İdeolojilerini yaymak isteyen bu terör odakları sağ sol mücadelelerinin temellerini bu yüzyılda atmışlardır (İlhan, 2002: 13).

Özellikle Avrupa’da 1960’lardan sonra kendini gösteren terör eylemleri, Batılılar tarafından sadece Filistin’deki eylemler olarak görülmekteydi. İngiltere, Batılı devletlere terörün tek bir milletin derdi olmadığını ve tek bir millete karşı eylemler gerçekleştirmediğini anlatmıştır (Çınar, 1997: 196).

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, savaşın daha riskli ve beklenmeyen sonuçlara yol açmasından dolayı, cephe savaşından vazgeçilmiş ve terör /terörizm bir araç haline gelmiştir. Sovyetlerin ve ABD’nin başını çektiği iki kutuplu bir dünya düzeninde, karşısında bulunan devletlere ya da kendi bünyesine alamadığı devletlere karşı 1960- 1980 yıllarında uyguladığı terör eylemleriyle süper güç olma yarışında terör

etkinlik kazanmıştır. Türkiye’de bu ortamdan nasibini almış; bir yandan sağ-sol gibi siyasi çatışmalara bir yandan da etnik terör eylemlerine maruz kalmıştır (İşeri, 2008: 33).

İngiltere’de IRA, İspanya’da ETA ve Türkiye’de PKK terör örgütleri buldukları ülkelerin gündemini belirleyecek duruma gelmişler, siyasi ve ekonomik istikrara tehdit oluşturmuşlardır. ETA ve IRA gelişmiş sanayi toplumlarında destekçi bulmaya çalışırken, PKK geliştirmekte olan bir tarım toplumunda yoksulları yanına çekmeye çalışmaktadır. Bu üç örgütün kullandıkları temel argümanları sömürgeleştirilen halklarının kendi haklarının tayini konusunda söz sahibi olmaları için mücadele ettiklerini dile getirmeleridir (Gürses, 2007: 14-15).

Dünyanın süper gücü olan ABD’ye yönelik yapılan, 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırıları, terörün güçlü ülkeleri de hedef alabileceği ve bir ülkenin ne kadar güçlü olursa olsun teröre karşı tek başına mücadele edemeyeceğini kanıtlamıştır. El- Kaide adlı terör örgütü, ABD’nin Dünya Ticaret Örgütü binasına ve Savunma Bakanlığı binalarına yönelik gerçekleştirdiği saldırılarla uluslararası terörün, küresel diye anılmasını ve modern terör kavramının da terör literatürüne girmesini sağlamıştır (Urhal, 2009: 247).

20. yüzyılın ikinci yarısında terör alanını genişletmiştir. Günümüz terör örgütlerinin daha iyi örgütlenmiş olduğu belirtilmektedir. Bunda özellikle, teknolojik ve ulaşım imkânlarının gelişmiş olması, görsel basının etkisinin daha da artması önemli rol oynamıştır (İlhan, 2002: 13; Aydın, 2006: 28; Urhal, 2009: 246).

Almanya’da Bader-Meinhof, Japonya’da Kızıl Ordu, İtalya’da Kızıl Tugaylar, Portoriko’ da Faln, Fransa’da Doğrudan Eylem; İngiltere’de IRA; Malaya’da Komünist Partisi (1948- 1960), İspanya’da ETA, Uruguay’da Milli Kurtuluş Hareketi, Brezilya’da Milli Kurtuluş Örgütü, Halkın Devrimci Ordusu... ; Guatemala ‘da Devrimci Silahlı Kuvvetler, Meksika’da Halk Silahlı Kuvvetleri... ; Türkiye’de PKK günümüzün başlıca terör örgütleridir. Gerçekte listenin yüzlerin üstüne çıkarılması mümkündür (İlhan, 2002: 13-14).

Türkiye Yaklaşık otuz yıldır sağ- sol terörü, etnik terör, bölücü terör gibi birçok terör türünü yaşamıştır ve bununla mücadele etmek için hala bir çıkış yolu aramaktadır. Özellikle PKK denilen terör örgütü tarafından maddi ve manevi açıdan yıpratılmış, binlerce insanının kaybetmiştir (Muratoğlu, 2007: 97).

2.3. TERÖR/TERÖRİZMİN ÇEŞİTLERİ

Terörün çeşitliliğinde, bakış açısına göre farklı farklı tanımlama yollarına gidilse de, biz genel kabul gören bir çeşitlendirme yapacağız. Terör/Terörizmi, uygulama şekli ve alanı göre 2 ana bölümde inceleyeceğiz. Terör/Terörizmi, uygulama alanına göre Siyasal terör ve dini istismar eden terör olarak ikiye ayıracağız. Ayrıca Siyasal terörü, uluslararası terörizm, devlete karşı terör ve devlet destekli terör olmak üzere 3 alt başlık altında toplayıp, yine bu bölüm içerisinde yer vereceğimiz, Devlete karşı teröründe 2 alt başlıkta etnik ve bölücü terör ve ideolojik terör olarak incelemeye çalışacağız. Terör/Terörizmi, uygulama şekline göre ise, kimyasal, biyolojik, nükleer terör, teknolojik terör ve intihar eylemlerine dayalı terör olarak 3 başlık altında incelemeye çalışacağız. Bu bölüm, bize aslında terör olaylarının yaşandığı devletin temelde hangi sorunlarının olduğunu anlamamızı kolaylaştıracaktır. Bu çeşitlendirme sayısı azaltılabilir veya çoğaltılabilir, fakat bu bölümün iyi anlaşılması durumunda, terörün nedenleri bölümünde anlatacağımız faktörlerin daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyim.

Öncelikle bilinmesi gereken şey, her tip terörün oluşumundaki faktörlerin, terörün oluşumuna katmış oldukları desteğin şiddeti, aslında onların çeşitliliğine uygun yönde az veya çok olmaktadır. Örneğin; siyasal terörün ortaya çıkmasında siyasi otorite zayıflığı önemli bir yer tutarken, kültürel nedenler nispeten daha az etkilidir. Bu bölümde, terör/terörizm çeşitlerinin ne oldukları ve nasıl oluştukları kısaca incelenecektir. Bu inceleme ise bize, tarihsel süreç bölümünde incelediğimiz terör olaylarının ve örgütlerinin temeline inerek ne üzerine inşa edildiklerini anlamamızı sağlayacaktır.

2.3.1. Uygulama Alanına Göre Terör/Terörizm

Uygulama alanına göre terör/terörizmi, siyasal ve dini istismar eden terör olarak iki bölümde inceleyemeye çalışacağız.

2.3.1.1. Siyasal Terör/Terörizm

Siyasal teröre devlet terörü olarak ta bakmak mümkündür. Nedeni ise uluslararası arenada girişilen siyasal amaçlı terör eylemlerinin arkasında mutlaka terörü doğrudan veya dolaylı olarak destekleyen aynı zamanda bu eylemler sonucunda mağdur olan bir devlet mutlaka vardır (Muratoğlu, 2007; 26). Bu görüşten yola çıkarak siyasal terörü, uluslararası terör, devlet destekli terör ve devlete karşı terör olarak 3 grupta incelemeye çalışacağız. Bu 3 bölümün birbiriyle bağlantılı olduğu ve birbirini açıklar nitelikte olduğu unutulmamalıdır. Uluslararası ile kastedilen alan boyutuyla, devlet destekli ve devlete karşı ile kastedilen ise taraflardır. Eylemin gerçekleştiği ve yankısının yayıldığı alan bakımından teröre EL-KAİDE terör örgütünün 11 Eylül saldırıları örnek verilebilir. Devlet destekli teröre ise İspanya da Franco diktatörlüğü döneminde uygulanan sindirme ve baskı politikalarına uygun olarak faili meçhul cinayetler ve suikastler verilebilir. Devlete karşı teröre ise ASALA ve PKK terör örgütleri örnek gösterilebilir. Siyasi destekleri olan grupların birbirlerini düşman ya da rakip görmesi sonucu, birbirlerinin takipçilerine kendi amaçlarını zorla kabul ettirmek için uygulanan şiddet eylemleri de siyasal terör sayılır. Siyasi terörden sadece siyasal sistem odaklı bir terör çeşidi algılanmamalıdır. Terör örgütleri ve dünya ülkeleri, ortak olarak anlayamadıkları ya da biri diğerinden destek almak için müttefik devlete karşı birleşerek birbirlerine yardım amaçlı destek olmaktadır. Burada ortak amaç siyasi çıkarlardır. Siyasi çıkarlar sonrasında elde edilecek tavizlerde bu işin en büyük kazanç noktası olarak kendiliğinden oluşur. 21.Yüzyılda yapılan terör örgütlerinin ve eylemlerinin tamamına yakını uluslararası boyutlardadır. Bu yüzden öncelikle Uluslararası terörizm incelemeye alınacaktır.

2.3.1.1.1. Uluslararası Terörizm

Uluslararası terörizm, siyasi amaç ve kazanç güden ve hedef ülkeye yönelik başkaca ülkelerden dolayı, doğrudan destek bulan terör örgütlerinin hedef ülkenin zayıflatılması için giriştikleri şiddet eylemleridir (Acar ve Urhal, 2007; 325). Psikolojik savaşımın aracı olan terörizm, genel olarak sorunlu gelişmemiş ülkelerin içinde buldukları sosyal, ekonomik, kültürel gibi birçok alandaki zafiyetlerini istismar edip, zaten mevcut ya da suni olarak oluşması sağlanan bölücü düşünce ve eylemselliğin, belirli bir hedef uğruna ortaya çıkarılması sonucunda kendisini göstermektedir. Terör

örgütlerinin uluslararası arenada birbirleriyle işbirliği içerisinde olduklarını ve diğer devletler tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak desteklendiklerini, daha önce yaşanan terör olaylarına açıklık getirildiğinde daha net görmekteyiz. Hedeflerine daha az maliyet ve riskle ulaşmak isteyen devletler uluslararası terörizmi her fırsatta mümkün olabilecek her şekilde desteklemektedirler. Diğer taraftan güçlü devletlerin etkin politikaları çerçevesinde kendilerini köşeye sıkışmış hisseden bazı devletler ve uluslararası arenada politikalarını uygulatabilmek isteyen güçlü devletler için terör bir araç olarak görülebilmektedir. Siyasi otoritenin zayıf olduğu, etnik, kültürel ve dini sorunların yaşandığı ekonomik olarak durumları pek parlak olmayan ülkelerin toprakları terör için uygun zemin olarak görülecektir. Bu devletlerde içten bir direniş ortaya çıkar ve diğer devletlerinde bu zayıflıktan memnuniyetle yararlanmalarının önü açılır. Ülke sınırlarının tam olarak korunması ve oturmuş bir yapıya sahip olması terörle mücadele eden ülke açısından çok önemlidir (Urhal, 2009; 341-342). Ulusal sınırları aşarak, muhalif unsurlara ya da dost/düşman devlete karşı, uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla yapılan terör eylemleridir (Cirhinlioğlu, 2004; 128). Teknoloji geliştikçe, ulaşım ve iletişimdeki gelişmelere paralel olarak dünyanın birbirinden farklı yerinden birçok terör örgütü birbirlerinden yardım alarak uluslararası arenada boy göstermeye başlamışlardır. Çağdaş terör örgütleride genelde kendi ülkelerindeki faaliyetlerinin yetersiz kaldığı noktada ya da bulunduğu ülke içerisindeki faaliyetlerini artırabilmek için farklı devletlerin güdümünde uluslararası terör eylemleri gerçekleştirmektedirler. Bu terör tiplemesinde, devlet dışındaki güç odaklarının veya devlet içerisinde bulunan muhaliflerin dış terör gruplarından faydalanması sonucu, ulusal sisteme karşı yöneltilen terör eylemlerine rastlanır. Uluslararası terörizm, ulusal sınırların dışına taşıdığı için uluslararası ilişkileri ilgilendirir. Bu yönüyle uluslararası hukukun ve müttefiklerin ortak savunma önlemlerinin konusudur. Uluslararası terörizm oluşmasında devlet desteği, girişimi ve eylemlerin ortaya çıktığı devletin zaafının çözümünü başaramaması yatmaktadır. Devlet kendi içerisindeki sorunları çözemezse mutlaka rakip devletler tarafından bazı siyasal çıkarlar gözetilerek desteklenecek terör eylemleri olacaktır (Karabudak, 2000; 34-35).

Terör örgütlerinin siyasi, lojistik, askeri ve ekonomik destek amacıyla uluslararası sistemde kendilerine yer bulmaları gerekmektedir. Ülkemizde faaliyet gösteren terör örgütlerinin birçok ülkede merkezlerinin olduğu bilinmektedir. Hiç bir

terör örgütü sadece kendi ülkesinde durarak, dolaylı ya da doğrudan dış destek almadan terör eylemlerinde başarılı olamaz. Buna ülkemizden örnek vermek gerekirse Terörist Abdullah Öcalan'ın Vatikan'ın desteğini almak için o dönem görevde bulunan Papa'ya, 23 Kasım 1988 tarihli La Repubblica'da yayınlanan, "Aziz Peder, Hristiyanlığa çok yakınlım. Sizin şahsınıza ve dininize duyduğum saygı benim savaşımın ve düşüncelerimin merkezindedir" (Acar ve Urhal, 2007; 325) diyerek yazdığı mektup gösterilebilir. Terörizm finansmanının büyük bölümünü uyuşturucu ticareti oluşturmaktadır. Hızla gelişen teknoloji terör örgütlerinin ulaşabilecekleri alanda büyümüşür. Ne zaman nerede, kime karşı bir terörist saldırı olabileceğini tahmin etmek imkânsız bir hal almıştır. Terörist eylemler sonucu, ülkelerin ekonomik yönden zarara uğramaları bir yana sosyal-kültürel-eğitim-psikolojik-siyasi açılardan yaşamsal alanlarda büyük ölçüde olumsuz etkilenmektedir. Bu yüzden terörle mücadele uluslararası platformda tüm ülkelerin işbirliğinin sağlanması koşulu ile durdurmalıdır. Yoksa tek bir ülkenin bunu başarması mümkün gözükmemektedir (Acar ve Urhal, 2007; 325-326-327). Ülke yöneticileri şunu bilmelidirler, bugün kendi menfaatleri için destekledikleri terör örgütleri, yarın kendi ülke vatandaşlarına da zarar verecektir. Bunun tarih kesin kanıtıdır. Ülkelerin kendi içlerindeki terörle mücadeleye ayırdıkları bütçe muazzam rakamlara ulaşmaktadır. Buda toplumun refah seviyesini düşürdüğü gibi devlete olan bağlılığı ve güveni de azaltmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren, Suriye, Irak, İran, İsrail başta olmak üzere birçok ülke tarafından desteklendiği düşünülen yada bu topraklarda rahatça dolaşmasına göz yumulan PKK terör örgütü ve uzantıları uluslararası teröre ve terör örgütlerine örnek gösterilebilir (Şenocaklı, 2012).

Uluslararası terör örgütleri, diğer ülke ve örgütlerden eğitim, örgütlenme, maddi kaynak ve silahlı eğitim gibi destekler alarak, terör olayları gerçekleştirerek zayıflatmak istedikleri devlet/devletlere karşı, güçlenmeye çalışmaktadırlar. Uluslararası terör eylemleri, bir ülkede planlanıp, diğer ülkede gerçekleşen, faili/failleri eylemin gerçekleşmesinden sonra başka ülkeye kaçabilen, eylemi gerçekleştirebilmek için ihtiyacı olan tüm gereçleri başka ülkelerden sağlayabilen, başka terör örgütleriyle işbirliğine gidebilen bir yapı sergilerler (Yavuz ve Şahin, 2011; 34).

2.3.1.1.2. Devlete Karşı Terör/Terörizm

Devlete yönelik terörizm faaliyetleri, ulusal veya uluslararası terör örgütlerinin, mevcut devlet düzenini yıkmaya yada değiştirmeye yönelik şiddet ve zor kullanarak giriştikleri eylem türlerinden biridir. Bu örgütler kurulma yıllarında genelde kamu görevlilerine ve devletin kurumlarına karşı saldırılarda bulunmaktadırlar. Mevcut siyasi hayatı kendi görüşleriyle bağdaştıramayan ve bu yapıyı terör eylemleriyle yıkıp, yerine kendi ideolojik fikir ve hareketlerine göre yeni bir toplumsal ve siyasi düzen oluşturmayı amaçlayan terör çeşidir (Acar ve Urhal, 2007; 322). Bu terör tipi daha çok hükümete, hükümeti destekleyen kurumlara ve kesimlere, daha somut belirtmek gerekirse bu kesimlerden çıkan militan örgütlere yöneliktir (Ergil, 1980; 39). Devlete karşı terör, sisteme karşı ve devletin bütünlüğünün ortadan kaldırılmasına yönelik ortaya çıkması sebebiyle, Etnik ve Bölücü terör ve İdeolojik terör olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

2.3.1.1.2.1. Etnik ve Bölücü Terör/Terörizm

Etnik Terör, kendilerini aidiyet duygusu içerisinde hissettikleri etnik grubun devletten ayrılıp yeni bir devlet kurması için girişilen şiddet eylemleridir. Etnik farklılıkları nedeniyle kendilerinin dışlandığını haksızlığa uğradıklarını iddia eden ve militanlarını bu duygularla besleyerek, temsilcisi olduğunu iddia ettiği toplumun geleceğini yönlendirmek ya da gücün dağılımında pay sahibi olmak istemektedir. Etnik terörde sistemli ve örgütlü bir şiddetten bahsedilebilir. Amaçları doğrultusunda uyguladıkları şiddet vasıtasıyla toplumda korku salmak ve siyasi iktidara toplumsal baskı yoluyla istediklerini yaptırmak, etnik terörün en belirgin özelliğidir. Etnik terörü kullanan örgütler veya yapılar, kendi halklarının sömürgeleştirildiği iddiası üzerinden, ulusların kendi geleceğini tayin hakkından faydalanmak istediklerini ve bu yüzden terör eylemlerine giriştiklerini iddia ederler. Tabiki buldukları toplum üzerinde uyguladıkları eylemlerin terör olduğunu kabul etmezler. Ve bu eylemler sırasında sivillerin ölmesinde bahane olarak ise merkezi hükümeti sorumlu tutarlar. Devamında ise uluslararası arenada kendilerine destek arayışı içerisine girerler (Gürses, 2007; 13-14-15).

Etnik terör örgütlerinin uzun vadede amaçladıkları, toplum ve devlet tarafından dışlanıp, haksızlığa uğradıklarını ileri sürüp, kendilerine ait olduklarını ileri sürdükleri

topraklarda kendi ulus devletlerini kurmaktır. Kısa vade de ise bu isteklerin devlet tarafından zorla engellendiğini ileri sürüp, hitap ettiği topluluktan daha fazla destek almaktır. Bu yapılanların amacı ise, mensup oldukları etnik toplulukları kontrol etmek ve hayal edilen ulus devletin kurulması durumunda yönetimde söz sahibi olmaktır (İşeri, 2008; 56).

Bir ülkede etnik ayrımcılıktan bahsedebilmek için aşağıdaki faktörlerin açıkça ortaya çıkmış olması lazımdır ;

- İşe alımlarda etnik kimliklerin göz önünde bulundurulması ve sırf etnik kimliği yüzünden işe alım için gerekli şartları taşımasına rağmen geri çevrilmesi.
- Siyasal sistemde söz hakkı verilmemesi ve kamu kurumlarında hizmet verilme hususlarında sivil ayrımcılığın yapılması.
- Açıkça azınlıkların toplumsal hayatta rahatça hareket etmelerinin engellemeye çalışılması.
- Azınlıkların istedikleri yerde oturmasının engellenmesi ve evlerin kiraya verilmemesi yönünde yapılan ayrımcılıklar.
- Etnik kimliği farklı olduğu için evliliği sınırlayıcı hukuksal düzenlemeler ve sosyal gruplara katılmalarının engellenmesi,
- Mabetlerin ve mezarlıkların etnik gruplara göre ayrılması,
- Ortak hiçbir işin yapılamaması (Yavuz ve Şahin, 2011; 42-43).

Yukarıda sayılan türden engellemeler resmi makamlar tarafından yapılmıyor ise, o ülkede etnik ayrımcılıktan bahsetmek mümkün değildir. Bazı grup ve kesimlerin siyasi hırsları ve hastalıklı düşünceleri sonucu girişilen, bağımsızlık mücadelesi olarak adlandırmaya çalıştıkları, şiddeti ve baskıyı araç olarak gören eylemler etnik terör eylemleridir. Etnik terör eylemlerini meşrulaştırmak adına bu tür eylemler bilinçli olarak kamuoyunda bağımsızlık mücadelesiymiş gibi gösterilmeye çalışılmaktadır (Yavuz ve Şahin, 2011; 42-43).

Bölücü terörden kasıt aslında etnik terördür. Etnik terörün amacı, bölücü terör gibi her zaman devletin bölünmesini hedeflemez, bazen taviz koparma aracı olarakta kullanılır. Fakat bölücü terörün amacı, bulunduğu ülkenin siyasi ve toprak bütünlüğünün parçalanması ve iddia ettiği kendi bölgesini mevcut devletten ayırıp, bağımsızlık kazandırmaktır (Alkan, 2002; 22).

Bölücü terör örgütlerinin, buldukları ülkelerde ve ilk başta birbirine komşu ülkelerde bağımsız devletler kurma, daha sonra bu kurdukları devletleri bir çatı altında toplayarak bağımsız tek bir devlet kurma idealleri vardır (YÖK Konferansı, 1985; 129). Son olarak Etnik ve Bölücü terörün amacı temsil ettiğini ileri sürdüğü topluluğun, kendi liderliğinde ayrı bir devlet kurmasıdır. Bu amaç uğruna terör eylemlerine girişen etnik temelli örgütler, buldukları devlette toplumsal hayatın işleyemez hale gelmesine, insanları şiddet vasıtasıyla sindirerek, kamuoyunun dikkatini kendi üzerlerine çekip, merkezi hükümete dayatmalarda bulunmaktadır. Terör örgütlerinin silahlı mücadelesinin diğer bir amacı ise devletin askeri harcamalarını artırarak ekonomiye zarar verilmesidir. Bölücü terör örgütü mensuplarının psikolojik çöküntüleri, çocukluk yıllarından başlamaktadır. Kendine olan güvensizlik ve yalnızlık duyguları ile kendi başına savaşamayan birey, kendisini değerli hissettirecek, işe yaradığını gösterebileceğini düşündüğü terör örgütlerine katılmaktadırlar. Kendi düşündüklerini her zaman doğru ve bu doğrunun topluma kabul ettirilmesinin zorunluluğu çerçevesinde, şiddet kullanım yoluyla gerçekleşeceğine inanırlar. Bölücü terör örgütleri, temsil ettiklerini iddia ettikleri etnik yapıların kendilerine destek vermeleri için şiddete başvurmaktan çekinmezler (Yavuz ve Şahin, 2011; 36-48-49).

2.3.1.1.2.2. İdeolojik Terör/Terörizm

Hangi nedene ve fikre dayanırsa dayansın, bütün terör örgütleri hastalıklı bireyleri içerisinde barındırmakta ve kendi düşündüklerinin doğru olduğuna inanmaktadır. İstedikleri şeyler genelde, devletten alınacak ekonomik ve siyasi tavizler olarak karşımıza çıkmaktadır. İdeolojik terör diye adlandırılan bu terör çeşitlemesi bir fikir hareketi üzerine birleşip, hareketin hedeflediği zeminin oluşturulması için uygulanan terör eylemleridir. Bu eylemler hedef seçmemekle birlikte, kullanacağı araçlar bakımından da sınırsızdır. Hedefleri uğruna terör eylemlerinde, intihar saldırıları, bombalama, uçak kaçırma, banka soygunları vb. terörün tüm çeşitlemelerine ait uygulamalara yer verilir. Soğuk savaş döneminde en yoğun şekilde yaşanan terör tiplemesidir. NATO ve S.S.C.B'nin birbirlerine karşı yürütmüş oldukları örtülü operasyonlarda, karşılıklı ideolojik terör desteklenmiş, terör örgütlerine ekonomik, lojistik ve siyasi olarak destek verilmiş ve önlerinde bulunan engellerin kaldırılması için

destek olmuşlardır. Türkiye’de ise ideolojik terör örgütlerine, İBDA/C, Hizbullah, PKK, TİKKO, DHKP/C, MLKP ve TKP/ML örgütleri örnek verilebilir. İdeolojik terörün amaçladığı, kimi zaman dini istismar ederek, kimi zaman Marksist felsefe ve uzantılarının kullanıldığı, kimi zamanda diğer fikir akımlarının etkisinde kalarak uygulamaya koydukları terör eylemleri ile devlet düzenini ortadan kaldırmaktır (Alkan, 2002; 21-22). Dünyada terör örgütleri ideoloji açısından daha çok Marksizm’den etkilenmektedirler. Marksizm’in temellerini 1840’lı yıllarda Marx ve Engels’in felsefi, ekonomik ve sosyo-politik görüş yöntemini içeren doktrin bütünü oluşturur. Marksist-Leninist terör, silahlı halk mücadelesi sonucunda, mevcut istikrarın ve sistemin yıkılıp Marksist-Leninist ilkelere uygun bir şekilde sınıfsız ve sömürsüz bir yapı oluşturmayı hedefler. Bu amaç uğruna terör eylemlerini haklı görür ve sınır tanımaz. Önemli olan ülkeyi zayıflatmak veya bölmek değildir, mevcut düzenin değiştirilmesidir. Marksist ideolojinin terörle birlikte anılmasında büyük pay, 1917 Ekim Devrimi sırasında ve sonrasında iktidara gelirken ve geldikten sonra uygulanan şiddet eylemleridir (Acar ve Urhal, 2007; 322-323).

2.3.1.1.3. Devlet Destekli Terör/Terörizm

Devlet terörünün uygulayıcıları, eylemlerin gerçekleştirildiği ülkelerdeki devlet kimliğindeki iktidarlardır. Topluma karşı zor kullanmak başlıca belirtilerindendir. Demokratik devletlerde toplumun düzenini sağlamakla yükümlü devlete bağlı resmi birimlerin, mevcut düzeni bozmak adına gelebilecek tüm saldırılara karşı, toplumu korumak, saldırıları engellemek adına yetkilerini aşmamak kaydıyla şiddet kullanması mümkündür. Fakat bu şiddet eğer iktidarı elde tutmak veya devlet yöneticilerinin şahsi çıkar ve menfaatleri uğruna, muhaliflere karşı veya toplumun belirli bir kesimine kullanılırsa buna devlet terörü denmektedir (Muratoğlu, 2007; 26). Devlet terörü olarak anlatmak istediğimiz, devletin, mevcut siyasi sistemi korumak amacıyla, vatandaşlarına karşı, düzenin sağlanması adına konulmuş hukuk kurallarını çiğneyerek, “...sindirme, işkence, korkutma, kötü muamele, belirsiz bir şekilde ortadan kaybetme vb. eylemlerde” bulunmasıdır (Alkan, 2002; 19). Devlet terörünün genel özellikleri, planlı, programlı, şiddet kullanımına hazır ve içerisinde yoğunluklu şiddet barındıran, siyasi çıkarları olan, devlet memurları ya da devlet destekli uzantılar tarafından icra edilen, eylemin

hedefinden daha büyük alanda etki yaratması amaçlanan, hedeflerinin silahsız ve hazırlıksız olmaları gibi şekillendirilebilir. Devletler doğrudan destek olabilecekleri gibi, dolaylı yollardan bu terör eylemlerini gerçekleştirmesini sağlayabilirler. Ayrıca terör örgütlerine ev sahipliği yaparak, onların diğer ülkelerde yapacakları eylemlere bu şekilde de destek verilebilir. Devlet terörü, rakip ülkelerin istikrarsız bir yapıya bürünmesi için, onların topraklarında yaptırılan örtülü operasyonlar olarak da görülebilir. Bunlara örnek terör örgütleri ise; Almanya’da ortaya çıkan Baader-Meinhof, İtalya’da Kızıl Tugaylar ve Muhammed Boudia, İrlanda’da IRA, İspanya’da ETA gibi terör örgütlerinin Sovyetler Birliği ve KGB tarafından desteklendiği ileri sürülmektedir. FKÖ ve diğer küçük Arap ülkelerinde Soğuk savaş döneminde, Sovyetler ve uydu ülkeleri tarafından destek görüp, birçok ülkede eğitim kampları açmaları sağlanmıştır. Mısır devletinin ABD’ye yaklaşması sonucu, Sovyetlerin Mısır’da rejim karşıtlarına destek verdiği bilinmektedir. Fakat ileriki yıllarda bu terör örgütleriyle ilişkisi, yaşanan olaylar neticesinde terör örgütlerinin kendisinden uzaklaşmasıyla son bulmuştur. ABD, Rusya, Fransa, İngiltere, İran, Suriye, Libya, Irak, Kuzey Kore, Küba, Sudan gibi güçlü veya güçsüz birçok ülke, devlet destekli terörü kullanan, rakip devletlerde “asimetrik tehdit” örtülü operasyonlar oluşmasına destek olan ülkelerdir (Yavuz ve Şahin, 2011; 36).

2.3.1.2. Dini İstismar Eden Terör/Terörizm

Dini istismar eden terör diye bahsettiğimiz, inançlarına uygun bir şekilde radikal dini değişiklikleri gerçekleştirmek için giriştikleri terör eylemlerinde dini inançların öne çıktığı terörizm çeşididir (Durukan, 2007; 20). “Din ve inanç farklılıklarını araç olarak kullanan veya bir dini inancı yayma veya etkin kılma maksadıyla karışıklık ve kargaşa çıkarılması suretiyle dini inanç ihracına yönelik olarak yapılan terördür” (Denker, 1997; 8). Bu tür terörizmi, kendisini şeriatı getirmek için, dini korumak ve yaymak uğruna şiddet eylemlerine giriştiğini iddia eden terör örgütleri kullanmaya çalışmaktadır. Yapılanma yine aynıdır, devletin mevcut zaafalarını kullanarak kendi isteklerinin dayatılmasıdır. Aslında dinlerin hiçbirinin özünde terör ve şiddet eylemlerine izin verilmemektedir. Günümüzde sıkça duyduğumuz “dini terör” , aslında dinin siyasi, ideolojik veya diğer çıkarlar uğruna istismar edilmesidir. Burada örnek olarak ABD’nin

soğuk savaş döneminde “Yeşil Kuşak Projesi” olarak adlandırılan, komünizmin yayılmasını engellemek için İslam dinini dış politika aracı olarak kullanması, verilebilir. “Radikal İslam’a karşı İlimli İslam’ın desteklenmesi ile oy peşinde koşan siyasetçiler, bu konuya örnek teşkil eden sadece birkaç örnektir”. Bu terör tiplemesine, Haçlı seferlerinin oluşturulması ve katliamları, haricilerin katliamları, engizisyon mahkemeleri, ABD’nin Talibanın oluşumunu desteklemesi, örnek gösterilir. Günümüzde, masum vatandaşların öldürülmesi olayların arkasında genelde dini istismar eden terör örgütlerini adı duyulmaktadır. Bunlar arasında üstlendiği terör eylemleri ile kendinden sıklıkla bahsettiren El- Kaide terör örgütü üst sıralarda yer almaktadır. Dini istismar eden terör örgütlerinin en belirgin özelliği “tarikat-cemaatleşme” üzerinden kendilerine eleman kazanmalarıdır. Dine bağlı toplumlarda “tarikat-cemaatleşme” olguları güzel bir şey olarak görülüp birlikteliğin, kardeşliğin, paylaşımın artmasına vesile olarak kabul edilir. Fakat dini istismar eden terör örgütleri her fırsatta insanların bu zaafalarını kullanıp onlardan faydalanmaya çalışmaktadır. Onlara eylem sonunda ölürlerse, şehit olacakları yönünde vaatler verilmekte, zaten bulunduğu şekil bakımından mensubu olduğu gruba çok güvenen, sorgusuz itaat eden bireylerde, gözleri kararış bir şekilde terör eylemlerini gerçekleştirmektedirler. 21. yüzyılda dini istismar eden terör örgütleri eylemlerine ara vermeden devam etmektedirler (Yavuz ve Şahin, 2011; 38-39).

Günümüzde dünyanın her yerinde sadece İslam dinini istismar ederek değil, kullanıldığı bölgenin inanç esaslarının da sömüren ve kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayarak insanların dini duygularındaki hassaslıktan faydalanan terör örgütleri varlıklarını sürdürmekte ve tüm terör çeşitleri gibi insanlığı tehdit etmeye devam etmektedir (Acar ve Urhal, 2007; 323).

2.3.2. Uygulama Yöntemlerine Göre Terör/Terörizm

Uygulama yöntemlerine göre terör/terörizmi, Kimyasal, Biyolojik ve Nükleer terör, Teknolojik terör ve İntihar saldırılarına dayalı terör olarak üç başlık altında incelemeye çalışacağız.

2.3.2.1. Kimyasal, Biyolojik, Nükleer Terör/Terörizm

Uluslararası sistemde kendisine yer edinmeye çalışan ülkeler, başka ülkeler üzerinde de söz sahibi olmak istemeleri sonucu ortaya çıkan bu terör çeşidi kitlelere yönelik büyük bir tehdit olduğu için oldukça etkili bir terörist yöntemdir. Olası bir savaş için yapılan kimyasal ve biyolojik silahların terör örgütlerinin eline geçmesi sonucunda ortaya çıkar. Nükleer terörizm ise Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda siyasal boşluktan faydalanan terör örgütlerinin ya da terörü destekleyen ülkelerin ele geçirdiği nükleer silahlarla yapılan terörizmdir. Nükleer silahların etki alanı ve boyutu oldukça büyüktür (Onay, 2009: 83-84).

Günümüzde Nükleer, Kimyasal, Biyolojik tehlikeli ve zararlı ürünlerin temini kolaylaşmıştır. Sınır tanımayan terör örgütleri içinse bu bir fırsattır, çünkü kısa zamanda çok büyük kitlelere ulaşacak korku salabilmeleri bu silahlarla mümkündür (Urhal, 2009; 338). Biyolojik terör, “canlı organizmalardan elde edilen mikroorganizmaların veya toksinlerin silah olarak kullanılması ile insanlarda hastalık veya ölüm oluşturması” olarak açıklanabilir. Biyolojik toksinlerin bulunması ve temin edilmesi kolay ve ucuz olduğu için bu terör çeşidi daha çok ekonomik yönden zayıf örgütler tarafından kullanılmaktadır (Banoğlu, 2003a; 10). Kimyasal silahların toplumlar üzerinde kalıcı hastalıklara ve vücutta şekil bozuklarına neden olduğu bilinmektedir. 1998 yılında Irak askeri kuvvetlerinin Kuzey Irakta bulunan Halepçe'yi hardal gazı başlıklı füzeler kullanmak suretiyle bombalaması sonucu yaklaşık 5000 insan vücutlarında, gözlerinde ve akciğerlerinde oluşan hasar ve yanıklar sebebiyle öldü. Bu saldırı sebebiyle yaralananlar ise yara izlerini taşımakta ve neden olduğu rahatsızlıklar için tedavi olmaya devam etmektedirler (Banoğlu, 2003b; 11). Nükleer silahlar dünyanın en tehlikeli terör araçlarıdır. Bu araçlar içerisinde en etkilileri füze başlıkları ve bombalardır. Hiroşima ve Nagazaki olayları çerçevesinde bu silahların ne kadar tehlikeli olduğu deneyimlenmiştir. Biyolojik, Kimyasal, Nükleer silahların uluslararası hukuk çerçevesinde yasaklanmasına rağmen bu minvalde art niyetli çalışmaların süratle devam ettiği düşünülmektedir (Yalçın, [tarih yok]).

2.3.2.2. Teknolojik Terör/Terörizm

Teknoloji gün geçtikçe gelişmekte ve neredeyse tüm sektörlerde alt yapı sağlamaktadır. Gelişen teknolojiler teröründe yeni bir boyutunu ortaya çıkarmıştır.

Teröristlerin araçlarının çeşitliliği artarken ulaşılabilirliği de kolaylaşmıştır (Onay, 2009: 86). Teknolojiden sadece iyi yönde değil, terör örgütleri gibi art niyetli faydalanmak isteyenlerde olabilecektir. Teknolojiyi kötü yönde kullanarak, bir ülkenin banka hesaplarını, elektrik ve nükleer tesislerin bilgisayar sistemlerini, uçaklarını, iletişim sistemlerini alt üst etmek artık çok kolaylaşmıştır. Bu tür terör eylemlerine “teknolojik terör” veya “siber terör” denmektedir (Urhal, 2009; 338). Siber terörizm, teknolojinin gelişmesiyle buna bağımlı hale gelen ülkelerin ve terör örgütlerinin karşılıklı hayata geçirdikleri bir terör çeşididir. İngiltere’de, 1998 yılı içerisinde siber terörü engellemek adına, kendi içerisinde ilk hukuki metinler hazırlatıldı. Siber terör eylemlerinin fazla maliyet gerektirmemesi ve yapılan işin sanal ortamda yapılıp, devletin zayıf duruma düşmesine ve toplumsal alanda büyük yankılar uyandıracak eylemlere imza atmaya izin vermesinden ötürü teröristler için çok cazip bir eylem çeşididir. Siber Terörün uluslararası alanda, ciddi bir tehdit oluşturduğu 1997 yılında gerçekleşen siber terör saldırısıyla gözler önüne serilmiştir. Bu olay, ABD Enerji Bakanlığı’nın sistemlerine yönelik sisteme virüs bulaştırılması ve tüm sistemin tamimiyle virüs nedeniyle yok edilmesidir. Siber terörün, dünya çapında yankı bulan diğer bir eylemde, 2007 yılında Rusya üzerinden Estonya’daki bilgisayarlara uygulanan terör eylemleridir. Yüzyılın en büyük yankı bulan siber saldırısı ise, “Wikileaks” belgeleri olarak bilinen, ABD Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı arşivlerinin internet ve medya üzerinden dünya kamuoyunun gözleri önüne serilmesidir. Siber saldırıların gelişmesiyle karşı atak için Louisiana kentinde Siber saldırıları yönetmek ve engellemek adına bir komutanlık bile kurulmuştur (Yavuz ve Şahin, 2011; 31).

2.3.2.3. İntihar Saldırılarına Dayalı Terör/Terörizm

Bu tip terör eylemleri en ölümcül ve şiddet ağırlıklı terör eylemleridir. Diğer terörizm çeşitleri ile kıyaslandığında intihar saldırılarına dayalı terörizm, çok daha fazla şiddet içermektedir. Hedef kitleye olabildiğince fazla zarar vermek istenilmektedir. Bu terör çeşidinin en belirgin ayrıcı özelliği, diğer terör çeşitlerinde uygulayıcılar kendi çıkarları için terör eylemleri gerçekleştirirken, bu tip terör eylemlerini gerçekleştirenlerin hayatta kalma gibi bir beklentileri yoktur. İntihar saldırıları dünya

tarihinde ilk defa Japon pilotların savaşlarda ve suikastlarda Hasan Sabbah'ın fedaileri tarafından kullanılmıştır. Günümüzdeki anlamıyla, intihar saldırılarına dayalı terör Ortadoğu kökenlidir ve Lübnan Hizbullahı, İslam'ı cihat, Hamas gibi dini motifli örgütlerce kullanılmaktadır. Sri Lanka'da Tamil kaplanları tarafından da kullanılan bu terör çeşidine Türkiye'de ilk kez PKK terör örgütü bünyesinde rastlamaktayız. Bu terör çeşidinde, intihar saldırıları bireysel olamazlar mutlaka bu eylemleri destekleyen bir terör örgütü mevcuttur. Dini motifli, bölücü, siyasal terör bir taktik olarak bu terör çeşidini kullanabilmektedir. Hedeflenen amacı gerçekleştirmek için yapılacak olan bu tarzdaki eylem farklı terör taktikleriyle de desteklenir. Bu intihar saldırıları radikal ya da kendine güveni olmayan üyelere sahip terör örgütlerince yapılır. Bu saldırılara en çok demokrasiyi savunan ülkeler maruz kalmaktadır (Sevinç, [tarih yok]; 68-69-70).

Pakistan'da intihar saldırısı sonucu 45 kişinin öldüğü ve 149 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan bir eylem gerçekleştirilmişti (ntvmsnbc, 2013).

“Afganistan'ın Farah vilayetinde polis üniforması giyen 7 Taliban militanının mahkeme binası önünde düzenlediği saldırıda 56 kişi öldü, 102 kişi yaralandı” (Sabah, 2013).

Ayrıca çalışmanın ileri safhalarında da detaylı olarak incelenecek olan Tamil Elam Özgürlük Kaplanları terör örgütü, tarihinde uluslararası alanda en etkili terör örgütleri olarak, isimlerinden sıkça bahsettiren PKK, EL KAİDE, IRA ve ETA gibi terör örgütlerinin toplam yapmış oldukları intihar saldırılarına dayalı terör eylemlerinden daha fazla bu şekilde terör eylemi gerçekleştirmiştir (Yavuz ve Şahin, 2011; 113).

2.4. TERÖR/TERÖRİZMİN NEDENLERİ

Demokratik bir ülkede, terör olgusu meydana geldiğinde, bunun nedenleri araştırılır ve bu nedenleri ortadan kaldırmak için gerekli önlemler alınır. “Terör nasıl başladı? Önüne geçilemeyecek olan o şiddet dalgasını başlatan adım nasıl atıldı?” gibi sorularla terörü harekete geçiren olayların çözümlenmesi sağlanmalıdır (Tacar, 1999: 49).

Anarşi ve terör, istikrarsızlık, otorite boşluğu ve bunalımlı ortamlarda hayat bulur. Siyasi istikrarsızlık sonucu ortaya çıkan sosyal ve ekonomik istikrarsızlıklar beraberinde toplumda politikanın kötü bir şey olduğu algısını yerleştirmektedir (İlhan, 2002: 17). “Terörün hız kazandığı ya da azaldığı dönemler; uluslararası siyasi ilişkilerle, bölgesel, yerel ve küresel düzeydeki siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlarla paralellik taşır” (Aydın, 2006: 24).

Terörizmin dış ve iç bağlantıları göz önüne alındığında, ülke zaafalarının istismara açık olması ve bunların terör malzemesi olarak çok rahat kullanılabilmesi nedeniyle terörsüz bir toplum düşüncesi fazla iyi niyetli bir düşünce olmakla birlikte gerçeğide yansıtmamaktadır (Yılmaz, 2011a: 45-46; Tılısbık ve Akbal, 2006: 79). Çünkü terörizm, devletlerarası mücadelenin bir aracı olduğu ve dış etkenlerden beslendiği sürece tamamen yok olmaz (Kaynak, 2006: 73). Aslında burada değinmeye çalıştığımız önemli bir konu da terör/terörizmin sadece iç sorunlardan kaynaklanmadığı, rekabet halindeki ülkeler arasında bir araç olarak kullanıldığı gerçeğidir. Terör açısından elbette ülke içerisindeki siyasi, ekonomik ve sosyal zaafılar önemli ancak bunlar kadar dış etmenlerde önemlidir (Bal, 2003: 33).

Terör /terörizmin ortaya çıkma nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- *Milli şuurdaki zayıflama,*
- *Ekonomik sebepler,*
- *Eğitim eksikliği,*
- *Psikolojik sebepler,*
- *Uluslararası dengelerdeki değişiklikler ve gelişmeler,*
- *İstismar edilmeye müsait toplumsal sorunların varlığı,*
- *Çıkar çatışmaları,*
- *Güvenlik önlemlerindeki zafiyet,*
- *Yasal boşluklar,*
- *Otorite boşluklarıdır (Aydın, 2006: 53).*

Terör /terörizmin artış nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

Yerel, bölgesel ve küresel egemenlik savaşları kendisini siyasi, ekonomik ve askeri nitelikte göstermektedir.

- *Etnik farklılaşma ve ırka ya da dine dayalı hoşgörüsüzlüğün neden olduğu şiddet,*
- *Kültürler ve toplumlar arası propaganda ve psikolojik savaşa dayalı mücadelenin artması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan şiddetli tepkiler,*
- *Aşırı milliyetçilik ve ayrılıkçılık,*

- *Kriminal eylemlerin ya da uyuşturucu trafiğinin organize bir şekilde güçlenmesi ve örgütlenmesi,*
- *Nüfus patlaması, göç ve işsizliğin neden olduğu sosyo ekonomik problemler,*
- *Ekonomik ve mali krizlerle genellikle kuzey- güney arasında olduğu ileri sürülen gittikçe artan ülke ve bloklar arası dengesizlikler,*
- *Çevresel faktörler,*
- *Geleneksel veya geleneksel olmayan biyolojik, kimyasal ve nükleer silah imkanlarının artması,*
- *Terörizmin evrensel bir tanımının olmaması,*
- *Terörizmin siyasi, ekonomik ve sosyal nedenleri ya da kökeni konusunda farklı yaklaşımların olması ve bunların birer problem olarak algılanması yerine görmezlikten gelinmesi,*
- *Dinin siyasileşmesi ya da siyasetin dinileşmesi,*
- *Terör örgütlerinin, medyayı propaganda aracı olarak görmesi ve eylemleri sansasyonel nitelikte hazırlamaları,*
- *Ekonomik, siyasi ve askeri açıdan güçlü devletlerin ve bunların etkin oldukları ve bunların etkin oldukları uluslararası kuruluşların dünya siyasetinde uyguladıkları çifte standart,*
- *Diğer ülkeleri tehdit eden terör hareketlerine duyarsız kalmaları,*
- *İmzalanmış uluslararası sözleşmelere uymada devletlerin isteksizlikleri,*
- *Teröristlerin cezalandırılmalarında etkili cezai hüküm ve mekanizmaların olmaması,*
- *Modern toplumların karmaşık niteliğinin yol açtığı sosyokültürel problemler,*
- *Terörizme karşı güvenliğin sağlanması konusundaki yüksek maliyet,*
- *Demokrasilerde toplum güvenliği ve temel hakların güvence altında tutulması arasındaki hassas dengenin teröristlerin istismarına açık bir şekilde bozulmasıdır (Aydın, 2006: 53-54).*

BM tarafından hazırlatılan Terörizmin Temel Nedenleri ve Uluslararası Terörizm adlı incelemede yapılan tanımlama ise:

Sefalet, hüsrana, dert, keder ve umutsuzluk terörizme götürür; teröristler uluslararası ve ulusal siyasal, ekonomik ve toplumsal gelişmelerden etkilenirler; kişisel nedenleri de bulunabilir. Ancak teröristleri somut eylemlere yönelten somut nedenleri bilimsel doğrulukla saptamak doğru değildir (Tacar, 1999: 50).

Yapılan araştırmalar sonucunda, siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel nedenlerinin yanında; psikolojik nedenlerinde terörün nedenleri arasında yer aldığı görülmektedir (Tacar, 1999: 50).

Siyasal, iktisadi, toplumsal memnuniyetsizlikler giderilmediği sürece, merkezi otoriteye olan tepkiler artacaktır. Zamanında gereken önlemler alınmazsa toplumda daha büyük tepkiler doğabilir ve toplumsal ayaklanmalara dönüşebilir (Gürses, 2007: 17-18). Terörün altyapısını oluşturan nedenlerin üzerine gidilmesi, yapılan hatalardan

kısa sürede dönülmesiyle birlikte terör/terörizmin yıkıcı etkisi en aza indirilmiş olacaktır (Aydın, 2006: 78).

Terör olaylarının gelişim aşamasını genel olarak özetleyecek olursak;

Eylem döneminde özellikle içinde yaşadıkları toplumsal yapıdan şiddetli hoşnutsuzluk duyduğu için dışlanmış gençlerden oluşturulan silahlı birimler merkezi hükümetin otoritesini sarsmak ve ulusal/ uluslararası dikkatleri kendi taleplerinin üzerine çekmek için öncelikli olarak resmi hedeflere saldırılarıyla başlarlar. Belirli bir bölgede başlayan eylem alanlarının zamanla genişletilmesine çalışılır. Sorumlu birimler siyasi ve lojistik desteğin güçlendirilmesi ve yaygınlaştırılması için çalışırlar. Grubun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde toplumsal ve mali desteğin artırılması ve bu kaynakların sürekliliğinin sağlanması için çaba harcanır. Son aşamada otoriteyi ele geçirmek için, grubun yoğun olarak yaşadığı yörelerdeki şehir merkezlerini ele geçirme provalarına girişilerek yöre halkının merkezi hükümetle olan ilişkileri kesilmeye çalışılır. Ayrıca merkezi otoriteyi zor duruma sokup siyasi, ekonomik vs. tavizler koparılacak amacıyla terör eylemleri şehir merkezlerine, metropollere taşınır (Gürses, 2007: 19).

Türkiye’de yaşanan terör olaylarını Türk toplumu genelde, düşmanlarının kendilerini yıkmak için yürüttükleri faaliyetler olarak yorumlamışlardır. Tabi ki terör dış destekler olmadan hem bu kadar çok eylem gerçekleştiremez hem de bu kadar uzun süre yaşayamaz. Bir ülkede terör, siyasal, ekonomik, eğitsel, kültürel ve sosyal sorunların varlığı nedeniyle her şekilde çıkış yolu bulabilir. Yani bir ülke iç dünyasında zayıflıklara sahipse, terörizmi araç olarak kullanan odaklara da sahiptir denilebilir (Alkan, 2002: 37). PKK terör örgütü de Türkiye’nin, bireysel ekonomik açıdan zayıflığından, yüksek orandaki işsizlik eğiliminden ve merkezi hükümetlerinin sertlik yanlısı tutumlarından azami ölçüde faydalanarak kendisine hem insani kaynak hem de çeşitli alanlarda destek sağlamıştır (Gürses, 2007: 72).

Dünyada, birçok ülkenin başına musallat olan terör sorununun üstesinden gelmek için başlatılan çözüm süreçlerinde başarılı olabilmek için, siyasal, ekonomik, psikolojik, sosyal ve kültürel faaliyetleri bünyesinde toplayan ve dünyadaki değişimleri takip eden, çok yönlü fakat tek noktadan hareket edebilen bir mücadele düşüncesinin uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir (Baharçipek ve Tuncel, 2011: 3) .

Terörün nedenlerini birçok farklı başlık altında toplamak mümkündür (Çınar, 1999: 247). Ancak biz terörün nedenlerine, 4 ana başlık altında gündeme gelen diğer sorunlarla birlikte değinmeye çalışacağız. Bu başlıklar:

- Siyasi nedenler

- Ekonomik nedenler
- Sosyo- kültürel nedenler
- Psikolojik nedenler olarak ele almaya çalışacağız.

2.4.1. Siyasi Nedenler

Tarihin her döneminde ülkeler, stratejik ve ekonomik özelliğinden dolayı çıkar gördükleri topraklarda kendisine rakip olabilecek, çıkarlarına ters düşebilecek devletleri kendisine düşman ilan etmişlerdir. Devletler, cephede savaşmak yerine, terörizmi kendilerine siyasi bir araç edinmişler ve bu bağlamda teröristleri desteklemişlerdir. Böylece amaçlarına ulaşmak için teröristler vasıtasıyla toplumda huzursuzluk ve güvensizlik ortamı yaratılmış devlete olan inanç azaltılmıştır (Yılmaz, 2011a: 46).

20. yüzyılda siyasi mücadele aracı haline gelen terör / terörizm (Bozkurt ve Kanat, 2007: 50), siyasal açıdan zaafı olan ülkelerde ortaya çıkmıştır. Siyasal açıdan istikrarsızlık gösteren devletlerde, hayat bulan terör mikrobu, çevresel etkilerinde yardımıyla büyüyecek, genişleyecektir. Söz konusu mikrobu durduracak gerekli antibiyotikler alınmadıkça mikrop hayat bulduğu ortamın yavaş yavaş sonunu getirecektir. Her dönem de siyaseten ve siyasal boşluktan nemalanan terör örgütleri olmuştur. Farklı adlarla anılsa da, yapılan eylemlerdeki şiddet faktörü hep aynıdır. Her siyasal sistemde gizli de olsa var olan terör mikrobu hayat bulabildiği sistemlerde kendisini gösterir. “Terör faaliyetlerin canlanması, büyümesi ve siyasal sistemle mücadelesinde başarılı olması sonucunda terörden ve terörle mücadeleden daha fazla söz edildiğini görürüz” (Çınar, 1999: 247-248).

Terör hareketlerindeki artış ile uluslararası siyasal ilişkiler ve bölgesel ülke düzeyindeki siyasi ve toplumsal sorunların ortaya çıkış zamanlamasında paralellik bulunduğu gözlemlenmektedir (Alkan, 2002: 9).

Ülkenin dış politikası tutarsız, zayıf ve mevcut gelişmeler karşısında yetersiz kalıyorsa, bu durumun iç politikaya yansımaları sonucunda terör ortamının ortaya çıkmasına bilerek veya bilmeyerek neden olunabilir. Ülkedeki mevcut siyasi yapının tam olgunlaşmaması hasebiyle ortaya çıkan siyasi anlaşmazlıklar, siyasi grupların tabanlarında yansıtılarak karşılıklı çıkar çatışmalarına neden olabilmektedir. Terör

örgütleri bu tür ortamları da istismar etmekten geri durmamaktadırlar. Ulusal birlik ve beraberlik duyguları zayıflamış toplumlar terör örgütleri ve terörist eylemler için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Terörün ortaya çıkmasına ve güçlenmesine diğer bir sebep olarak devlet yönetimindeki istikrarsızlık ve bu durumdan kaynaklı otorite boşluğu gösterilebilir. Kamu kurumlarının politize edilmesi görevlerin objektif ölçüler içinde yürütülmesini engelleyebilmekte ve bu tür haksızlık karşısında toplumunda işlerini halledebilmek için kamu kurumlarından değil illegal örgütlerden medet ummaya başlamalarına neden olabilmektedir. Bir ülkenin yasalarında ne kadar boşluk var ise terörün artışı bir o kadar hızlı, önlenmesi ise bir o kadar yavaşlamaktadır (Yılmaz, 2011a: 47).

Türkiye'deki siyasal nedenlere de değinmek yerinde olacaktır. 1950 yılında Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle Türkiye'de çok partili siyasal hayata geçilmiştir. 1954 yılına kadar büyük atılımlar yapan Demokrat Parti, bu yıldan sonra yaptığı atılımların bazılarında başarısız olmuştur. Bu dönemde çıkartılan bazı kanunlar da, kamuoyu tarafından Demokrat Partiye muhalif gazeteci, akademisyen ve siyasi partilere karşı çıkartılmış susturma araçları olarak görülmüştür. Muhaliflerine karşı sert bir tavır ortaya koyduğu düşünülen DP'ye karşı öğrenci hareketlenmeleri olmuş, olayların büyümesiyle önce 28 Nisan 1960'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Fakat karşılıklı olarak şiddetin dozunun artırılması sonucu sıkı yönetim bile yetersiz kalmış ve ülke 27 Mayıs 1960 İhtilaline sürüklenmiştir (Alkan, 2002: 41).

Bu siyasi çıkar çatışmalarından sonra sürekli ikili siyasi çekişmelere ve kargaşa ortamlarına maruz kalan Türkiye'de kamuoyu tarafından siyasete olumsuz anlamlar yüklenmiştir. Siyasi alanda yaşanan olumsuzluklar sonucunda meydana gelen otorite boşluğu, terörün ülkemizde yer edinmesine neden olmuştur. DP sonrası gelen koalisyon hükümetlerinde de aynı sorunlarla karşılaşılması, ülkede toplumsal boyutuyla büyük bir yaralanmaya sebep olmuştur. Bu boşluğu doldurmaya çalışan terör örgütleri, 1965-1980 yılları arasında sol, 1980 sonrasında bölücü, 1990 sonrasında ise din eksenli olarak Türkiye gündemine oturmuşlardır (Alkan, 2002: 42). Türkiye'de ki terörün ortaya çıkışındaki bazı etkenleri aşağıdaki gibi açıklayabiliriz;

...ülkemizde sosyal devlet ile sosyalist devletin birbiriyle karıştırılması sonucu bugün devlet, idari ve ekonomik açıdan genişleyerek ağır, hantal ve statik bir yapı haline gelmiştir. Bu bağlamda ülkemizde görülen katı bir merkezi idari

yapılanma ve devletçi ağırlıklı bir ekonomik sistem terörizmin en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Zira ekonomik kaynakların ve idari karar mekanizmalarının büyük bir bölümünün devlet merkez yapısında toplandığı bir ülkede etnik ve teokratik akımların devleti ele geçirme mücadelesi vermelerinin ve bunun için güçlü bir taban bulmalarının önüne geçilmesi mümkün görülmemektedir (Alkan, 2002: 42-43).

Değişen dengeler, yeni bir uluslararası düzenlemeyi beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu olarak ortaya çıkan rekabet ve çatışma ortamı terörün bir araç olarak kullanılmasına yol açmıştır (Çınar, 1999: 250-251).

Yapılan araştırmalara göre terörizme geçiş dönemini, "...toplumsal yapıyla, çekilen açlık, yoksulluk ve sefaletle, çoğunluğun azınlığa baskısıyla, radikal bir ideolojinin kabul edilmesiyle, terör eylemini yapan kişinin ya da örgüt yöneticisinin geçmişinin karanlık ya da hareketli olmasıyla" açıklarlar (Tacar, 1999: 49-50).

Terörizmin bir ülkede hayat bulmasına neden olan farklı ideoloji, anlayış, inanç ve dünya görüşüne sahip grupların bir arada huzurlu bir şekilde yaşaması için gerekli ortamın sağlanması gereklidir. Bunu sağlayabilmek için;

- *Demokrasi kültürünün toplumumuza, aileden başlayarak, hayatın bütün alanlarında kazandırılması,*
- *Devlet mekanizmasının bütün anlayışlara, ideolojilere ve inançlara eşit yakınlıkta ve eşit uzaklıkta yapılandırılması,*
- *Devletin küçültülerek, vatandaşlarına aş ve iş dağıtan bir mekanizma olma özelliğinden arındırılması,*
- *Demokrasinin ruhunda var olan uzlaşma kültürünün toplumumuza kazandırılması,*
- *Her türlü ideoloji, inanç ve dünya görüşünün siyasi platformlarda temsil edilebilmesinin sağlanması gerekmektedir (Alkan, 2002: 42-43).*

Aslında yukarıda anlatmaya çalıştığımız işin özünü;

Etkiye dayalı bir mücadele yöntemi olan terörizme hem iç siyasette hem de dış siyasette başvurulabilmektedir. Devletler bir devletin politikasını etkilemek amacıyla bu ülkedeki azınlıkları destekleyebilmekte, terör örgütlerini kullanabilmekte, o ülke içinde gizli servisleri aracılığıyla iç karışıklıklar çıkarabilmektedir. Burada amaç genellikle o ülkede bulunan hükümetin kamuoyu desteğini yitirmesini sağlayarak dış politikada belli kararları alamaz duruma gelmesini sağlamaktır. Böylece hedef devletin dikkatini iç politikada toplayarak dış politikada istediği başarıyı göstermesi engellenir. Diğer bir amaç ise o ülkeyi belli davranışlara yöneltmek veya caydırmak için bir pazarlık aracı olarak terörizm kullanılabilir (Yılmaz, 2007: 335-336),

şeklinde anlatabiliriz.

2.4.2. Ekonomik Nedenler

Terör/ terörizmin ortaya çıkmasındaki önemli nedenlerden biri olan ekonomik nedenler, diğer nedenlerin temelinde olduğu gibi eşitsizlik düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İşsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, bölgenin az gelişmiş olması, bölgeler arası eşitsizlikler vb. konular terörün ekonomik nedenleri arasında yer almaktadır (Baharçipek ve Tuncel, 2011; 5).

Ekonomik şartlardaki sorunlar insanları hem maddi yönden hem de psikolojik yönden etkiler. Toplumdaki dengesiz gelir dağılımının önlenememesi terör örgütleri için kullanılabilir devamlı bir konu olacaktır (Alkan, 2002: 37). Terör örgütlerine katılan, insanların öncelikle psikolojilerinin çökmüş olduğu göz önünde bulundurulursa, ekonomik nedenler terör örgütlerine katılma da, diğer nedenlerden bir adım öndedir.

Ekonomideki az gelişmişlik terör/terörizmin nedenleri arasında belirleyici bir özelliğe sahiptir. Ekonomik sorunlar, yaşandığı birçok ülkede isyanların nedeni olmuştur. Birçok terörist yapacak işi veya bir gelir kaynağı olmadığı için terör örgütlerine katılmıştır, katılmaktadır. Geri kalmış bölgelere ekonomik yatırımların yapılmaması terör örgütlerine eleman ve destekçi kazandırır. Bu ekonomik sorunlara bir de etnik ayrılıklar eklenince şöyle bir sonuç doğurmaktadır: “Biz farklı olduğumuz için bilinçli olarak yaşadığımız bölge ekonomik olarak geri bırakıldı. Böyle bir düşünce milliyetçi duyguları pekiştirmekte ve söz konusu grupların teröre kaymalarına hız kazandırmaktadır” (Yılmaz, 2011a: 47). Ekonomik sorunların giderilememesi terör örgütleri için bir propaganda malzemesidir. Özellikle gençleri etkileyen bu propagandalar eğitim seviyesi düşük gençlerde büyük ilgi uyandırmaktadır. Ülkemizdeki terör örgütleri üzerinde yapılan bir araştırma sonunda, örgüt mensuplarının genelinin eğitim seviyesinin düşük olduğu ve alt sosyoekonomik düzeyden geldiği tespit edilmiştir.

Örneğin, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı tarafından, 1003 tutuklu PKK terör örgütü üyesi üzerinde bir anket uygulanmıştır. Bu araştırma sonucunda tutukluların gerek kendilerinin, gerekse ailelerinin eğitim ve gelir düzeylerinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesi ve gelir düzeyi arttıkça örgüte katılım azalmaktadır. Bu durum eğitim seviyesi düşük, çevresine, Türkiye’yi ve Dünyayı algılamada güçlükleri bulunanların PKK propagandasına daha açık olduğu, diğer yandan eğitim ve gelir düzeyi yüksek, toplumla entegre olmuş kesimlerde ise, fazla etkili olamadığı şeklinde değerlendirilmektedir (Alkan, 2002: 38-39).

“Komünizm propagandasının alfabesi, yoksulluk edebiyatı ile başlar. Komünist ideologların en çok istismar ettikleri konu ekonomik durumdur.” PKK itirafçısı Abdülkadir Aygan, 6. Kolordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 1 No’lu Askeri Mahkemesi Başkanlığı’na verdiği savunmasında, sol terör örgütlerinin yaptığı bu propagandadan nasıl etkilendiğini şu sözlerle ifade eder;

Ailemin ekonomik durumunun çok zayıf olması dolayısıyla, çocukluğumda ve çocukluktan gençliğe geçiş döneminde sahip olmayı arzuladığım birçok şeye sahip olamamıştım. Yaşıtlarım okul tatilinde keyfince eğlenirken, ben her yıl okul kapandıktan sonra ailemle birlikte Çukurova’ya göç ederek yazın kavurucu sıcaklığında pamuk tarlalarında ırgatlık yapıyordum. Hem çalışıp, hem okumak zorundaydım. İçerisinde bulunduğum durum fakirlik edebiyatını durmadan işleyenlerin propagandasından etkilenmeme ve onlara yaklaşmama neden oluyordu” demektedir (Alkan, 2002: 40).

Görüldüğü gibi ekonomik sorunların bir sonucu olan eğitimsizlik, tatmin edilememiş duygular ve işsizlik terör ortamına zemin hazırlayabilmektedir. Bu çerçevede, ekonomik sorunlar ülkemizin en önemli sorunlarının başında yerini almaktadır (Alkan, 2002: 40).

Terörizmin ekonomik sebepleri, temel ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanamaması, adaletsizlik ve zenginlik dağılımındaki eşitsizlikler olarak açıklanabilir (Arıbaş, 2007: 9).

Türkiye’nin terörle mücadele için harcadığı para 2000’li yıllara kadar geçen sürede 100 milyar doları aşmaktadır. Teröre karşı silahlı mücadele tek başına yetersiz kalmıştır. Terörün arka planını oluşturan fakirliğin, cehaletin ve işsizliğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Toplumdaki refah düzeyi arttıkça terör örgütünün yandaş bulmasında zorlaşacaktır (Alkan, 2002: 41). AK parti genel başkan yardımcısı Numan Kurtulmuş yaptığı açıklamada, “Terörün Türkiye’ye maliyeti 350 milyar dolar değil, 1 trilyon dolar” dedi (Borsagundem, 2013). Bu tespitler terörün ekonomik olarak verdiği zararın, hangi boyutlara ulaştığını göstermesi açısından önemlidir.

2.4.3. Sosyo-Kültürel Nedenler

“Tarih, dil, örf ve adetler, sanat ve edebiyat eserleri gibi kültür unsurları ulusal karakterlerin sürekliliğini göstermektedir. Bunların arasındaki gelişmeci ve evrimleşmeci bağın koparılması toplulukta anormal belirtilerin görülmesine yol açmaktadır” (Yılmaz, 2011a: 48). Bu belirtiler anarşi, şiddet ve sosyal çözümlerdir.

Şiddet ve anarşi yandaşları özellikle dil, din, kültür, ahlak ve aile kavramları konusunda bir kaos ortamı yaratarak toplumdaki fertleri bir ikileme sokmaktadır. Neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilemeyecek duruma gelen fertler, kendilerine sunulan reçeteye karşı çıkmadan kabul edeceklerdir. Sürekli ve hızla değişen sosyal değerlerden yararlanan teröristler, belli bir noktadan sonra toplumu hiçbir olaya tepki vermez hale getirebilirler (Yılmaz, 2011a: 48).

Kişilerin aile ortamları da terör nedenleri arasındadır. Sevgisiz, ilgisiz büyüyen fertlerde, nefret ve kötümser duygular mevcuttur. Bu da terör örgütlerinin kendilerine eleman kazanmada işlerini kolaylaştıran bir durumdur (Arıbaş, 2007: 10).

Sosyal bir olay olan terör /terörizm, çok boyutlu ve karmaşık bir sorundur. Bu sorunları ele alırken toplumu, toplumun alışkanlıklarını, gelenek ve göreneklerini de ele almak gerekir. Sosyal değerlerdeki hızlı değişimler, toplumdaki sapmalar ve uyuşmazlıklar nedeniyle bir karmaşa içerisine giren topluluklarda terör olgusu kendini gösterir ve bu ortamdan beslenir (Alkan, 2002: 44).

Terörizmin bir diğer sebebi ise, eğitim-öğretimin zamanında kişilere verilmemesidir. Buradaki kasıt yaygın eğitim-öğretim programı değildir. Siyasal eylemlere neden olan bilgilerin öğretilmesi gerekmektedir. Yani;

Kişileri öğrenmesinde yarar olan ve onları siyasal eylemlere sürükleyen nedenlere dayanıklık eden bilgilerin öğrenilmesini vurgulamak istiyoruz ki, devletin meşru olması, siyasal rejimin en iyi olması, hak ve adalet tam tesis edildiği kişiler, gruplar ve etniklik bakımından ayırım yapılmadığı, insan hak ve özgürlüklerinin yeterli ölçüde sağlandığı ve siyasal düşünce ve sistemler hakkında konularda yeterli, doğru bilgilerin öğretilmesi bu eğitim – öğretim içinde yer almalıdır. Bunların olmadığı bir eğitim- öğretimin eksik olduğu ve bu eksikliğinde terörizmin sebebi olan eğitim- öğretim olduğunu belirtmek istiyoruz (Çınar, 1999: 248-249).

Terörü besleyen cehaleti ortadan kaldırarak, yapılan her türlü eğitim faaliyetleri terörü önlemeye yönelik atılmış adımlar olacaktır (Alkan, 2002: 46). Ulusal birlik ve bütünlük bilinci, vatandaşların devlete karşı yükümlülükleri, toplum değerlerine saygı gibi kavramların eğitim sürecinde aşılması, bu kavramların bilincinde olan insanlar yaratacak ve terörün altyapısının oluşmasına zemin hazırlayan cehalet ortadan kaldırılacaktır (Yılmaz, 2011a: 49).

Halkta ayrılıkçı fikirlerin önlenmesi için de eğitim kalitesinin yükseltilmesi gerekir. Kalitenin yükseltilebilmesi için de; bölgeye nitelikli öğretmenler gönderilmeli,

teknik alt yapı eksikliği giderilmeli, öğrencilerin okulda uyumu için gerekli olan iyileştirmelerin yapılması da gerekmektedir (Sandıklı, 2011: 49).

Eğitim eksikliğinin sadece okuma yazma olmadığı, bu eksikliği tek boyutlu bir sorun olarak ele almamak gerektiği bir gerçektir. Tüm yönleriyle ele alınması gereken eğitim sorununun ortadan kaldırılmasıyla toplumu eylemlere sürükleyen nedenler azalmış olacaktır (Çınar, 1999: 249-250).

Toplum, içinde bulunduğu kargaşa ortamında kendisine aşılacak istenen tüm fikirlere farklılık olmasa da boyun eğme, itaat etme aşamasına gelebilir. Sosyal değerlerdeki aşınma sonucunda toplum birbirine düşman kutuplara ayrılabilir. Yaşanılan hızlı kentleşme ile toplumun içine girdiği hızlı değişim, insanları bir kimlik arayışına sokabilir. Kırsal bölgelerden, geleneksel toplumlardan büyük kentlere, metropollere göç eden insanlar bir kültür çatışması içine gireceklerdir. Burada bir alt kültür oluşturarak gecekondu tarzı yerlerde kendilerine yaşama alanı bulacaklardır. Ancak bu bölgelere ilk etapta hâkimiyet kuramayan devlet, terör örgütlerinin buralarda kendilerine uygun ortamı yaratmalarına da engel olamayacaktır (Yılmaz, 2011a: 48-49).

Ekonomik ve siyasal nedenlerle gerçekleşen göç olgusu ile birlikte toplumda hızlı bir değişime yol açar. Terör, bu hızlı değişim ortamlarını kendi çıkarlarına göre kullanır.

Göç ettikleri yerde bir aidiyet gereksinimi duyan insanlar, bu gereksinimlerini karşılayamazlarsa ya da toplum tarafından dışlanmaya maruz kalırlarsa, bu olumsuzlukların oluşturduğu psikoloji ile suça veya teröre itilmiş olur (Baharçipek ve Tuncel, 2011; 5). Bu göçler sonrası hızlı nüfus artışlarının yaşandığı şehirlerde işsizlik ve çarpık kentleşme kendi göstermektedir.

1923- 1950 yılları arasında durgun bir yapıya sahip olan Türkiye, 1950 sonrası hem siyasi yapıdaki değişimlerden hem de makineleşmedeki hızlı artış sonrasında köyden kente göç hareketlerine sahne olmuştur. Gecekondu kültürünün oluştuğu bu yıllarda, göç edenlerde bir kültür sorunu yaşanmaya başlandı. Kendilerini yalnız hisseden insanlar, kendilerine kucak açan ve değer veren oluşumlara doğru kaymaya başlarlar. Bu bazen bir dinsel grup, bazen bir siyasal parti bazen de terör örgütü olabilir. Çünkü şehir ortamına ayak uyduramayanlar kendilerini ezilmiş, horlanmış ve dışlanmış hisseder ve kendine güven duygusunu oluşturmak için kendini ispat etmeye çalışır. İşte

tam bu ortamda terör örgütleri, dini istismar eden gruplar devreye girmekte ve onları kendi ağlarına düşürmek için herşeyi yapmaktadırlar (Alkan, 2002: 44-45).

Terörün diğer nedeni ise aşağıdaki gibi açıklanabilir;

...toplumu oluşturan farklı grupların; etnisiteler, cemaatler, aşiretler, cemiyetler ve mezheplerin kendilerine karşı yapılan haksız uygulamalara karşı tepkilerini terörist yapılanmalar ile gösterebildiği de görülmektedir. Din, mezhep, tarikat, etnik kökenden kaynaklanan terör örgütlerinde bulunan genç militanlar saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerinde bulunarak bağlı olduğu alt kültüre şan, şeref ve üstünlük sağladıklarını sanıp, insan ve çevreyi yakıp yıkıp yok ederler (Yılmaz, 2011a: 49).

2.4.4. Psikolojik Nedenler

Terörizmin nedenlerinden birisi de psikolojik nedenlerdir. Terör eylemleri ile psikolojik nedenler arasındaki ilişkiyi değerlendirilmek gerekirse;

Terörist eylem bir toplumun değerlerine, normlarına, menfaatlerine beklentilerine, varlığına, bütünlüğüne ve bu bütünlüğün devamına ters düşen masum insanların öldürülmesine varıncaya kadar topluma zarar veren çeşitli faaliyetleri içine alan; ilgili toplumda devlet güç ve otoritesini zaafa uğratarak o toplumu içten çökertme hedefine yönelik bir sosyal sapma davranışıdır. Bu bağlamda terörü psikolojik çerçevede değerlendirmek, terör eylemlerini ve terörist grupları oluşturan kişilerin genel mantık yapılarını, yaşadıkları çevreyi, ailelerini, ortak yönlerini, psikolojik yapılarında belirli bir bozukluk olup olmadığını ve onları bu eylemlere iten çeşitli faktörlerin neler olduğunu ele almak gerektiği gibi terörü toplumun ekonomik ve sosyo-kültüründe aramak gerekir (Soyoğlu, 2006: 22).

İnsanların başkalarına güven duymamalarının sebepleri arasında; toplumda azınlık durumunda olmaları yada öyle olduklarını düşünmeleri, kendilerine farklı davranıldığı kanısına varmaları gibi düşünceler yer alabilir. Hal böyle olunca bu insanlar güvensizlik duygusunun etkisiyle bazen doğru bazen de hatalı kararlar alabilirler. Toplumun her kesiminin kendisine önyargıyla yaklaştığını sanan insan, kimseye güvenemez ve bunun sonucunda da saldırgan bir kişiliğe bürünür. Bu davranış biçiminin saygınlık simgesi olduğunu düşünen kişi, değerlerini ve saygınlığını korumak için şiddet eylemlerini benimser. Bu olayın birde ekonomik açıdan yetersizlik boyutu vardır. Kişi kendi ihtiyaçlarını bile karşılayamaz duruma geldiğinde psikolojik olarak farklı taraflara yönelim içerisine girecektir. Ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan olumsuzluklar insanların psikolojilerinin bozulmasına neden olur. Devlet

bu duruma bir çözüm bulamazsa, psikolojik açıdan çökmüş halk, terör örgütlerinin kendilerine sunduğu alternatifler peşinden gidecektir (Yılmaz, 2011a: 49-50).

Psikolojik nedenler içerisinde aile içi ve toplumsal yapının çocuk gelişimindeki etkisi göz ardı edilemez. Psikolojik yönden terörist kimliği incelendiğinde, kompleksli, kendisine saygısı az, hiç kimseye güvenmeyen ve aile kurmak, topluma faydalı olmak gibi insani değerlerden uzak kişiler olduğu gerçeğiyle karşılaşılmaktadır (Arıbaş, 2007: 11).

Sonuç olarak terörle mücadele edebilmek, terörü önleyebilmek için teröre kaynaklık eden yukarıda bahsi geçen sosyo-kültürel, siyasal, ekonomik ve psikolojik etkenleri ortadan kaldıracabilecek bir devlet modelinin oluşturulması gerekmektedir (Kongar, 2001: 102).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜLKE ÖRNEKLERİYLE TERÖRLE MÜCADELE SÜREÇLERİ VE STRATEJİK İSTİHBARAT'IN TÜRKİYE'DEKİ TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİNE ENTEGRE EDİLMESİ

3.1. ÜLKE ÖRNEKLERİ VE TERÖRLE MÜCADELE YÖNTEMLERİ

Terör/Terörizmle Mücadeleyi başarılı bir şekilde yürütebilmek için öncelikle sorunun ne olduğunu bilmeliyiz. Fakat Terörizm ve terörizmle mücadele kavramlarının üzerinde genel kabul gören bir tanımının olmayışı, terörle mücadelenin nasıl ve kime karşı yapılacağını açıklığa kavuşturmamızı engellemektedir. Tüm insanlığı tehdit eden terör / terörizmin kavramsal olarak neleri kapsadığı, kime terörist denileceği, hangi olayın terör olayı olarak kabul edileceği konusu muğlâkta kaldığı için, terörle mücadele politikaları ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi neye terör olayı kime terörist denileceğide her zaman tartışmalara açık halde bırakılmıştır. Ülkelerdeki farklı siyasal yapıların ve siyasal sistemlerin bulunması sonucu bir yerde terör olarak adlandırılan eylem başka bir ülkede özgürlük mücadelesi olarak nitelendirilebilir. Bu da terörle mücadelenin önündeki en önemli sorundur (Karabudak, 2000: 5; Aydın, 2006: 28-29).

11 Eylül'de ABD'de yaşanan terör olaylarından sonra terörün kavramsal boyutu üzerinde yoğunlaşmış ve terörle mücadele için önemli olanın, ortak bir tanım üzerinde uzlaşılması olduğu kanaatine varılmıştır (Taslaman ve Kapitan, 2007: 61). Avrupa Birliği, üyeleri arasında geçerli olabilecek bir tanım oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler ise sadece olan terör olaylarını kınamakla yetindiğinden, ortak bir payda da henüz buluşulamamıştır (Kaya, 2005: 13). Net ve ortak bir tanımın olmayışı terör/terörizmle mücadele de başarılı olunamayışının da temel nedenidir.

Terör /terörizm, bir ülke veya ülkeler arasındaki sorunların savaş ve diplomatik yollarla çözülemediği veya tıkanıdığı noktada sonuç elde etmek için uygulamaya konulan eylem ve eylemlerdir. Soğuk Savaş döneminde ve günümüzde, cephe de değil de daha çok siyasi ya da diplomatik alanda birbirleri üzerinde üstünlük kurmaya çalışan ülkeler, rakip devletin zaafı üzerine gitmeyi ve böylece o ülkede terör ortamını ateşleyerek, rakip ülkeyi zayıflatmakta ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye

zorlamaktadırlar. Yeni Dünya Düzeni denilen bu süreçte kendisine rakip istemeyen devletler teröre başvurmakta, iç savaşa neden olmaktadır (Urhal, 2009: 264).

Siyasi amaçlar için kullanılan terör/terörizm insanlarda korku ve dehşet yaratarak, onları istediği şeyleri yaptırmaya mahkûm etmektedir. Sürekli olan terör olaylarını artık kaldıramayan insanlar, ona boyun eğecekler ve böylece terörü kullananlar amaçlarına ulaşmış olacaklar (Wilkinson, 2002; 144).

Emperyalist güçler, geri kalmış ya da stratejik açıdan özel bir konumda olan ülkelerde genellikle terör/ terörizm faaliyetlerini destekleyerek, ülkeleri kendilerine muhtaç duruma getirmeyi amaçlamaktadırlar. Sosyal ve ekonomik haklar üzerinden, bir iç huzursuzluk ortamı çıkarılarak, devlete karşı gruplar desteklenmekte ve devlet aciz, güçsüz gösterilmeye çalışılmaktadır. Her yıl binlerce insanın zarar görmesine hatta ölmesine neden olan terör olayları ile ülkede bir kaos ortamı yaratmak amaçlanmaktadır (Kuzu, 2009a: 15).

Demokratik toplumların başının belası olan terör / terörizm, insanlara, insanların değer yargılarına, topluma, toplum düzenine, uygarlıkların dayanağı temel değerlere bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tehditle mücadelede birçok yöntem kullanılmış bazen başarılı olunmuş bazense daha da artarak devam etmiştir (Çınar, 1997: 192; Uzun, 2003: 5). Özellikle demokratik toplumlarda görülen terör / terörizm belası 11 Eylül sonrasında daha etkin bir şekilde ve farklı boyutlarıyla ele alınmaya başlanmıştır diyebiliriz.

Önemli bir tartışma konusu olan terörle mücadele süreci, hala tam bir neticenin alınmadığı bir husustur. Ekonomik, sosyal ve kültürel boşluklardan fırsat çıkarmaya çalışan ülke ya da grupların, istikrarsızlık yaratmak istemeleriyle vukuu bulan terör olayları, gerekli yasal düzenlemeler olmadığı takdirde artarak devam edebilecek şiddet eylemleridir. Bu sebeple, ülkeler gereken yasal önlemleri almalı, ulusal ve uluslararası işbirliği halinde terörle mücadele stratejileri geliştirmeliler. Terör hangi seviyede olursa olsun, her aşamada terörle mücadeleye devam edilmelidir. Şu da bir gerçek ki hiçbir zaman terör tam olarak bitirilemez ancak kontrol altına alınabilir aksi takdirde zaten terör örgütleri ile pazarlığa oturmak zorunda kalınır ki buda taviz vermeye neden olabilir (Yılmaz, 2011a: 533). Ayrıca toplumsal alanda düzeltilmesi gerekli bazı düzenlemeler haricinde eğer terör örgütlerinin istekleri karşısında taviz verilmeye

başlanırsa bu durum terör örgütlerinin isteklerinin yerine getirilmesi ve eylemleri arasında ters orantı oluşmasına sebep olabilecektir.

Terör/ terörizmin ortaya çıkmasına neden olan sorunlar üzerinde durulmalı ve bu sorunların çözümü için gerekli adımların atılması sağlanmalıdır. Gelişen ve değişen teknolojilerden faydalanılarak bu sorunların üzerine gidilebilir yani sadece askeri müdahalelerle terör / terörizm önlenemez. Terörü ortaya çıkararak sorunlarında önlenmesi şarttır. Siyasal, kültürel ve ekonomik sorunlar terörün oluşma nedenidir ve hiç birisi tek başına bir neden değil, bu süreç bir çarktır. Terörle mücadelenin başarılı olabilmesi için bu sorunların minimize edilmesi gerekmektedir (Baharççek ve Tuncel, 2011; 3).

Sadece güvenlik güçlerine dayalı yani tek yönlü yapılan terörizmle mücadele faaliyetleri bu aşamada yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle de tüm kurum ve kuruluşların koordineli bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Kamuoyunu etkileyen kuruluşlardan özellikle medya ve meslek kuruluşlarından da yardım alınmalıdır. Çünkü halk önceden bilinçlenirse, terör ve bölücülük eylemleri amacına ulaşamayacaktır. Devlet bütün birimleriyle geniş kapsamlı bir terörle mücadele için işbirliği içerisinde hareket ederse hem terörü oluşturan nedenler ortadan kaldırılabılır hem de terörün desteklenmesi önlenebilir. Terörün tek bir nedeni olmadığı için tek bir çözümü de olmayacağı göz önüne alınacak olursa, sadece tek elden yürütülen mücadele yöntemlerinin de başarıya ulaşması beklenemez. Bu nedenle genel bir mücadele politikası belirlenmeli ve bu çerçevede hareket edilmelidir (Acar ve Urhal, 2007: 410-411).

Terör olayları bir yerde sürekli tekrar halindeyse, demek ki orada yanlış giden bir şeyler vardır. Bunların tespit edilmesi gerekir. Yani terörün iç kaynaklı mı yoksa dış kaynaklı mı olduğu anlaşılmalı ve mücadele süreci buna göre planlanmalıdır (Yılmaz, 2011a: 535).

Bu bölümde, uzun yıllar terörle mücadele etmeye çalışmış İspanya, İngiltere ve Sri Lanka devletlerinin bu sorunlarının nasıl ortaya çıktığı, terörün ne yönde gelişim içerisinde olduğu ve ülkeler açısından bu sorunun üstesinden gelmeye hangi yöntemlerle çalıştıkları irdelenmeye çalışılacaktır.

3.1.1. İspanya'nın Terörle Mücadelesi

İspanya devleti, son 50 yılı aşkın bir süredir terör/terörizm alanında vermiş olduğu mücadele ile isminden çokça bahsettirmiştir. Bu mücadele sürecinin ise yaklaşık 30 yılı demokratik bir ortam verilmeye çalışılmıştır. ETA yani Euskadi ta Askatasuna (Bask Anayurdu ve Özgürlük), dünyadaki eski terör örgütlerinden biridir. Bugünlerde toplum tabanındaki desteği zayıflamış, eylemleri ve elemanları azalmış bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır (Ersoy, 2010). 2004 yılına kadar ETA ile mücadele etmeye çalışan İspanya’da, bu yıldan sonra, küreselleşen terör olayları sonunda El- Kaide terör örgütü de bu ülkede ses getiren eylemlere başlamıştır (Şimşek, 2009a: 244). Örgüt, 2004 yılı Mart ayında İspanya’nın başkenti Madrid’de yaptığı saldırılarla bu ülkeye yönelik saldırılarda bulunabileceğinin işaretini verdi. Üç tren istasyonunda 4 ayrı patlama gerçekleştiren terör örgütü, binlerce kişinin yaralanmasına ve 192 kişinin ölmesine neden olmuştur (Hürriyet, 2004).

Fakat İspanya devletinin 50 yıllık terörle mücadelesinin büyük bölümünü ETA terör örgütü oluşturmaktadır. Bu yüzden çalışmamızda ETA terör örgütü kapsamlı bir şekilde incelenmeye çalışılacaktır.

3.1.1.1. ETA/Euskadi ta Askatasuna (Bask Anayurdu ve Özgürlük) Terör Örgütü

Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele eden ETA terör örgütü, İspanya’nın gelişmesinin önündeki en büyük engel olmuştur (Şehirli, 2000: 458). Öncelikle Bask bölgesinde oluşan ETA terör örgütünün neden burada ortaya çıktığını anlamak gerekir. Bask bölgesi, hem Fransa hem de İspanya ülkelerinde toprakları olan bir bölgedir. Farklı bir ırk olduklarını dile getiren ve bu bağlamda milliyetçi söylemleri olan Bask bölgesi, dil itibarıyla da farklılık gösterir. İspanya içerisinde Latin kökenli olmayan tek etnik grup olmaları milliyetçiliği kullanmalarındaki en önemli dayanaklarıdır. Diğer etnik gruplara göre sayıca az olan ve dillerini en az bilen bu bölge nasıl oluyor da bu kadar süre ayakta kalabiliyor? Cevabı, din adamlarının ve kiliselerin bu milliyetçilik duygularını yaklaşık elli yıldır ayakta tutmalarındadır (Öztürk, 2000: 158). Bask Ülkesinin bağımsızlığına kavuşması ve İspanya’dan ayrılması için savaş veren ETA, her türlü rejim değişikliği karşısında hep ayakta kalmıştır. ETA yalnızca İspanya’da değil 1960-70’li yıllarda Avrupa’daki diğer terör örgütleri (Almanya’da RAF (Kızıl Ordu Topluluğu), İtalya’da NAR (Devrimci Silahlı Örgüt) ve Kuzey İrlanda’da PIRA

(Provisional Irish Republican Army-Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu) arasında da en uzun süre ayakta kalan terör örgütü olmuştur (Gürkök, 2012).

15.yüzyılda ülkesinde birliği sağlayan İspanya, Bask bölgesini “Foral Sistem” adı verilen bir özerk yapı ile merkeze bağlayabilmiştir. Foral Sistem ile birlikte Basklılar kendi yaşantılarına uygun, kendi kanuni düzenlerini oluşturabileceklerdir. Söz konusu olan sistem içerisinde, merkezi yasaları veto etmek, askere gitmemek, vergi özerkliği gibi birçok konuda hakları vardır (Şimşek, 2009a: 247-248).

1840’da ortadan kaldırılan Foral Sisteme itiraz eden Basklılar, 1873 yılında yapılan seçimleri boykot etmiş fakat Foral Sistemi yitirdikleri gibi birde Bask dili yasaklanmıştır. 19.yüzyıl sonlarında başlayan sanayileşme ile İspanya’nın madenler açısından önemli bir bölgesi olan Bask bölgesinin kaynaklarını merkezi yönetimle paylaşmak istememesi ve bu dönemde bölgeye olan göç ile birlikte milliyetçilik duyguları perçinlenmiştir (Şimşek, 2009a: 248).

İspanya’daki 1930’a kadar süren diktatörlük rejimi, 1936’da yapılan seçimlerde sosyalistlerin kazanması ile ülke üç yıl iç savaş yaşamış ve 1939’a geldiğinde ise yeni bir diktatörle tanışmıştır. General Franco Bask bölgesi için büyük bir yıkım olmuş çünkü birçok yerel ayrıcalığı bulunan bu bölge bu dönemden sonra eskiden sahip olduğu çoğu ayrıcalıklarını yitirmiştir. Daha fazla özerklik isterken elindekinden de olmuştur. 36 yıl süren bu diktatörlükten sonra 1977 yılında İspanya demokrasiye tekrar kavuşmuştur (Şimşek, 2009a: 245-246; Kumkale, 2009).

Aşırı milliyetçi ve bağımsızlık taraftarı olan ETA’nın kökleri, 1952 yılında Fransa’nın Bask bölgesinde çıkarılan EKIN (Eylem) adlı dergiye dayanır. Franco’ nun diktatörlük rejiminde giderek artan baskılar, bölgesel diller yasaklamış, bölgesel liderlerin idam edilmesi veya sürgün edilmesine neden olmuştur. Bask bölgesinin elinde bulunan imtiyazlarının elinden alınması, (dil yasağı, vergi yükümlülüğu gibi) bölge halkını rahatsız etmiştir. EKIN adlı dergide bu rahatsızlıktan sonra örgütlenen Basklı gençler tarafından çıkarılmıştır. EKIN, 1956 yılında PNV (Bask Milliyetçi Partisi)’nin gençlik kolları olan EGI ile birleşme kararı almış ve yapılan eylemlerin yetersiz olduğunu, silahlı mücadele ile başarılı olunabileceğini savunarak bu doğrultuda 1959 yılında EKIN-EGI, ETA adını almıştır. Esasen ilk zamanlar ETA diktatör Franco’ya karşı bir karşı grup olarak ortaya çıkmış, terör eylemlerine, şiddete başvurmamıştır.

Bask dilini ve kültürünü yaymak için Bask kiliselerinin de desteğini alarak buralarda gizli dil okulları açarak eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmaktaydılar. 1960 ve 70'li yıllarda sanayileşmenin etkisi ile çok göç alan bölgede, nüfusun hemen hemen yarısını göçmenlerin oluşturması milliyetçilik duygularının artmasına ve daha sonra da şiddet eylemlerine başvurmalarına neden olmuştur (Şimşek, 2009a: 250-251-252).

ETA, ideolojisi içerisinde farklı oluşumlar meydana gelmiş ve üç farklı ideoloji benimsenmeye başlanmıştır. İlk grup Marksist- Leninist bir ideoloji benimseyerek işçi sınıfının önderliğini savunmuş; ikinci grup milliyetçilik olarak tabir edebileceğimiz Bask gelenek ve kültürünü yaymayı savunmuş; üçüncü grup ise gerilla savaşının gerekliliğini savunarak Bask halkının özgür olmasını savunmuştur. Daha sonra bir sentez yaparak Marksist-Leninist ideoloji ile milliyetçiliği birleştirmiş ve silahlı mücadele ile de eylemlerine başlamıştır. 1968 yılına kadar silahlı eylemlerde bulunmayan ETA, bu yıldan sonra aktif olarak terör eylemlerini gerçekleştirmeye başlamıştır (Şimşek, 2009a: 251-252).

İlk eylemini Bask polisini öldürerek gerçekleştiren ETA terör örgütü, 1968 yılında yaptığı bu terör eylemi ile varlığını göstermiştir. ETA'nın bu eylemi sonunda İspanya hükümeti olağanüstü hal ilan etmiş ve örgüt üyeleri hakkında tutuklama kararı çıkarmıştır. Örgüt 1973 yılında yaptıkları eylemle, Franco'dan sonra devletin başına geçmesi beklenen Başbakan Luis Carrero Blanco'nun öldürülmesi ile adını tüm dünyada duyurmuştur (Okur, 2010). Bu terör olayından sonra örgütte fikir ayrılıkları meydana gelmiştir. Yapılan eylemi askeri kanadın yapması diğer kanatlarda tepkiye yol açmıştır. ETA-PM (politik- military, siyasi- askeri) ateşkesin sağlanması için tutuklu olan örgüt elemanlarının serbest kalmasını isterken, ETA-M (military- askeri) ise bu konuda taviz verilmeden eylemlerini sürdürmede kararlı olmuşlardır. Anlaşıldığı üzere ETA-PM daha ılımlı ve gerekmediği sürece şiddete başvurma taraftarı değilken; ETA-M ise tam tersi bir düşünceye sahiptir. Hedefe ulaşana kadar şiddet ve terör eylemlerinin devam etmesinin gerekliliğini dile getirmiştir (Şimşek, 2009b).

Demokrasiye geçiş süreci İspanya için çok sancılı bir süreç olmuş, bu geçiş için önemli bir adım atılmıştı: genel af ilan edilmiş ve cezaevlerindeki birçok siyasi suçlu serbest kalmıştı. Demokratik bir anayasa yapmaya çalışılmış ve bu doğrultuda İspanya ülkesi kendi içinde 17 otonom/ özerk bölgeye ayrılmış ve bölgelerin istenilen şartları

sağlamaları karşılığında özerklik statüsüne kavuşabileceği anayasa ile güvence altına alınmıştır. 1979 yılında Basklara finans, eğitim, sağlık, güvenlik gibi konularda özerklik verilmiş hatta daha da ileri gidilerek vergi konusunda da İspanya hükümeti ile işbirliği yapması istenmiştir (Gürkök, 2012). İspanya hükümetinin bu tarz atılımlar yapmasındaki asıl amaç ETA' nın beslendiği ülke ve bölge zafiyetlerini gidererek, devletin halkın desteğini alıp örgütün bitirilmesi içindir. Ancak örgütün siyasi ayağı olan Batasuna'nın, bağımsızlıktan vazgeçmeyeceğini açıklamasıyla birlikte örgüt şiddet eylemlerini artırmış ve 1980 yılında örgütün eylemlerinin daha da artması sonucu 118 kişi hayatını kaybetmiştir (Şimşek, 2009b).

1982 yılına gelindiğinde ise yapılan seçimleri Sosyalist Partinin kazanması ile sosyal bütünleşme ve topluma kazandırma kavramlarının gündeme geldiği görülmektedir. Yani aslında bu kavramlardan kasıt terör örgütü üyelerine silah bırakmaları için şans verilmesi ve af olanağının tanınmasıdır. Bu bağlamda Fransa'da bu gelişmelere dahil edilmiş ve her fırsatta kaçış yeri olarak gördükleri bu ülke, İspanya ile anlaşma yolunu seçerek terör örgütüyle mücadelede ortak çözüm arayışına gitme kararı vermiştir (Gürkök, 2012).

GAL (Anti – Terörist Kuruluş Harekâtı) adlı devlet destekli oluşum ile 1983-1987 yılları arasında ETA' ya karşı bir mücadele başlatılmış, fakat bu mücadele sonucunda ETA' nın sivil hedeflere de yönelmesine ve daha sert eylemler yapmasına sebebiyet vermiştir (Okur, 2010). Bu karşı terör harekâtının oluşum nedenlerinden birisinin de Fransa'nın ETA elemanlarını, İspanya'ya vermemesidir. ETA üyelerini kaçırma, karşı suikastlar, adam kaçırma, bombalama gibi eylemler daha çok ETA' ya sahip çıkan Fransa'da yürütülmüştür. Bu örgütün ortadan kalması ile ETA' nın da eylemlerinde bir azalma görülmektedir (Ersoy, 2010).

1988 yılının ocak ayında “Ajura Enea Paktı”nın imzalanmasıyla birlikte terörle mücadele eksen değiştirmiştir. Bu anlaşma silah bırakan teröristlere siyaset yapma hakkı tanımış ve terörle mücadele de uluslararası işbirliği konuları gündeme gelmiştir (Gürkök, 2012).

1995- 2004 yılları arasındaki hükümet ETA ile mücadele de güvenlik önlemlerini arttırarak, örgütün yasal uzantılarını kapatma yolunu seçmiş ve sonunda 2003 yılında Batasuna kapatılmıştır. ETA' nın, İspanya hükümetinin yapmış olduğu iyi

yönde çabalara rağmen hala eylemlerini sürdürüyor olması ve kamuoyunda güvenlik önlemlerinin artırılma sebebinin terör eylemlerinin devam etmesine bağlanması, savunucusu olduğunu iddia ettiği Bask halkının da tepki göstermesine neden olmuştur. Buda ETA' nın halk desteğini giderek kaybettiği, devletin ise elinin güçlendiği savlarını doğrular niteliktedir (Okur, 2010). Halk desteğinin kaybedilmeye başlamasıyla örgüt siyasi çözüm arayışına gitmiş ve bu bağlamda Lizarra bildirisini yayımlamışlardır. IRA'nın da ateşkes ilan etmesinden etkilenilerek ilk defa 1998 yılında ETA terör örgütü ateşkes ilan etmiştir. Ancak bu barış süreci fazla uzun sürmemiş, ETA 1999 yılında 30 terör örgütü üyesinin hayatını kaybetmesine neden olan bombalı bir eylem gerçekleştirmiştir. Ateşkes sürecinde hükümetin ETA ile görüşmesi halkın desteğinin artmasına neden olmuş, örgüt ise bu dönemde daha fazla kan kaybetmeye başlamıştır. Bu kaybı giderebilmek için milliyetçi gençleri kullanarak şehirlerde eylemlere başlamıştır. Kale Borroka diye adlandırılan bu şehir eylemleriyle örgüt tekrar taban kazanmaya başlamış ve tutunabilmiştir. Bu eylemlerle kamu mallarına zarar verilmiş, polisle çatışılmıştır (Şimşek, 2009b).

2001 yılında ABD'ye düzenlenen terör saldırılarından sonra tüm dünyada teröre karşı oluşan tepki İspanya ve Fransa arasında işbirliğine gidilmesini sağlamıştır. Teröre karşı ortak bir tutum sergileme kararı alan bu iki ülke, ETA'nın eylemlerini bitirmek içinde önemli adımlar atmıştır. Fransa'nın ele geçirdiği ETA elemanlarını sorgulaması için İspanya'ya vermesi, elde edilen bilgi ve belgelerin İspanyol makamlarıyla paylaşılması, ortak devriye, operasyon ve sorgu ekiplerinin oluşturularak terörle mücadelenin ortak yürütülmesi sağlanmıştır. Bu işbirliği sayesinde ETA'nın 2008 yılından sonraki dönemlerde eylemlerinde büyük ölçüde azalma gözlenmiştir (Ersoy, 2010).

2004 yılında ise farklı bir yönteme gidilerek hükümet sert ve tavizsiz sürdürdüğü politikadan vazgeçmiştir. Özerk bölgelerin haklarını gözden geçirerek özerklik statülerinin yenilenmesi ile ETA'nın tekrar ateşkes ilan etmesi sağlanmıştır. Bu ateşkeste fazla sürmemiş 2006 yılında ETA'nın Madrid havaalanını bombalaması ile bozulmuştur. Hükümetin iyileştirme çabalarına rağmen terör örgütünün tam bir ateşkes sağlamadığı görülmüş ve ETA'nın barışın kalıcı olmasını istemediği kanısına varılmıştır. Hükümet, ETA terör örgütünün terör eylemlerini tam olarak bitirmemesi sonucu muhalefetin de ETA terör örgütüyle tüm bağların kopartılması gerekliliği

söylemleri sonrasında, ETA terör örgütü ile masaya oturulmasının, terör örgütünün muhatap alınmasının yanlış bir yol olduğunu kabul etmiş ve hükümet İspanyol halkından özür dilemiştir (Okur, 2010).

Kaçış yeri olarak görülen Fransa' nın da politika değiştirerek İspanya ile ortak hareket etmesi sonucunda ETA, İspanya' ya komşu bir başka ülkeye, Portekiz' e yönelmiştir. 1980'den bu yana nadiren de olsa Portekiz'e sığınan ETA, Fransa'nın desteğini kesmesi ile 2007 yılından sonra diğer komşu ülke topraklarında kendisine yer bulmaya çalışmıştır. İspanya, ETA' nın Portekiz'de barınmaması için, ülke ile işbirliği protokolü imzalamış ancak terör konusunda tecrübesi olmayan Portekiz, ETA' nın ülkede giderek artan ağırlığını engelleyememiştir (Ersoy, 2010).

ETA terör örgütü 2009 yılında tekrar ateşkes ilan etmiş, 2011 yılında ise bunu "kalıcı, genel ve doğruluğu uluslararası alanda kanıtlanabilir" boyuta taşımıştır. Yani silahlı eylemlerini tamamen durdurma kararı almışlardır (Radikal, 2011). ETA militanları yaptıkları açıklamada, Bask bölgesinde yeni bir siyasi dönemin başladığını belirtmiş, bu dönem için atılacak adımların Fransız ve İspanyol hükümetlerini bağladığı konusuna değinerek bu hükümetlere birebir görüşmeler için çağrıda bulunmuşlardır (Cumayev, 2011). ETA terör örgütü tarafından yapılan bu ateşkes söyleminin Mayıs 2011'de yapılacak olan seçimlere kendi yasadışı yapılanması Batasuna'nın girebilmesi için bir ön hazırlık olduğu dile getirilmektedir (Samanyolu,2011). Fakat ETA'nın kalıcı olarak ateşkes ilan ettiğini dile getirmesine rağmen İspanyol Yüksek Mahkemesi ETA uzantılı siyasi partilerin seçimlere girmesini yasaklamıştır (Özçer, 2013). Bu engelleme ile Batasuna partisi seçimlere girememiştir.

Kuruluşundan bugüne kadar (1960-2013) Fransa ve İspanya topraklarında bulunan Bask bölgesi için bağımsızlık arayışında olan terör örgütü ETA, 850 den fazla kişinin ölmesine neden olmuştur (CNNTÜRK, 2011). Bu örgüte karşı yürütülen faaliyetler sonucunda "2012 yılında 25 militan yakalanmış" (Bugün,2012) ve "cezaevlerinde 600'den fazla ETA üyesi bulunmaktadır" (Cumayev, 2011).

ETA terör örgütü üyeleri, 2012 yılı sonlarına doğru İspanya hükümetinin ETA terör örgütüyle ilgili yaptığı açıklamaları tahmin bile edemezlerdi. Çünkü bu güne kadar şiddet eylemleriyle hükümeti istediğini yaptırmaya zorlayan örgüt bu sefer amacına ulaşamadığını almış olduğu bu cevap ile anladığı düşünülmektedir. Hükümet

yetkililerinden İçişleri Bakanı Diaz' ın "Bugüne kadar terörist bir örgütle hiç müzakere etmediğimiz gibi bundan sonra da etmeyeceğiz. Hükümetin, tek talebi değil, tek emri kayıtsız şartsız örgütün feshedilmesidir" şeklindeki açıklama ile örgütle masaya oturulmayacağı dile getirilmiştir (Aktif Haber, 2012). Özellikle 2011 yılından sonra hiçbir eylemde bulunmayan ETA, tamamen silahsızlanmanın söz konusu olmadığını söyleyerek Bask bölgesinin özgürlüğü hak ettiğini belirtmiştir (A Haber, 2013).

3.1.1.2. İspanya'nın Terörle Mücadelede İzlediği Yol

Sürekli ateşkes ilan edip daha sonra bu ateşkesi bozması İspanya'da yapılabilecek müdahaleleri engeller nitelikte olmuştur. Sürekli ve koşulsuz ateşkes ilan ettiğini 2011 yılında belirten bu örgütün kendisi herhangi bir eylemde bulunmasa dahi terör örgütünü savunan siyasi kolu ve diğer milliyetçi partilerden sürekli destek almaktadır (Özçer, 2006: 15). Bu doğrultuda da nasıl mücadele edileceği konusunda bir kilitlenme meydana gelmektedir.

1970'lerin sonuna kadar diktatörlük rejimiyle yönetilen İspanya, teröre karşı uyguladığı mücadele yöntemlerinde genellikle sert bir tavır takınmış ve şiddete karşı şiddet ile bu olayı çözeceği düşüncesiyle hareket etmiştir. Oysa hükümetin şiddeti arttıkça ETA terör örgütünün de şiddet içerikli eylemleri artmıştır. 1977 yılında oluşturulan anayasa ile 17 özerk bölgeye ayrılarak yönetilmeye başlanan ülkede terör eylemlerinin engellenmesi için bazı iyileştirme çabaları başlamıştır. Terörle mücadele için demokratik açılım sürecine giren İspanya, bu süreçle terörün arka yüzünü görmeye ve teröristleri eyleme iten gerekçeleri ortadan kaldırmayı amaçlamıştır (Bilgiç, 2009: 24). Fakat örgüt eylemlerini daha da arttırarak sürdürmeye devam etmiş ve devlet yasadışı oluşumları desteklemek durumunda kalmıştır. GAL örgütü terörü engellemek için desteklenen illegal örgüttür. 1983-1987 yıllarında aktif olarak ETA'ya karşı eylemler yaparak örgütün bitirilmesi için birçok eylemde bulunan GAL, çözüm için üretilmiş fakat yaptığı yanlış uygulamalar neticesinde terör örgütünü andırır eylemlerde bulunmuş ve ETA'nın daha da şiddetlenmesine neden olmuştur. Bu yüzden İspanyol hükümeti tarafından bu oluşumun faaliyetleri durdurulmuştur (Şimşek, 2009a: 268-269).

Demokratik uygulamalara sabırla devam eden ülke, ETA'nın sığınağı olan komşusu Fransa ile uzlaşmış ve terörle mücadele konusunda ortak çalışmalar yaparak örgütün alanını kısıtlamıştır (Tacar, 1999: 165). 11 Eylül saldırılarından sonra küreselleşen teröre karşı kendi stratejilerini uygulayarak terörle mücadele etmeye çalışan diğer ülkelere de örnek teşkil etmiştir (Bilgiç, 2009: 26).

Terörle mücadele de uygulanan önemli bir uygulama ise, terör suçunun kapsamı daraltılarak, kimin gerçek suçlu kimin suçsuz olduğunun anlaşılması ve hak ihlallerinin önlenmesi sağlanmıştır. Böylece suçsuz insanların boş yere cezalandırılması önlenerek, diktatörlük döneminde yapılan bu hataların tekrarlanmaması için çok çaba sarfedilmiş ve devlete karşı güven tekrar kazanılmaya çalışılmıştır (Şimşek, 2009a: 271).

İspanya'nın Bask sorunu ile birlikte yürüttüğü ETA terör örgütü ile mücadele süreci, demokratik adımlarla çözülmeye çalışılmıştır (Kumkale,2009). Özellikle demokrasiye geçiş döneminde zorluklarla karşılaşan İspanya, bu dönemdeki ekonomik ve sosyal yönden zor dönemler geçirmiş ve bu dönemler ETA' nın faaliyet alanlarını geliştirerek halktan daha fazla destek gördüğü zamanlar olmuştur. Bu zorluklar atlatıldıktan sonra halkın hükümetlere inancı artmış ve terör örgütü halk tabanını kaybetmeye başlamıştır. Yürütülen mücadelelerin aksamadan devam etmesi ve örgütü uluslararası arenaya taşıyarak geniş çapta mücadele yöntemlerinin uygulanması ile örgütün hem siyasi destekçileri engellenmeye çalışılmış hem de finans kaynakları azaltılmıştır. İspanya'nın uyguladığı uzun vadeli sosyal, kültürel ve ekonomik sorunların birlikte ele alınarak çözüm üretmesi ve mücadelesinde kararlı olarak destekçilerini azaltması örgütün de eylemlerinin sonuna doğru geldiğini göstermektedir (Gürkök, 2012).

Kısaca burada genel olarak terörle mücadele de yapılanları / yapılmaya çalışılanları özetlersek;

- Anayasa ile birlikte demokratik açılım desteklenmiş ve örgüt elemanlarının silahsızlanması ve affi için gerekli yasal ortam hazırlanmıştır,
- Sosyal, ekonomik, askeri ve kültürel alandaki eksiklikler birlikte ele alınarak ortak bir çözüm arayışına gidilmiştir,
- ETA mahkûmlarını ülke genelindeki hapisanelere yayarak örgütün içeriden yönetilmesi engellenmiştir,

- Terörle mücadelenin uluslararası boyuta taşınması ve komşu ülkelerle işbirliğine gidilmesi ve teröre destek vermeyenlerin ödüllendirilmesi mücadele sürecindeki bir diğer önemli adımdır,
- Terörle mücadele de görev alacak bütün birimler hizmet verdikleri halkın kültürel ve tarihi özellikleri ile mücadele edecekleri örgütlerin ideolojileri ve halkla ilişkileri konusunda eğitimler verilerek Basklıların desteği sağlanmaya çalışılmıştır,
- Halk desteğinin sağlanması için hükümetlerin kararlı oldukları ve şiddete şiddetle karşılık vermeyip demokratik adımlar atması,
- Bask bölgesinde resmi dairelerde İspanya bayrağının yanında Bask bayrağı da kullanılmaya başlanmış, İspanyolcanın yanında Bask dili de resmi dil olarak kabul görmüştür,
- Bask bölgesine İspanyolca ve kendi dillerinde yayın yapan iki yerel televizyon kanalı kurulmuş ayrıca, Bask dilinde eğitim, öğretim ve radyo- tv yayınlarının yapılmasına imkân verilmiştir,
- Terör örgütünü destekleyen siyasi uzantılar engellenmeye çalışılmıştır,
- Terör örgütünün finans kaynaklarının azaltılması ve eylem alanlarının daraltılması gibi uygulamalar ile ETA terör örgütü karşısında İspanya devleti büyük bir başarı göstermiş ve örgüt destek bulamadığı için faaliyetlerini gerçekleştiremez duruma gelmiştir (Öztürk, 2000: 160-162; Bilgiç, 2009: 24-25; Şimşek, 2009a: 270-274).

3.1.2. İngiltere'nin Terörle Mücadelesi

Terörle mücadele etmek için uzun yıllarını harcayan ve bu konuda tecrübeli olan ülkelerden birisi de İngiltere'dir. 19. Yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan İrlanda sorunu, İngiltere için zamanla ayrılıkçı terör sorunu olarak uzun yıllar devam etmiştir. Aslında sorunun temeli çok eskilere dayanmaktadır. 1685'lerde İrlanda'da önemli görevlere getirilmeyen ve dışlanan Katoliklere haklarını geri vermek isteyen Katolik II. James ile taht mücadelesine giren Protestan III. William, mücadeleyi kazanarak Katoliklerin daha fazla dışlanmasına neden olmuştur. Bu durum da Katoliklerin Protestanlara olan nefretini arttırarak aralarında silahlı mücadelelere neden olmuştur. İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army-IRA) olarak bilinen bu örgüt İrlanda'nın kuzey-güney olarak ikiye ayrılmasına karşı çıkmış ve İrlanda

Cumhuriyetinin bağımsızlığını savunmuştur (Yavuz, 2011). Protestan ve Katolikler olarak ikiye bölünen topluluk, zamanla birbirlerine karşı üstünlük kurma çabasına girişmiş ve iki grup arasındaki çatışmalar 2000'li yıllara kadar devam etmiştir.

3.1.2.1. IRA/Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) Terör Örgütü

IRA terör örgütünü tam manasıyla analiz edebilmek için bu sorunu ortaya çıkaran tarihi gelişmeleri incelememiz gerekir. İngilizlerin 1600'lerde Protestanları, Katoliklerin yoğun olduğu Kuzey İrlanda'ya göç ettirerek burada kendi güçlerini dengelemek istemeleri sonucunda, hâkimiyet Protestanlara geçmiş bunun sonucunda da Katolikler ayaklanmış. Bu ayaklanmalar ise güçlükle bastırılabilmiştir (Yılmaz, 2011a: 105).

1700- 1800'lü yıllarda İrlandalılar ayaklanmışlar ancak başarıya ulaşamamışlar. Taraflar silahlanmışlar ve birbirlerine olan düşmanlıkları giderek artmıştır. Protestanlar her fırsatta İngiliz desteğini almışlar ve bu doğrultuda daha şiddetli ve provokatör bir şekilde hareket etmişlerdir. 1800 yılının başlarında İngiltere ile İrlanda arasında Birlik Yasası çıkarılarak ve bu yasa vasıtasıyla İrlanda'nın, Büyük Britanya Krallığına bağlı bir ada olarak kalması sağlanacaktı. Ancak bu yasa karışıklığa neden oldu çünkü Protestanlar bu yasaya bağlı kalacaklarını söylerken, İrlandalı cumhuriyetçiler tam bağımsızlığı istemekteydiler. 1845'lerde meydana gelen kıtlık ile nüfusunun yüzde 25' ini kaybeden İrlanda da göç başladı ve halk dünyanın çeşitli yerlerine özellikle de ABD'ye göç etti. 1858'lerde ABD'ye göç eden grup İrlanda Cumhuriyetçi Kardeşliği (IRB)' ni oluşturarak İrlanda'nın bağımsızlığı için silahlı mücadeleyi savundular. Bu doğrultuda da bombalı eylemlerde, suikastlarda bulundular. 1870- 1916 yıllarında aktif faaliyet gösteren bu grup, I.Dünya Savaşı sırasında büyük bir ayaklanma başlatmıştır. İngilizler, ihanet olarak değerlendirdiği bu ayaklanmaya karşı bölgeye çok sayıda asker göndererek grubu teslimiyete zorlamışlardır (Özeren ve Demirci, 2009: 176-178) .

1919 yılında kurulduğu bilinen IRA, İrlanda'nın bağımsızlığı için İngiltere'ye karşı gerilla savaşını başlattı. 1922 yılına gelindiğinde İngiltere, İrlanda'yı elinde tutabilmek için İrlanda'nın yönetimi yasasını çıkarmış ve bu yasayla İrlanda kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmıştır. Güney tarafına tam bağımsızlık verilirken, kuzey

kısımının İngiltere'nin kontrolünde kalması uygun görülmüştür. İrlanda'nın tam bağımsızlığını savunan IRA, bu duruma tepki göstermiş ve bu karara karşı çıkmıştır. Aslında bu anlaşma hem İrlanda'yı ikiye bölmüş hem de IRA' yı ikiye bölmüştür. Bir grup, mücadelenin siyasi boyutta devamını sağlamak için Sinn Fein (milliyetçi bir parti) içerisine girmiş; diğer grup ise silahlı mücadelenin devam etmesinin gerekliliğini savunmuş ve bu doğrultuda PIRA (Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu)' yı kurmuşlardır (Özeren ve Demirci, 2009: 178-179). Silahlı mücadeleyi savunanlara karşı olan İrlandalılar, 1923 yılında önce IRA terör örgütüne verilen desteği bırakarak, terör örgütünün gücünü azaltmış hatta IRA terör örgütü üyelerinin hapse atılmalarına kadar giden süreci başlatmışlardır. Bu süreçten sonra IRA kendisini II. Dünya Savaşı sonuna kadar toparlayamamış, savaş sonrasında tekrar örgütlenmeye başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 106). Ancak PIRA 1956-1962 yılları arasında terör eylemlerini sürdürmüştür (Özeren ve Demirci, 2009: 179).

1960'lı yıllara gelindiğinde ise İrlanda halkının hakkını aramak için yapılanmış bir IRA karşımıza çıkmaktadır. Katoliklerin siyasal haklar, eğitim, iş, konut, gibi sorunlarının artması ayaklanmalara neden olmuştur. Hükümetin ve ordunun yanlış uygulamaları nedeniyle Katolikler tekrar IRA' ya destek vermeye başlamışlardır. Bu ortamdan beslenebileceğini bilen IRA, hükümetin şiddet kullanmasından da faydalanarak tekrar güç toplamaya başlamıştır (Öztürk, 2000: 150; Özeren ve Demirci, 2009: 179-180). 1962 yılında Dublin ve Kuzey İrlanda'nın teröre karşı işbirliğine girmesi IRA'nın saldırı eylemlerini gerçekleştirmesinin önündeki en büyük engel olmuştur. Zaten bu tarihe kadar yaptığı saldırılar etkin ve sürekli olmadığı için bu eylemsizlik çok da bir şey ifade etmemiştir (Şenocak, 2006: 76).

1971 yılında İngiltere'nin uygulamaya başladığı alıkoyma politikası ile binlerce insanı süresiz gözaltına almaya başlamış ve toplamda 2100 alıkoyma da bunun sadece 100'ünün Protestanlardan oluşması Katoliklerin tepkilerine yol açmıştır. İngilizlerin Protestanları desteklemesi ayrılıkçı hareketleri körüklemiştir. Bu durum IRA' nın ekmeğine yağ sürmüştür. Bu ortamda Katolikler kendilerine "girilmez bölgeler" oluşturmuş ve kendilerini koruma altına almışlardır. Aslında bu bölgeler IRA' nın işine yaramış, hem daha rahat hareket etmesi sağlanmış hem de örgütsel faaliyetlerini yoğunlaştırarak organize olmalarını sağlamıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 180-181).

Kanlı Pazar olarak bilinen 1972 yılındaki olaylar, IRA' nın eleman sayısını arttırmıştır. Katoliklerin, İngiliz işgaline karşı yaptığı protesto sırasında İngiliz ordusunun halka ateş açması ve 13 kişinin ölümüne sebep olması sonucunda IRA' ya mesafeli duranları dahi harekete geçirerek, örgütü desteklemesine neden olmuştur. Gücü giderek artan terör örgütü, İngilizlere karşı terör eylemlerine girişmiş ve 21 yerde bombalı eylem yapmıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 181-182; Laçiner, 2007). 1972 yılında, IRA'nın yaptığı eylemler sonucunda 474 kişi hayatını kaybetmiş ve bu yıl İrlanda'nın en kanlı yılı olmuştur (Yılmaz, 2011a: 106).

IRA'nın kanlı eylemleri nedeniyle, karşı eylem geliştirmek için Protestanlarda örgütlenmeye gitmiştir. Ulster Savunma Birliği ve Ulster Gönüllü Gücü gibi örgütlenmeler Kuzey İrlanda da varlığını sürdürmeye çalışan İngiltere'yi iki ateş arasında bırakmıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 182).

1973 -1974 yıllarında Londra'da faaliyetlerine devam eden IRA' nın eylemlerine karşı İngiliz hükümeti ateşkes istemiştir. 1976 yılında ateşkes ilan edilsede uzun süre devam etmemiştir. 1980'lerde Kuzey İrlanda'nın kırsal kesimlerinde yaşayan Protestanlar ve emekli polisler için de saldırılarda bulunan terör örgütü, İngiliz güvenlik güçlerinin baskısı artınca tekrar İngiltere'ye yönelik eylemler gerçekleştirmeye başladı (Yılmaz, 2011a: 106-107). 1985 yılında Kuzey İrlanda sorununu çözüme kavuşturabilmek için İngiliz askeri gücü bölgeden çekilirken yerini, genelini İrlandalıların oluşturduğu polis birlikleri almaya başlamıştır. Bu yıl içinde yapılan Anglo- Irish Antlaşması ile birlikte ilk kez İrlanda hükümetine Kuzey İrlanda'nın içişleri ile ilgili söz sahibi olma hakkı doğmuştur (Özeren ve Demirci, 2009: 196-197). Bu süreç doğrultusunda tekrar bir ateşkes olmuş ancak bu ateşte kısa sürmüştür (Şehirli, 2000: 457).

1993-1994 yıllarında ise yine bir ateşkes olmuştur. Bu ateşkes ABD ön ayak olmuş, IRA ateşkesi zorlanmıştır. Burada IRA' nın ateşkes ilan etmesinde destekçilerini kaybetmesinin büyük etkisi olmuştur (Özeren ve Demirci, 2009: 197). Ancak bu ateşkes 1996 yılında IRA' nın barış görüşmelerinin sona erdiğini bildirmesi ile yerini tekrar terör eylemlerine bırakmıştır (Köker, 1996).

1997 yılında İngiltere'de yeni bir döneme girilmiş ve işçi partisi seçimleri kazanarak iktidara gelmiştir. IRA ile barış sürecine giren yeni hükümet, önce IRA' nın

ateşkes ilan etmesini sağlamıştır. Sonraki süreçte ise, 1998 yılında, İrlanda ile Belfast Anlaşması (Hayırlı Cumalar) imzalanmıştır (Marksist, 2010). İngiliz hükümeti ile müzakerelerin başlamasından sonra IRA içinde yine hareketlenmeler olmuş ve Gerçek IRA (RIRA = Real - IRA) adıyla yeni bir terör örgütü oluşturulmuştur (Ersoy, 2009).

Yapılan Belfast Anlaşması ile 2003 yılında Kuzey İrlanda da seçimler yapılmış ve IRA' nın siyasi alandaki yapılanması olan Sinn Fein 108 sandalyeden 24'ünü almıştır. Yani mecliste yerini almıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 200). 2005 yılında IRA yaptığı açıklama ile siyasi alana yöneldiğini ve mücadelesini politik yollarla arayacağını belirtmiştir (Yılmaz, 2011a: 107). 2005 yılında silah bırakma yolunu seçen IRA terör örgütünün 2006 yılında tamamen silah bıraktığı kanıtlanmıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 201; Keçeci, 2012: 11).

IRA ve PIRA örgütleri silahsızlanma yoluna giderken, IRA'nın kollarından olan CIRA ve RIRA eylemlerine devam edeceklerini açıklamışlardır. Mart 2009'da CIRA ve RIRA, 2 İngiliz askeri ve bir polis memurunu öldürmüşler ve eylemlerini sürdüreceklerinin sinyalini vermişlerdir (Yılmaz, 2011a: 107; Özeren ve Demirci, 2009: 201). Aslında IRA arkasına aldığı halk desteğini ve 11 Eylül sonrasında da ABD'nin desteğini kaybettiğini anladığı için silahsızlanma yolunu seçmiştir (Dündar, 2006).

İmzalanan anlaşmanın başarılı olduğunu 2007 yılındaki Protestan-Katolik ortak hükümetinin kurulmasında görmekteyiz. Silahsızlanma ile de uzun vadede önemli yol kat edildiği de söylenebilir (Ersoy, 2009).

3.1.2.2. İngiltere'nin Terörle Mücadelede İzlediği Yol

İngiltere teröre karşı mücadelesinde sonunda zafere ulaşabilen nadir ülkelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Başlangıçta uygulanan sert ve güvenlik güçlerine dayalı tedbirlerle bir sonuç alamayan İngiltere, terörün güç yoluyla bastırılmayacağını anlayarak yeni bir strateji uygulamıştır. İngiltere, teröre karşı başarısını şiddet kullanarak, sert terör yasaları ile değil; daha esnek siyasi ve sosyal önlemlerle kazanmış ve IRA'nın silahsızlanması sağlanmıştır (Bilgiç, 2009: 25-26). Bu süreçte bazı iyileştirmeler yapılarak barışın kalıcı olması amaçlanmıştır.

Belfast Anlaşması ile

- Kuzey İrlanda'nın İngiltere'nin bir parçası olduğunu kabul etmek,
- Kuzey İrlanda ile Güney İrlanda'nın birleştirilmesine kadar gidecek süreçte demokratik yolların kullanılmasını sağlamak,
- Kuzey İrlanda'da yaşayanların kimliklerini kendilerinin belirlemesi (İrlandalı, İngiliz veya her ikisi de olabilir),
- Kuzey İrlanda'da mezhep ayrımcılığı kaldırılması ve özellikle Katoliklerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi gibi konularda bazı haklar verilmiştir (Özeren ve Demirci, 2009: 198-199).

Yukarıda sıraladığımız maddeler aslında yıllardır Kuzey İrlandalıların dışlanmışlığını gidermek ve Protestanlar karşısında eşitliği sağlamak için verilmiş haklardır.

2001 yılında terörle mücadele alanında yasal düzenlemelere giden İngiltere'de hem terör örgütlerinin listesi yapılmış hem de terörün tanımında değişiklikler yapılarak tanım daha geniş bir boyut kazanmıştır (Bilgiç, 2009: 25). Terörle mücadele sürecinde alınan önlemleri üç alt başlıkta inceleyebiliriz.

a) Güvenlik/ Polisiye Önlemler: İngiltere terörle mücadelede özel güvenlik güçlerinden yararlanmıştır. SAS (Special Air Service) yararlanılan birliklerin başında gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında kurulan birlik 1945 yılında kaldırılmış, 1952 yılında tekrar aktif hale getirilmiştir. Kraliyet Ulster Güvenlik Teşkilatı-RUC ve Ulster Savunma Alayı-UDR de yine terörle mücadelede faydalanılan diğer özel birimlerdir. RUC polis gücü olarak, UDR ise yarı askeri birlik olarak oluşturulmuş ve asayişin sağlanması için çalışmaları öngörülmüştür. Bu iki güvenlik biriminin genelini Protestanlar oluşturmaktadırlar (Öztürk, 2000: 151-152; Yavuz ve Şahin, 2011: 77).

İngiltere terörle mücadelede sadece yukarıda değindiğimiz birimlerden yararlanmamış, Güvenlik Servisi-MI5, Güvenlik İstihbarat Servisi-MI6 ve Hükümet İletişim Başkanlığı -(GCHQ)'dan da yararlanarak istihbarat birimleriyle işbirliği halinde mücadele süreci geliştirmiştir. Bunların içinde MI5 terörle mücadelede operasyon yapan asıl birimdir. Yani İçişleri Bakanlığı'na bağlı ve ülke sınırları içerisinde mücadele yürüten ve istihbarat toplamayla görevlendirilmiş birimdir. MI6, Dışişleri Bakanlığına bağlı ve dış istihbarattan sorumlu birimdir. GCHQ ise Dışişlerine bağlıdır ve elektronik ve sinyal istihbarat toplama birimidir. Terörle mücadele konusunda ön plana çıkan

MI5'den de bahsetmek gerekmekte, çünkü özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra bu birim İngiltere kamuoyunda göz önünde tutulan bir kurum haline gelmiştir. Terörle mücadele konusunda en fazla bütçe ve en fazla yetki bu kuruma aittir.

...11 Eylül 2001'den önce 950 milyon Sterlin bütçesi olan istihbarat ve güvenlik birimlerinin bütçesi 2004- 2005 yıllarında 1,5 milyar Sterlin, 2007 yılında ise 2,1 milyar Sterlin'e çıkarılmıştır. MI5'in artan sorumluluğunu yerine getirebilmesi amacıyla bütçe artırımı yanında personel açısından da yeni kadro tahsisi yapılmıştır. 2008 yılı itibarıyla MI5, 3200 yeni personel almış ve kadrosunun %75'ini terörle mücadele alanında görevlendirmeye başlamıştır (Özeren ve Demirci, 2009: 209).

b) Yasal Önlemler: İngiltere terörle mücadele kapsamında iki yasaya sahiptir. Birincisi 1974 yılında çıkarılan Terörü Önleme Geçici Yasası (TÖGY); diğeri ise, 1996 yılında çıkarılan Kuzey İrlanda Olağanüstü Koşullar Yasası (KİOKY)'dir (Özeren ve Demirci, 2009: 212; Öztürk, 2000: 153-154; Yavuz, 2011). 1974 yasası zaman içerisinde değişen bir yasadır. Yani mevcut duruma göre şekil alabilen, alanı genişletilebilen esnek bir yasadır. Adından da anlaşıldığı üzere terör olaylarına karşı önceden yaptırımlardan bahsedilen ve insanların teröre ilgi duymamaları için caydırıcılık içeren bir yasadır. Terörle mücadele eden birimlere geniş yetkiler verdiği söylenebilir. 1996 yasasıyla da özellikle polise geniş yetki verilmiştir. Eve girme ve arama, terör örgütü elemanı olduğundan şüphelenilen kişilerin oturma ve seyahat haklarının kaldırılması, silah bulundurduğundan şüphelenilen kişileri aramak, şüpheli araçları durdurmak gibi birçok hak tanınmıştır (Öztürk, 2000: 153-154; Yavuz, 2011). Ayrıca 2005- 2006 yıllarında çıkarılan ve af, şartlı salıverme, ceza indirimi gibi uygulamaları da içeren Kuzey İrlanda Yasası da terörle mücadele sürecindeki yasal önlemler arasındadır (Özeren ve Demirci, 2009: 214).

c) Ekonomik ve Sosyal Önlemler: İngiltere, Kuzey İrlanda sorununu çözebilmek için sosyal ve ekonomik yönden de bir takım tedbirler almıştır (Öztürk, 2000: 155). İngiltere'nin Protestanlardan yana olması ve Katoliklere karşı uyguladığı politikalar sonucunda Katolikler ve Protestanlar arasında ciddi bir ekonomik ve sosyal uçurumlar meydana gelmiştir. Yanlış politikalar ve eşitsizlikler Katoliklerin ayaklanmalarına neden olmuştur (Özeren ve Demirci, 2009: 179). İngilizce dil ve din eğitimi zorunlu tutulmuş ve okullardaki din dersleri din adamları tarafından hazırlanarak kamuoyuna sunulmuş ve daha sonra ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Öztürk, 2000: 156). Ayrıca bu bölgede gerçekleşen terör eylemleri, yatırımcıların buraya yatırım

yapmamalarına neden olmuş, bu yüzden devlet yatırımı yapılmış ve bu bölgede bulunan insanların geçimleri bu yollarla sağlanmıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 78).

Eşitsizliklerin giderilmesi için Yoksunluğa Son Verme Programı olarak adlandırılan bir uygulama geliştirilmiş ve dini mezhep ayrılıklarının, ayrımcılıkların olmaması için çalışmalar yapılmıştır. ‘Birlikte Tatil Yapma Projesi’ geliştirilmiş ve mezheplerin kaynaşması amaçlanmıştır. Yapılan uygulamalarla Protestan ve Katolikler arasındaki eşitsizliğin giderilerek toplumda huzurun sağlanması amaçlanmıştır (Öztürk, 2000: 156; Yavuz, 2011).

Toplumun teröre yönlendiren ekonomik ve sosyal sorunlar azaltılarak kişilerin teröre meyil etmesi önlenmeye çalışılmaktadır. Kuzey İrlanda da sorunlu olan bölgelerde yaşam kalitesi artırılarak uzun vadede toplumda kaynaşma ortamının oluşturulması amaçlanmıştır (Özeren ve Demirci: 2009: 218-219).

Bu tedbirlerin yanında uluslararası işbirliği sağlanarak teröre destek veren ülkelerin uluslararası arenada dışlanması politikasına gidilmiş ve destek kesilmeye çalışılmıştır (Yavuz, 2011).

İngiltere’nin yürüttüğü faaliyetleri kısaca özetleyecek olursak:

- Terörün tanımı yapılmış ve kapsamı genişletilmiştir,
- Yasal düzenlemelerle ortak noktaların bulunması sağlanmıştır,
- Ekonomik ve sosyal bozukluklar giderilmeye çalışılarak eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır,
- İstihbarat çalışmalarının etkinliği artırılmış ve modern istihbarat tekniklerinden azami ölçüde faydalanılmıştır,
- Mezhep ayrılıklarının giderilmesi için tüm toplumu kapsayan uygulamalar geliştirilmiştir,
- Silahların bırakılması siyasal alandaki görüşmelerle sağlanmıştır,
- Sorun şiddetle değil, siyasal ve sosyal önlemlerle sağlanmıştır, diyebiliriz.

3.1.3. Sri Lanka’nın Terörle Mücadelesi

Sri Lanka birçoğumuz tarafından bilinmeyen ancak yaklaşık 30 yıldır terörle mücadele etmeye çalışan ve bu süreçte kimilerine göre 70 bin kimilerine göre ise 100 bin insanını yitiren bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır (Akşam, 2013). 1948'lere kadar İngiliz sömürgesi olan ve bu yıldan sonra bağımsızlığını kazanan ülke, 1980'li yıllara gelindiğinde etnik ayrılıkçı terör olaylarıyla mücadele etmeye başlamıştır. Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE) olarak bilinen bu terör örgütü, Tamillerin bağımsızlığını istemektedir (Özdaş, 2010). Terör sorununun nedenlerini tam olarak algılayabilmek için ülkedeki etnik, tarihsel, kültürel, dini ve siyasi yapının da incelenmesi gerekmektedir. Sinhalaların ve Tamillerin arasında geçen terör olaylarına değinmeye çalışacağız.

3.1.3.1. LTTE / Liberation Tigers of Tamil Eelam (Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları) Terör Örgütü

20. yüzyılda yaygın olarak görülen etnik ayrılıkçı terör olayları Sri Lanka ülkesinde de vuku bulmuştur. Ülke, uzun ve zor bir terörle mücadele süreci geçirmiştir. Sinhalalar olarak bilinen ülkedeki çoğunluk ile en büyük azınlık olan Tamiller arasında 1980'lerde şiddet eylemlerinin artmasıyla terör olayları baş göstermiştir. İngiltere tüm sömürgelerinde uyguladığı taktiği Sri Lanka'da da uygulamış ve azınlıkları çoğunluğa karşı desteklemiştir. Bunu ilk olarak Hindistan'dan işçi olarak getirdiği Tamiller'in nüfusunu arttırarak yapmıştır. Bölgede kahve ve çayın üretildiği yerlerde Sinhalalar ve Hindistan'dan gelen Tamiller çalıştırılmaya başlanmıştır. Bu durumdan pek hoşnut olmayan ülkenin kuzeyinde yaşayan etnik Tamiller ise İngiliz misyonerlerin açtığı okullara yönelmişler ve bir süre sonra kamu yönetiminde, ticarete, sağlık, bankacılık ve hukuk gibi alanlarda yükselmeye başlamışlardır. Müslümanların, Hintlilerin ve Tamillerin ülkede önemli işlerde çalışması ve Sinhalaların bu işlere ulaşamaması doğal olarak yabancılara karşı sert bir tutum takınmalarına neden olmuştur (Yılmaz, 2009: 52-57). 450 yıllık sömürgecilikten 1948 yılında bağımsızlığına kavuşarak kurtulan ülkede bu yıldan sonra birçok şey değişecektir (Altınoğlu, 2009). Bu değişim aslında Sri Lanka'da terör belasının da temelini atan en önemli etkidir. Çünkü bağımsızlık öncesi İngilizlerin Tamillere karşı olumlu tutumları Sinhalaların etkisizleştirilmeye çalışılması gibi olaylar sonunda Sinhalalarda Tamil karşıtlığını başlatmıştır (Yılmaz, 2009: 57).

Hindistan'ın hemen güneyinde bulunan Sri Lanka'da 2008 nüfus sayımına göre 21 milyon olarak açıklanan ülke nüfusunun yüzde 70'ini Sinhalalar, yüzde 20'sini Tamiller, yüzde 7'sini hemen hemen tümü Müslüman olan Sri Lanka Mur'ları, geri kalanını da diğer etnik kesimler oluşturmaktadır. İngiliz sömürgecilerinin 19. yüzyılın ortalarında adaya getirmeye başladıkları Tamiller ise "Hint Tamilleri" diye anılmaktadırlar. Sinhalalar ve Tamiller yüzyıllar boyunca dil, din ve ekonomi bakımından birbirlerinden ayrı ayrı Krallıklar halinde yaşamışlardır. Tamiller ülkenin kuzeyi ve doğusunda, Sinhallar ise güneyi ve ortasında yaşamışlardır. Ancak İngiliz sömürgeciliği vasıtasıyla tek bir yönetim altında birleştirilmişlerdir. Sri Lanka, Portekiz, Hollanda ve Britanya'nın sömürgesi olarak uzun yıllar sömürge devleti olmasının ardından 1948 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur. Bağımsızlığına kavuştuğu bu yıldan 1972 yılına kadar geçen sürede bu topraklara Seylan denilmekteydi. Daha halen ülkede varlığını sürdüren İngiliz emperyalizmi iktidarı Sinhala burjuvazisinin partisi olan Birleşik Ulusal Parti ile Tamil burjuvazisinin partisi olan Tamil Kongresi arasında paylaşmıştı. Tamil Kongresi partisi, siyasi çıkarları için Hint Tamilleri'nin oy verme haklarının ellerinden alınmasını onaylayacaktı (Altınöğlü, 2009).

1956 seçimlerini Sinhal milliyetçiliğini savunan Sri Lanka Özgürlük Partisinin kazanması sonucu, ülkede Tamil azınlığı siyasal ve kamu yaşamından dışlamaya yönelik hukuki düzenlemelere girişildi (Altınöğlü, 2009). İktidarı tamamen ellerine geçiren Sinhalalar, İngiltere'nin Tamillere verdiği hakları geri almaya başlamıştır. Budizm'in resmi din olması, Sinhalala dilinin resmi dil olması ve diğer resmi dil olan Tamilce'nin kaldırılması, kamu kurumlarında kadrolaşmaya gidilmesi gibi birçok uygulama ile ayrılık temelleri atılmaya başlanmıştır (Karaağaçlı, 2009; Yavuz ve Şahin, 2011: 108; Hamsici, 2013a).

1964 yılında Sri Lanka hükümeti Tamilleri geldikleri ülkeye yani Hindistan'a geri göndermek için Hindistan hükümeti ile bir anlaşma yapmış ve 600 bin Tamilli sürülmüş, baskılara direnen Tamiller ise adada kalmışlardır (Yavuz ve Şahin, 2011: 108; Özdaş, 2010). Sri Lanka'da devlet terörü olarak adlandırılan terör olaylarını 1956-1958-1961-1974-1977-1979-1981-1983 yıllarında yoğun olarak görmekteyiz. 1958 yılında başlayan terör olayları ile 300 Tamil hayatını kaybetmiş toplumda sert kırılmalara neden olmuştur (Altınöğlü, 2009).

1970 yılında çıkarılan yasayla Tamillilerin üniversiteye giriş haklarında bazı zorluklar oluşturulmuş ve Tamillerin buldukları bölgelere Srinhalaların yerleştirilmeye çalışılması da devletin sert uygulamalarına örnek olabilir. 1972 yılında Seylan olarak anılan ülke bu yıldan sonra Sri Lanka adını almıştır. Yani burada Tamillerin görmezlikten geldiği ve Sinhala milliyetçiliği kanıtlanmaya çalışılmaktadır. Bu olaylar neticesinde Tamil teşkilatlarında ve partilerinde birleşme görülmektedir. Haklarını demokratik yollarla aramaya başlayan Tamiller, daha fazla şiddetle karşılaşınca bazı Tamil gruplarının bağımsızlık isteklerinin gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde başlayan öğrenci hareketleri daha sonra oluşacak terör eylemlerinin ve silahlanmanın da temelini oluşturmaktadır (Özdaş, 2010). 1990'lı yıllara geldiğinde "Tamil Beşlisi" olarak adlandırılan gruplarda bu dönemde oluşmuştur. Bunlar;

1974 yılında S. Thangathurai tarafından kurulan Tamil Eelam Özgürlük Örgütü (İngilizce kısaltması TELO), 1975 yılında V. Balakumar tarafından kurulan Eelam Devrimci Öğrenci Örgütü (EROS), 1979 yılında U. Mahaswaran tarafından kurulan Halkın Özgürlük Örgütü (PLOTE), 1980 yılında K. Padmanabha tarafından kurulan Eelam Halkı Devrimci Özgürlük Cephesi (EPRLF) ve 1976 yılında Vellupillai Prabhakaran tarafından kurulan Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE) isimli militan örgütlerden oluşmaktadır (Yılmaz, 2009: 61).

Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları adlı örgüt yukarıda bahsettiğimiz diğer örgütleri kendi bünyesine alarak tek bir sözcü durumuna gelmiştir. Örgütün amacı, siyasi, hukuki, kültürel yönlerden ezilmiş halkının, siyasal ve silahlı yolları kullanarak Maocu ilkelere dayanarak bağımsızlığına kavuşmasıdır (Özdaş, 2010).

1983 yılında gerçekleştirdiği silahlı saldırı ile LTTE, 13 askerin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Bunun üzerine devlet karşı saldırıya geçmiş ve yüzlerce militan öldürülürken, yaklaşık 15 bin Tamil göç etmek zorunda kalmıştır. Ayrılkçı Tamillerinde birleşerek LTTE'ye katılmış ve örgütün eleman sayısı 1983 öncesinde 600 iken yılsonunda 10 bini geçmiştir (Yılmaz, 2009: 62; Karaağaçlı, 2009).

Terör örgütleri içerisinde teknolojiyi en iyi şekilde kullanan ve savaş uçakları dâhil her türlü silahı kullanabilen çok iyi eğitilmiş bir yapıya sahip olan örgüt, intihar saldırılarında ilk kez kadın militanlarını kullanmıştır (GASAM, (07 Nisan 2013)).

Örgüt 16 yaşından küçük çocukları kamplara alarak silah, ideolojik ve fiziksel eğitimlere tabii tutarak 16 yaşından sonra köy basabilecek kapasiteye getirmektedir.

Davanın yaygınlaşabilmesi için “şehitlik” kavramını sıkça dile getirerek kadınları ve erkekleri örgüte katmak amaçlanmıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 110).

İlk olarak 1985 yılında başlatılan barış görüşmelerine devam ettiği sırada güvenlik güçlerine ve sivillere yönelik eylemlerine ara vermemiştir. Örgütle devlet arasında giderek şiddetlenen çatışmalarda Hindistan arabuluculuk yapmıştır. Örgütün 1987 yılında ülke başkenti Kolombo’da bir otobüs durağına yaptığı saldırı sonucunda 113 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırı sonrasında devlet topyekün bir saldırıya geçmiştir. Ancak araya giren Hindistan ile bir uzlaşma zemini hazırlanmaya çalışılmıştır. 1987 yılı sonlarına doğru Hindistan ile Sri Lanka arasında imzalanan anlaşma sonucunda Hindistan Sri Lanka’ya “barışı koruma gücü (HBKG)” göndermiştir. Örgüt, Hintli birliklerin adaya gelmesiyle iyi niyet işareti olarak silahlarını HBKG’ ye vermiştir. Ancak LTTE, kendisine karşı yaptığı eylemlerden sonra HBKG’ yi hedef alan eylemlere başlamış ve HBKG oluşumu 1000 den fazla askerini kaybetmiş, oluşum kendi sınırlarına çekilme kararı almıştır (Yılmaz, 2009: 62-65).

1991- 1993 yılları arasında şiddetli çatışmalara sahne olan Sri Lanka, 1994 yılında yeni seçilen devlet başkanı ile yeni bir döneme girmeye hazırlanmıştır. 1995 Ocak ayında ateşkes sağlanmış ancak uzun sürmemiştir (Altınoğlu, 2009). En kapsamlı çözüm süreci olarak görülen 1995 yılında devlet başkanının sadece silahlı karşı koyma eylemleriyle terörün çözülemeyeceğini dile getirmesi ile Tamillere hakların verileceği konusunu gündeme getirmiştir. Bu haklar;

- Tamillere ayrıcalıklar verilerek özerklikleri tanınacaktır,
- Sri Lanka’nın federal bir devlete / yönetime kavuşturulması,
- Kuzey ve Kuzeydoğu 8 eyalet yönetimi Tamillere verilecektir

şeklinde sıralanabilir. Ancak büyük tepkilere yol açan bu çözüm önerisi devlet başkanının başarısız bir suikasta uğraması sonucunda gerçekleştirilememiştir (Karaağaçlı, 2009).

2001 yılında ABD’de ki terör saldırıları sonrasında dünyada teröre karşı bakış açısının değişmesinden oldukça faydalanan Sri Lanka, bu dönemden sonra daha güçlenecek, daha çok destekçi bulacaktır (Karaağaçlı, 2009).

2002 yılında Norveç' in arabuluculuğu ile Sri Lanka ile LTTE arasında bir mutabakat zaptı imzalanmış ancak 2003 yılında LTTE görüşmelerden çekilmiştir. Bundan sonraki süreçte Sri Lanka hükümeti kapsamlı bir askeri harekâta başlama kararı almıştır 2004 yılında şiddetli çatışmalar sonunda binlerce Tamil öldürülmüş ve devlet ilk defa bu kadar kararlı operasyonlar yapmıştır (Özdaş, 2010).

2006 yılında devam eden saldırılarda 1000 sivil, bir o kadar güvenlik görevlisi ve 2500 terörist ölmüş, bu süreç 2007 yılında da devam etmiştir. 2007 yılında 3500 terörist ile 1000 kadar sivil ve güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir. 2008 yılı Sri Lanka için önemli başarıları olduğu bir yıldır. Çünkü Sri Lanka devleti, LTTE' nin üslerini ele geçirmiş ve örgütü köşeye sıkıştırmıştır (Yılmaz, 2009: 67). Ülkede, 2009 yılında sadece ocak ve şubat aylarında 7 bin kişinin öldürüldüğü belirtilmiştir. Terör örgütü, Mayıs ayının sonuna doğru yenildiğini ve silahlarını indirdiğini açıklamıştır (Altınöğlü, 2009; Timeturk, 2013).

3.1.3.2. Sri Lanka'nın Terörle Mücadelede İzlediği Yol

Çok organize ve disiplinli bir yapıya sahip olan LTTE terör örgütü karşısında başarı elde edebilmek için yaklaşık 30 yılını kaybeden Sri Lanka uyguladığı tutarlı, kararlı ve kapsamlı bir mücadele ile sonunda amacına ulaşmıştır. Bu başarısında sadece aldığı askeri, siyasi ve diplomatik önlemler yeterli olmamıştır. 1978 yılında kuzeyde olağanüstü hal ilan edilmiş, 1979 yılında Terörizmi Önleme Kanunu'nun çıkarılması gibi önlemler alınmaya çalışılmıştır. 1978 yılı sonlarına doğru Tamilli öğrencilere üniversiteye girme de çıkarılan zorluklar ortadan kaldırılmıştır (Yılmaz, 2009: 87-91).

Sadece güvenlik tedbirleriyle çözülemeyeceği anlaşılan sorunlara hukuki açıdan da çözüm aranmış fakat bunlar da başarıyı getirmemiştir. Sonunda Sri Lanka hükümeti teröre karşı verilen mücadelenin diplomatik yollarla çözülemeyeceğine kanaat getirmiş ve askeri harekâtlara başvurmuştur (Özdaş, 2010). Özellikle 11 Eylül sonrası dönemden faydalanan Sri Lanka hükümeti, terör örgütünün dış desteklerini azaltarak örgütün güç kaybetmesini sağlamıştır. Hem destekleyen hem de mali yardımda bulunan ülkelerle anlaşan hükümet örgütün silah bırakmasında etkili bir adım atmıştır (Çınar, 2012).

Siyasal alanda yapılmaya çalışılan düzenlemeler de Tamillerin sert tutumlarından ve saldırıya devam etmelerinden dolayı tam anlamıyla gerçekleştirilememiştir. Örneğin Tamil dilinin resmi dil olarak kabul edilmesi ve bölgeye özerklik verilmesi gibi uygulanmaya çalışılan düzenlemeler giderek şiddetlenen saldırılar sonucu uygulama alanı bulamamıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 111; Yılmaz, 2009: 92).

Devlet, LTTE'ye karşı çıkardığı yasalarla terörle mücadelede aktif görev yapan güvenlik güçlerinin yetkilerini genişletmiştir. Fakat örgütle devlet arasında siyasi çözüm için her zaman bir açık kapı bırakılmıştır (Karaağaçlı, 2009).

Terörle mücadelenin başa geçen hükümetlere göre şekillenmesi, ülke içerisinde daha fazla kargaşa ortamı yaratmıştır. Terör ve teröristle mücadele edilirken bazen tek tarafa yoğunlaşmanın daha iyi sonuçlar doğuracağı düşüncesi oluşturulmuştur. Nitekim 1994 yılında teröristle mücadeleye doğru yönelen hükümet ancak 2009 yılında sonuç alabilmiştir (Yılmaz, 2009: 94).

Sri Lanka devletinin izlediği politikaları kısaca özetleyecek olursak;

- Terörün temel sebepleri de göz önünde tutulmuştur,
- Yasalar çıkarılarak terör önlenmeye çalışılmıştır,
- Tamillerin kazanılması için çalışılmıştır,
- Üniversiteye girişte kota uygulaması kaldırılmıştır,
- Tamil diline bölgesel dil statüsü verilmiştir,
- Güvenlik güçlerinin yetkileri arttırılmıştır,
- Müzakere süreçleri ve doğrudan / dolaylı görüşmeler,
- Mücadele siyasi, askeri ve diplomatik alanda sürdürülmüştür,

Sri Lanka'da mücadele terör silahsızlanmayı seçtikten sonrada devam etmiştir. Hükümet Tamil halkına bundan sonraki süreçte korkmadan, kuşkulandıktan ve eşit haklara sahip olarak yaşayacaklarını açıklayarak ülkede birlik ve bütünlüğün sağlanması amaçlanmıştır. Hükümet silah bırakan örgüt üyelerine bazı iyileştirmeler getirmiştir.

Örneğin 2 yıllık rehabilitasyona katılanların bütün terör geçmişi silinecek ve genel af ilan edeceğini dile getirmiştir (Şafak, 2012).

Silahsızlanma ortamı sağlanmışken, ülkede dini, ekonomik, sosyal, kültürel bir takım düzenlemelere gidilerek terörün asıl nedeni ortaya çıkartılmalı ve buna etkin bir çözüm aranmalıdır. Yani halkın bütünleşmesinin önündeki engeller kaldırılmalıdır. Bütün ülke halkını kapsayacak çağdaş bir anayasa hazırlanarak yürürlüğe girmelidir (Karaağaçlı, 2009).

1948 yılında bağımsızlığına kavuşan ve 1983 yılından sonra da terörle aktif halde mücadele eden Sri Lanka, 2009 yılı itibariyle LTTE adlı terör örgütünü bitirdiğini ilan etmiştir (Guncel Meydan, 2009). İnsan hakları bağlamında eleştirilse de teröristle mücadelede başarılı bir örnek olarak sayılabilir (Yavuz ve Şahin, 2011: 114). Fakat, ülkede terörün tamamıyla bitirildiği ya da terörizmle mücadelede başarılı olduğu düşüncesi maalesef yanlıştır. Askeri yöntemler sadece teröristleri yok etmekte işe yarar eğer daha sonra gerekli düzenlemeler yerine getirilmezse, terör yine kendine çıkacak bir delik bulur ve kaldığı yerden yeni oluşumlarla devam eder. Bu açıdan bakıldığında ise bitirildiğinin iddia edildiği 2009 yılından bugüne gerekli düzenlemeler yeteri kadar yerine getirilmemiştir.

3.1.4. İngiltere, İspanya ve Sri Lanka Ülke Örneklerinin Terörle Mücadelede İzledikleri Politikaların Ortak Noktaları

Terörle mücadele yöntemleri her ülke için farklılık arz edebilir. Terörle mücadele, ülkelerin yapıları ile ilgilidir. Yani bir ülkede bulunan etnik kimlik, yaygın olan ideolojiler, devlet yönetimi, hatta ülkenin stratejik konumu gibi birçok alanla yakından alakalıdır. Oluşan terör örgütleri bu alanlar göz önüne alınarak çözülmeye çalışılmaktadır. Ülkeler kendi iç dinamikleri doğrultusunda bir takım olumlu ve olumsuz mücadele yöntemleri geliştirmişler, kararlı ve tutarlı adımlar sayesinde mücadelede başarı elde edebilmişlerdir.

Bir ülkede terör ya da terörle mücadele konusunda alınan tedbirler başka ülkede de anı sonucu getirmesi beklenemez. Bu yöntemler sadece diğer ülke için örnek bir model olarak ele alınır ve kendi ülke özelliklerine uygun bir biçimde şekillenerek,

uygulanabilir. Yani bir ülkenin terörle mücadele ederken aldığı tedbirler bir diğer ülke için esin kaynağı olacaktır.

Ülkelerin terörden kasıtları nedir, teröre nasıl yaklaşılmakta ve mücadelede hangi stratejilerden yararlanıldığı, ne gibi yöntemler uygulandığı ve uygulanan yöntemlerin ne gibi sonuçlar doğurduğunun bir analizi yapılmalıdır. Yapılan analizler sonucunda ülke kendine bir strateji bir yol haritası belirleyerek doğru zamanda doğru hamlelerle terörle mücadelede başarı elde edebilir. Her hükümetin kendi politikasını uygulaması aslında terörle mücadele konusunda olumsuz sonuçları doğurmuştur. Bu olumsuzluğu giderebilmek için anayasa ile belirlenen bir mücadele yöntemi benimsenirse yapılan mücadelede istikrar sağlanarak daha kısa sürede amaca ulaşılabilir.

Ülkelerin Terörle mücadele yöntemlerinin genel ve ortak noktaları bulunmaktadır. Bunlara kısaca yer verecek olursak;

- Terör ve etnik sorun birbirinden ayrılmalı ve çözümlerin demokratik yollarla sağlanması amaçlanmıştır,
- Sorunlu bölgenin dışlanmadığı ve ülkenin bir bütün olduğu yapılan ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel reformlarla sağlanması amaçlanmıştır,
- Ülkede terörün ideolojisini oluşturan felsefi akımların oluşmasını sağlayan ülke sorunları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır,
- Yerel dilde radyo ve televizyon yayınları yapılmış fakat bunlar polis desteği ile kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır,
- Terör örgütlerinin siyasal kanatlarının siyasal süreç içerisinde yer almaları sağlanmıştır,
- Terörle mücadele için özel birimler oluşturulmaya çalışılmış,
- Olağanüstü hal ilen edilmiş,
- Yapılan mücadelenin teröre karşı olduğu ve bölge halkıyla alakasının olmadığı anlatılmaya çalışılmıştır,
- Bir yandan terörle mücadele edilirken bir yandan da terör örgütüyle müzakere edilmeye çalışılmıştır,

- Terörün beslendiği kaynakların, özellikle de dış desteklerin, ortadan kaldırılmasına ya da azaltılmasına gayret edilmiştir,
- Ülke içerisinde kaynaşmanın sağlanması için etnik grupların bir araya gelmesi ve ortak çalışmalarda bulunması amaçlanmıştır,
- Yasalarda değişiklikler yapılarak terör suçlarına ağır cezalar getirilmiş ve caydırıcılık politikası izlenmeye çalışılmıştır,
- Terörle mücadele eden birimlerin bir araya toplanarak ortak hareket etmesine ve istihbarat ve istihbarat faaliyetlerinin tek bir merkezden yönetilmesi amaçlanmıştır.

3.2. TERÖRİSTLE MÜCADELE

İnsanlık tarihi kadar eskilere dayanan terör, her yerde ve hemen hemen her toplulukta varlığını göstermiştir (Ünsal, 1996: 7). Bunu sebebi ise terörün gücü elde etme metası, başarıya giden yolun anahtarı olarak görülmesindedir. Aslında bu bile terörün eli olarak kendisini gösteren teröristin psikolojik halini gözler önüne sermeye yetmektedir.

Hem devletleri hem de insanlığı tehdit eden terör olgusu, ortaya çıktığı ilk günden günümüze kadar insanların hayatlarını kaybetmesine ve devletlerinde maddi açıdan zarara uğramalarına neden olmuştur. Bu tehdidi önlemek için neler yapılması gerektiği, terörle nasıl bir mücadele stratejisi geliştirilmesi gerektiği soruları hala tartışma konusudur. Terör eylemlerinin tamamen ortadan kalkmasını düşünmek iyi niyetli bir yaklaşımdır ancak gerçekçi değildir; çünkü terör tamamen yok edilemez fakat önlenebilir (Ünsal, 1996: 10). Bunun içinde kime, neye karşı nasıl bir mücadele yöntemi geliştirilmeli sorusunun cevabının bulunması gerekmektedir. Kiminle mücadele edileceği belirlenmeli; terörle mi teröristle mi? Burada önemli olan teröristle değil, terörizmle mücadelenin sağlanmasıdır. Çünkü bir terörist ölür yerine başkası gelir; oysa terörizmi oluşturan nedenler ortadan kaldırıldığında terörizmde azaldığını görebiliriz. Teröristle mücadele terörü önlemez aksine terörist sayısını artırır (Ünsal, 1996: 11; Acar ve Urhal, 2007: 407-408). Terörizmle mücadele devletin öncelikli görevidir. Mücadele için uzman kişilerden yardım alınmalı, nelerin öncelik teşkil ettiği

belirlenmelidir. Terörün nedenleri ve teröristlerin neden böyle bir seçim yaptıkları çözümlenmelidir. Terörün nedenleri, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve dış etkenli bir yapı sergilediğinden, sadece güvenlik güçleri ya da askeri faaliyetlerle yürütülen terörle mücadele, yetersiz kalmaktadır.

Bu nedenle de terörizm ile mücadelede güvenlik güçlerini kullanarak şiddet merkezli yaklaşım kanser hastalığına ağrı kesici ile tedavi etmeye benzer. Belki hastalığın ilk günlerinde ağrı kesici ağrıları önleyebilir, ama hastalığın gelişmesini engelleyemez. Aksine hastalığın çok daha hızlı vücuda yayılmasına neden olur. Terörizmle mücadeleyi sadece güvenlik güçlerine bırakmak belki başlangıçta terörün hızını kesebilir, fakat hastalıkta olduğu gibi terörün yaygınlaşmasını engelleyemez (Acar ve Urhal, 2007: 408).

Terörle mücadele de süregelen genel yöntem teröristle mücadele olmuştur. Bazı ülkeler başarıya ulaştıklarını düşünselerde, bu yanlış bir yöntemdir, teröristleri yok ederek terörün etkisi azaltılabilir fakat kesin bir başarıya ulaşılamaz. “Çünkü karşı taraf siyasi bir hedef gözetmektedir. Bu siyasi hedefe ulaşmak için her şeyi yapacaktır. Siz birkaç teröristi yok etseniz bile sonuç olarak yerine yenileri gelmektedir veya eksikliğini tamamlayacak başka metodlar kullanılmaktadır. Asıl siyasi sorunun çözülmesi lazımdır” (Kaynak, 2006: 73-74).

Terörle mücadelede başarı, eğitim reformlarının, ekonomik yatırımların, sosyal yatırımların, toplumdaki kutuplaşmayı önleyici yatırımların yapıldığı süreçlerin başarıya ulaşması sonucu sağlanabilir (Yıldız, 2007).

Güvenlik güçlerinin yaptığı teröristle mücadele, terörle mücadelenin sadece yüzde 20'sidir. Yani ekonomik, siyasal, toplumsal açılardan yapılacak mücadele ile sivil toplum kuruluşları, hükümetler ve diğer birimlerin ortak bir çalışma sürdürmeleri gerekmektedir (Çakıltepe, [tarih yok]).

Siyasi, ekonomik ve sosyal nedenleri ortadan kalkmadıkça ve terörü destekleyen finans kaynakları kurutulmadıkça, güvenlik güçleri ne kadar teröristi bertaraf etse de yerlerine yenileri gelecektir. Bu yüzden, bu sorunun çözümünde hükümetlere büyük iş düşmektedir (Tosun, 2007).

Terörle mücadele iki temel üzerine oturtulmalıdır. Birincisi teröristle mücadele ikincisi ise terörizmle mücadeledir. Terör ve terörizm kavramlarının neyi ifade ettiği, bu kavramların arka planlarında neler yattığının analizi iyi bir şekilde yapıldığında

karşımıza teröristle mi yoksa terörizmle mi mücadele edilmesi gerektiği sorusunun cevabı çıkacaktır. Yapılan doğru analizlerle birlikte terörle mücadelenin stratejisi ve yöntemi belirlenerek, mücadelenin başarılı olması sağlanacaktır (Bal, 2006: 3).

Terör olaylarına maruz kalan ülkeler, özellikle teröre neden olan ve terör örgütlerinin propaganda aracı olarak kullandıkları ülke içerisindeki eksiklikleri dikkatle tespit etmelidirler. Çünkü sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve uluslararası boyutlar göz ardı edilirse terörle değil teröristle mücadele edilmiş olunur ki buda terörden kurtulmanın sadece bir yönüdür. Teröristlerin ortaya çıkmasıyla aslında toplumdaki bazı sorunlarda ortaya çıkar. Önemli olan bu sorunları önceden belirleyerek olaylara erken müdahale edebilmektir. Böylece terör olayları büyümeden önlenmiş olur (Acar ve Urhal, 2007: 408).

Oysa genelde önce terör olayları belirir, daha sonra devletler olayları gerçekleştiren teröristleri yakalamaya çalışırlar. Oysa bu tek yönlü bir mücadeledir. Çünkü sadece teröristten kurtularak terörizmden kurtulmuş sayılmayız (Esen ve Akbal, 2011) .

Terörle mücadele de bir ayrımında farkında olmak gerekir; terör ne sadece iç kaynaklıdır, ne de sadece dış kaynaklıdır. Böyle bir genelleme yaparak kolaycılığa kaçılmış olunur. Siyasal, sosyal, ekonomik açıdan güçlü devletlerde terör alt yapı oluşturamaz, kendine uygun bir ortam bulmadan orada sadece eylemsel olarak faaliyet gösterebilir ancak destekçi bulamadığı takdirde zaten kendiliğinden yok olacaktır. Bu durumu Acar ve Urhal, Paul Henze'den bir örnekle açıklayarak; “tüberküloz hastalığının nedeni tüberküloz basilidir. Ancak tüberküloz basili her girdiği vücutta hastalığa neden olmaz. Fiziksel yönden zayıf, psikolojik yönden aşırı duyarlı, üzüntülü içine kapanık kimselerde bu mikrop hastalığa neden olmaktadır” (Acar ve Urhal, 2007:409) demektedirler. Yani terör eylemleri her ülkede aynı tepkiyi ya da aynı oluşumu bulamaz. Bulduğu ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik altyapısı çok önemlidir. Aynı terör örgütünün komşu iki ülkede benzer tepkileşim içerisinde olması da beklenmemelidir.

Terörle mücadele de yapılan en büyük yanlış devletin, vatandaşlarının gözünde aciz duruma düşmesidir. Türkiye’de dış güçlerin de etkisiyle terör olaylarının meydana geldiği dillenmiştir. Devletin, dış güçlere karşı gerekeni yapmasını bekleyen vatandaş

umduğunu bulamayınca güçlü gördüğü devlet hakkında tam tersi düşüncelere kapılmaktadır (Yılmaz, 2004: 13). İşte burada devletin aslında güçsüz olduğunu ve işe yaramadığı kanısına varan vatandaşlar da devlete karşı isyan etmektedir. Sık sık medyada gündeme gelen ‘devlet iki üç çapulcuyla baş edemiyor’ gibi sözlerde vatandaşın devlete olan güvenini zedelemektedir. Burada medyaya da büyük bir uğraş düşmektedir.

Teröristler kendi bozuk düzenleri içerisinde tutunmaya çalışan, şiddeti var olma nedenleri olarak gören terörizmin piyonlarıdır. Burada önemli olan yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi terörizmin ortaya çıkmasındaki nedenler irdelenmelidir. Terörist olmaya iten nedenler ortadan kaldırılırsa zaten terör örgütleri çökmüş olacaktır. Burada önemli olan terörü meydana getiren nedenlerdir, yani bir terörist ölünce yerine yenisinin gelmemesi sağlanmalıdır (Yılmaz, 2007: 339-340).

Terörle mücadele denildiğinde Türkiye’de kastedilen ve algılanan mücadele yöntemi teröristle mücadeledir. Terörizmle mücadele, psikolojik harp olarak anlaşılmaktadır. Türkiye’de teröristle mücadele kutsal kabul edilmiştir. Oysa terörizmle mücadelenin sadece bir kısmını oluşturan teröristle mücadeleye atfedilen kutsallık terörizmle mücadeleye yöneltilmelidir. “Terörizmle mücadele, farklı açılımlar ve daha çok beyin yoğun çalışmalar gerektirdiğinden, Türkiye’de bu alana yönelik stratejileri anlama ve araştırmaları geliştirme çabasının yaygınlaşması gerekmektedir” (Bal, 2006: 9). Terörle mücadelenin sadece teröristle mücadele ederek başarıya ulaşacağına inanan güvenlik güçleri ve hükümetler, bugüne kadar diğer etmenleri göz ardı etmişlerdir. Teröristle mücadele ile terörizmle mücadele arasındaki önemli fark, aktörler, yöntemler ve malzemelerdir (Bal, 2006: 9).

3.3. TÜRKİYE’NİN TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİ

Türkiye bölücü, sağ, sol ve dini istismar eden terörün hareketlerinin tamamına tanıklık etmiştir. Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra kendini açık bir şekilde gösteren terörizm sorunu, binlerce vatandaşın ölmesine ve ülke ekonomisinin milyarlarca dolar zararına neden olmuştur.

Türkiye’de terör / terörizmin sebeplerini araştırırken, öncelik verilmesi gereken konu ülke iç dinamiklerinin açığa çıkarılması gerekliliğidir (Alkan, 2002: 37). Terörle mücadele sürecinde öncelik, sorunun nasıl, hangi temeller üzerine kurulduğunun, bunun sonucunda nasıl bir tepki ortamının oluştuğunun ve sorunun çözümü açısından nasıl bir gelişim sürecinin izlendiğinin açıkça çözümlenmesine verilmelidir.

Bu bölümde, Türkiye Cumhuriyeti’nin maruz kaldığı; ilk zamanlarda isyan, 1960’lı yıllarda anarşizm ve günümüzde ise terör olarak adlandırılan olaylara değineceğiz. Bu olayların ilki Şeyh Said isyanı başlamakta, daha sona ise Dersim olayları ile devam etmektedir. Bu iki isyan, Cumhuriyetin ilk yıllarında kendini göstermiş, isyanlar bastırılmış, tam olarak bitmese de etkisi azaltılmıştır. 1960’lı yıllara gelindiğinde dünyada etkili olan sol ve sağ örgütler, terör tarihi içinde yerlerini almışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti’ nin kuruluş aşamasında başlayan isyanlar:

İstanbul’da İtilaf Kuvvetleri’nin kanatları altında faaliyet gösteren Kürtçü teşekküller, Türk Ordusu doğuda Ermenilerle, batıda Yunanlılarla yaptıkları I. ve II. İnönü Savaşları sırasında Güneydoğu Anadolu ile Anadolu’nun merkezinde isyan hareketlerine girişerek bu bölgede Kürt Devleti kurmayı amaçlamışlardır. Bu isyanlar:

- a) *Ali Batı İsyanı,*
- b) *Cemil Çeto İsyanı,*
- c) *Milli Aşireti İsyanı,*
- d) *Koçgiri Ayaklanması’dır (Uzun, 2003: 54-55)*

Bu isyan hareketleri TBMM tarafından bastırılmaya çalışılmış, isyancıların bir kısmı cezalandırılırken bir kısmı da yurt dışına kaçmışlardır. Bu isyanları resmi olarak anlatan belge İstanbul’da görev yapan Amiral Bristol’un Washington’a gönderdiği rapordur.

Kürdistan’ın meşhur petrol yatakları sebebiyle entrikaların, hatta İngilizlerle Fransızlar arasındaki çıkar çatışmalarının başladığı, İngilizlerin “Kürdistan”ı denetim altında tutmak için Kürtleri Türklere karşı kullandıklarını, Kürt aşiretlerine silah ve para yardımı yaptıklarını” (Uzun, 2003: 55),

anlatan bu raporda Türkiye’de karışıklıkları çıkaranlara da değinmiş ve neden böyle bir kargaşa ortamı yaratmaya çalıştıklarını da anlatmıştır. Özellikle Musul

sorununun gündeme geldiği dönemde İngilizlerin desteğiyle çıkan ayaklanmalar Türkiye'nin Musul'dan vazgeçmesine neden olmuştur (Kongar, 2001: 91).

Türkiye 1925 yılında patlak veren ve Şeyh Said ayaklanması olarak bilinen Kürt isyanının amacı, tam bir fikir birliği olmamakla beraber, genelde kabul gören kanı, bağımsız bir Kürt devleti kurma düşüncesiyle çıktığı yönündedir. Bunun mümkün olmadığı anlaşıldığında ise halifeliğin tekrar gündeme gelmesini, II. Abdülhamit dönemindeki ayrıcalıklara sahip olmak istenmiştir. Palulu Nakşibendi şeyhi, Said Genç'in ön ayak olduğu isyanla şeyhler, din adamları kaybettikleri nüfuzlarına tekrar kavuşmak istemişlerdir. Bu amaçlarına ulaşmak için; "Türkiye, saltanatsız, hilafetsiz olamaz. Bunlar bizi dinsizliğe götürüyor. Ecdadımıza, dinimize sövüyorlar. O halde; bu idareyi yıkmak dini bir görevdir." teması işleniyordu. Bu isyanı planlayan ve uygulamaya geçiren Azadi teşkilatı İngilizlerle temas halinde olan, etnik milliyetçiliğine ve bağımsızlığına düşkün bir teşkilattır (Uzun, 2003: 56).

Bu teşkilatın, cumhuriyetin kurulmasından, hilafetin kaldırılmasından, Türkçe'nin resmi dil olarak kabul edilmesinden ve tekke ve medreselerin kaldırılmasından önce, 1921'de kurulmuş olması, isyanın ne gayri- milliyetçi bir uzamın millileştirilmesine bir dirençten ne milletin tarihsel olarak oluşmuş kolektif bilincine, (hilafetin kaldırılıp İslami sembolik eylemin daraltılmasıyla) vicdanına yönelik bir kültürel taarruza tepkiden ne de Kürtlerin tarihsel olarak deneyimledikleri toplumsal uzamın esas unsurlarından olan gelenek, din, 'özerk ekonomi' gibi toplumsal kategorilerin vücut bulduğu beylik, aşiret, hilafet ve sınır ötesi ticaret gibi kurumsallaşmış dolayımın inkitaa uğratılmasına ya da Kürtlüğün kurulduğu toplumsal uzama yönelik topyekûn taarruza yönelik bir tepkiden kaynaklanmadığını göstermektedir (Uzun, 2003: 57).

Şeyh Said isyanı kısa zamanda, Genç (Darahani), Çapakçur (Bingöl), Muş, Çemişkezek, Silvan, Siirt ve Urfa gibi oldukça geniş bir alana yayılmıştır. 1925 yılının Nisan ortalarında bastırılan isyan sonunda Şeyh Said ve suç ortakları yakalanmıştır. İdama mahkûm edilen Şeyh Said ve yandaşları 29 Haziran 1925 tarihinde asılmışlardır (Uzun, 2003: 58-59).

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan sonra, karşılaştığı tek isyan Şeyh Said ile sınırlı kalmamıştır. Yine aynı bölgede 1937 yılındaki Dersim isyanının da İngiliz destekli olduğu düşünülmektedir. Dersim, bugünkü Tunceli, Osmanlı döneminde özerk bir bölgeydi. Cumhuriyetin ilanından sonra özerkliği elinden alınan bu bölgedeki aşiretler, eski düzenlerini istemişlerdir. Askere gitme zorunluluğuna, vergi verme zorunluluğuna karşı çıkan aşiretler Seyit Rıza önderliğinde isyan hareketlerine başlamışlardı. Bölge

askeriyesine yönelik saldırılar ve yıkılan köprüler, yakılan telefon hatları bölgedeki karışıklığın büyüdüğüne işaret etmiştir. Devlet isyanı bastırmak için hava destekli saldırılar sonucu bölgeye girebilmiş ve isyancıları ele geçirmiştir. Devlet otoritesinin reddedildiği bölgede 1937 yılında çıkan isyanlar, 1938 yılında bastırılabilmiş, birçok bölge halkı göçe zorlanmıştır. Bu isyanın elebaşı ve yandaşları da tıpkı Şeyh Said gibi idam edilmiştir (Rana, 2009).

“Özellikle 1938 yılından sonra siyasi Kürtçülük kendisine faaliyet alanı olarak Suriye, Irak ve İran’ı seçmiş, emperyalist güçlerin bölgedeki önemli piyonlarından birisi haline gelmişlerdir” (Uzun, 2003: 59). “1938 sonrasında 30-40 yıl kadar Türkiye Kürtleri katı etnik kimlik düşüncesinde olmamışlar, kentlere göç edenler kent yaşamına ayak uydurmuşlardır” (Yılmaz, 2011a: 209).

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ayaklanmalara genel olarak baktığımızda görünen tablo aşağıdaki gibidir;

19. yüzyıl ortalarından itibaren dini otoritenin güçlenmesi ve Nakşibendi tarikatına mensup Kürt şeyhlerinin etkinliği ile 1930'lara kadar olan dönemdeki isyanlarda dini liderler önder oldu. Bu dönemde isyanların nedeni milliyetçilik değil kendi düzenlerinin bozulması riski idi. Bu yüzden ayaklanmaların başında beyler ve şeyhler vardı. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan ve bugün de devam eden iç tehditlerin en önemlilerinden birisi 'Bölücülük', diğer adı ile 'Kürtçülük' tür (Yılmaz, 2011a: 215)

Türkiye siyasal terör ile 1970'li yıllarda tanıştı. Hem yurt içinde hem de yurt dışında kendisini yoğun olarak hissettiren siyasi terörle ilk olarak Ermeni terör örgütlerinin dış konsolosluklarımıza düzenlediği eylemlerle tanışmıştır (Kongar, 2001: 86; Urhal, 2009: 411). 1980 yılından sonra ise dış destekli ırkçı ve bölücü terör örgütleri Türkiye'nin gündemine girmiştir (Kongar, 2001: 90).

Etnik farklılıklardan yola çıkarak oluşturulan etnik terörde, dışlandıklarını, haksızlığa uğradıklarını iddia eden ve bu kavramlardan beslenen, kendisine destekçi bulan etnik terör örgütlerinin amacı, siyasi taviz koparmaktır. Öncüsü olduğunu iddia ettiği etnik grubun geleceği hakkında söz sahibi olmak veya gücün dağılımında kendilerine de pay almaktır (Gürses, 2007: 13).

1950'li yıllar Soğuk Savaş'ın başladığı yıllardı. Esen sol rüzgârlar Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Marksist ideoloji Türk solcuları kadar Kürtleri de etkilemişti (Uzun, 2003: 59-60).

Barzani sempatisini Kürt milliyetçileri ile Moskova sempatisini Marksistler, Kürtçülük hareketlerinin palazlanması için örgütlenme çalışmalarına girişmişler, 1958'de Kürt İstiklal Partisi'ni, 1959'da Türkiye Kürt Talebe Cemiyeti'ni, 1965'te TKDP (Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi)'yi, 1969'da Devrimci Doğu Kültür Derneği'ni ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları'ni kurmuşlardır (Uzun, 2003: 60).

Türkiye'de ki modern anlamda yoğun terör olayları 1960'lı yıllara dayanmaktadır. 1961 Anayasası ile geniş hak ve özgürlükler ile birlikte farklı bakış açıları, farklı ideolojiler ve arayışlara sahne olan Türkiye'ye, batılı anlamda tarihte ilk kez işçi ve burjuva sınıfıyla paylaşım gibi konular günde gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarındaki gelişmelerle talepler ve beklentilerde artmıştır. Kentlere yoğun göçler olmuş ve şehir nüfusundaki artışla bu dönemdeki ekonomik koşullar, insanların ihtiyaçlarına cevap verememiştir. Bu da işçi ve öğrenci kesiminde hareketlenmelere neden olmuştur (Yılmaz, 2011a: 175).

1960'lı yıllardaki öğrenci ayaklanmaları halk tarafından da desteklenmişti çünkü 'öğrenciler haklarını arıyorlar' gibi bir düşünce vardı. Fakat özellikle 1970'li yılların sonuna doğru iyi niyetli olarak görülen öğrenci ayaklanmalarının aslında genel bir toplumsal dönüşüm hedefi içerisinde olduğu ortaya çıkınca, halk bu sefer de, bu akımlara sempatisini kaybetti ve 12 Eylül harekâtı arkasında toplanarak, askeri rejimin kurulmasını, barışçıl bir düzenin gelmesini destekledi (Cirhinlioğlu, 2004: 230).

1960'lı yıllarda tüm dünya gençliğine kendisini doğru yada yanlış olarak kabul ettiren komünizm, Türkiye'de de kendisine destekçi bulmuştur. Bu ideoloji çerçevesinde birçok örgüt ortaya çıkmış ve birçok eylem gerçekleştirmiştir. Devrim için gerekli olan sınıfsal yapının Türkiye'de olmayışı, özellikle Doğu Anadolu'da örgütlenip buralarda propagandalar yaparak suni bir sınıfsal yapının oluşturulması amaçlanmıştır. Özellikle Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) yıkıcı-bölücü faaliyetleri bu bölgede yaşayan vatandaşların sorunlarını istismar ederek destekçi bulmaya yöneltmiştir. Ayrı bir toplum olma bilinci aşıl原因 bu propagandalarla halk devlete karşı kışkırtılmıştır (Uzun, 2003: 60).

Türkiye’de bu yıllarda sınırlı sağ ve sol örgütler vardı. Basındaki aşırı solcular Yön dergisi etrafında toplanmışlardı. Birde fikir kulüpleri vardı. “Fikir kulüplerinden önce Dev- Genç yapılanması, daha sonra Türkiye İşçi ve Köylü Partisi, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi, Devrimci Doğu Kültür Ocakları gibi Marksist-Leninist ya da Maoocu terör örgütleri çıktı” (Yılmaz, 2011a: 176). 1968 yılına gelindiğinde Avrupa’da yaşanan solcu ve sistem karşıtı hareketlerden Türkiye’de nasibini almıştır. 1968 yılında Marksist ve Leninist kaynaklı öğrenci hareketleri ve anarşi olayları daha sonra devlete ve toplumun diğer karşıt kesimlerine yönelmiştir (Yılmaz, 2011a: 176). Bu dönemde özellikle göz önüne çıkan bir örgütlenme olan Dev-Genç (Devrimci Gençlik Federasyonu), derslere girmeyi boykot eden, üniversitelerde işgal konseyleri kuran, her türlü konuyu istismar ederek propaganda malzemesi yaparak bildiriler dağıtıp gençliğin ilgisini çekmeyi başarmış bir örgüt olarak karşımıza çıkmıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 115).

1968’lerde başlayan sağ-sol örgütler arasındaki çatışmalarda Türkiye büyük terör acıları yaşamıştır. Fransa’da başlayan çatışma ve örgütlenmeler kapitalist ve sosyalist devletlerinde desteğiyle kısa sürede tüm dünya da kargaşa ortamı yaratmıştır. Soğuk Savaş sonrasında dünyadaki iki güç, Sovyetler Birliği ve ABD, kendi nüfuzlarını artırmak için bu örgütlenmelerden yararlanmışlardır. Kendi yandaşı olan örgütlere her türlü destek vererek onların güçlenmesini sağlamışlardır (Aydın, 2006: 243).

O dönemdeki sağcı yapılanmalar ise MHP etkisi altında, terör ve komünizmle mücadele etmeyi amaçlayan gruplardan oluşmaktaydı. Devletin tek koruyucusu olarak kendilerini gören Ülkücülerin, 1980 askeri darbesine kadar teröre ve komünizme karşı yapmış oldukları bazı eylemler sonucunda, birtakım terörizm faaliyetlerinin içerisinde yer aldıkları iddia edilmiştir (Yılmaz, 2011a: 472).

12 Mart 1971 muhtırasıyla değişen hükümet ile 1961 Anayasa’sındaki bazı maddeleri düzeltmeye çalışarak anarşi ve terör olayları azaltılmaya çalışılmıştır. 1974 yılındaki Kıbrıs Harekâtı’ndaki başarıdan dolayı Türk siyasi hayatında istikrarlı bir döneme girilmiştir. Fakat bu dönemden sonra Milliyetçi Cephe gibi etkisiz koalisyonlardan dolayı terör tekrar etkinlik kazanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 177). Ayrıca muhtıra sonrası bir sessizliğe bürünen örgütler, 1974 yılındaki genel af ile tekrar örgütlenmeye başlamışlardır (Uzun, 2003: 61). Çünkü içerde kaldıkları sürede

daha eğitimli ve daha bilinçli olarak yeni örgütlenmelerle yeni faaliyetler içerisine girmişlerdir (Yavuz ve Şahin, 2011: 115-116).

Sağ- sol ideolojik çatışmalarla mücadele etmeye çalışan Türkiye'ye bir de dış ülkelerin, komşu ülkelerin, kaçakçıların tehdidi eklenince, tam bir iç savaşın eşğine gelmiştir. İdeolojik gruplar arasındaki, etnik mezhep ayrılıklarındaki anlaşmazlıklar daha da alevlenmişti. Bu terör olaylarında Türkiye 5 binden fazla yetişmekte olan gencini kaybetmiştir (Aydın, 2006: 243). 12 Eylül 1980'e gelindiğinde Türkiye'de yasama ve yürütme organları görevlerini yapamaz hale gelmişti. Polis ise iç güvenliği sağlamakta zorlanmış, hem örgütlerin hem de militan sayılarının artması ile mücadele alanı genişlemişti (Yılmaz, 2011a: 179). Bu dönemde Gün Sazak, İlhan Egemen Darendelioğlu, Hamid Fendoğlu, Abdi İpekçi, Bedrettin Cömert, Ümit Kaftancıoğlu gibi önemli politikacılar, bilim adamları ve gazeteciler Türkiye'de terör yüzünden can vermişlerdir (Yavuz ve Şahin, 2011: 116). 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında sol terör örgütlerine karşı mücadele verdiğini düşünen ve devletten destek bekleyen ülkücü kesim beklemedikleri bir sonla karşılaşmışlar ve birçok ülkücü ve liderleri cezaevlerine konulmuştur. Sol örgütler ise aldıkları büyük darbe ile kendi içlerinde bölünmeler yaşayıp birçok gruba ayrılmışlar ve 1990'lı yıllara kadar herhangi ciddi bir eylem gerçekleştirememişlerdir. Tekrar birleşme çabasına girişen sol örgütler tarafından, üniversitelerde yemek ve ders boykotları başlamış ve tekrar bir taban oluşturulmaya çalışılmıştır. "Bu toparlanma sürecinden sonra Dev-Sol (şimdilerde DHKP/C), TKPML, TİKKO (şimdilerde MKP), TDKP, TKEP/L, TİKB örgütleri eylemlerine tekrar başlamışlardır" (Alkan, 2009: 116-117). Fakat günümüzde çok fazla etkilerinin kalmadığını da belirtmek gerekir. Bunun nedenlerinden birisi Marksist-Leninist ideolojiden beslenen bu örgütler, kendileri için kaynak teşkil eden bu ideolojinin başarısızlığından dolayı halktan bekledikleri desteği alamaz hale gelmiştir. Bir diğer neden ise uzun yıllardır eylemlerde bulunan bu örgütlenmenin artık deşifre olması ve güvenlik güçlerinin eylemler gerçekleşmeden olaylara müdahale edebilmesi sonucunda yapılan eylemler istenilen sonuca ulaşmamaktadır.

Türkiye için bir diğer terör örgütü ise dini motifli terör diyebileceğimiz Hizbullah yapılanmasıdır. 1980'lerde İstanbul'da yaptıkları eylemlerle adlarını duyuran bu örgüt bu tarihten sonra adını sıkça yaptığı eylemlerle duyurmuştur (Demirel, 2002b: 514). "1980'li yılların başında Diyarbakır'da Abdulvahap Ekinciye ait Vahdet Kitabevi

etrafında bir araya gelen Abdulvahap Ekinci, Ahmet Tufan, M. Fidan Güngör, Hüseyin Velioglu ve Veysi Kaykaç isimli şahıslar tarafından Hizbullahi düşüncenin temelleri atılır”. 1987 yılından sonra Hizbullah/ İlim ve Hizbullah/ Menzil olarak iki gruba ayrılır ve taban oluşturmaya başlarlar (Alkan, 2002: 98).

Türkiye’de bu örgütlenmenin bu kadar etkili olmasında güvenlik güçlerinin de hataları bulunmaktadır. Çünkü aynı yıllarda etkili olan PKK terör eylemlerine karşı savaş açan bu örgüt desteklenmiştir. Din menşeli bu örgüt PKK’nın halk desteğinin kesilmesine neden olmuş ve faili meçhul ölümlerinde kaynağı olmuştur (Demirel, 2002b: 514-518).

“1991-1995 yılları arasında PKK-Hizbullah çatışması sonucunda 700’e yakın insan hayatını kaybetmiştir. 1993 yılında maksimum seviyeye çıkan bu çatışmalarda 500 PKK militanı, 200 de Hizbullah/İlim grubu militanı ölmüştür” (Alkan, 2002: 99). 2001 yılında Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan’a yaptığı suikast sonucu tekrar gündeme gelen Hizbullah terör örgütü için ülke genelinde yapılan baskınlar sonucu çoğu örgüt üyesi tutuklanmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye’de Hizbullah terör örgütünün eylemlerine rastlanılmamıştır (Yılmaz, 2011a: 421).

Türkiye gündemini uzun süre meşgul eden terör örgütlerinden birisi de Ermeni terör örgütüdür. Bu örgüt 1970’li yıllarda kendinden sıkça bahsettirmeye başlamıştır. Kökleri 1774 Kaynarca Antlaşmasına kadar giden bu örgüt, Rus Çarı’nın, Osmanlı Devleti’nin içişlerine karışmak için Ermenileri kışkırtması sonucu ortaya çıkmıştır (Kongar, 2001: 86).

1975 yılında 6-7 kişilik bir grup tarafından kurulan Ermeni terör örgütlerinden birisi olan ASALA, yaptığı acımasız ve insanlık dışı eylemlerle kendini göstermiştir (Yılmaz, 2011a: 185; Manaz, 2006: 16). Etnik bir terör örgütü olan ASALA, 1975 yılında Dünya Kiliseleri Konseyi Bürosuna yaptığı saldırıyla adını duyurmuş ve Marksist- Leninist bir çizgide durduğunu belirtmiştir. Türkiye ve müttefiklerine karşı eylemlerde bulunacağını da belirtmiştir (İşeri, 2008: 82). Yurtdışında bulunan Türk görevlilerine, temsilciliklerine ve kuruluşlarına yönelik yaptığı eylemlerle hızlı bir yükselişe girmiştir (Kuzu, 2009b: 36). “ASALA’nın ilk eylemi, kurucularından Agop Tarakçıyan’ın 16 Şubat 1976 tarihinde Beyrut Türk Büyükelçiliği Başkatibi Oktay Cerit’i öldürmesidir” (Yılmaz, 2011a: 186).

1915 yılında gerçekleştiğini iddia ettiği soykırımı Türkiye'ye kabul ettirmeye çalışan bu terör örgütü, hem Türkiye'ye tazminat ödetmek istemekte hem de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ki sözde topraklarının iade edilmesini istemektedir. "Terör örgütü buna bağlı olarak; bu topraklar üzerinde müstakil bir Ermeni devleti kurmayı ve bu toprakları Ermenistan Cumhuriyeti'ne bağlı bir cumhuriyet haline getirmeyi amaçlıyordu" (Manaz, 2006: 16-17).

ASALA ve diğer Ermeni terör örgütleri uluslararası camiadan gelen tepkiler üzerine 1980'li yıllarda PKK terör örgütü ile önce işbirliğine girmiş daha sonrada PKK sahneye itilip, Ermeni örgütler geri plana çekilmiştir (Kuzu, 2009b: 37). Ermeni terör örgütlerinin Türkiye'deki eylemleri sonucunda;

Yetkililerin beyanlarına göre, 1973- 1984 yılları arasında Ermeni terör örgütleri, 28 Türk Diplomatı ve 34 Türk olmayan kişiyi katletmiştir. Ayrıca hiçbir suçu olmadığı halde eylem bölgesinde tesadüfen bulunan 300 kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Bu diplomatik cinayetlerin dışında 7 Ağustos 1982'de Ankara Esenboğa Havaalanı (9 ölü, 72 yaralı), 15 Haziran 1983'te İstanbul'da Kapalı Çarşı (2 ölü, 21 yaralı) ve 15 Temmuz 1983'te Paris ORLY Havaalanı (8 ölü, 60 yaralı) eylemleri düzenlenmiştir. 1973'ten sonra, Ermeni terör örgütleri, Türk Diplomatlarına saldırılar düzenlemeye başlamışlar ve 1987 yılına kadar yapılan saldırılarda; 42 Türk ve 18 Türk olmayan kişi hayatını kaybetmişlerdir (Kuzu, 2009b: 39).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki aşiret ileri gelenleri Molla Mustafa Barzani'ye hayranlıklarından dolayı, milliyetçi görüşlerinden esinlenerek 1950 yılında Türkiye Kürdistan Demokrat Partisini (TKDP) kurdular.

TKDP, Türkiye- İran- Irak ve Suriye topraklarının bir bölümünü kapsayan bölgede bir Kürt devleti kurma gayesiyle faaliyet gösteren Molla Mustafa Barzani'nin liderliğindeki KDP (Kürdistan Demokrat Partisi)'nin ülkemizdeki kolu idi. Sait Elçi, Faik Bucak, Ömer Tarhan ve arkadaşları tarafından kurulan TKDP, Silopi'de Abdullah Ökten tarafından teşkilatlandırılmıştır (Yılmaz, 2011: 216).

"Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde günümüze kadar devam eden bölücülük faaliyeti, kuruluşu aslında 1973 yılına kadar geri giden ancak eyleme geçtiğini 1978 yılında açıklayan PKK terör örgütü faaliyetleri ile başlar" (Yılmaz, 2011a: 209). Sol ve köktendinci hareketlerin yanına bir de bölücü terör örgütü eklendi. 14 Ağustos 1984 baskınları ile PKK terör örgütü eylemlerine başlarken, 1989 yılından sonra aşırı solda, özellikle Dev- Yol ve Dev- Sol, Türkiye'nin gündemine oturmuştur. 1 Şubat 1990'da Prof. Muammer Aksoy ile 7 Mart 1990'da ise Hürriyet Gazetesi yazarı Çetin Emeç'in

öldürülmesini üstlenen kökten dinci terör de Türkiye’de kendisini göstermiştir. Ancak PKK terörü diğerlerini çok daha geride bırakacak eylemlerle farklı bir seyir izlemiştir (Yılmaz, 2011a: 179-180). “12 Eylül 1980 sonrası sağ- sol çatışması önlenirken aşırı sol örgütlenmeler büyük darbe yedi. Terör olaylarına karışan sağ örgütler ise silindi” (Yılmaz, 2011a: 474).

1963’e kadar yavaş bir seyir izleyen siyasi Kürtçülük faaliyetleri, bu yıllardan sonra 1961 Anayasasının hoşgörülü ortamından fazlasıyla yararlanmıştı. Genellikle üniversitelerde okuyan Doğu ve Güneydoğu Anadolu gençlik kesimi TİP, TKF, Dev-Genç gibi Marksist-Leninist örgütler içerisinde kendilerine yer bulmuşlar ve bölücülük faaliyetlerine aşırı sol gruplar içerisinde yürütmüşlerdir (Yılmaz, 2011a: 216-217).

Marksist- Leninist ideolojilerden beslenerek 1978 yılında varlığını ortaya koyan PKK terör örgütü, 1980 sonrasında diğer bölücü örgütlerle işbirliği yaparak aktif olarak terörist eylemlerle kendinden söz ettirmiştir. PKK terör örgütünün amacı, Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğusunda bağımsız bir Kürt devleti kurmaktır. Bunun içinde ülkemizin doğusunda yaşayan halkın farklı bir ırk olduğunu, Türk devleti tarafından sömürüldüğünü ve asimile edilmeye çalışıldığını iddia ederek halkı emperyalist güçlere karşı direnişe çağırılmaktadır (Yılmaz, 2011a: 221-222). Terör örgütünün ilk temelleri ve çekirdek kadrosu 1974 yılında yapılan toplantı sonucu, Abdullah Öcalan, Kesire Yıldırım, Haki Karer, Cemil Bayık, Kemal Pir isimli şahıslar tarafından oluşturulmuştur (Alkan, 2008: 84).

1979 yılında PKK terör örgütü kurucularından Şahin Dönmez’in yakalanması ve itirafları ile o güne kadar terör örgütü hakkında çok az şey bilen güvenlik güçleri terör örgütünün parti program ve tüzüğünü ele geçirerek örgüt hakkında önemli bilgilere sahip olmuşlar ve örgütün birçok gizli ilişkisini ve militanını yakalamışlardır (Yılmaz, 2011a: 218).

15 Ağustos 1984 yılında PKK’lı bir grup tarafından, Eruh ve Şemdinli saldırıları sonrasında, Öcalan’ın en önemli araç olarak gördüğü silahlı mücadele başlatıldı (Gürses, 2007: 68). Yaptığı şiddet eylemleri ile halktan beklediği ilgiyi göremeyen terör örgütü bu durumu aşabilmek için bölgenin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapılanmasındaki eksikliklerden de çok iyi faydalanarak propagandalar yapmış ve halkı kendi yanına çekmeye çalışmıştır. Burada güvenlik güçleri mensuplarının bireysel hataları ve PKK terör örgütünün bu bireysel uygulamaları devletin genel politikasıymış

gibi lanse etmesi, bölge halkının kendisini yalnız hissetmesinde büyük rol oynamıştır (Alkan, 2009: 120).

PKK terör örgütünün ilk yıllarda, Türkiye’de 200, Irak ve İran’da 200, Lübnan ve Suriye’de 50, Avrupa ve Libya’da da 50 dolaylarında olmak üzere toplamda 500 militanı bulunmaktadır. Örgütün yapılanması iki koldan olmuştur. Birincisi ERNK yani cephe, ikincisi ise ARGK yani askeri örgütlenmedir (Yavuz ve Şahin, 2011: 150). 1985 yılında geçilen Cephe (ERNK) sistemiyle teorik olarak örgüt farklı bir örgütlenmeye gitmiştir. Burada amaç, halkı devletten kopararak, önce eylemleriyle halkın kendilerini güvende hissetmesi sağlanacak daha sonra da devletin güçsüz olduğu ispatlanarak halkı kendi taraflarına çekmeye çalışacaklardır. Örgüt, halkı kendisine suç ortağı yapmak istemektedir (Yılmaz, 2011a: 223). Cephe yapılanması, PKK terör örgütünün eylemlerini düzenlemede, mitingler ve basın toplantılarıyla, örgüt militanlarını eğitmek için lojistik destekle birlikte örgüte mali destek için kaynaklar bulmada örgütün bir nevi sağ koludur (Yavuz ve Şahin, 2011: 150).

1984 yılında kırsal kesime dayalı bir örgüt olarak adını duyuran PKK terör örgütü, 1987 yılından sonra etkili terör eylemlerine girişmiştir. Terör eylemlerini yoğun bir şekilde uyguladığı bu süreçte birkaç kez ateşkes ilan etmesine rağmen terörist elebaşısı Abdullah Öcalan’ın yakalanmasına yani 1999 yılına kadar terör eylemlerine devam etmiştir (Alkan, 2002: 91-93).

15 Şubat 1999 yılında Kenya’da yakalanan Abdullah Öcalan’ın Türkiye’ye getirilmesiyle birlikte örgüt yeni bir sürece girmiştir. Bağımsız Kürdistan fikrinden vazgeçen örgüt demokratikleşmeden ve barış sürecinden söz eder olmuştur (Arıbaş, 2007: 24).

1965’ten buyana devam eden düşük yoğunluklu çatışmada ise 40.000 ‘in üzerinde yani İstiklal Harbi’nde verilen şehit sayısının dört katından daha fazla kayıp verilmiştir. 1984- 2005 seneleri arasında Türkiye bölücü terör örgütü PKK ile verdiği mücadelede üretim kayıpları dâhil olmak üzere ekonomik kayıpları 72.34 milyar YTL veya 53.95 milyar ABD dolarıdır. Bu muazzam bir kayıptır. Türkiye her sene 3.4 milyar YTL’lik bir ekonomik kayba uğramıştır PKK’dan dolayı (Özdağ, 2011: 513).

ABD’nin, Irak’ı 2003 yılındaki işgali sonrası, pasif konumdan aktif konuma geçen PKK, ABD ve AB’yi kullanarak siyasetleşme ve demokratik çözüm adı altında istediklerini Türkiye’ye yaptırmaya başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 226). Terör örgütünün

yeniden dirilişine kadar olan kısım ve diriliş sonrası yaptığı eylemler ve siyasi gelişmeler bir sonraki bölümde detaylı şekilde anlatılacaktır.

Türkiye sık sık olmasada farklı terör örgütü ya da terörize edilmiş grupların hedefi haline gelmektedir. En önemli örnek ise 11 Mayıs 2013 tarihinde gerçekleşen Reyhanlı'da çeşitli noktalarda patlayan bombalı saldırılardır. Saldırılarda kesin bir rakam verilememekle birlikte, onlarca vatandaşımız hayatını kaybetmiş, yüzlerce vatandaşımızda yaralanmış ve patlamaya yakın bölgelerde ciddi maddi hasarlar meydana gelmiştir (Özdağ ve Kalemdaroğlu, 2013). Ortadoğuda ve Türkiye'nin komşusu durumundaki ülkelerde çok büyük karışıklıklar yaşanmaktadır. Mutlaka bu tür çatışma ortamları etrafa sıçrayacaktır ve etkileşim içerisinde olan devletlere de büyük zararlar verecektir. Büyük acıların yaşandığı Reyhanlı'da ve bölgede bulunan insanlar, sonunda durdurulamayacak ve geri dönülemez olayların yaşanılmaması adına kışkırtılmamalıdır. Burada önemli olan saldırıların nasıl olduğu, kimin yaptığı ya da yaptırdığı sorularından ve tartışmalarından ziyade bu terör saldırılarının bir daha yaşanmaması için nasıl önlemler alınabilir bunun üzerine planlamalar yapmak ve istihbarat teşkilatlarımızı bu minvalde örgütlemek ve geliştirmek gerekmektedir. Eğer sorular yanlış sorulursa, sorulan bu sorulara yanlış cevaplar verilebilir. Çünkü sorulacak ya da araştırılacak soruların tek bir cevabı yoktur ve olan bir olay üzerinden güvenlik güçleri haricinde kesin bir sonuç elde edebilecek bir mercide bulunmamaktadır. Bu yüzden bu tür terör saldırılarında anında birilerini suçlamak yerine bir daha olmaması için gayret etmek, eğer failler araştırılacaksa da bunu yine resmi makamların yapması ve söz konusu faillerin bir daha bu tür eylemleri organize edememeleri için bir uğraş içerisine girilmelidir. Terör saldırılarında suçluları ve uygulayıcıları bulmak çok kolaydır. Fakat bu tür terör saldırılarının, stratejik planlamalar sonucunda gerçekleştirilen planlı eylemler olduğu unutulmamalıdır. Reyhanlı'daki patlamalarda önemli olanın, bu patlama ile Türkiye'de nasıl bir ortam yaratılmak istenildiği sorusu değildir? Zamanla gerçek yüzü anlaşılacak bu olaylar sadece bireysel ve kurumsal anlamda kendimizi geliştirmemiz adına ve Türkiye devleti insanların birbirlerine sıkı sıkı kenetlenmesi adına önemli tarihi bir durumdur.

3.3.1. PKK/Partiya Karkeren Kürdistan (Kürdistan İşçi Partisi) Terör Örgütü

Türkiye gündemini 30 yıldır meşgul eden, ülkede hem insanlara hem de devlet varlığına bir tehdit olarak karşımıza çıkan PKK terör örgütü, adını 1970'li yıllardan sonra duyurmuştur. O yıllarda dünyada değişen konjonktür doğrultusunda Türkiye'de de bir takım değişiklikler söz konusu olmuştur. Burada ülke durumundan hareketle terör belasının neden bu kadar güçlendiğine kısaca değinmek istiyorum.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde siyasi otoritedeki boşluk, siyasi istikrarsızlık ya da yönetimdeki yetersizlik terör örgütlerinin ekmeğine yağ sürmektedir. Terör hem ülke içerisindeki istikrarsız ortamdan faydalanmaktadır hem de böyle bir ortamdan faydalanmak isteyen dış etkenlerden destek alarak tırmanışa geçmektedir.

Terörle mücadele konusunda kararsızlıkların/istikrarsızlıkların oluşmasındaki nedenlerden birisi de siyasi partilerin hem parti içi hem de diğer partilerle sorunlar yaşamaları ve kavga etmeleridir. Bu durum aslında ülke yönetimindeki istikrarsızlığı da beraberinde getirmiştir (Bölügiray, 1996: 21). 1970-1980 arasında da siyasi istikrarsızlıkların görüldüğü ülkemizde 6 Mart 1970 ile 12 Eylül 1980 yılları arasında toplam 12 hükümet kurulmuştur. 1980 darbesinden sonra bütün siyasi partiler kapatılmış, parti liderlerine siyasi yasaklar getirilmiştir. Hatta bazı parti liderleri sürgüne gönderilmiştir. 1980 darbesinden sonra ülkede terör ve anarşi en az düzeye indirilmiş, terör örgütü üyeleri ya tutuklanmış ya da yurtdışına kaçmışlardır.

1983 yılında ANAP iktidarı döneminde, 1982 Anayasası'nın yarattığı yoğun tartışmalar bu tek parti döneminde de istikrarsızlıkların ve siyasi çalkantıların devam edeceğinin bir işaretiydi. 8 yılda 12 kere değiştirilen seçim yasasının ve Cumhurbaşkanının seçilmesi için menfii çıkarlar doğrultusunda yapılan çalışmaların, istikrarsız yönetimin devam etmesine neden olduğu söylenebilir. Çünkü ülkemizde yapılan seçimlerden tutunda koalisyonların kurulmasına kadar geçen o süreç hep sancılı olmuştur (Bölügiray, 1996: 22-23). İstikrarsız dönemlerde yapılan yanlış uygulamalar, alınan yanlış kararlar ya da çıkarına ters düştüğü için olayların üstünü kapatmaya çalışan devlet adamları bugün hala PKK terör örgütünün bitirilememesindeki en büyük etkidir.

3.3.1.1. Kuruluş Amacı ve Stratejileri

İran, Irak, Suriye ve Türkiye'yi içine alan geniş bir alana hâkim olarak bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaç edinen PKK terör örgütü, Marksist- Leninist ideoloji çevresinde örgütlenmiştir. Bu amacına ulaşabilmek için de öncelikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşayan halka Kürt olduklarını ve Kürtçülük akımı içerisinde yer almaları gerektiğini aşlamaya çalışmıştır. Halkın komünist yaşam tarzını benimsemesi amaç edinilmiş ve devlet düşman addedilmiştir (Uzun, 2003: 66-67). Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kendilerini sömürdüğünü ve Kürt halkını asimile ettiğini iddia ederek, bölge halkını Kürdistan devletini kurmak için örgütlemeye çalışmış, mücadeleye çağırmıştır (İşeri, 2008: 132-133).

Terör örgütü PKK Kürt devleti kurma hayalini gerçekleştirebilmek için, uzun vadeli bir plan yapmıştır. Uygulamaya çalıştığı 4 aşamalı bir stratejisi mevcuttur. İlk aşamada kültürel ve sosyal açıdan bazı hakları elde etmek, ikinci aşamada özerk bir yönetim sistemine sahip olmak, üçüncü aşama sözde Kuzey Kürdistan devletini kurmak ve son olarak da bağımsız, birleşik sözde Büyük Kürdistan devletini kurmaktır. Bu doğrultuda hedefe ulaşabilmek için tek yol, silahlı mücadele ederek, Kürt halkını yanına çekmeye çalışmaktadır (Yılmaz, 2011a: 222-223). PKK terör örgütü halk desteğini sağlayabilmek için de üç aşama belirleyerek uzun süreli silahlı mücadeleye devam etmeyi amaçlamıştır (Uzun, 2003: 67; Demirel, 2002b: 654).

Bu aşamalardan birincisi stratejik ya da psikolojik savunma olarak adlandırılır ve burada halkın siyasi yönden örgütlenmesi ile birlikte gerilla savaşının yapılması temel hedeftir. Propagandalarla halkı yanına çekerek devletten kopuş aşaması sağlanacaktır. Bunun içinde sosyal, siyasal, askeri ve ekonomik açıdan kendilerine destekçiler bulmak amaçlanmış, terör ve şiddet buna aracılık etmiştir. Terör ve şiddet eylemleri de şehirlerde etkili olamayacağı için ulaşımı zor, kamu gücünün zayıf olduğu köyler tercih edilmiştir. Bu ilk dönem gerilla mücadelesi olarak nitelendirilir (Özcan, 2000: 307; Uzun, 2003: 67-68). Bu birinci aşama 1984-1989 yıllarını kapsar ki bu dönemi aslında terör örgütünün devlet güçleri ile savaşabilecek olgunluğa erişmeyi amaçladığı aşama olarak nitelendirebiliriz (Yılmaz, 2011a: 224).

İkinci aşama stratejik denge aşamasıdır. Bu dönemde hareketli savaş yönteminin uygulandığı dönemdir. Bu aşamada silahlı eylemlerle birlikte grev, boykot gibi

toplumsal olaylara başvurularak savaş ekonomisine göre yeniden örgütlenilecektir (Özcan, 2000: 307; Yılmaz, 2011a: 224). Bu dönem de 1989-1991 yıllarını kapsamaktadır (Yılmaz, 2011a: 224).

Üçüncü aşama olan Stratejik saldırı aşamasında ise, düzenli ordunun kurulması amaçlanmıştır. Böylece hem kırsalı hem de kent merkezlerini ele geçirerek devlet görevlilerinin etkisizleştirilmesi amaçlanmıştır (Uzun, 2003: 68). Hem kırsalda hem de şehir merkezlerindeki ayaklanmalar doğrultusunda güvenlik güçlerinin köşeye sıkıştırılarak etkisiz hale getirilmek istendiği 1991- 1996 yılları arasında güvenlik güçlerinin etkin mücadelesi ve yeterli halk desteğinin olmayışı bu aşamaların başarısız olmasını sağlamıştır. Terör örgütü 1999 yılında Abdullah Öcalan'ın yakalanmasında sonra gerilla hareketi döneminden siyasallaşma dönemine doğru kaymaya başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 225). Bu dönemden sonra stratejisini değiştiren terör örgütü, artık siyasal süreç içerisinde kendine yer ediniş eylemlerini bu şekilde dile getirme yolunu seçmiştir (Alkan, 2002: 95; Ulutürk, 2007: 47).

3.3.1.2. Siyasi ve Askeri yapılanması

Kuruluşundan beri silahlı mücadele ile kendini kamuoyuna tanıtan PKK terör örgütünün, eğittiği militanları ile yaptığı eylemlere bakılacak olursa silahlı mücadelede ne kadar kararlı olduğu anlaşılabilir. PKK terör örgütü siyasi ve askeri olmak üzere iki kanattan oluşmaktadır. Siyasi kanadına ERNK (Kürdistan Halk Kurtuluş Cephesi = Eniya Rızgariya Netawa Kürdistan), askeri kanadına ise ARGK (Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu = Ateşa Rizgariya Gele Kürdistan) denilmiştir (İşeri, 2008: 133). Terör örgütü, PKK, ERNK, ARGK diğer bir deyişle Parti-Cephe-Ordu olarak örgütlenerek halk savaşını bu şekilde yürütmeye çalışmışlardır (Alkan, 2002: 95). PKK terör örgütünün siyasi kanadı olan ERNK, askeri kanadının yani ARGK'nın lojistik, halk desteği, para, militan gibi ihtiyaçlarını karşılayarak dağda savaşan terör örgütüne destekçi bulmakla uğraşmaktaydı. ARGK'nın yaptığı eylemleri halka abartarak anlatarak ve halkı hem korkuya hem de bir sempatanlığa doğru iterek halktan destek almaya çalışmıştır (Yılmaz, 2011a: 229).

1984 yılında HRK (Hezen Rızgariya Kürdistan = Kürdistan Kurtuluş Birliği) adıyla bir askeri yapılanma kurulmuştur. Bu yapılanma daha çok grup ve takımlardan

oluşmaktaydı. Ancak 1986 yılında yapılan 3. Kongrede HRK yapılanması lağvedilerek yerine ARGK'nın kurulması kararı alındı (Yılmaz, 2011a: 238). Askeri kanat olan ARGK birlikleri, merkezi, bölgesel ve mahalli seviyelerde örgütlenen birliklerdir. En küçük birimi 7-11 kişi arasında sayıları değişen örgüt mensuplarından oluşan gruptur. Üç grup birleşince bir takımı, bir takımda birleşince bir müfrezeyi oluşturmaktadır (Avcı, 2008: 38). ARGK militanları Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri başta olarak PKK terör örgütünün yaptığı köy, karakol baskınlarını, adam kaçırma, gasp, mayın ve polis/ asker/ öğretmen ve masum vatandaşları katleden terör örgütü üyeleridir (İşeri, 2008: 133).

Abdullah Öcalan'nın yakalanmasından sonrasında oluşan 7. Kongrede ARGK simi değiştirilerek HPG (Halk Savunma Güçleri = Hezen Parastina Gel) olmuştur. Bu örgütlenmede bazı yapılanmalar göze çarpmaktadır. Bunlara Özel Kuvvetler, TAK ve DKB örnek olarak verilebilir. Özel kuvvetler olarak adlandırılan bu yapı, sözde ordunun ihtiyacı olan bütün alanlarda, eğitim, istihbarat, örgütlenme gibi faaliyetlerde bulunmaktaydı. TAK yapılanması terör örgütünün Kürdistan Özgürlük Şahinleri adıyla anılan ve patlayıcı maddeler konusunda özel eğitimler alan, şehirlerde bombalama eylemlerini gerçekleştiren grubudur. DKB (Demokratik Kurtuluş Birliği) ise milis bir yapılanmadır ve TAK elemanlarına eylemlerinde yardım eder (Yılmaz, 2011a: 239).

PKK terör örgütünün son bilinen örgütlenme şekli; “kongre-genel sekreter-merkez yürütme komitesi- merkez komite- eyalet komiteleri- bölge komiteleri- yerel komiteler ve şehirlerdeki hücreler” (Demirel, 2002b: 676). Terör örgütü eylemlerini görüldüğü gibi eyalet / bölge tarzında bölerek daha etkin olmaya çalışmaktadır. Bu eyaletler / bölgeler aşağıdaki gibi bölünmektedir (Demirel, 2002b: 676);

1. BOTAN: Siirt- Şırnak- Uludere- Beytülşebab- Hakkâri- Van.
2. GARZAN: Batman- Kurtalan- Sason- Bitlis.
3. ORTA EYALET: Diyarbakır- Muş- Elazığ- Bingöl.
4. SERHAT: Kars- Ağrı.
5. DERSİM: Tunceli.
6. GÜNEYBATI: Şanlı Urfa- Gaziantep- Adıyaman- Kahraman Maraş
7. MARDİN

ERNK yapılanmasına da kısaca değinecek olursak, 1985 yılında çeşitli toplum kesimlerini örgütleyerek cephe oluşturulmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu yapılanma örgüte memur, öğrenci, işçi, gençlik gibi toplum kesimlerinden sempatanlar kazandırarak eylemlerinde yer almalarını sağlamaktadır (İşeri, 2008: 134). Özellikle yurtdışında yürütülen faaliyetler ERNK tarafından sürdürülmektedir. 9 Avrupa ülkesinde PKK terör örgütünün uzantısı olarak faaliyetlerde bulunan Kürt dernekleri 1993 yılında KON-KURD (Avrupa Kürt Dernekleri Konfederasyonu) adıyla Belçika’da bir çatı altında örgütlenmiştir. Almanya, Avusturya, Danimarka, İsveç, Hollanda, Belçika, Fransa, İngiltere, İsviçre ülkelerinde bulunan Kürt Dernekleri bu çatı altına girenlerin başlıcalarıdır (Yılmaz, 2011a: 229-230).

Halkın Emek Partisi (HEP), 12 Eylül sonrasında PKK terör örgütü uzantısı olan ve terör örgütünü parlamentoda temsil eden bir parti olarak karşımıza çıkmaktadır (Demirel, 2002b: 764). HEP milletvekilleri SHP (Sosyal –Demokrat Halkçı Partisi) ile yapılan işbirliği sonucu, güneydoğu temsilcisi olarak aday olan bir-iki milletvekili ile mecliste yer edinmeye başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 230). Mecliste vekillerden Leyla Zana’nın Kürtçe yemin etmesi (Şenocak, 2006: 159), yemin sonrasında meclisten çıkarken yakalarına taktıkları terör örgütü PKK bayrağının renklerini temsil eden mendil takmaları büyük tepkilere yol açmıştır. PKK terör örgütünü, terör örgütü olarak kabul etmeyen HEP milletvekillerinden Hatip Dicle, PKK’nın savaştan taraf olduğunu iddia etmiştir. HEP’in İstanbul İl Teşkilatı tarafından düzenlenen mitinglerde PKK bayrakları asılmış ve Türk bayrağını asmamışlardır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin maddi manevi imkânlarını kullanarak, hem PKK terör örgütünün sözcüsü olmuşlar hem de bazı yakalanan PKK militanlarının açıklamaları doğrultusunda edinilen bilgilerde, teröristlerin yurtdışına kaçmaları için milletvekili dokunulmazlıklarından faydalanarak örgüt militanlarına yardım ve yataklık etmişlerdir (Demirel, 2002b: 765). Bu olaylardan sonra parti, PKK’nın meclis temsilcisi olduğunu çekinmeden gündeme getirmesi sonucunda Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır (Şenocak, 2006: 159). Kapatılması aslında sadece adının değişmesine yol açmış, Demokrasi Partisi (DEP) olarak yeni adıyla gündeme gelmiştir.

2 Mart 1994’de TBMM tarafından yapılan oylama sonucu PKK terör örgütünün meclis temsilciliğini üstlenen milletvekillerinin dokunulmazlıkları kaldırılmış, DEP kapatılarak 4 milletvekili Leyla Zana, Sırrı Sakık, Hatip Dicle ve Orhan Doğan ağır

hapis cezası ile cezalandırılmıştır. Bu olaylar sonrasında Hollanda Lahey’de 1995 yılında sürgünde Kürt Parlamentosu diye bir oluşum ilan edildi ve yurtdışına kaçan DEP’li milletvekilleri bu yapılanma etrafında toplanmaya başladılar (Yılmaz, 2011a: 231).

Önce HEP sonra DEP’in kapatılmasının ardından HADEP (Halkın Demokrasi Partisi) adıyla 1994 yılında yeni bir parti kurulmuştur. 1995 ve 1998 seçimlerine katılan parti % 4-5 arasında oy potansiyeli elde etmiştir. Parlamenteoya girememiştir fakat Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde birçok ilde belediye seçimini kazanmıştır (Demirel, 2002b: 767; Yılmaz, 2011a: 231).

HADEP, Anayasa Mahkemesinin kararı ile 2003 yılında kapatılmış ve birçok parti üyesi 5 yıllığına siyasetten uzaklaştırılmıştır. 2005 yılında DTP (Demokratik Toplum Partisi) kurulmuş ve 2007 yılında açılan dava sonucunda, 2009 yılında, terör örgütünün propagandasını yapmak ve vatanın birliği, bütünlüğünü tehdit eden faaliyetlerde bulunmak gibi eylemlerinden dolayı Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatılmıştır. Milletvekili olan iki parti üyesi, Ahmet Türk ve Aysal Tuğluk’un milletvekillikleri de düşürüldü (CNNTÜRK, 2009). 2007 yılında kapatılması için dava açılan DTP başka bir ad altında BDP ismiyle kurulmuştur. BDP olarak kısaltılan bu parti Barış ve Demokrasi Partisidir. Günümüzde de hala varlığını sürdüren BDP mecliste temsil edilmektedir. Gün geçtikçe milletvekili sayısını artıran PKK terör örgütünün siyasi kolu olan BDP’nin, 1995 yılındaki seçimler ile 2008 yılındaki seçimlerde aldığı oy oranlarına bakıldığında ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu seçim sonuçları aslında bize bölge halkının Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bölgeye uygulamış olduğu politikalarından rahatsız olduğunu yada uygulanan bu politikaları yetersiz gördüğünü göstermesi açısından önemlidir. Birkaç il örneği ile bu artışı belirtmek gerekirse; bu illerin başında Hakkâri gelmektedir ki PKK terör örgütünün siyasi kanadı olan HADEP bu ilden 1995 yılında %54, 2009 yılında ise yeni adıyla BDP %78 oy almıştır. Diğer iller ise, Diyarbakır halkı 1995 seçimlerinde % 46 – 2009 seçimlerinde %65’ ini, Batman halkı 1995 seçimlerinde %37- 2009 seçimlerinde % 59’unu, Van halkı 1995 seçimlerinde % 28 – 2009 seçimlerinde %53’lük oyunu BDP’ye vermiştir. Yani bölgede birinci parti BDP olmuştur. Askeri yönden başarılar sağlanmasına rağmen, siyasi yönden uygulanan devletin yanlış politikaları, bölge halkının kendisini yalnız hissetmesine ve farklı güç merkezlerine kaymasına, PKK terör

örgütüne destek vermesine yada sempatiyle bakmasına neden olmuştur. Çünkü bölgede terör olayları nedeniyle boşaltılan köyler, şehirlere göç etmek zorunda kalan halk bir boşluğa düşmüştür. Bu da PKK terör örgütünün beslendiği bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır (Yılmaz, 2011a: 231).

Terör örgütü birçok yapılanma ile halk tabanında yayılmayı ve daha çok sempatzan kazanmayı amaçlamıştır. Bunlara kısaca değinmek gerekirse; TAJK (Kürdistan Özgür Kadın Hareketi) örgütü ile kadınları, YWRK (Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği) ile aydınlara yani eğitim seviyesi yüksek kişileri, HÜNDER-KOM (Kürdistan Sanatçılar Birliği) ile kültür ve sanatla uğraşan kişileri, Kürdistan Yurtsever Esnaflar Birliği ile yurtdışında yaşayan Kürt kökenli vatandaşları, Kürdistan Yezidiler Birliği ile yurtdışında yaşayan Yezidi kökenli kişileri, Kürdistan İslam Hareketi ile dindar kişileri, Kürdistan Aleviler Birliği ile Alevileri, Kürdistan Gençler Birliği ile de gençleri kendine çekmeye çalışmak için bu örgütlenmeler ile faaliyetler göstermektedir (İşeri, 2008: 136).

Ayrıca PKK terör örgütü, kendisini terör örgütü listelerinden çıkarmak ve yeni stratejiler uygulayabilmek için isim değişiklikleri yapmıştır. Fakat isim değişikliğine gitmesi hiçbir şeyi değiştirmemiş ve terör örgütü listelerinden çıkmasını sağlayamamıştır.

PKK terör örgütü ismini, 2002 yılında KADEK (Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi), 2003 yılında KONGRA-GEL (Kürdistan Halk Kongresi) olarak değiştirmiş fakat kadrolar hep aynı kalmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, [tarih yok]). 2005 yılında Yeni PKK olarak tekrar eski adını almıştır (Ulutürk, 2007: 48). PKK terör örgütü, geniş bir kitleye yayılabilmek için ise bütün yan örgütlenmesi ile birleşerek KKK (Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) adı altında toplanmıştır. Daha sonra bu adı değiştirmiş ve KCK (Kürdistan Demokratik Toplum Konfederalizmi) adını almıştır. Bu yapılanmanın başına ise Abdullah Öcalan getirilmiş, altında ise Murat Karayılan yürütme konseyi başkanı ve dört kişilik başkan yardımcısı bulunmaktadır. 30 kişiden oluşan bir Yürütme Konseyinin altında ise komiteler ve yurtdışı bağlantıları vardır (Yılmaz, 2011a: 232).

3.3.1.3. Finans Kaynakları

PKK terör örgütü, 30 yıldır Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne bu kadar zarar verebilmek için iç ve dış kaynaklardan beslenerek varlığını devam ettirebilmiştir. Eylemlerinde kullanılan silahlardan yiyecek ve içeceğine kadar bütün harcamalarını sağlamak için kendisine birçok mali kaynak bulmuştur. İlk zamanlarda daha çok dış destekler sayesinde yaşayabilen örgüt, daha sonra bölgedeki iş adamlarından zorla aldığı haraçlarla, yaptıkları gasp, soygunlarla ve örgüt yandaşlarının bağışlarıyla ayakta kalmıştır. Yurtdışına açılmak zorunda kalan örgüt uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve silah kaçakçılığını kendisine finans kaynağı olarak görmüştür (İşeri, 2008: 137). Bunlara ek olarak sigara kaçakçılığı, adam kaçırmaya, fidye, para aklama, akaryakıt kaçırmaya ve sahtecilikte terör örgütünün finans kaynakları arasındadır. Genelkurmay Başkanlığı'nın 2010 yılı verilerine göre PKK terör örgütünün yıllık geliri 500 milyon dolar olarak belirtilmiş ve bunun 200- 50 milyon Euro'luk kısmını uyuşturucudan, 100-150 milyon Euro'yu kaçakçılıktan, 15-20 milyon Euro'yu toplanan yardımlardan ve 20-25 milyon Euro'yu ise diğer faaliyetlerinden sağlamaktadır (Yılmaz, 2011a: 242).

Uyuşturucu ticaretine giren PKK terör örgütü, geliri yüksek, kolay elde edilebilen ve satışında da zorlanmaması gibi nedenlerden dolayı uyuşturucu üretiminden pazarlamasına kadar bütün işlemlerde yer almak istemiş ve diğer uyuşturucu şebekeleri ile de bağlantıda olmuştur. Türkiye'nin bulunduğu konumu ve örgütün konuşlandığı yerleri göz önünde bulundurursak PKK terör örgütünün pek de zorlanmadığını görürüz. Uyuşturucu üreten İran-Afganistan-Pakistan gibi ülkelerden temini sağlanıp, satacağı Avrupa ülkelerine Yunanistan-Bulgaristan-Romanya ve İtalya üzerinden sevk edilmektedir. Özellikle 1980'lerin sonlarından itibaren PKK terör örgütü uyuşturucu yapımında kullanılan ham maddeleri temin edip kendi laboratuvarlarında üretmekte ve sonrasında Avrupa'ya sevk etmektedir. Avrupa'ya sevk edilen uyuşturucu burada Kürt/Kürdistan gibi siyasi amaçlı dernek ve deşifre olmamış militanları sayesinde satılmaktadır (İşeri, 2008: 137-138). Hatta PKK terör örgütü 1982 yılından beri Suriye'nin kontrolünde bulunan Bekaa Vadisi'nde bulunan kamp yerleri civarına esrar ve haşhaş ekmekte ve Lübnan'daki limanlardan Avrupa ülkelerine sevk etmektedir (Ulutürk, 2007: 66).

İnsan ticareti faaliyetlerinden de gelir elde eden terör örgütü, bazen insan kaçakçılığı yapan örgütlere göz yumarak, güvenliklerini sağlayarak gelir elde etmekte,

bazende kendisi bizzat bu kaçakçılık içerisinde yer alarak yasadışı göç faaliyetlerinden mali gelir elde etmektedir. Bu işte en çok kullanılan güzergâh Romanya üzerinden Avrupa'ya sevk edilmeleridir; uyuşturucu da aynı yollarla Avrupa'ya girmektedir. Fakat uluslararası işbirliği nedeniyle son yıllarda Türkiye üzerinden insan kaçakçılığı faaliyetlerinde azalmalar gözlemlenmiştir (Yılmaz, 2011a: 243).

Terör örgütü, Kuzey Irak'taki otorite boşluğundan da faydalanarak burada silah kaçakçılığı yapmaktadır. Böylece hem örgütün silah temini yapılmakta hem de önemli bir mali kaynak teşkil edilmektedir. Silahlar, Irak ve Suriye sınırlarındaki dağ yollarından Türkiye'ye sokularak, buradan da özellikle örgütün şehirdeki militanlarına verilmekte, kalanı ise mafya veya özel ilgisi olan kişilere satılmaktadır (İşeri, 2008: 140). Özellikle Körfez Savaşı ile birlikte ülkelerinden göç etmeye çalışan Irak'lılardan silah ve mühimmat temin edilmiştir. Hatta bu dönemde silah miktarı o kadar fazlaydı ki bir sigara paketi ile bir Kalaşnikof değişilebilmekteydi (Yılmaz, 2011a: 243-244).

Terör örgütünün bir diğer önemli gelir kaynağı ise esnaftan haraç almaktır. Özellikle yurtdışındaki Türk şirketlerinden alınan haraçlar PKK terör örgütünün gelir kaynağıdır. Romanya'dan alınan haraçlar 4 bin şirketin % 90' ından alınmaktadır. Türk TIR şoförlerinden de haraç almaktadır (Yılmaz, 2011a: 243). PKK terör örgütü, sempaticanı olan Kürt işadımı ve zenginlerinden zorla vergilendirme veya bağış adı altında haraçlar toplanmakta, vermeyen işadamlarına suikast, ev ve işyerlerini bombalama gibi terör eylemlerinde bulunarak halkı zorlamaktadır. Böylece hem haracını almakta hem de yaptığı eylemlerle haraç vermek istemeyenlere gözdağı vermektedir (İşeri, 2008: 142-143).

“1991- 1993 döneminde ‘bölge’deki müteahhitlerden ‘örgüte gelir’ adı altında belirli yüzdelerle para alınmıştır. Keza ‘örgüt gücünü kullanarak’ ihale alan firmalardan da PKK'ya ‘vergilendirme’ yapıyordu. Bölgede yatırım yapmak, fabrika kurmak isteyen özel sektörden de uygun bedeller istenmekteydi. Halis toprağın bunlardan birisi olduğu ileri sürülmektedir. Keza bölge ileri gelenlerinden Ali Rıza Septioğlu'nun taş ocaklarından dolayı da örgüte gelir aktarıldığı, Ceylan Holding de bu tip ödemelerde bulunduğu, Yüksekova'da Cihangir Ağa, Mardin'de Türk ailesi ile Kahramanlar iâşesinden örgüte para aktarıldığı da iddialar arasındadır” (Yavuz ve Şahin, 2011: 364-365).

Tabii ki yardım eden dış kaynaklarda mevcuttur. Başta Avrupa olmak üzere birçok ülkeden moral ve malzeme desteği almış olan PKK terör örgütünün bazı ülkelerde temsilcilikleri mevcuttur. Bu temsilcilikler terör örgütü için adeta bir lojistik

üst niteliğindedir (Başbuğ, 2011: 115-116). Birçok ülke PKK terör örgütünü yardımlarıyla tekrar canlandırmışlar ve bugün hala varlığını devam ettirmesine neden olmuşlardır. Sürekli arkasında bir dış desteği olan PKK'nın bu destekçilerini:

Özetle PKK, 1984'den 1988'e kadar SSCB'nin Bulgaristan üzerinden arka planda desteklemesi ile İran ve Suriye adına Türkiye'ye karşı savaşmıştır. 1987'de Türkiye'nin AB üyeliği için başvuru yapması üzerine başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri "PKK- kürt kartına" oynamaya başlamışlar ve İran- Suriye ittifakına katılmışlardır. 1991'den sonra PKK'nın Türkiye'ye karşı savaşı "AB-Suriye- İran" adına sürdürülen vekâleten savaşa dönüşmüştür. 1987'de Türkiye'nin AB'ye başvurusu ile Almanya'nın Türkiye aleyhine çalışma ve PKK'yı destekleme politikasını tetikledi. 1990'lı yıllarda AB üyesi ülkelerin PKK'ya yönelik siyasi ve ekonomik desteği görünür hale geldi. Ele geçen teröristler içinde Alman asıllı mühendisler, şehir planlamacıları ele geçmeye başladı. PKK'nın mayınlarının İtalyan olduğu anlaşıldı. 1990'larda Orta Asya ve Kafkasya'da bir Türk- Rus rekabeti algılayan Moskova'da PKK'yı kullanmıştır. 2003 sonrasında da PKK, Irak'a yerleşen ABD'nin dolaylı- dolaysız denetiminde bir terör sürecinin içindedir. Artık Kürt kartı ve terör baskısı sadece Türkiye'ye karşı değil Suriye ve İran'a karşıda kullanılmaktadır (Yılmaz, 2011a: 228).

3.3.1.4. Tarihsel Değerlendirme

Temellerinin Cumhuriyetin ilk yıllarına dayandığını göz önüne alırsak o dönemde kurulan Kürt Cemiyetler ve dernekler, PKK terör örgütünün, devletin kuruluş aşamasındaki yapılanma şeklini göstermektedir. Kürt Teali Cemiyeti, Kürt İstiklal Cemiyeti, İstanbul Kürt Cemiyeti bunlardan bir kaçıdır. Yukarıdaki bölümde de anlatmaya çalıştığımız, iki büyük Kürt isyanından sonra yani 1938 yılından 1961 yılına kadar Kürt ayaklanmasına rastlanmazken, 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu geniş haklar doğrultusunda Kürt devleti kurma hayali gündeme gelmiştir. Marksist- Leninist düşüncelerle yani sol ideolojiden beslenen Kürtçülük fikri günden güne etrafına daha fazla insan toplamaya başlamıştır (Törel, 2002: 31). 1969 yılında Marksist- Leninist düşünce etrafında toplanmaya başlayan çoğunluğunu Doğu ve Güneydoğu kökenli üniversiteli gençlerin oluşturduğu, Doğu Devrimci Kültür Ocakları (DDKO) isimli bir dernek adı altında örgütlenmeye başlamışlardır. 12 Mart muhtırası ile DDKO'lar kapatılarak, üyelerinin birçoğuda tutuklanmıştır (Alkan, 2009: 119). Abdullah Öcalan, THKP-C örgütü lideri Mahir Çayan'a sempati duyması ile bu yapılanmanın içine girmiş ve 1972 yılında Çayan'ın öldürülmesini protesto için bildiri dağıtırken tutuklanmıştır. 7 aylık hapis sürecinde içeride tanıştığı sol örgüt üyeleri ile tartışmaları sonrasında Öcalan'ın kafasında PKK fikri oluşmaya başlamıştır (Yılmaz, 2011a: 219).

Birkaç arkadaşı ile Ankara Çubuk Barajı'nda toplanan Öcalan, PKK terör örgütünün oluşturulması fikrinin tohumlarını ilk burada atmaya başlamıştır (İşeri, 2008: 115). 1974 yılında Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD) üyesi olan Öcalan burada Kürtçü gruplarla yakınlaşmış, öncü kadro hazırlığı yapmaya başlamıştır. 1976 yılında Dikmen'de ilk örgüt toplantısı yapılmış ve bu toplantı sonrasında, değişik isimler altında örgüt elemanları tarafından Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da faaliyetlere başlanmıştır (Yılmaz, 2011a: 219-220). Görüldüğü üzere 1973-1977 yılları arasında sessiz bir şekilde hazırlıklar yapan örgüt, ideolojisini oluşturmaya ve eleman toplamaya başlamıştır (İşeri, 2008: 116). 1978 yılında Diyarbakır Lice ilçesinin Fis köyünde toplanan terör örgütü mensupları tarafından burada parti programı ve tüzüğü kabul edilmiştir. Bu aynı zamanda örgütün ilk kongresidir (Doğan, 2007: 75).

PKK terör örgütünün varlığı ilk olarak 1979 yılında milletvekili M.Celal Bucak'a yapılan saldırı ile ortaya çıkmış ve daha sonra terör örgütü Batman'da bulunan aşiretlere yaptığı saldırılarla güç gösterisi yapmaya çalışmıştır. PKK'nın bu ilk kadrosu aynı yıl içinde gruplar halinde Suriye üzerinden Lübnan'da bulunan Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi (FDKC) karargâhlarında eğitim almışlardır. Daha sonra Öcalan, eğitilmiş militanlarını eylemler yapmak için Türkiye'ye göndermiştir (Demirel, 2002b: 652-653). Terör örgütünün militanlarını eğitmek için kullandığı sonradan adı Mahsun Korkmaz akademisi olarak değiştirilen Hewal Kampı, PKK'ya tahsis edilmiş ve ilk konferanslarını burada gerçekleştirmişlerdir. Bu konferans sonunda propagandaya ağırlık verileceği belirtilmiş ve Almanya'nın Köln şehrinde "Serxwebun-Bağımsızlık" adında bir dergi çıkarılması kararlaştırılmıştır (Doğan, 2007: 81- 82).

1980 İhtilali ile terör örgütünün 132'si yönetici kadro olmak üzere yaklaşık 2500 PKK militanı ele geçirilmiştir. Fakat diğer taraftan, 1980 darbesi örgütün Diyarbakır cezaevinden eleman kazanmasını da sağlamıştır (İşeri, 2008: 117). Cezaevinde bulunan örgüt üyeleri yaptıkları eylemlerle sadece cezaevinde değil dışarıdaki halkın da dikkatini çekmiştir. 1982 yılında örgütün Merkez Komite üyesi olan Mazlum Doğan'ın kendisini hücrelerinde asması ve birçok örgüt militanının ölüm orucuna başlaması ve sonunda ölmesi ile dikkatler PKK üzerine çevrilmiş ve örgüt kendi propagandasını yapmıştır. Bunlar neticesinde de terör örgütü halktan taraftar toplamaya çalışmıştır (Yılmaz, 2011a: 252).

1982 yılında yapılan 2. Kongre ile silahlı mücadelenin başlatılmasının ve mücadele içinde, Kuzey Irak'tan Türkiye'ye girilmesi ve keşif ve istihbarat çalışmaları yapılmasının gerekliliği dile getirilmiştir (Kuzu, 2009b: 57). Kongrede alınan kararları uygulamak için 1983 yılında Hakkâri, Siirt ve Şırnak kırsalında konuşlanan örgüt militanları buralarda depolar, sığınaklar oluşturmuş ve keşiflere başlamışlardır. Ancak propaganda ve lojistik alanında ilerleme kaydedememişlerdir (Doğan, 2007: 84).

1984 yılında Eruh ve Şemdinli baskınları ile PKK terör örgütü, terör faaliyetlerine etkili bir şekilde başlamış ve böylece hem devletten taviz koparmayı hem de yurtiçi ve yurtdışında dikkatleri üzerinde toplamak istemiştir. Bu yıl içerisinde PKK terör örgütü tarafından yapılan diğer bir terör olayı ise 9 kadın ve çocuğun acımadan katledildiği, Karageçit Köyündeki bir eve düzenlenen saldırıdır (Yavuz ve Şahin, 2011: 150). Bu olaylar akabinde Türk Silahlı Kuvvetleri, Irak'ın kuzeyine yaptığı baskınlarla hem PKK'ya hem de PKK'yı destekleyen KDP (Irak Kürdistan Demokrat Parti)'ye ağır darbeler vurmuştur. Bu darbelerden sonra KDP, PKK'nın Kuzey Irak'tan gitmesini isteyecek ve terör örgütü bu süreçte en büyük destekçisini kaybedecektir. 1985 yılında da devam eden askeri operasyonlarla terör örgütünün kayıpları çoğalmıştır (Yılmaz, 2011a: 255).

1985 yılında kurulan sözde Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK) yapılanmasının fiyaskoyla sonuçlanmış ve adeta baştan başlamalarının gerekliliğini su üstüne çıkarmıştır. Ancak bu yılın sonuna doğru toparlanma evresine giren PKK terör örgütü köy baskınlarına başlamış ve sözde savunucusu olduğu Kürt halkını katletmiştir (Törel, 2002: 73)

1984-1985 yıllarında 229 terörist öldürülmüş, 33 terörist yaralanmış, 178 terörist sağ ele geçirilirken 62 teröristte kendiliğinden teslim olmuştur. PKK terör örgütü aynı yıllar içerisinde 84 güvenlik görevlimizin şehit olmasına, 104 güvenlik görevlimizin de gazi olmasına sebep olmuştur. Kürt halkını sindirmek için yaptığı eylemlerde de 184 vatandaşımızı katletmiş, 125 vatandaşımızı da yaralamıştır (Doğan, 2007: 85).

1986 yılı terör örgütü açısından toparlanma yılı olmuş, tekrar saldırılara başlamıştır. Örgütün güç kazanmasının en önemli nedeni örgüte katılanların çoğalmasındır. Cezaevlerinde oluşturulan sempatanlar dışarı çıkmış ve cezaevlerinde uygulanan işkenceler yüzünden PKK terör örgütüne katılmayı tercih etmişlerdir. Bu

artışla birlikte terör örgütü vur-kaç taktiği ile güvenlik güçlerimizi zor durumda bırakmıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 151-152) Bu yıl içerisinde PKK terör örgütü iki büyük saldırı düzenlemiştir. İlkini Şırnak Gülyazı Jandarma Taburuna, ikincisini ise Çukurca Jandarma Karakoluna düzenlemiş ve bu iki saldırıda 23 askerimizin şehit olmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2011a: 256). Bu dönemde gündeme gelen Geçici Köy Koruyucularını (GKK) sindirmeye çalışmışlar, bu uğurda yaklaşık 15 toplu katliam gerçekleştirmişlerdir. Köy ve mezraları basan terör örgütü çocukları zorla dağa çıkararak örgüte militan yapmak istemiştir (Kuzu, 2009b: 58). Bu yıl içerisinde toplamda 200 sivil ve asker şehit olmuştur (Yavuz ve Şahin, 2011: 152). Bu saldırılar sonrasında terör örgütü hem eleman temin etmiş hem de manevra alanını genişleterek daha aktif hale gelmiştir (Bilgiç, 2009: 30). 1986 yılı PKK terör örgütünün 3. Kongresinin de yapıldığı bir yıl olmuştur. Kongre Lübnan'da bulunan Hewal Kampında yapılmış ve bu toplantıda Mahsun Korkmaz Akademisi olarak kampın ismi değiştirilmiş ve dağlarda stok yapılması kararı alınmıştır (Demirel, 2002b: 658).

1987 yılında ülkemizde 12 Eylül darbesinden sonra başlayan sıkıyönetim yerini Olağanüstü Hal'e bırakmıştır. Bu dönemde PKK terör örgütü küçümsenerek asker sayısında azaltılmış ve mücadele sivil yetkililerin eline bırakılmıştır bu yöntem ise PKK terör örgütünün lehine sonuçlar doğurmuştur (Yılmaz, 2011a: 257). Yetkililerin ve güvenlik güçlerinin olaya tam hâkim olamaması ve koordinasyon eksikliği gibi nedenlerden dolayı terör örgütü avantajlı duruma geçmiştir (Yavuz ve Şahin, 2011: 156). Hatta 1987-1990 yıllarında askerin başarısız olmasının temel nedeni OHAL uygulaması olarak belirtilmiş ve bu dönemde devletin PKK terör örgütünü küçümsemesi ve dış desteklerini önemsememesi, bu durumdan etkilenen vatandaşa kulak vermemesi gibi nedenler PKK'nın elini güçlendirmiştir (Yılmaz, 2011a: 257). Kürt halkına deyim yerindeyse katliam yapan PKK terör örgütü bu yıl içerisinde 14 köyü basarak 242 vatandaşımızın ölmesine, 115'inin de yaralanmasına neden olmuş, 137 köy okulunu yakarak bölge insanını mağdur etmiştir (Doğan, 2007: 88; Yılmaz, 2011a: 256).

1988 yılında ise örgüt içinde bölünmeler başlamış ve bir kararsızlık ortamına düşmüştür. Ancak Öcalan yaptığı örgüt içi infazlarla ipleri tekrar eline almıştır (Bilgiç, 2009: 30). Bu yıl İran- Irak savaşı sona ermiş ancak Saddam Hüseyin'in Halepçe' de yaptığı katliam sonucunda oluşan kaos ortamı PKK terör örgütünün işine yaramıştır.

Katliam sonucu Türkiye'ye girmeye çalışan Kürt göçmenlerin silahlarına el koyan PKK terör örgütü, militanlarının da göçmenler arasında Türkiye'ye girişini sağlamıştır (Doğan, 2007: 88-89; İşeri, 2008: 119).

PKK terör örgütü, 1988-1989 yıllarında da eylemlerine devam ederek, bu eylemlerde daha çok güvenlik güçlerini hedef almıştır. Eyalet şeklinde böldüğü bölgelerde etkinlik kazanmak için çalışmalara başlamıştır. Bu bölgeler “Botan, Mardin, Diyarbakır-Bingöl, Dersim-Karakoçan, Adıyaman-Maraş, Gaziantep-Malatya-Erzincan, Kars-Ağrı ve Van” olarak gruplandırılmıştır. Terör örgütü tarafından bu bölgelerde ki örgütlenmeler iyileştirilerek haberleşme açısından aksaklıkların giderilmesi sağlanmıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 156). Öngördüğü hedeflere tam olarak ulaşamayan terör örgütü 150-200 kişilik gruplarla gerilla tarzında saldırılara geçmiş ve Türk güvenlik güçlerinin vermiş olduğu kayıp artmıştır. Sadece bu yıl içerisinde 165 terörist öldürülmüş, 15'i yaralı, 1622'si yakalanan, 31'i de kendiliğinden teslim olan toplamda 1833 terörist ele geçirilmiştir. Buna karşılık ülkemiz toplamda 289 şehit vermiştir. Bunun 136 'sı sivil, 111'i asker, 8'i polis ve 34'ü GKK' dur (Törel, 2002: 97).

1990 yılında ortaya çıkan Körfez Krizi sonucunda Kuzey Irakta otorite boşluğu oluşmuş ve bu boşlukta PKK terör örgütünün işine yaramıştır (Bilgiç, 2009: 30). Bu süreçte oluşan Türkiye-Irak arasında oluşan düşmanlıktan faydalanarak Irak'ın kendisini desteklemesini sağlamaya çalışmış ve kendisine rahat hareket edebileceği bir ortam hazırlamıştır (Demirel, 2002b: 661). Güneydoğu bölgesinde kitlesel eylemler gerçekleştiren terör örgütü burada güvenlik güçlerinin çabaları sonucunda kontrol altına alınabilmiştir (Alkan, 2002: 91). Bu dönemde “hareketli savaş”a başlayan terör örgütünün amacı askeri birliklerin ve karakolların yok edilmesi ve askerinin halktan soyutlanmasıdır. Ayrıca bu dönemde korucuların tasfiyesinin sağlanması, ulaşımın engellenmesi için karayollarının tahrip edilmesi, önemli ekonomik tesislerin ortadan kaldırılması gibi birçok amacı olan terör örgütü (Yılmaz, 2011a: 260) burada kamu hizmetini yapan öğretmen, doktor, hemşire gibi kamu personelleri ile yakınlarını öldürmüştür (Kuzu, 2009b: 60). Ancak hiçbir emeline ulaşamayan terör örgütü yoğun saldırılar sonucunda büyük bir hüsrana uğratılmıştır (Yılmaz, 2011a: 260).

1990 yılında gerçekleşen 4. Kongresinde bütün devlet kuruluşları düşman ilan edilmiş ve halk ayaklanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Kepenk kapatma, açlık grevleri, ölüm oruçları, oturma eylemleri, protesto ve mitinglerin artırılacağı, devlet bankalarına para yatırmama, belediyelere ve devlete olan vergilerin ödenmemesine, ekonomik açıdan önemli kuruluşlara karşı saldırıların yapılmasına ve devlet mallarına zarar verecek şekilde eylemlerde bulunulmasına kadar değişik eylem türleri açıklanmıştır (Kuzu, 2009b: 59). Bu kongrede GKK'ların kendi taraflarına geçmesi için uğraşılmış ve bu uğurda propagandalarla korucular ikna edilmeye çalışılmıştır (Doğan, 2007: 97; Avcı, 2008: 43).

1991-1992 yılları PKK terör örgütü açısından Kuzey Irak'ta barınma ve lojistik imkânı sağlamış ve hareket alanını genişleterek rahatlamasını sağlamıştır (Şenocak, 2006: 156). Bu rahatlama ile tekrar saldırıya geçen terör örgütü sınır karakollarına birçok eylem yaparak kayıplara neden olmuştur (Yılmaz, 2011a: 263). 1991 yılındaki seçimlerde SHP ile birleşen HEP vekilleri Öcalan tarafından PKK ile ilişkileri baz alınarak onaylanmış ve böylece terör örgütünün TBMM'de ki siyasi uzantısını oluşturulmuştur (Uzun, 2003: 121-122). Terör örgütü PKK, 1992 yılında Botan-Behdinan savaş hükümetinin kurulmasını, Kürdistan Ulusal Meclisini oluşturmayı ve terör eylemlerini ülkenin batısında da yaymayı temel hedef olarak belirlemiş ve Nevruz'da halkı silahlandırarak büyük çapta bir ayaklanma çabasına girmiş fakat başarılı olamamıştır. Terör eylemlerinin ülkede yayılabilmesi için sol örgütlerle işbirliğine giderek Türkiye Devrimci Halk Partisi (TDHP)'ni kurmuştur (Yılmaz, 2011a: 263). 1992 yılında güvenlik güçlerimizin gerçekleştirdiği yurtiçi ve sınır ötesi operasyonlar sonucunda terör örgütü çok fazla zayıf ve terörist elebaşı Öcalan tekrar toparlanabilmek için 1993 yılında tek taraflı sözde ateşkes ilan etmiştir (Doğan, 2007: 100). Ancak bu sözde ateşkes kısa sürmüş ve tam Pişmanlık Yasası'nın hazırlandığı dönemde Bingöl'de 33 silahsız askeri şehit eden örgüt ateşkesi bitirmiştir. Topyekûn bir savaş başlatan Türkiye Cumhuriyeti, OHAL bölgelerinde asker sayısını çoğaltarak 160.000 askeri bu bölgeye sevk etmiş ve helikopterlerinde desteği ile güvenlik güçleri savunmadan saldırı pozisyonuna geçerek PKK terör örgütünün neredeyse sonunu getirmiştir (Yılmaz, 2011a: 267-268).

1994 yılında konsept değiştirilerek terörle mücadele "bul ve imha et" tarzında şekillenen güvenlik güçleri bu yıl içerisinde Emniyet Güçleri, Özel Harekât biriminin

eleman sayısını arttırarak sonuca odaklanmıştır. İlkbahar ayında terör avına çıkan güvenlik güçleri PKK terörünü hazırlıksız yakalayarak önemli zayıat vermesini sağlamıştır (Törel, 2002: 127). Bu yılda sınır ötesi operasyonlar sonucunda Kuzey Irak içlerine girilerek 100'den fazla terörist öldürülmüştür. Bu harekâta karşılık terör örgütü, şehirlerde orman yangınları çıkarak bir çıkış yolu aramıştır. Kuzeye yayılma faaliyetlerine başlayan örgüt ayrıca turistik bölgelerde de saldırılar düzenleyerek turizmi baltalamayı amaçlamıştır. Ancak aldığı ağır darbeler sonucunda Öcalan ateşkes ilan etmiş ancak Türkiye Cumhuriyeti tarafından muhatap alınmamıştır (Yılmaz, 2011a: 268-269). Bu dönem için PKK terör örgütünün hem finans destekçisi hem de siyasi destekçilerinin cezalandırıldığı ve görünmez bir el tarafından ortadan kaldırıldığı dönem denilebilir (Törel, 2002: 128).

1995 yılında Irak'ın kuzeyinde 5. Kongresini gerçekleştiren terör örgütü, yeniden yapılanarak yeni hedeflerin belirlenmesi konusunda yeni bir sürece girmiştir (Doğan, 2007: 103). Bu yeni strateji ile, siyasallaşma sinyalleri verilmiş ve bağımsız Kürt devleti söyleminden vazgeçilerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bütünlüğü korunacak şekilde otonom bir yapı çerçevesinde örgütlenmek istenilmiştir (İşeri, 2008: 123). Bu yılda yapılan Çelik- 1 operasyonu ile Irak sınırında toplanan terör örgütüne yapılan askeri harekât ile Irak'ın 40 km içine girilerek PKK kampları bombalandı. 48 saat içerisinde bölgeye hâkim olan TSK 555 teröristi öldürülmüştür (Yavuz ve Şahin, 2011: 179).

1992- 1995 dönemi değerlendirildiğinde, devletin Kürt sorununu kabul ettiği ve çözüm arayışlarına girdiği bir dönem olarak göze çarpmaktadır (Yılmaz, 2011a: 266).

Terör örgütü kadınlarında örgüte girmesi için Kürdistan Özgür Kadınlar Birliği konferansı düzenleyerek kadınların sempatisini kazanmayı amaçlamıştır. Ayrıca cezaevlerinde yatanlara destek olmak için tutukluların yakınlarını açlık grevine sevk etmiştir (İşeri, 2008: 124-125). Örgütün üst üste aldığı darbeler sonucu eleman eksikliği gündeme gelmiş ve bu sorunu çözmek için Öcalan büyük şehirlerde intihar eylemlerini başlatmıştır. 1996 yılında yaptığı ilk intihar eylemi sonucunda 9 askeri şehit eden terör örgütü 17 intihar saldırısında bulunmuştur (Yılmaz, 2011a: 272). Bu canlı bombalar genellikle kadınlardan oluşturulmuştur (İşeri, 2008: 124). 1994-1995-1996 ve 1997 yıllarında aralıksız olarak terör örgütü ile mücadele eden güvenlik güçlerimiz yaptıkları

yurt içi ve yurt dışı operasyonlarla terör örgütünün gücünü ve desteğini büyük oranda azaltmışlardır (Alkan, 2002: 92-93).

12 Mayıs 1997 yılında TSK tarafından gerçekleştirilen ve yaklaşık iki buçuk ay süren Çekiç Operasyonu başlatılmıştır. Bu harekât o güne kadar yapılmış en büyük ve en kapsamlı harekâttir. Çekiç operasyonu sonucunda, 2.601 terörist öldürülmüş, 444 teröristte sağ olarak ele geçirilmiştir (Yavuz ve Şahin, 2011: 187). TSK açısından operasyon sonucunda 13 subay, 3 astsubay, 62 er ve erbaş, 21 geçici köy korucusu şehit edilmiştir (İşeri, 2008: 125).

1998 yılı terör örgütünün dağılmaya en çok yaklaştığı bir dönemdir. Emeline ulaşamayacağını anlayan örgüt büyük bir karamsarlığa düşmüştür. Şemdin Sakık gibi üst düzey yöneticisinin yakalanmasıyla moral açısından çöken ve bununla birlikte Türkiye'ye giriş çıkışlarda zorlanan terör örgütü birkaç saldırı girişiminde bulunmuş ama bir sonuç alamamıştır (Yılmaz, 2011a: 276). Türkiye'nin birçok yerinde faaliyet gösterebilmek için, TKP/ML, TKP/KIVILCIM, TKP-ML/ KONFERANS, MLKP, DEV-SOL, DHP VE TDP gibi sol örgütlerle birleşerek Devrimci Birleşik Güçler Platformu oluşturmuştur. Öcalan yayılma politikaları içerisindeyken Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK terör örgütüne destek veren Suriye'ye gözdağı vererek her an savaş çıkabileceği uyarısında bulunması sonucunda (İşeri, 2008: 125-126) Suriye geri adım atmış ve 20 Ekim 1998 yılında iki ülke arasında imzalanan Adana anlaşması ile PKK, terörist bir örgüt olarak kabul edilmiştir. Suriye'de saklanan Öcalan bu anlaşma sonrasında Suriye'den çıkarılmıştır. Önce Rusya'ya oradan İtalya'ya oradan da Kenya'ya sığınan terörist elebaşısı Kenya'da güvenlik güçlerimizin yaptığı başarılı operasyon sonucunda yakalanmıştır (Alkan, 2002: 93).

6. kongresini Kandil Dağı etrafında yapan örgüt, eylemlerini tüm Türkiye'de gerçekleştirme kararı almış ancak, elebaşlarının yakalanması sonucunda hüsrana uğratılmıştır (Yılmaz, 2011a: 277). Öcalan yakalandıktan sonra İmralı Adası'nda yargılanmış ve idam cezası ile cezalandırılmış fakat idam cezasının kaldırılması sonucunda ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır (İşeri, 2008: 127). Yargılanma öncesinde bir grup PKK militanı şehirlerde eylem düzenleyerek gerginlik yaratmış ancak yargılanma tamamlandıktan sonra Öcalan avukatları aracılığı ile gönderdiği

mektupta “Türkiye’yi terk edin ve silahlı mücadeleyi bırakın” demiş ve örgütün siyasal alanda gruplaşmasının sinyalini vermiştir (Yavuz ve Şahin, 2011: 204).

2000 yılında Kandil Dağı’nda yapılan 7. Kongre ile silahlı mücadeleye son verdiğini açıklayan terör örgütü, stratejisini demokratik ortamda Kürt halkının haklarının aranması olarak belirlemiştir. Burada silahlı mücadelenin tamamen bırakıldığı ve mücadelenin “demokratik siyasal mücadele” olarak kabul edildiğini açıklamıştır (Törel, 2002: 147). Bu kongre de aslında Kürt halkının kimlik kabulünün sağlanması, idam cezasının kaldırılması, terörist başının serbest bırakılması dile getirilmiştir (Yavuz ve Şahin, 2011: 206).

2001 yılında ABD’ye yönelik gerçekleşen terör olayları PKK terör örgütünü de etkilemiştir. AB ülkelerinin terör listesinde adı geçen PKK bu yılda isim değişikliğine giderek 8. Kongresinde adını Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi (KADEK) olarak değiştirmiştir (Alkan, 2009: 123-124; Yavuz ve Şahin, 2011: 207). İsim değişikliğine rağmen, terör örgütleri listesinde adı bulunan örgüt 2003 yılında KONGRA- GEL (Kürdistan Halk Kongresi) adını alması da sonucu değiştirmemiş ve 2004 yılında AB için PKK neyse KADEK’te KONGRA- GEL’de aynı terör örgütünü ifade etmiştir (Yılmaz, 2011a: 287).

2003 yılında ABD’nin Irak’ı işgal etmesi ve sözde ülkeye demokrasi getirme süreci başlatılmış ve bu süreç adeta PKK’nın küllerinden yeniden doğmasına zemin hazırlamıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 210). Türkiye’de 2002 yılında 6 şehit, 2003 yılında ise 21 şehit verilmiştir (Yılmaz, 2011a: 290). Bölgede varlığını hissettirmek isteyen PKK terör örgütü, 2004 yılında yoğun terör eylemleri gerçekleştirmiştir. Bu dönemde terörü bitirdiğini düşünen Türkiye, bu yoğun terör olaylarından sonra tasfiye ettiği özel güçlerini çok arayacaktır. Çünkü terörle mücadele, deneyimsiz güçlerle sürdürülmeye çalışılacaktır (Alkan, 2009: 125). İleriki yıllarda yeniden alanında uzmanlaşmış birimler kurma çabasına girişilmiş fakat olaylar eskisi gibi yönlendirilememiştir.

2004-2007 yılları arasında giderek artan terör olayları kırsaldan metropollere sıçramıştır. Bu dönemde Irak’taki otorite boşluğundan da faydalanan PKK terör örgütü, ele geçirdiği silahlarla tekrar güçlenmiştir (İşeri, 2008: 131). Bu yıllar arasında şehit sayısı artış göstermiş, PKK terör örgütünde de kayıplar verilmiştir fakat örgütün militan

sayısı Türkiye sınırları içerisinde 2000'e yaklaşırken, Kuzey Irak'ta bu sayı 3000 civarına ulaşmıştır (Yılmaz, 2011a: 291-292). 2005 yılında Murat Karayılan önderliğinde ki PKK terör örgütü, Kandil'de bulunan Halk savunma Güçleri (HSG) ve Avrupa'daki KONGRA-GEL ile birleşerek, KKK (Kürdistan Konfederasyon Topluluğu) olarak örgütlenmiş, daha sonra 2007 yılında KKK yerine KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği) adını almıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 215).

2002 yılında tek başına iktidara gelen AKP hükümeti, bu yıldan 2006 yılına kadarki süreçte terör örgütüyle mücadelede önemli adımlar atamamıştır. 2005 yılında Türkiye tarihinde ilk defa PKK terör örgütü ve elebaşısı olan Öcalan muhatap alınmış ve dönemin MİT müsteşarı vasıtasıyla PKK ve Öcalan ile ilk temaslar kurulmuştur (Yılmaz, 2011a: 294).

Türkiye'de, 2007 yılında artan terör eylemleri karşısında 2007 yılında 38 şehit verilmiş 8 er de kaçırılmıştır. TSK'ya sınır ötesi operasyon yetkisinin zamanında çıkarılmaması nedeniyle teröristlerin peşlerinden Irak'a girilememiştir. 2007 yılının son ayında gerçekleşen hava harekâtı ile Kuzey Irak'ta ki PKK kampları bombalanmaya başlanmış ve birçok kampında büyük zarara uğrayan PKK terör örgütü Ocak 2008 yılına kadar eylem yapamamıştır (Yavuz ve Şahin, 2011: 220-223). 2008 yılında Güneş Operasyonu olarak bilinen sınır ötesi harekât başlamıştır. Kış olmasına rağmen istenilen hedeflere ulaşılmış fakat psikolojik hareket ile desteklenmediği için istenilen sonuç alınamamıştır. 2008 yılında Aktütün karakoluna yapılan saldırı ile 15 asker şehit olmuş, bu süreçten sonra TSK devre dışı bırakılarak Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ve MİT olaya el atmıştır (Yılmaz, 2011a: 301). 2009 yılında demokratik açılım yapan hükümet bu dönemde Oslo müzakerelerine başlamıştır. Ancak PKK terör örgütü Suriye'deki karışıklıktan kendisine pay çıkarmış ve müzakere sürecini sabote etmiştir. 2011 yılında 13 askerimizin şehit olduğu Silvan saldırıları ile süreç sona ermiştir (Bahar, 2013: 84).

2009 yılında hem Kürt Açılımı hem de Kırmanca yayın yapan TRT 6 yayına başlamıştır. Bu süreç terörle müzakere sürecinin de başlangıcı sayılmaktadır. Yapılan Kürt açılımı PKK terör örgütüne yetmemiş olacak ki süreç devam ederken 16 askerimizi şehit etmiştir (Yılmaz, 2011a: 303-304). 17 Ekim 2009 tarihinde Habur'dan giriş yapan PKK'lılar, Habur'da sorgulanmışlar ve serbest bırakılmışlardır. Habur olayının bu şekilde sonuçlanması, PKK terör örgütü lideri için propaganda aracı olmuştur. Habur

olayı yaşanırken, onbinlerce PKK sempaticanı Habur'dan Diyarbakır'a kadar yollara dökülmüşler ve terör örgütü liderine ve serbest bırakılan örgüt üyelerine karşı sevgi gösterilerinde bulunmuşlardır (Yılmaz, 2012).

2010 yılında giderek tırmanan terör olayları halk tarafından profesyonel ordunun kurulmasını gündeme getirmiştir. Bu nedenle uzman personel sınır bölgelere yerleştirilmiştir (Yavuz ve Şahin, 2011: 243). 2010 yılının Ağustos ayında gerçekleşen MGK toplantısı artan terör olaylarını görüşerek yeni bir stratejinin belirlendiğini ve bu stratejinin de istihbarat ve psikolojik harekât üzerine kurulduğu dile getirilmiştir. Toplantı sonunda açıklanan yeni strateji 5 ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlar Yılmaz aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Yılmaz, 2011a: 307),

- *Sahada yerel istihbarat birliği sağlanacak,*
- *Dağdaki teröristlerin aileleri ikna edilecek,*
- *PKK ile Irak'ın kuzeyi ve Avrupa'da mücadele hızlanacak,*
- *Profesyonel ordu süreci tamamlanacak,*
- *Örgütün güç kazandığı izlenimi verecek yayınlar önlenecektir.*

Dönemin MİT müsteşarının, PKK terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan'la görüşmek için 2010 yılında sessizce İmralı'ya gittiği ve Öcalan ile 346 görüşme yaptığı, görüşmelerden bazılarının içeriğinin Oslo görüşmelerinide içerdiği belirtilmektedir. Yılmaz, Oslo görüşmeleri ile PKK terör örgütüne aşağıdaki tavizlerin verildiğini öne sürmektedir;

- *Öcalan'ın salıverilmesi,*
- *Özerk bölge ilan edilmesi,*
- *Dağdaki teröristlere özerk bölgede polis olma imkânı verilmesi,*
- *Bölgeye BM gözetimi (Yılmaz, 2012).*

Eğer Yılmaz'ın iddiaları doğru ise, verilen bu kadar tavizin bile PKK terör örgütünün eylemlerini durdurmaya yetmediğini, 2011 yılında Başbakanlık konvoyuna ve Silvan'da askeri konvoyu düzenlenen saldırılar vasıtasıyla görmekteyiz. Zaten bu süreçten sonra Oslo görüşmeleri süreci askıya alınmıştır (Yılmaz, 2012).

2012 yılında da devam eden görüşmelerde PKK Türkiye'den şunları talep etmiştir;

Güvenlik güçlerinin operasyonlarının durdurulmasını, KCK'ya yönelik operasyonların sona ermesini, KCK tutukularının tahliye edilmesini, örgütün KCK sistemiyle devletleşme faaliyetlerine müsaade edilmesini, Öcalan'ın ilk etapta ev hapsine alınmasını daha sonra serbest bırakılmasını, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da örgütün idare edeceği ve örgüt militanlarının kolluk kuvvetini oluşturacağı özerk bir yapıya geçişi talep etmiştir. PKK terör örgütünün bu talepleri yinelemesi halinde örgütle müzakerelerin sonuç vermeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır (Sandıklı, 2013).

Türkiye’de, “PKK ile mücadele PKK’nın siyasi uzantısı ile müzakere” şeklinde devam ederken (Bahar, 2013: 99), şimdilerde buna “Akil insanlar”ın dahil edildiği bir mücadele politikası geliştirilmiştir. Hükümetin akil insan olarak oluşturduğu oyuncu/gazeteci/sanatçı/entelektüel kişilerden oluşan 63 kişilik bu grup terörle mücadele sürecinde halkla görüşmelerde bulunacaktır (Vural, 2013: 2-3).

Türkiye’nin PKK terör örgütü ile mücadele sürecine baktığımızda 1984-2013 yılları arasında en az üç önemli avantaj elde ettiğini görmekteyiz. Bu dönemlerde terör örgütünün sonunun getirilmesine ramak kalmış fakat bu durumlar yapılan yanlışlar neticesinde lehten aleyhe dönüşmüştür. İlk dönemi, örgütün üst düzey kadrosundan olan Mahzun Korkmaz’ın öldürülmesi ile örgüt içi çözümlerin yaşandığı 1986 yılı olarak kabul edebiliriz. Bu dönemde devlet terör örgütünün sonunun geldiğini düşünerek sıkıyönetim uygulamasını erken kaldırmıştır. Bu aleyhte bir uygulama olmuş ve örgütün toparlanmasını sağlamıştır. Abdullah Öcalan 1999 yılında yakalanmıştır. Bu yıldan sonra silahlı mücadele alanında büyük başarı elde ettiğini düşünen devlet bu dönemde de yanılmıştır. Elde edilen fırsatlar değerlendirilememiş ve atılması gereken siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri adımlar atılamamış ve bu durum yine PKK terör örgütünün işine yaramış ve elde edilen ikinci büyük fırsatta kaçırılmıştır. Üçüncü büyük fırsat ise, 2003 yılında TBMM’ye sunulan tezkerenin kabul edilmemesi ile kaçırılmıştır. Bu dönemde eğer tezkere kabul edilseydi Irak’ın kuzeyinde bulunan PKK kamplarının yok edilmesi için çalışmalar yapılabilecekti. Kaçırılan bu üç fırsat ile birlikte PKK terör örgütünü marjinalize etme düşüncesinde ortadan kaldırılmıştır (Başbuğ, 2011: 214-219).

3.3.2. Türkiye’nin Terörle Mücadelede İzlediği Yol

Türkiye yaklaşık 40 yılını terörle mücadele sürecine ayırmış ve bütün terör yapılanmalarına maruz kalmış bir ülkedir. Özellikle PKK terör örgütü ile 30 yıllık kanlı

bir mücadele serüveni yaşayan Türkiye, hala örgütün eylemlerini tam olarak durduramamıştır.

Yapılandırılmaya çalışılan terörle mücadele süreci hem birikimlerin hem de diğer örgütlerin terörle mücadelede izledikleri yöntemlerin sentezlenmesi sonucunda oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda askeri harekâta önem vererek teröristle mücadele edilecek, terörü oluşturan siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerin de giderilmesi için atılacak adımlarla da terörizm engellenmeye çalışılacaktır (Alkan, 2009: 131-132).

Terörle mücadelede devletin bölgeye yapması gereken yatırımların geçte olsa yapılmaya çalışılması, örneğin, GAP projesinin tamamlanması çabaları, eğitim ve sağlık hizmetlerinde iyileşmeler sayesinde halkın kazanılması sağlanacaktır (Bilgiç, 2009: 43).

Mücadele sürecinin başarılı olması için halk etmeninin de süreç içerisinde bulunması gerekmektedir. Devlete güvenen halk, terör örgütleriyle mücadelede etkili olacaktır (Yavuz ve Şahin, 2011: 60).

Terörle mücadele de insan haklarından ve demokrasiden taviz verilmemelidir. Eğer terörle mücadele de başarılı olabilmek için insan hakları ve demokrasiden tavizler veriliyorsa, bilinmelidir ki insan etmenine verilen zarar nedeniyle sonucun ve başarının sağlamlığından söz etmek imkânsızdır. Terörist örgütlenmelerin yapmak istediği de devletin insan hakları ve demokrasi ihlalleri sonucu toplum nezdinde yapılacak propagandalarla devlete karşı olan güvenin zedelenmesidir (Avşar ve Mafizer, 2005: 5).

Terörle mücadele alanında çalışmaların etkili olabilmesi için öncelikle, neyin terör eylemi ve kimin terörist sayılacağını açıkça belirten kapsamlı bir terörle mücadele kanununun oluşturulması gerekmektedir. Türkiye’de, Terörle Mücadele Kanunu 1991 yılında çıkarılmış, kanun içerisinde günümüze kadar bazı değişiklikler yapılmıştır. Kanunla terör tanımlanmış, terörle mücadelede cezalandırma ve yargılama alanlarında yeni hükümler oluşturulmuş, terörle mücadelenin hangi birimler tarafından üstlendiği belirtilmiştir (Bal ve Özeren, 2009: 131-134). Terörle mücadelede etkili olabilmek için, polis/asker/jandarma/istihbarat birimlerinin özel eğitimler alarak bilinçli ve eğitimli olması sağlanmalıdır (Alkan, 2008: 92). Bu doğrultuda Türkiye’nin yapmış olduğu mücadele yöntemlerine değinecek olursak;

- OHAL ilan edilerek güvenlik güçlerine mücadelede bazı kolaylıklar sağlanmıştır,
- Geçici Köy Koruyuculuğu kurularak güvenlik güçlerine yardım etmesi amaçlanmıştır,
- Özel Harekât Timleri ile Terörle Mücadele Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bu birimler özel eğitimlere tabii tutularak, terörle mücadele de profesyonel eylemler gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır,
- Pişmanlık yasası ya da topluma kazandırma yasası çıkarılmıştır,
- Terörle mücadele kanunu çıkarılmıştır,
- PKK terör örgütüne destek veren birçok ülke ile anlaşmalar yapılmıştır,
- Askeri alanda teknolojik gelişmeler takip edilerek, belirli üsler kurulmuştur,
- İstihbarat kuruluşlarının terörle mücadele de koordinasyonu sağlaması ve bilgi paylaşımının kolaylaşması amaçlanmıştır (Şehirli, 2000: 367-373), fakat bugüne kadar çok da başarılı olduğu söylenemez.
- Demokratikleşme sürecine girilmiş ve bu doğrultuda Kürtçe açılımı yapılmıştır,
- Kürtçe dil merkezleri açılarak Kürtçenin okutulmasına izin verilmiş,
- TRT 6 kanalının yayına başlaması ile Kürtçe yayın yapan televizyon kanalı devlet eli ile kurulmuştur (Alkan, 2009: 142).

Terörle mücadelede halk bilinçlendirilmelidir. Çünkü bir bölgede yapılan kısıtlamalar o bölge halkı tarafından yanlış anlaşılıp, kendilerine yönelik bir haksızlık olarak algılanmaktadır. Bu yapılanların bölgede bulunan halka karşı değil, terörü bitirmeye yönelik yapıldığının halka anlatılması lazımdır (Yılmaz, 2011a: 537). Burada halkı paniğe sevk eden, medyanında etkisine değinmek gerekmektedir. Medyayı etkin bir şekilde kullanan örgütler, eylemlerini duyurarak korku salmak isteyeceklerdir. Bu doğrultuda medya kuruluşlarına bir takım görevler düşmektedir. Bunlar;

- Terör örgütlerinin ve teröristlerin kimliğini duyurmamaya çalışmak,
- Terör faaliyetlerini ve ortaya çıkan sonuçları dile getirirken üslubuna dikkat etmeli,
- Terör eylemlerini ve teröristleri haklı gibi göstermekten kaçınmalı,
- Terör eylemlerinin sıradan şiddet eylemlerinden olmadığı cinayet, katliam olduğu vurgulanmalıdır,

- Toplumunu karamsarlığa itmeme,
- Terör örgütünün sözcüsü olmaktan kaçınmalıdır (Yavuz ve Şahin, 2011: 57).

Genel olarak Terörle mücadele konseptinde yapılması gereken temel hususlara aşağıda değinilmeye çalışılmıştır.

- Terörü oluşturan ve besleyen nefret duygularının oluşmaması için halka karşı yapıcı davranılarak, çatışma, kampaşma ve gerilim ortamlarının oluşturulması engellenmelidir.
- Özellikle gençlerin beyinlerini yıkama faaliyetlerinde bulunan terör örgütlerine mahal vermeyerek eğitimli gençler yetiştirilmelidir.
- Bölge ekonomisi canlandırılıp iş imkânlarının artırılması sağlanmalıdır.
- Değişen hükümete göre şekillenmeyecek sabit bir yapısı olan terörle mücadele stratejisi belirlenmeli ve bu doğrultuda gerekli ekipman ve personelin hazırlanması da sağlanmalıdır.
- Bölgedeki sosyo-kültürel değişimler göz önüne alınarak yapılacak iyileştirme faaliyetlerinin de bu doğrultuda yapılması gerekmektedir.
- Terörle mücadelenin ortak bir tanımının yapılabilmesi için, uluslararası platformda çalışmalar yapılmalıdır. Ortak tanım sonucu, teröre destek veren ülkelerin desteklerini geri çekmeleri hususunda ortak bir tavır takınılmalıdır.
- Bölgede bulunan yabancı istihbarat faaliyetleri durdurulmalı ve istihbarat elemanları devre dışı bırakılmalıdır.
- Örgütlerin lider ve finans unsurlarını etkisiz hale getirmek gerekmektedir.
- Gelişen teknolojilerden azami ölçüde faydalanarak bu alanda gerekli yatırımların yapılması gerekmektedir (Bilgiç, 2009: 41- 50; Alkan, 2009: 136-153).
- Terörle mücadele görevini icra eden İstihbarat teşkilatlarının, ani gelişen terör olaylarına etki edebilmeleri ve elde edilen istihbaratların başarılı bir şekilde değerlendirilebilmesi için iç bünyelerinde operasyon yapabilme kapasitesine sahip olmaları gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletine uzun yıllarca bela olan PKK terör örgütüyle mücadele de ise,

- PKK terör örgütünün baskı ve şiddet yoluyla kazandığı halk desteğini kaybetmesi sağlanmalıdır,

- Irak'ın kuzeyinde bulunan PKK kamplarının ve sığınaklarının ortadan kaldırılması gerekmektedir,
- Uluslararası işbirliği ile terör örgütüne baskı yapılmalı ve silah bırakması sağlanmalıdır,
- Örgütün siyasi kanadı ile silahlı kanadı arasındaki çekişmelerden faydalanılmamalıdır,
- Güvenlik, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel, propaganda ve uluslararası alanda bütünleşik yürütülmesi gereken mücadelenin kararlı ve koordineli olması gerekmektedir (Başbuğ, 2011: 223-229).

“Terörle mücadelenin kolay olmadığı ve ciddi maliyetler yarattığı açık. Ancak devletler açısından özellikle önümüzdeki dönemde daha da gündeme gelecek bir zorunluluk” (Arıboğan, 2007: 208). Bu yüzden terörle mücadeleden kaçınmamak, gelişmeleri yanlış analiz edip rehavete kapılmamak gerekmektedir. “Terör yanbaşımızda. İkiz kuleler, Bali adası, Moskova tiyatrosu ya da Filistin’de birileri büyük bedeller ödüyor” (Arıboğan, 2007: 208).

3.4. STRATEJİK İSTİHBARAT ARACILIĞIYLA MODERN İSTİHBARAT TEKNİKLERİNİN TÜRKİYEDEKİ TERÖRLE MÜCADELE SÜRECİNE ENTEGRE EDİLME ÇALIŞMALARI

Türkiye’deki terörle mücadele sürecini anlattıktan sonra bu sürece nasıl müdahale edilmeli ki, terörün ve terör örgütlerinin şiddetleri azaltılabilsin? Bu bölümde terörle mücadele sürecinde, stratejik istihbarat oluşumunun etkilerini ve bu oluşum vasıtasıyla devreye sokulacak Modern İstihbarat tekniklerinin ve araçlarının ne gibi avantajlar sağlayacağını üzerinde durulacaktır.

Stratejik istihbarat oluşumu, sadece uygulandığı ülkenin sorunsallığı içerisinde değil, ilerlemesi ve gelişmesi minvalinde de gerekli tüm analiz ve çalışmaları yapmakla mükelleftir. Terörle mücadelede aktif bir şekilde kullanılması gerekli bu yapının kullanılma dönemi, zamanı gibi bir durum söz konusu değildir. Stratejik istihbarat yapılanması, Başbakanlık veya Cumhurbaşkanlığı bünyesinde oluşturulmalı ve bilgi toplama, analiz, operasyonel faaliyetler icra etme, kapasite ve hukuksal altyapıya haiz olmalıdır. Oluşturulacak bu yapı tüm bakanlıkların sorumluluk alanlarına hitap etmeli ve hizmet üretmelidir. Adalet, Aile ve Sosyal Politikalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik,

Çevre ve Şehircilik, Dışişleri, Gençlik ve Spor, İçişleri, Ekonomi, Gümrük ve Ticaret, Kültür ve Turizm, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gıda, Tarım ve Hayvancılık, Kalkınma, Maliye, Milli Savunma, Orman ve Su İşleri, Sağlık, Bilim, Sanayi ve Teknoloji, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme bakanlıkları, kendi iç bünyelerinde, bakanlık uygulama ve politikalarını belirlerken stratejik istihbarat oluşumunun analizleri ve sınırlandırmaları doğrultusunda politikalar üretmeli ve sorunlu uygulamalarda yine bu oluşum personelleri devreye sokularak eksiklikler giderilmelidir. Devletin tüm kurumları belirlenen milli stratejik hedefler doğrultusunda koordineli bir şekilde kendi iç politikalarını belirlemelidirler. Devlet politikalarının tümünün bu yapı içerisinde değerlendirilmesi sorunların oluşmadan önce engellenmesini mümkün kılacaktır. Stratejik istihbarat, bu yüklenen misyonu, ancak devletin tüm kurumlarına entegre olması ve siyasi karar alıcılar vasıtasıyla icracı bir yapıya bürünmesi sonucu başarabilir. Devlet memuru olan tüm fertlerin bu oluşumun içerisinde olması ve sorumluluk bilincinde olmaları beklenir. Ayrıca tüm kamu kurumlarının, bu oluşuma istenilen yardımları yapabilecek uzman kişileri bünyelerinde barındırmaları gerekmektedir. Çünkü ortaya çıkacak bir sorun mutlaka bir devlet kurumunun faaliyet alanı içerisinde bulunur. Bunu farklı teşkilatlar ya da ekipler kurarak yerine getirmeye çalışmak düzensizlik ve kopukluk oluşturur. Bunun yerine, aynı yapılanma içerisinde, zamanında gerekli istihbari eğitimler verilmiş kişilerin, normal vatandaş gibi tamamiyle yasal olarak kamu kurumlarında uzman sıfatıyla çalışması ve gerektiği durumlarda direkt bu şahıslarla irtibata geçilerek, sorunların bu kişiler tarafından çözülmesi beklenmelidir.

Stratejik istihbarat, uygulamada 3 ana bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin, tek bir çatı altında toplanıp, tamamiyle siyasi otoritenin inisiyatifinde, siyaset üstü ve hukuka uygun olması gereklidir. Siyaset üstü olabilmesi tüm siyasi otoritelerin devletin bekasını kendi siyasi çıkarlarından önde tutmalarıyla mümkün olacaktır. Bu mümkün olmuyorsa eğer yine de mevcut iktidar tarafından, hukuka uygun bir şekilde yapılanma gerçekleştirilmelidir. Belirttiğimiz 3 ana bölümden, ilki; Bilginin, modern istihbarat toplama tekniklerini kullanarak açık/kapalı kaynaklardan toplanma işlevinin gerçekleştirildiği bölümdür. İkincisi; Toplanan bu bilgilerin soruna yönelik uzmanlaşmış stratejik analizciler tarafından çözümlenmesinin yapıldığı bölümdür. Üçüncüsü; Bu çözümlene sonuçlarına göre en uygun stratejinin, sorun alanına göre

hangi kurumun faaliyet alanındaysa o kurum bünyesinde bulunan uzmanlarca belirlenmesi ve yönetilmesini icra eden bölümdür.

Stratejik istihbarat oluşumu, faaliyete geçirildiği ülkenin ulusal, uluslararası alanda gelişmesi ve sorunların aşılması için gerekli tüm işlevsel faktörlerin bir merkezde ve aynı strateji bütünlüğünde incelenmesini organize eder. Sorunun tüm yönlerinin araştırılıp ortaya koyulacak bilgi raporunun, devletin stratejisi açısından değerlendirilmesi sonrası, yapılacak faaliyet alanlarının belirlenmesi ve gerekli alansal istihbaratın içerisinde kullanılacak tekniğin belirlenmesi ve entegre edilmesi sonucu süreç başlatılır ve sorun minimal stabil duruma getirilinceye kadar sorunsal üzerinden oluşturulan istihbarat çalışmaları devam eder. Sorun çözümü aşamasında ve sonrasında her zaman devletin bekası için, bu süreç tüm alanlar için uygulanır.

Modern bir istihbarat tekniği olarak kurguladığımız stratejik istihbaratı, bugüne kadar terörle mücadele uzmanları ve otoriteleri tarafından savunulan, bütüncül yaklaşım olarak ifade edilen mücadele türünün tam olarak ifade edildiği ve sorunun kökeninde bulunan tüm ayaklarıyla uyumlu olarak oluşturulmuş bir yapı olarak görmekteyiz (Bal,[tarih yok]). Tüm istihbarat modellerinin birlikte belirli bir strateji doğrultusunda terör/terörizmi oluşturan tüm sorunların kaynaklarına yönelik kullanılması gereklidir. Bu alanlarda uzman istihbarat örgütleri ve uzman personel tarafından tüm teknolojik alt yapı kullanılmalı ve insani kaynağa gerekli önem verilmelidir. Özetle modern istihbarat, terör/terörizmin etkilediği tüm alanların içerisine bütünleşik olarak monte edilen bilgi toplama metotlarının, terörün ortaya çıkmasına neden olan sorunlar üzerinde kullanılması sonucu elde edilecek verilerin alanında uzmanlaşmış analizciler tarafından yapılması, siyasi karar alıcılara, oluşturulacak bu stratejinin nasıl yürütülmesi gerektiği hususlarında brifinglerin verilmesi ve sorunun ortadan kaldırılması için verilecek izinler doğrultusunda önceden yetiştirilmiş alanında uzman personel tarafından gereken uygulamaların hayata geçirilmesi sürecini ifade eder.

Stratejik istihbarat oluşumu içerisinde gerçekleştirilmesi mümkün operasyon araçlarını, gizli operasyonlar, örtülü şirketler, devletle resmi bağı olmayan ajanlar, teknik cihazların kullanımı, insansız hava araçları ve istihbarat uçaklarından faydalanılması, iletişimin dinlenmesi ve takibi, uydu istihbaratı sayesinde uzaktan takip, siber teknikler vasıtasıyla sanal takip ve teşhis yöntemleri, askeri yurtiçi ve sınır ötesi

operasyonlar, psikolojik harp uygulamaları, medya yönetimi, terör örgütü üyelerine ve yöneticilerine yönelik biyografik istihbarat, terörle mücadele edilecek alanın coğrafik istihbaratı ve terörü destekleyen diğer istihbarat örgütlerinin zayıflatılması olarak sıralayabiliriz (Köseli, 2009; 59-60).

Stratejik istihbarat oluşumunun teorik yapısını kavradıktan sonra, bu oluşumun ana hatlarını daha da detaylandırıp somut örneklerle hem etki edebileceği alanları hem de nasıl bir etkileşim içerisinde terörle mücadele edebileceğini ortaya koymaya çalışacağız. Önceliğimiz Terör/Terörizm sorununu ortaya çıkaran ve büyümesine sebep olan önemli noktalar üzerinden, terörle mücadeleye nasıl çözümler sunulacağıdır.

Uzun yıllar terörle mücadele veren ülkelerin içerisindeki sorunlar birbirinin aynı değildir. Her terör örgütünün benzer, kesişen, örtüşen yanları tespit edildiği gibi tüm terör örgüt ve olayları kendine özgü tarihsel, bölgesel, sosyolojik ve etnik birtakım farklı noktalar içermektedir. Hiçbir demokratik hükümet terör örgütlerini muhatap alıp onlarla kendi ülkeleri için pazarlık yapmamıştır. Tek bir teklif vardır ya tek taraflı silahsızlanırsınız ya da devlet olarak biz bitiririz. IRA terör örgütüyle mücadele eden İngiltere’de, ne İngiliz olmaktan hoşnut olmama, ne İngilizce konuşmaktan hoşlanmayıp yanına ikinci bir resmi dil koymak, nede İngiltere’nin bayrağını değiştirmekten bahsedilmiştir. Verilen hakların tümü Kuzey İrlanda devleti nezdinde, İrlanda halkına verilmiş olup, IRA mensupları kesinlikle yargıdan kaçmamış ve örgüt mensuplarıyla örgütün ve mensuplarının geleceği üzerine pazarlık yapılmamıştır (Radikal, 2013). Terörle mücadelenin zaman kaybı olduğu söylene de bu düşüncelerin devlet zihniyetinden uzak oldukları, yaşanan gelişmelerle ortadadır. Eğer toplumsal alanda etnik, ideolojik, siyasal, ekonomik eksiklikler var ve bunların giderilmesi gerekiyorsa terörle müzakere değil mücadele edilmeli ki, teröristlerin hayatlarını mahvettikleri insanlara yenileri eklenmesin. Terör örgütü mensuplarının psikolojik sorunlu oldukları bir gerçektir. Hele ki ülkemizde yaşlı, genç, çocuk, kadın demeden katliamlar gerçekleştirmiş bir örgütün muhatap gösterilip ve devlet tarafından tavizler verilmesi, devlete güveni azaltacağı gibi eğer süreç sonunda olumlu olarak beklenen sonuçlar olmazsa, bölge halkının yapılan bu uygulama ve politikalarından nasıl etkilendiğinin doğru hesaplanıp ona göre “b” planı geliştirilmelidir (Hamsici, 2013b). Çözüm süreci olumlu sonuç verse dahi toplum tarafından, uzun yıllardır terör örgütü mensubu olmuş kişilere verilebilecek haklar iyi karşılanmayacaktır. Dünyada diğer

Ülkelerin terörle mücadele süreçlerinde terör örgütlerine verilen tavizler hiçbir ie yaramamı, terör örgütleri eylemlerine devam etmiştir. Toplumsal alanda yayılan reformlar iyi sonuçlar doğurmuş. Fakat terörle mücadele edilmezse bu reformlarında uzun süre devam edemeyeceği grlmtir. Bunun sonucu terörle mücadele eden devletler taviz vermek yerine örgütün koşulsuz şartsız silah bırakmasını istemi ve devletlerin bu isteği zor kullanım ile de olsa, yerine getirilmiştir. Sri Lanka hükümeti ise uzun yıllar adım atamadığı Tamil bölgesine zor kullanarak girmiş ve yine terör örgütünü köşeye sıkıştırarak örgütün kendiliğinden tasfiye edilmesini sağlamıştır. Tabik bu süreç sadece silahlı mücadeleyle sınırlandırılmamalıdır, yoksa terör yine bir yerden yolunu bulup hortlayacaktır (Karaağaçlı, 2009). Bunun için Stratejik istihbarat yapılanması ile ülkede ekonomik, siyasi, kültürel, psikolojik alanların iyileştirilmesi, örgütün dış kaynaklarının engellenmesi, finans kaynağının durdurulması ve terörle mücadelede uygulanan cezaların ağırlatırılıp, silahlı mücadele ile örgütün bitirilmesi zaruridir. “Ne pahasına olursa olsun çözüm arayışları” ülke içindeki huzuru bozup, örgüte prim kazandırıp, illegal yapılanmasının uluslararası alanda legal bir statü kazanmasını sağlamaktan başka bir ie yaramayacaktır. Örgüt bunca yıllık birikimi sayesinde başka adlar ve şekiller altında eylemlerini gerçekleştirecek ve devlete istediği şeyleri hem legal koluyla hem de terör eylemleriyle yaptıracaktır. lke dışına çıkılması istenen terör rgt mensupları zaten 30 yıldır ordunun başarılı sınır ötesi operasyonları sayesinde sınır dışına çıkartılmakta idi. Fakat rgt mensupları nasıl oluyorsa eylem yapmak istedikleri zaman elini kolunu sallaya sallaya ülke topraklarına girip istedikleri gibi terör eylemlerini gerekletiriyorlardı (z, 2013).

Bir i ve eylem için oluşturduğumuz, stratejik değerlendirmenin en önemli koşulu zeminin sağlam olmasıdır, doğru bilgilerden oluşması, sağlam bir analiz sonucunda, ortaya konulan çözümlenin gerçeğe uygun ve eylemsel anlamda kullanışlı olması gerekmektedir (Bee ve Seren, 2011: 126-127). Ancak bu şekilde ortaya konulacak bir strateji, tüm sorunlu alanların çözümlenmesine tüm yönleriyle katkı sağlayabilir.

Terörle mücadele sürecinde başarılı olmak için yapılacak olan sağlam bir stratejinin hazırlanmasıdır. Bu terörle mücadele stratejisinin uzun soluklu olması zaruridir. Başarı daha kısa sürede de elde edilebilir ancak kimse kökü 100-150 yıla dayanan bir sorunun ve bu sorunun kaınmasıyla ortaya çıkan PKK terör örgütünün,

yaklaşık 30 yıldır düzenlemiş olduğu terör eylemlerine karşı 1-2 yıl içerisinde ya da daha kısa süreli bir çözüm planıyla başarı sağlanabileceği hayaline kapılmamalıdır. Bitmiş gibi gözükebilir fakat terörist denilen şahısların geçirmiş oldukları psikolojik travmaların öyle kısa sürede geçeceği toplumla iç içe ya da yurt dışında sessiz sakin durmaları beklenemez. Bunun içinde çözüm sürecinin ihtiyacı olan, zemini sağlam, doğru bilgilerden oluşan ve sağlam bir analiz sonucu ortaya konulacak olan çözümlemenin uygulamaya sağlam bir organizasyon yapısıyla konulmasıdır. Bu da Stratejik istihbarat oluşumu sayesinde olur.

İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi adlı çalışmada 4 ana iş paketi ile birlikte terörle mücadele yönetiminden bahsedilmektedir. Birinci pakette, terörist saldırıları önleme politikalarından bahsedilmektedir ki, burada terör olayları olmadan istihbarat faaliyetleri sayesinde önlenmesi öngörülmektedir. İkinci pakette, insanların terörist olmalarını ya da şiddete dayalı aşırılığı desteklemelerini önlemek için çalışmalar bulunmaktadır. Burada amaç, terör olaylarının, desteklenmesini, propagandasının yapılmasını, hoş görülmesini sağlayacak söylemler içerisinde bulunmayı engellemeye yönelik gerekli alt yapı çalışmalarının hayata geçirilmesidir. Üçüncü pakette, terörist saldırılara karşı savunmanın güçlendirilmesi için gerekli tüm çalışmaların aralıksız devam etmesi öngörülmektedir. Bu iş paketinin uygulanmasında ki ana sebep terörizme gerçekçi bakış sonucu, soruna karşı istihbarat çalışmalarının ve yasal düzenlemelerin yetersiz kalması durumunda güvenlik güçlerinin hazır durumda bulunmaları ve terör örgütleri karşısında devletin zayıf duruma düşmemesidir. Dördüncü pakette ise, eylemlerin engellenememesi durumunda etkisini azaltmak adına tüm kurumların her an için hazır ve profesyonelleşmesinin sağlanması amaçlanmaktadır (Majestelerinin Hükümeti, 2009: 11-15). Terörle mücadele de başarılı olduğu iddia edilen İngiltere'nin uyguladığı bu çalışmadan anlaşılması gereken, istihbarat çalışmalarının hayati öneme sahip olduğu ve istihbaratın anahtar görevini üstlendiğidir. Fakat kilidi açtıktan sonrada karşılaşılabilecekler için ya da kilidin bozulmuş olmasına karşı tüm önlemlerin alınmış olması gereklidir. Terörle müzakere bile edilse, her an mücadeleye hazır olunmalı, çalışmalar bu minvalde devam etmelidir. Önerdiğimiz stratejik istihbarat yapılanması da, farklı adlar altında da olsa aynı bütünlük içerisinde İngiltere'nin terörle mücadele stratejisine benzer niteliklerde icra edilebilir.

Türkiye'deki Terörle mücadele sürecinde, istihbarat çalışmalarının hayati öneme sahip olduğunu E.Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un şu sözlerinden açıkça anlamaktayız;

"Terörle mücadele istihbaratınız yetersiz ise başarı şansınız sıfırdır. Bu konu fevkalade önemli. İstihbarat ve bilgi doğru olmalı. İki, uygun zamanda olmalı. Zamanlama çok önemli. Geç kalan bilginin önemi yok. Üçüncü faktörde etkili olmasıdır. Şunu bilmeliyiz ki operasyonları istihbarat yönlendirecektir. Bunun dışındaki operasyonlarda olumsuz sonuçlarda doğurabilir" (Sabah, 2010).

Orgeneral Başbuğ istihbaratın olmadığı zaman ne yapılacağı ve istihbaratın nasıl elde edileceği hususlarını şu şekilde açıklamaktadır;

"İstihbarat yok ne yapacağız? Operasyon yapacaksınız bunda amacı istihbarat olacak. İstihbarat dediğiniz zaman çok geniş istihbarat vasıtaları var. Ancak bakıyoruz, terörle mücadele de başarılı olan devletler nasıl başarı sağlıyor. Elbette teknolojiyi kullanacaksınız. Ama eğer insan istihbaratında zayıfsanız bu iş çok zor. İnsan istihbaratı, terörle mücadelenin ana noktası. Biz bunu yanlış anlıyoruz. Bu kimin tarafından yapılacak? Eğitimli personelin olması lazım ve bunun da size ait olması lazım. Genellikle mahalli personele ilişkin istihbarat yapıyorsunuz. Bu yanlış mı, hayır doğru. Ama o personel ne kadar eğitimli? Bunu zaten yapamazsanız, istihbarat konusunda çok eksikleriniz olur" (Sabah, 2010).

Başbuğ geçici köy korucularının terörle mücadelede üstlendikleri önemli rolüde şu sözleriyle açıklamaktadır;

"Geçici ve gönüllü köy korucuları sistemi Türkiye'de çok tartışılıyor. Ama inanınız ki bugün PKK'nın birinci öncelikli istediği şey, işte bu geçici ve gönüllü köy koruculuğu sisteminin kaldırılmasıdır. Niye? Rahatsız oluyor. Türkiye bunu uzun süredir uyguluyor. PKK'yla mücadelede bunlar çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Bugüne kadar korucularımız bu mücadelede 1343 şehit vermişlerdir. Geçici ve gönüllü köy korucularının, kanun ve devlet yanında yer alması şu açıdan da çok önemli. Sorunun etnik bir çatışma olmadığı ve terör örgütünün desteğini sağlayamadığının da çok önemli bir göstergesidir. Koruculardan hata yapanlar olmaz mı? Olabilir, elbette olabilir. Hata yapan varsa sistemden ayırırız ama üç beşinden ötürü sistemin hepsini suçlamak, örgütün amacına hizmetle doğru orantılıdır. 2007 yılından itibaren ABD tarafından aynı sistem Irak'ta kullanılmaya başlandı. Yine bildiğimiz kadarıyla, bu sistem Afganistan'da da aynen Irak'ta uygulanan sisteme benzer, milis şeklinde kurulma çalışmaları devam ediyor" (Sabah, 2010).

Terörle mücadele sürecinde, savaşılmasında öncelik verilmesi gereken, bölge insanı üzerindeki sorunların ve zafiyetlerin ortadan kaldırılması gerekliliğidir. Bunun içinde, bölgede mevcut sorunlar tespit edilmeli ve ortada kaşınacak bir yara bırakılmamalıdır.

Öncelikle terör/terörizmin ortaya çıkması için bir sebebe, yani kaçınacak bir yaraya ihtiyaç vardır. Bu da dini, etnik, ideolojik yapının kurcalanmasını gerektirir. Toplumsal baskı ve ayrımcılık, insan kaynağının artmasına sebep olmaktadır. Bunun önlenmesi sosyolojik, psikolojik istihbarat yapılanmaları ile mümkün olmaktadır. Bu işin ehli alanında uzman çok sayıda psikolog ve sosyolog bulunmaktadır. Bu uzmanların sorunun temeline ilişkin araştırılmasını istedikleri alanlar doğrultusunda elde edilecek bilgilerin, stratejik analizcilerin sorunun tümüne ilişkin yapacakları analizler ve çözüm önerileriyle birlikte, uzman psikolog, sosyolog, toplum bilimciler vasıtasıyla halka sunulması gereklidir. Bu süreçte terör örgütlerinin, bölge halkına terörün baskı gücünü kullanarak uygulamaya çalıştıkları, yalnızlaştırma ve devlete olan güvenin yok olması gibi psikolojik temelli araçların ortadan kaldırılması sağlanacaktır. İnsanların sorunları dinlenmeli, eğitimsel eksiklikler giderilmeye çalışılmalıdır. Öncelikle terör örgütünün halkla olan fiziki teması engellenmelidir. Bölge halkının, kültürel ve dini değerlerine sahip çıkmalarına engel olunmamalı, aksine destekleyici önlemler alınmalıdır. Kültürel, yardımlaşma dernekleri, meslek edindirme kursları ve eğitimsel sosyal aktiviteler bölge halkına, yine kendi içlerinden o bölgenin özelliklerini bilen ve aralarından yetişmiş insanlar tarafından sunulmalıdır. Dinsel inançlar üzerine baskı kurulmaması gerektiği tüm bölge halkına öğretilmeli, diğer dinlere mensup insanların hür bir şekilde hayatlarını idame ettirmeleri sağlanmalıdır. Etnik kökene dair sorunlar ise o bölge halkının dilsel ve kültürel aidiyetlerini özgürce yaşayabilmeleri ve geliştirebilmeleri için verilecek imkânlarla paralel bir çözüm ile minimize edilecektir. Ancak bu devletin resmi dilini, bayrağını, ismini değiştirmesini veya mevcut durumdan vazgeçmesini gerektirmemelidir. Bölge halkına ait tüm bu aidiyetler özgürce rahatça yaşatılıp, tek bir devlet çatısı altında sürdürülmelidir.

Terörle mücadelede, bölge halkının desteğinin sağlanması hayati öneme sahiptir. Terör örgütlerinin ilk hedefi toplumsal desteği arkasına alıp demokrasinin açıklarından faydalanmaktır. Arkasında bölge halkının desteği olmadan varlığını devam ettirmesi zorlaşır. Stratejik istihbarat yapılanması gereği, etnisite, iletişim alanında kendini iyi yetiştirmiş istihbarat personeline ihtiyaç vardır. Bu personel vasıtasıyla bölge üzerinde psikolojik harekât düzenlenmelidir. İnsan haklarına uygun bir şekilde yapılacak olan terörle mücadele yöntemi, terör örgütünün bölge halkı üzerinde uyguladığı psikolojik

harekâta karşılık verebilecek güçte ve etkide olmalıdır. Buda ancak bölge halkının dilinden, kültüründen, hassasiyetinden anlayan sivil unsurlar tarafından icra edilebilir.

Terör/terörizmin diğer önemli kaynağı olan siyasi otorite boşluğu ve zayıflığıdır. Bu durum rakip devletlerin, terör örgütlerini desteklemelerini kolaylaştırmakta ve terör örgütlerinin de bu durumdan istifade, bölge halkına yönelik yalnızlaştırma, güçsüzleştirme ve eleman kazanma olanaklarını artırmaktadır. Bu durumu engellemek, ancak devletin sağlam bir stratejik gelecek planı oluşturması sonucu mümkündür. Oluşturulacak bu devlet stratejisi sayesinde hangi siyasi otorite gelirse gelsin bu plana göre hareket edeceğinden, bu planın icracısı konumundaki stratejik istihbarat yapılanması da, siyasi otorite boşluğundan etkilenmeden görevini plan doğrultusunda devam ettirecektir. Siyasi istihbarat, alansal olarak değerlendirildiğinde en geniş istihbarat sahasıdır. Bu saha içerisinde tüm modern istihbarat teknikleri kullanılmalı ve diğer alanlarla eşgüdümlü hareket etmesi sağlanmalıdır. Bu saha içerisinde, ülkemizde terörü kullandığı bilinen ya da düşünülen devletler üzerinde açık/gizli operasyonlar yapılmalı. Operasyonlar sonucu toplanacak bilgiler, stratejik analizciler tarafından değerlendirilmeli, önemli değere sahip olanlar üzerinden, terörü destekleyen ülkelere, baskı yapılmalıdır. Örnek olarak rakip devletlerin siyasi, toplumsal eksiklerinin geleceğe yönelik değerlendirilmeleri sonucu, kendi art niyetlerinin yine kendi ülke vatandaşlarına nasıl zarar verdiği gözler önüne serilebilir. ABD veya Rusya gibi büyük devletlerin terör örgütlerinin kurulmasına ve büyümesine verdikleri destek ortadadır, fakat buna rağmen destekledikleri örgütler tarafından zora sokulduklarında takındıkları tavır da manidardır. Devlet içerisindeki siyasi yapının bozulmasının engellenmesi ise özel hayata ilişkin hukuk kuralları çiğnenmemek şartı ile yapılacak biyografik istihbarat çalışmaları sonucu, doğru siyasi ve bürokratlar tespit edilerek, siyasi karar alıcılara bu yönde yardımlarda bulunulabilir. Sorunlu bölge üzerinde yapılacak toplumsal, sosyal, ekonomik araştırmalar sonucu karar alıcılara bu alanlara yönelik nasıl kararlar alınması gerektiği anlatılmalıdır. Terörle mücadele de siyasi karar alıcıların istikrarlı söylem ve hareketleri çok önemlidir. Stratejik istihbarat bu yönde istikrarlı planlamalar yapmalı ve toplumsal huzursuzlukların önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Terörist örgütünün elindeki argümanlar, devletin toplumsal alana karşı takındığı tavır ve kullandığı doğru orantılı güç ile sınırlandırılır. Devlet terörle mücadele eder, bölgesel halkın sorunlarını gidermek için bölge halkıyla müzakere eder, fakat hiçbir zaman terör örgütlerini o

bölgenin temsilcisi ilan edip terör örgütünün başıyla karşılıklı anlaşma yoluna gitmez. Temsil ettiğini iddia ettiği bölge insanı üzerinde katliamlar gerçekleştiren, çocuk, kadın demeden cana kıyan bir örgütün muhatap alınması mümkün değildir. Bu halk üzerinde siyasi otoritenin terör örgütü karşısında zayıf düştüğü izlenimi yaratır ki bu da tüm mücadele sürecini baltalamaya yeterde artar.

Terör örgütlerinin yasal görünümlü siyasi uzantıları da mevcuttur. Bunlarında ortadan kaldırılması zorunludur. Çünkü bir yandan devlete karşı savaş açmış bir örgüt, diğer taraftan çaresiz bir bölgede, psikolojik ve toplumsal açıdan baskı gören bölge insanı mevcuttur. Terör örgütünün istediği de, uyguladığı şiddet eylemleri sonucu bölge halkı tarafından kendisinin ve uzantılarının desteklenmesi değil midir? Bu sebeple, terör örgütü uzantısı olduğu açıkça ortada olan bu tür oluşumların, demokrasinin arkasına sığınıp, terör örgütünün bu şekilde kendini göstermesinin olumlu bir sonuç olarak algılanması çok yanlış bir tavidir. Bu tavır ile bölge halkı, terör örgütünün ve uzantısının bir kazanımı olarak ortaya çıkacağından kararsız kalmış korkmuş yılmış insanların daha da çaresiz kalıp kendilerini mecbur hissetmeleri sağlanacaktır. Yapılacak istihbarat çalışmaları sonucu bağlantısı tespit edilen şahısların derhal hukuki açıdan yargılanması ve cezalandırılması gerekmektedir. Bu süreçte siber istihbarat, iletişimin dinlenmesi ve biyografik istihbarat metotları uygulanmalı ve yapılacak analizlere göre gerekli işlemler tesis edilmelidir.

Terör/terörizm sorununun diğer bir kaynağı ise ekonomik bozukluklardır. Ülkenin çarpık bir ekonomik yapısı varsa yani bir tarafta çok zengin diğer tarafta günlük yiyecek ihtiyacını karşılayamayacak durumda insanlar mevcut ise burada terörün ortaya çıkması an meselesidir. Ekonomik sıkıntıları olan bireylerin psikolojileri ve devlete olan bağlılıkları, ekonomik sorunları olmayan bireylere göre daha çabuk ortadan kalkar ve daha çabuk terör örgütlerinin hedefi haline gelirler. Bu durumun ortadan kaldırılması, ekonomik alanda istihbarat çalışmalarının artırılmasıyla çözülebilir. Terör sorununun olduğu bölgeye aktarılan askeri harcamaların ve o bölgeye yapılan fakat boşa giden yatırımların maliyeti hesaplandığında, daha az maliyet ile bu sorun minimize edilebilir. Komşu ülkelerin talepleri ve ulaşım kriterleri göz önünde tutularak, sorunlu bölgenin üretim kapasitesinin ve yönetiminin doğru planlanması gerekmektedir. Bölgeye yönelik teşvikler artırılarak yatırımların artması, köy kalkındırma projeleri sonucu, şehir imkânlarının modernize olma açısından köylere

aktarılması, işsizliğin önüne geçilmesinde büyük rol oynayacaktır. Sorunlu bölgelerde bulunan işsizlere destek artırılmalı ve meslek edindirme kursları düzenlenerek bu kurslar sonucu bireylerin iş sahibi olmaları sağlanmalıdır. Kimsenin işsizlik ve ekonomik sorunları yüzünden teröre alet edilmesine izin verilmemelidir.

Terör örgütlerinin finans kaynaklarının kurutulmasını terörle mücadelede atılacak ilk adım olarak görebiliriz. Terör örgütleri hayatta kalabilmek için ekonomik alanda çeşitli yasadışı faaliyetlerde bulunmaktadır. Bunların başlıcaları uyuşturucu ve silah ticareti, haraç, soygun, yabancı devlet destekleri ve insan kaçakçılığıdır. Terör örgütlerinin bu kaynaklarına yönelik insani ve teknik istihbarat yöntemlerinin tümü kullanılmalıdır. Yapılacak gerekli teknik takipler sonucu, finansal verilerin kimler üzerinden ne şekilde yapıldığı tespit edilmelidir. Siber ve uydu istihbarat teknikleri sayesinde terör örgütü mensubu ve destekleyicisi tüm bireylere karşı hukuki yaptırımlar ağırlaştırılmalı. Oluşturulacak siber timler sayesinde uluslararası camiada bu savaşım devam ettirilmelidir. Terör örgütleri ayrıca yasal görünümlü faaliyetler sonucunda destek görürler. Bunları zorunlu ya da gönüllü verilen aidatlar, yardımı yapanın iyi niyetle yasal görünümlü kuruluşa yaptığı yardımlar olarak nitelenen sivil toplum kuruluşlarına yapılan yardımlar, çeşitli yayınların satımından elde edilen gelirler, maddi ve lojistik dış destekler, yasal görünümlü uzantılar vasıtasıyla yapılan ticaret gelirleri, sosyal etkinliklerden toplanan paralar olarak sıralayabiliriz. Bunlarında önüne yine hukuksal yaptırımlar ile geçilebilir. Fakat bunların tespiti için gerekli alt yapı hazırlanmalıdır. Siber timlerin ve uzmanların, tüm hesap akışlarını kontrol etmeleri gerekmektedir. Ayrıca biyografik istihbarat vasıtasıyla, şahısların eğilimleri ve zaafı tespit edilmelidir. Fakat bunlar yeterli değildir, daha sonrasında insani istihbarat teknikleri ile bu şahıslar takip edilmeli, teknik cihazlar ile mümkün olmayan finansal kaynak aktarımları, fiziki takip ile ortaya çıkarılmalıdır.

Uluslararası istihbarat paylaşımına gidilmeli, diğer istihbarat örgütlenmeleri ile dostane ilişkiler içerisinde olunmalıdır. Bu ilişkiler sonucu terör örgütlerini destekleyen istihbarat yapılanmaları daha kolay tespit edilebilecek ve bu sayede bu yapılanmalarla savaşım daha rahat ve açık olacaktır. Fakat devleti zafiyete uğratacak paylaşımlardan kaçınılmalıdır. Yabancı istihbarat elemanları kesinlikle devletin stratejik istihbarat yapılanmasının kaynaklarını ve stratejisini bilmemeli gerekirse, gölge istihbarat

teşkilatları kurularak bu personelin buralarda çalıştırılması ve faydalanılması sağlanmalıdır.

İstihbarat yapılanmasının başında bulunan kişiler, sivil, tabandan yetiştirilmiş olmalıdırlar. Ülkemizde istihbarat süreçleri genelde dışarıdan kurum içine monte edilen kişiler tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. Demek isteğim getirilen kişilerin, kurumları yanlış yönettikleri değildir. Dışardan getirilen kişilerin, geldikleri kurumda, daha kurumları çözmeden, tam olarak hakim olamadan ya emekli olmaları ya da görevden alınmalarıdır. Bunun sonucu ise kurumlar yöneticilerinden tam verim alamamaktadırlar. Eğer istihbarat süreci uzun soluklu bir süreçse, bu süreci yönetecek kişlerinde uzun tecrübe çemberinden geçmiş olmaları beklenmelidir.

Terörü desteklediği bilinen devletler üzerinde örtülü operasyonlar yapılmalıdır. Bu çalışmalar sonucu, o ülkenin zafiyetleri tespit edilmelidir. Aynı zamanda terörü destekleyen devletlere karşı uluslararası hukuk mücadelesi de verilmelidir. Elde edilecek bulgular aracılığıyla terörün desteklenmemesi için, ülkelere baskı yapılmalıdır. Hiçbir terör örgütü dış bağlantı ve destekleri olmadan hayatta kalmayı uzun süre başaramaz. Bu destekler kurutulmadığı sürece tam manada başarı sağlanamaz.

Medya üzerinde özgürlükler engellenmeden, stratejik plan çerçevesinde belirlenecek öncelikler sonucu sunulacak haberlerin toplumsal alanda yaratacağı etkinin olumlu yönde yönetilmesi için gerekli tedbirler alınmalı ve haber sunumları ona göre yapılmalıdır. Bu uygulama, medyanın haber toplamasına ve yayınlanmasına engelleme değil yapılacak bu haberlerin topluma ve toplumun psikolojik haline uygun sunumunun yapılmasına yöneliktir. Siyasi karar alıcıların yapacakları konuşma metinleri yapılacak analizler sonucu düzenlenmeli, belirli bir stratejik plan çerçevesinde verilecek mücadeleyi baltalayacak konuşmalar yapılmamalıdır. Devlet erkânının söylemiş oldukları istikrarlı olmalıdır, iki günde bir değişebilecek bir izlenim sergilenmemelidir. Eğer kısa süre içerisinde, köklü söylem değişiklikleri olursa bu toplum üzerinde huzursuzluk ve kargaşaya neden olacaktır. Terörle mücadelenin kamuoyunda desteklenmesini engelleyecek söylemlerde bulunulmaması gereklidir.

İlk ve ortaokullardan başlayarak terörün zararlarını anlatan dersler verilmeli ve çocuklarımıza nasıl korunabilecekleri anlatılmalıdır. Terörle ilgili, kompozisyon yarışmaları, bilgi şöleni, tiyatro oyunları gibi etkinliklerle bu bilgilendirme

çeşitlendirilmelidir. Eğitim kurumlarındaki terör örgütü sempatzanı öğrenci ve akademisyen gruplar tespit edilmeli ve bu gruplar üzerinde psikolojik savaşım başlatılmalıdır. Bu grupların mümkünse mevcut sorunlarının giderilmesi, eğer sempatzanlıkları ülke bütünlüğüne karşı olduklarından ileri geliyor ise tasfiye edilmeleri yoluyla bunlarla mücadele edilmesi. Zararlarının en az olabileceği makam ve bölgelere gönderilmeleri gerekmektedir. Terörle mücadele de akademik alandan da faydalanılması gereklidir. Terör örgütlerinin ideolojileri, doktrinleri, stratejileri, hakkında çalışmalar teşvik edilmeli bu çalışmalar stratejik plan doğrultusunda uygulamaya geçirilmelidir.

Terör örgütü mensubu gençlerin pişman olmaları durumunda, topluma yeniden kazandırılmaları için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Mevcut hukuksal mevzuat çerçevesinde, yapılacak hukuki istihbarat çalışmaları bu sorunun çözümünde çok faydalı olacaktır. Yapılacak iyileştirme çabalarının, diğer çalışmalardan bağımsız olması engellenip, bu tür çalışmalara kazandırılacak istihbari bünye, bu çalışmaların sağlam temeller üzerine oturtulması anlamına gelmektedir. Topluma yeniden kazandırmaya yönelik hukuksal zemin ne suiistimal edilmeye nede pişman olan teröristlerin korkmalarına sebebiyet vermemelidir.

Terörle mücadelenin diğer önemli ayağında askeri operasyonlardır. Türkiye’de sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik alanda devam ettirilecek çalışma ve operasyonların yanı sıra askeri mücadeleninde mutlaka devam ettirilmesi gerekir. Çünkü tarihte PKK terör örgütü kendi bölge halkını katletmiş ve bölgeye yapılacak yatırımları engellemiştir. Bunuda, yatırımların inşasını yapacak kişilerin ve yapım aşamasında kullanılacak araçların bombalanması yoluyla başarmıştır. PKK terör örgütünün bölge halkının ne düşündüğüyle ilgisi yoktur, onlara zor kullanarak ve devletin yatırımlarını, yardımlarını engelleyerek, bölgede kendilerinden başka otoritenin olmadığını kanıtlamaya çalışmaktadır (Bal, 2007: 76-77). Bu yüzden sınır ötesi operasyonlar devam etmeli ve ülke içerisinde yapılacak operasyonlar sonucu terör örgütü mensupları ve destekleyicileri ağır bir şekilde cezalandırılmalıdırlar.

Terörle mücadelenin en değerli ögesi insandır ve bu mücadelede kullanılacak insan kaynağına çok önem verilmelidir. Bilgi toplamada kullanılacak muhbirlerin kimliklerinin gizliliğine büyük önem verilmelidir. Yapılacak en ufak hata yardım

etmeye hevesli bir sürü insanın korkmasına ve isteksiz davranmasına sebep olacaktır. Terörle mücadele de kullanılacak istihbaratın analiz kısmına çok önem verilmelidir. Toplanan bilgilerin ne ifade ettiği ve nasıl faydalanılacağı tümüyle stratejik analizcilere bağlı olduğundan, analiz sürecine ayrı bir önem atfedilmeli ve bu işi icra edenlerin ihtiyaçları tümüyle giderilmelidir. Stratejik analizciler değişik alanlarda uzmanlaşmış, çeşitli bölümlere ayrılmış olmalıdırlar. İnsani kayıpları önlemek için, istihbarat alanında en son teknolojik altyapı kullanılmalıdır.

İstihbarat teşkilatların gelişen teknolojiyi kullanabilmesi ve ayak uydurabilmesi gereklidir. Bu sebeple personel bu yönde sürekli eğitimler almalı ve teşkilat bünyesinde teknolojik alt yapı sürekli modernize edilmelidir. Unutmamalıdır ki istihbarat sadece sorunlar üzerine değil yeni gelişmeler üzerine de çalışmalar yapmaktadır. Buda yeni teknolojik buluşların ve üretim imkânlarının üzerinde yoğunlaşılması demektir. Örneğin terörle mücadelede, etkin bir şekilde kullanılması gerekli İnsansız Hava Araçları (İHA) ve istihbarat uçakları, kendi bünyemizde kullanıldıkları takdirde ve elde edilecek doğru, zamanında yerine ulaşmış bilgiler sayesinde, verilecek insani kayıpların önüne geçilmesi sağlanacaktır.

Burada en önemli husus, stratejik istihbarat yapılanmasının nüfuz ettiği tüm alanların ve tekniklerin ortak bir strateji doğrultusunda hareket ettikleri sürece etkili olabileceği ve bu çalışmaların birbirinden bağımsız değil domino etkisiyle birbirlerini etkileyecekleri unutulmamalıdır. Stratejik istihbarat oluşumu insani kayıpların önüne geçilmesini sağlayacak veriler ortaya koyacaktır. Terörün maliyetinde önemli azalmalar görülecek, hatta bu oluşuma aktarılacak mali kaynakların, ülkenin gelişimi için kullanılacak kaynak ve araçları tespit etmede kullanılması sağlanacaktır. Hem sorunla mücadele eden bu yapı hem de ülkenin gelişmesi için tüm alanlarda tespitler de bulunma imkânı kazanacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, stratejik istihbarat yapılanmasıyla korunmalı ve gelişmesine yönelik çalışmalar yine bu yapı sayesinde olmalıdır. Terörle mücadelenin tüm sorunsallığı ile toplum nezdinde kararlı faaliyetler icra edilmeli, şaibeli ya da toplumu kuşku içerisinde bırakacak söylem ve eylemlerden uzak durulmalıdır.

SONUÇ

Stratejik İstihbarat ve Terörle Mücadele kavramlarının tüm yönlerinin ele alınmasından sonra ortaya çıkan tabloda bir toplumun ya da dünyanın terörist oluşumlar yoluyla götürülmek istendiği ya da yüz yüze kaldığı noktada onunla mücadele biçiminin ne olacağı ve nasıl olacağı hususu önem kazanmaktadır. Öyle ki istihbarat alanında yapılacak olan bu tarz çalışmaların sonucunda elde edilen kazanımlar birçok eğilime ve yeni oluşumlara kaynaklık edebilecek, oluşturulacak daha verimli bir terörizm ile mücadele politikasında önemli bir rol oynayacaktır. Ayrıca yine bu minvalde yürütülen çalışmalar, stratejik istihbarat yapılanmasında yaşanan sorunların temeline kaynaklık eden olguları açık ve net bir şekilde ortaya çıkaracaktır.

Türkiye'deki terörle mücadelede kullanılacak modern istihbarat modelinin, oluşturmuş olduğumuz stratejik istihbarat yapılanması ile mümkün olacağının altı çizilmekle birlikte isim konusunda bir iddia söz konusu değildir. Stratejik istihbarat yapılanmasında önemli olan yapılacak istihbarat faaliyetlerinin tek çatı altında birleştirilip, mücadelenin bu şekilde icra edilmesinin gerekliliğidir. İstihbaratın terörle mücadelenin olmazsa olmaz bir unsuru olduğu anlaşılmalıdır. Devletlerin terörle mücadele stratejilerinin, sürekli ve uzun soluklu olmasının, başarı için zaruri ve ilk şart olduğu bilinmelidir. Bu çalışma ile anlatılan öncelikle istihbarat çalışmalarının ne olduğu ve nasıl olması gerektiğidir. Buda kavramsal, tarihsel, yöntemsel bölümler ile açıklanmaya çalışıldı. Öncelikle istihbarat anlatıldı ki sorundan önce çözüm tekniği kavransın ve sorun ortaya konulurken, istihbarat kendiliğinden sorunla bütünleşik bir hal alabilsin. Daha sonra ülkelerden örnekler vererek, uluslararası alanda bu mücadelenin nasıl sürdürüldüğünün anlaşılması sağlanmaya çalışıldı. Daha sonra Terörle mücadelenin tek bir kaynaktan, çok sayıda uzman tarafından icra edilmesi gerekliliği vurgulanarak, oluşturulacak stratejik istihbarat oluşumu içerisinde hangi istihbarat tekniklerinin, ne şekilde terörle mücadeleye entegre edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Terörle mücadele uzun soluklu ve sağlam bir strateji ile mümkündür. Ülkemizde ve dünyada terör belası yüzyıllardır kendini göstermiş fakat hiçbir ülke, kesin bir çözüm bulunamamıştır. Öncelikle teröre ortak bir tanım yapılamaması bunun nedeni olarak

gözükürken, günümüzde ise ülkelerin menfaatleri için terör örgütlerini desteklemeleri, gücü elde etmelerinde araç olarak görmeleri terörün bitmemesinin temel sebebidir. Belli bir dönem mücadele eden ülkeler bile, yeri geldiğinde terör örgütlerini araçsal bir meta olarak kullanmaktan çekinmemişlerdir.

Uluslararası ortak bir hukuki zemin oluşturulması ve ortak bir istihbarat yapılanması sonucu hiçbir terör örgütü veya terör düşüncesi mevcudiyetini uzun süre koruyamaz. Fakat açıkça şunu söyleyebilirim ki terörü bitirmek için tüm dünyanın el ele vermesi gerekir ki buda imkânsızdır.

Türkiye'nin terörle mücadelesinde bugüne kadar birçok hata yapılmıştır. PKK terör örgütünün, terörü, etnik kimliği, demokrasiyi, özgürlük anlayışını ve siyaseti kendine malzeme yaptığı açıkça bilindiği halde Kürtlerin temsilcisi sıfatıyla ortaya çıkarılması ve bunun Türk milletine zorla dayatılması hoşgörüle yaklaşılacak bir şey değildir. Bölge halkının geleceğini ipotek altına alan ve uzun yıllar Türkiye'nin başına bela olduğu gibi temsilcisi olduğunu iddia ettiği bölge insanını da katleden, üyelerinin psikolojik rahatsız olduğunu bile bile, bölge halkının kaderini terör örgütünün eline teslim etmek ne kadar vicdani ve mantıklıdır? Daha fazla insanın teröre kurban edilmemesi ilk hedef ve çözümün ne olduğu ilk soru olmadığı müddetçe, soruların ve sözlü olarak verilen cevapların çok da önemi yoktur. Fakat PKK terör örgütünün bilinen amaç ve stratejileri dâhilinde, sadece siyasi çıkar amaçlı kamuoyu desteği için Türk milletine hayal kurdurulmamalıdır. Mücadelesiz başarının elde edilme hayalinin yaşatılması mücadele ruhunu zayıflatır bu da terör örgütlerinin istediği bulunmaz nimetlerdendir.

Türkiye'nin geçmişte günümüzde de, dost-düşman, yakın-uzak birçok ülkeden psikolojik ve ekonomik baskılar gördüğü bilinmektedir. Türkiye üzerinde oynanan oyunlar, bugün ve geçmişte Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı olmuş büyük şahsiyetler tarafından da sürekli dile getirilmektedir. Ülke üzerinde oynanan komploların fazlalığı göz önüne alındığında, savunmaya ve saldırıya yönelik, milli bir kurumun olması gerekmektedir. Uluslararası konjonktürdeki bu çekişmeli ortamda mutlaka ülke insanının birbirine kenetlenmesi, kurumlar içerisindeki personelin menfi duygulara kapılmadan birbirleriyle işbirliği içerisinde hareket etmesi gerekmektedir. Türkiye, başındaki terör belasından ve bağımsız olmak için attığı her adım sonrası

üzerinde uygulanan siyasi, ekonomik ve psikolojik operasyonlardan ancak toplumun birbiriyle barışması ve kucaklaşması sonucu kurtulabilir, başka türlü değil. Eğer toplumda bir çekişme varsa bu durum oluşturulacak her kurum ve plan içerisinde kendisine sorunlu bir kısım bırakacaktır. Önceliğimiz bunun ortadan kaldırılması olmalıdır, karşımızdaki insana insanca gözlerle bakmasını öğrenmemiz, beraber yaşamak için toplum nezdinde karşılıklı tavizler vermemiz gerekmektedir.

Terörle mücadelede unutulmaması gereken en önemli nokta, terör/terörizmin hiçbir zaman yeryüzünden silinmeyeceği ve insanlara verdiği zararın bitmeyeceğidir. Terör/Terörizm, insanın var olduğu her yerde ve çıkacak deliği bulduğu her anda, mevcut sistem üzerinde kendini gösterecektir. Bu çalışmada, terör olgusunun zararları ve terörist şahsiyetlerin psikolojik rahatsız oldukları bilinci içerisinde hareket edilmeye çalışılmış, şahs-ı manevi duygularda hayat bulan devlet ahlakından taviz verilmeden mücadele edilmesinin gerekliliği savunulmuştur. Umarım çalışma özü itibariyle doğru bir şekilde ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

Acar, Ü., (2011), *İstihbarat*, Akçağ Yayınları, Ankara

Acar, Ü. ve Ö. Turhal, (2007), *Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terörizm*, Adalet Yayınevi, Ankara

A Haber, (2013), <http://www.ahaber.com.tr/Dunya/2013/03/27/eta-silah-birakma-gundemimizde-yok> (05Nisan2013)

Aktif Haber, (2012), <http://www.aktifhaber.com/ispanya-teroristle-masaya-oturmayiz-694551h.htm> (05Nisan2013)

Akşam, (2013), <http://www.aksam.com.tr/guncel/sri-lanka-turkiye-icin-iyi-bir-ornek/haber-161852> (08Nisan2013)

Alkan, N., (2002), *Terör ve Terörizm*, EGM Basımevi, Ankara

Alkan, N., (2008), *Söz Bitmeden*, Usak Yayınları, Ankara

Alkan, N., (2009), *Türkiye'nin Terörizmle Mücadele Deneyimi*, (Ed.) Bal, İ., ve S. Özeren, *Uzakdoğu'dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele* içinde, Usak Yayınları, Ankara, ss. 109-152.

Altınoğlu, G., (2009), "Tamil Kaplanlarının Akıbeti ve PKK", <http://www.teorivepolitika.net/index.php/okunabilir-yazilar/item/258-tamil-kaplanlarinin-akibeti-ve-pkk> (07 Nisan 2013)

Arıbaş, C., (2007), *11 Eylül Sonrasında Uluslararası Terörizmle Mücadelede İstihbaratın Öne Çıkan Rolü ve Önemi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Arıboğan, D.Ü., (2007), *Terör / Korku Hali*, Profil Yayınları, İstanbul

Avcı, G., (2004), *İstihbarat Teknikleri*, Timaş Yayınları, İstanbul

Avcı, G., (2008), *Entrikalar Ağında Kürt Buhranı*, Metropol Yayınları, İstanbul

Avşar, Z. ve C. Mafizer, (2005), *Terör ve Terörizmin Bibliyografisi*, EGM Basım evi, Ankara

Aydın,M., (1989), “Hamza Grubu”, [Electronic Version], *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.3, (04 Aralık 2012), ss. 371-394.

Aydın, N., (2006), *Küresel Terör ve Türkiye*, Bilgi Yayınevi, Ankara

Aydın, N., (2010a), *İstihbarat ve İstihbaratçı*, Paraf Yayınları, İstanbul

Aydın, N., (2010b), *Osmanlı İmparatorluğu'nda İstihbarat*, Paraf Yayınları, İstanbul

Aysal, N., (2007), “Çöküşten Mütarekeye Osmanlı'da Haber Alma”, [Electronic Version], *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.10, S.40, (04Aralık2012), ss. 523- 543.

Baharççek, A. ve G.Tuncel, (2011), “ Terörle Mücadelenin Zorlukları ve Bu Zorlukları Aşmada Farklı Bir Yaklaşım: Demokratik Mücadele Yöntemleri”, [Electronic Version], *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, C.2, S.2, ss. 3-5.

Bahar, H.İ., (2013), *Çözüm Süreci*, Ankara Stratejik Enstitüsü Yayınları, Rapor No: 2013/2, Ankara

Bahar, İ., (2009), *Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e*, Kumsaati Yayın Dağıtım Ltd.Şti., İstanbul

Bal, İ., (2006), *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplote Teorileri*, Usak Yayınları, Ankara

Bal, İ., [tarihyok], “Terörle Mücadelede Başbuğ Doktrini”, <http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=1391> (23 Nisan 2013)

Bal, M.A., (2003), *Savaş Stratejilerinde Terör*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Banoğlu, E., (2003a), “Biyolojik Terör”, [Electronic Version], *Eczacı Dergisi*, S.3, (14Nisan2013), ss. 9-11.

Banoğlu, E., (2003b), “Kimyasal Silahlar”, [Electronic Version], *Eczacı Dergisi*, S.4, (14Nisan2013), ss. 11-13.

Başbuğ, İ., (2011), *Terör Örgütlerinin Sonu*, 3. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul

Bayar, M., (1992), *Elektronik İstihbarat*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Milli Savunma Bakanlığı, Ankara

Beşe, E. ve M. Seren, (2011), “ Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele Politikaları Açısından Rolü ve Önemi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C.13, S.3, ss. 123- 145.

Bilgiç, M.S., (2009), *Terör ve Terörle Mücadele*, Bilgesam Yayınları, İstanbul

Borsagündem, (2013), <http://www.borsagundem.com/haber/Turkiye-ye-maliyeti-trilyon-dolar/144319> (12 Mayıs 2013)

Bozkurt, E., ve S. Kanat, (2007), *Uluslararası Toplumun Paradoksu: Terörizm, İnsan Hakları, Güvenlik ve 11 Eylül Sonrası Meydana Gelen Değişiklikler*, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti, Ankara

Bölügiray, N., (1996), *Anarşi ve Terör Nasıl Önlenir?*, Tekin Yayınevi, İstanbul

Bugün, (2012), <http://dunya.bugun.com.tr/teror-orgutu-eta-lideri-yakalandi-haberi/212207/> (05 Nisan 2013)

Cirhinlioğlu, Z., (2004), *Terör ve Toplum*, Gündoğan Yayınları, İstanbul

CNNTÜRK, (2009), <http://www.cnnturk.com/2009/turkiye/12/11/ve.dtp.kapatildi/554994.0/> (17 Nisan 2013)

CNNTÜRK, (2011), <http://www.cnnturk.com/2011/dunya/10/02/etanin.siyasi.kanadi.feshedildi/631498.0/index.html> (05Nisan2013)

Cumayev, A., (2011), http://www.zaman.com.tr/dunya_ismpanyol-teror-orgutu-eta-43-yillik-silahli-mucadeleyi-sona-erdirdigini-ilan-etti_1193145.html (05Nisan2013)

Çakıltepe, C., [tarih yok], “Teröristle mi, Terörle mi Mücadele Etmeli?” <http://www.cagipolisi.com.tr/74/37-38-39.htm> (19 Aralık 2012)

Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, (2003), T.C. Resmi Gazete, 25173, 19 Temmuz 2003

Çetinkaya, Ş., (2011a), “21.yüzyıl Güvenlik Ortamının Gerektirdiği İstihbarat Yapılanması Nasıl Olmalıdır?”, <http://www.21yyte.org/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2011/09/19/6304/21-yuzyil-guvenlik-ortaminin-gerektirdigi-istihbarat-yapilanmasi-nasil-olmalidir> (05 Ocak 2013)

Çetinkaya, Ş., (2011b), “Siber İstihbarat ve Siber Terör”, <http://www.21yyte.org/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2011/09/23/6309/siber-teror-ve-siber-istihbarat> (21 Aralık 2012)

Çınar, B., (1997), *Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör*, Sam Yayınları, Ankara

Çınar, Y., (2012), “Türkiye Sri Lanka, PKK Tamil Kaplanları: Benzerlikler ve Farklılıklar”, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=505&konu=24&bolge=0> (07 Nisan 2013)

Çimen, A., (2004), *Echelon / İstihbarat Dünyasının Perde Arkası*, Timaş Yayınları, İstanbul

Denker, M.S., (1997), *Uluslararası Terör Türkiye ve PKK*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul

Demirel, E., (2002a), *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Günümüze Gizli Servisler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Demirel, E., (2002b), *Terör*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Devellioğlu, F., (2010), “istihbarat-strateji”, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, Aydın Kitabevi, ss. 524-1104.

Doğan, G., (2007), *Stratejik Müttefikten Uluslararası Terörizme*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Durukan, S.Z., (2007), *11 Eylül Sonrası Terör Algısı ve Türkiye'ye Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul

Dündar, C., (2006), “IRA-ETA Nasıl Silah Bıraktı”, http://www.candundar.com.tr/_old/index.php?Did=2994 (05Nisan2013)

Ekinci, N., (1994), “Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Anadolu'daki Türk ve Düşman Gizli Faaliyetleri”, [ElectronicVersion], *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C.4, S.14, (21 Aralık 2012), ss. 167-184.

Ercan, H., (2006), *Tarihi Derinlik İçinde Soğuk savaş Sonrası Dünyada Yeni İstihbarat Kavramı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Ankara

Eren, M.A., (1995), “Cumhuriyeti Teşkilat-ı Mahsusa Kurdu”, *Aksiyon Dergisi*, S.49, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-1118-26-cumhuriyeti-teskilat-i-mahsusa-kurdu.html> (09 Aralık 2012)

Ergil, D., (1980), *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Turhan Kitabevi, Ankara

Ersoy, Ö., (2010), “Barış yolunda Silahsızlan(dır)ma: IRA Örneği”, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/912/baris-yolunda-silahsizlan-dir-ma-ira-ornegi.aspx> (05 Nisan 2013)

Ersoy, Ö., (2009), “Terör ve Finansman”, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/311/teror-ve-finansman.aspx> (05 Nisan 2013)

Ersoy, Ö., (2010), “Terörle Mücadelede İspanyol- Fransız Ortaklığı”, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1060/terorle-mucadelede-ispanyol-fransiz-ortakligi.aspx> (04 Nisan 2013)

Esen, K. ve Akbal, Ö., (2011), *Terör Önleme Birimleri*, [Electronic Version], Rapor 34, İstanbul, Bilgesam Yayınları, (13 Aralık 2012)

Fransızca Sözlük, [tarih yok], <http://www.fransizcasozluk.gen.tr/sozluk.php?word=strateji> (07 Aralık 2012)

Ganor, B., [Tarih yok], *Defining Terrorism - Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, <http://www.ict.org.il/ResearchPublications/tabid/64/Articlsid/432/currentpage/1/Default.aspx> (12 Mayıs 2013)

Güldiken, N., (2006), “Bilginin Elde Edilmesi ve Korunmasında Ekonomik İstihbarat Sistemlerinin Rolü”, [Electronic Version], *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 7, S.2, ss. 169- 182.

Güncel Meydan, (2009), <http://www.guncelmeydan.com/pano/sri-lanka-teroru-teroristi-nasil-yendi-t20841.html> (08 Nisan 2013)

Gündoğar, A.Ö., (2007), *Küreselleşme Zemininde Modern İstihbarat*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul

Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM), “*Tamil Örneği, Kürt Sorunu İçin Fırsat Mı?*”, <http://www.gasam.org.tr/Post.aspx?PostId=101> (07 Nisan 2013)

Gürkök, O., (2012), “Eta Terör Örgütü ve İspanyanın ETA Terör Örgütü ile Mücadelesi”, <http://www.turksam.org/gencbakis/a2773.html> (04 Nisan 2013)

Gürses, E., (2007), *Uluslararası Sistemin Kısacasında Etnik Terör*, Profil Yayıncılık, İstanbul

Hamsici,M.,(2013a),“*Barışa Giden Yol: Sri Lanka modeli - Barış mı, savaş mı?*”,http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/01/130107_peace_sri_lanka.shtml (08Nisan2013)

Hamsici, M., (2013b), “‘Tamil Hükümeti Başbakanı’: Müzakerelerde B planı şart”, http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/01/130109_peace_tamil_pm.shtml (23 Nisan 2013)

Hançerlioğlu, O., (1977), “etimoloji”, *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*, C.2, İstanbul, Remzi Kitabevi, ss. 93-94.

Hançerlioğlu, O., (1979), “strateji, terör”, *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar*, C.6, İstanbul, Remzi Kitabevi, ss. 169-170-299.

Hiçyılmaz, E., (2008), *Operasyon / Türkiye’de Casuslar Savaşı*, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul

Hürriyet, (2004), “El Kaide Üstlendi”, <http://arama.hurriyet.com.tr/arsivnews.aspx?id=208986> (08Nisan2013)

İlhan, S., (2002), *Terör: Neden Türkiye?*, ASAM Yayınları, Ankara

İlter, E., (2002), *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi/ Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti (M.E.H/ M.A.H) (1927/1965)*, MİT Basımevi, Ankara

İşeri, R., (2008), *Türkiye’de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği*, Bin Ofset, Ankara

Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, [tarih yok], “Hakkımızda”, <http://www.kdgm.gov.tr/index.snet?wapp=9432F796-CD41-4643-9F0A-42D276839BDC> (01Ocak 2013)

Karaağaçlı, A., (2009), “Sri Lanka ve Tamil Kaplanları”, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1805:-sri-lanka-ve-tamil-kaplanlar-&catid=177:analizler-hindistan (07Nisan2013)

Karabekir, K., (2004), *Gizli Harp İstihbarat*, Berikan Elektronik Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara

Karabudak, N., (2000), *Türkiye’de Yasadışı Sol Örgütlenmeler ve Terör*, Yayınlanmamış Master Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Karan, K., (2008), *Türk İstihbarat Tarihi*, Truva Yayınları, İstanbul

Kaya, İ., (2005), *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Usak Yayınları, Ankara

Kaynak, M., (2006), *İstihbarat ve Terör Oyunları*, Selis Kitaplar, İstanbul

Keçeci, F.O., (2012), *Etnik Bir Terör Örgütü: İrlanda Cumhuriyet(çi) Ordusu-IRA*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Kent, S., (1968), *Stratejik İstihbarat*, (çev.) K., Akkaya, Endüstri Basın ve Yayınevi, İzmir

Kılıç, E., (2009), *JİTEM*, 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul

Kongar,E., (2001), *Küresel Terör ve Türkiye*, Remzi Kitabevi, İstanbul

Köker, M., (1996), “IRA: Bitmeyen Kavga”, <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-1417-26-ira-bitmeyen-kavga.html> (05Nisan2013)

Köseli, M., (2009), “Terörle Mücadelede İstihbaratın Rolü”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C. 11, S.2, ss. 51-72.

Köseli, M., (2011), *İstihbarat Temel Hususlar ve Güncel Konular*, Adalet Yayınevi, Ankara

Kumkale, T.T., (2009), “İspanya Bask Bölgesi Bağımsızlık Örgütü ETA ve PKK”, <http://www.turansam.org/makale.php?id=558> (04Nisan2013)

Kuzu, A., (2009a), *Gladio*, Kariyer Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti. İstanbul

Kuzu, A., (2009b), *Terör mü Kürt Sorunu mu?*, Kariyer Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti. İstanbul

Kuzu, A. , (2010), *Dünyanın En Büyük İstihbarat Örgütü CIA*, 1. Baskı, Kariyer Yayıncılık İletişim Eğitim Hizmetleri Ltd. Şti, İstanbul

Laçiner, S., (2007), “Kuzey İrlanda’dan Alınacak Ders” <http://www.usakgundem.com/yazar/763/kuzey-irlanda%E2%80%99dan-alinacak-dersler.html> (07Nisan2013)

Laçiner, S., (2011), “İstihbarat Nedir?” <http://www.analitikbakis.com/NewsDetail.aspx?id=32423> (10Aralık2012)

Majestelerinin Hükümeti, (2009), *İngiltere’nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi*, (çev.) Uluslararası Terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi-UTSAM Polis Akademisi, Araştırma Merkezleri Başkanlığı, Ankara

Manaz, A., (2006), *Türkiye’ye Yönelik Terör Odakları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Marksist,(2010),“İrlanda’da Barış Süreci Nasıl Gelişmişti?”,
<http://www.marksist.org/haberler/1662-irlandada-baris-sureci-nasil-gelismisti>
(05Nisan2013)

Milli İstihbarat Teşkilatı, “Tarihçe Filmi”, http://www.mit.gov.tr/tarihce_filmi.html
(05 Ocak 2013)

Miman, A.T., (2007), *Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat*, IQ kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Muratoğlu, E., (2007), *11 Eylül Sonrası Terörizmin Kazandığı Yeni Boyut ve Uluslararası Terörizmin Türkiye’ye Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta

Müderrişoğlu, O., (2012), “3 Bin Dönüme İstihbarat Köyü”
<http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/01/06/3-bin-donume-istihbarat-koyu>
(18Kasım2012)

Nizamü’l- Mülk, (2012), *Siyasetname*, (çev.) M.T. Akyar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Ntvmsnbc, (2013), <http://www.ntvmsnbc.com/id/25426360/> (14Nisan2013)

Okur, E., (2010), “ETA/BASK Modelimi Türkiye Modeli Mi?”,
http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1905:eta-bask-modeli-mi-tuerkiye-modeli-mi&catid=181:analizler-guvenlik (04Nisan2013)

Onay, Y., (2009), *Etki Odaklı Hareket Terör*, YeniYüzyıl Yayınları, İstanbul

Örgün, F., (2001), *Küresel Terör*, Okumuş Adam Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri, İstanbul

Çağbayır, Y., (2007), “çaşıt, çaşut”, *Ötüken Türkçe Sözlük Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı*, C.1, Ankara, Ötüken Neşriyat A.Ş., ss. 896-897.

Öz, M., (2013), “Türk Ocakları 101. Yıl Şube Başkanları İstişare Toplantısı”,
http://www.turkocagi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=5320:tuerk-ocaklar-101-yl-ube-bakanlar-stiare-toplants&catid=226:konumalar&Itemid=334
(23Nisan2013)

Özcan, N.A., (2012), “Göktürk-2 Uydusu,Veri Toplama ve İstihbarat”,
<http://www.turkiyegazetesi.com/makaledetay.aspx?id=559141#.UX0DgbUqy8k>
(11Şubat2013)

Özdaş, O., (2010), “Tamil Kaplanları ve Terörle Mücadelenin Zaferi”, <http://www.turksam.org/tr/a1929.html> (08Nisan2013)

Özçer, A., (2006), *Çoğul İspanya: Anayasal Sistemi ve Ayrılıkçı Terörle Mücadele Modeli*, İmge Kitabevi, İstanbul

Özçer, A., (2013), “Batasuna’nın Yeniden Doğuşu”, <http://www.taraf.com.tr/akin-ozcer/makale-batasuna-nin-yeniden-dogusu.htm> (05Nisan2013)

Özdağ, Ü., (2009), “Devlet ve İstihbarat”, *Stratejik Araştırma Dergisi*, C.1, S.3, ss. 33-50.

Özdağ, Ü., (2011), *İstihbarat Teorisi*, Kripto Kitaplar, Ankara

Özdağ Ü. ve Kalemdaroğlu S., (2013), “Ortadoğuya İkinci Kez Hoş Geldin veya Reyhanlı Saldırıları”, <http://www.21yyte.org/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2013/05/13/6997/ortadoguya-ikinci-kez-hosgeldin-veya-reyhanli-saldirilari> (04 Haziran 2013)

Özeren S. ve S. Demirci, (2009), *İngiltere’nin Ayrılıkçı IRA ve Dine Karşı Terörle Mücadele Politikası*, (Ed.) Bal, İ., ve S. Özeren, *Uzakdoğu’dan Yeni Kitaya Terörle Mücadele* içinde, Usak Yayınları, Ankara, ss.173-238.

Özkan, T., (2003), *MİT’in Gizli Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul

Öztürk, O., (2000), *Avrupa ve Orta Doğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konumları*, (Ed.) Özdağ, Ü. ve O. Öztürk, *Terörizm İncelemeleri*, Asam Yayınları, Ankara, ss. 134-175.

Radikal, (2011), <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=radikaldetayv3&articleid=1066993&categoryid=81> (05Nisan 2013)

Radikal, (2013), <http://www.radikal.com.tr/radikal.aspx?atype=radikaldetayv3&articleid=1119066&categoryid=42> (23Nisan2013)

Rana, S., (2009), “Dersim İsyanı Nedir, 1937 ve 1938’de neler oldu ayrıntılarıyla?”, <http://blog.milliyet.com.tr/dersim-isyani-nedir--1937-ve-1938-de-neler-oldu-ayrintilariyla-/Blog/?BlogNo=214307> (12 Kasım 2012)

Redhouse Sözlüğü, (1996), “intelligence”, İstanbul, Redhouse Yayınevi

Sabah, (2010), http://www.sabah.com.tr/Gundem/2010/03/15/org_basbug_konusuyor (22Nisan2013)

Sabah, (2013), <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2013/04/03/afganistanda-intihar-saldirisi-56-olu> (28.04.2013)

Samanyolu, (2011), <http://www.samanyoluhaber.com/dunya/ETA-kalici-ateskes-ilan-etti/491145/> (05Nisan2013)

Sandıklı, A., (2011), *Terörle Mücadele Stratejisi*, Bilgesam Yayınları, İstanbul

Sandıklı, A., (2013), “PKK Terör Örgütüyle Müzakere Nasıl Yürütülmelidir?” . http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2305:pkk-teror-ogruetueyle-muezakere-nasl-yueruetuelmelidir&catid=122:analizler-guvenlik&Itemid=147 (22Nisan2013)

Sevinç, B., [tarih yok], “İntihar Bombacıları ve Ölümün Rasyonelleştirilmesi”, *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, C.3, S.1, ss. 67-86.

Soyoğlu, İ.K., (2006), “Avrupa Güvenliği ve Terörizm”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Şafak, E., (2012), “Ertesi Dönem”, <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/safak/2012/07/04/ertesi-donem> (08 Nisan 2013)

Şehirli, A., (2000), *Türkiye’de Bölücü Terör Hareketleri*, Burak Yayınları, İstanbul

Şenel, M. ve A.T., Şenel, (1994), *Stratejik İstihbarat*, EGM Yayınları, Ankara

Şenocak, H.E., (2006), *Avrupa Terör Örgütleri ve Ülke Politikalarına Yansımaları*, Platin Yayın, Ankara

Şenocaklı, M., (2012), <http://www.samanyoluhaber.com/gundem/PKK-uzerinden-Turkiyeye-savas-acan-4-ulke/830208/> (12Nisan2013)

Şimşek, A., (2012), “Terör Örgütüne Anında Operasyon”, *Sabah*, <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/05/11/5-koldan-istihbarat-tek-havuzda-toplaniyor> (14Nisan 2013)

Şimşek, E., (2004), *Türkiye’de İstihbaratçılık ve MİT*, Kumsaati Yayınları, İstanbul

Şimşek, Y., (2009a), *İspanya’nın Terörle Mücadelesinde ETA Örneği*, (Ed.) Bal, İ., ve S., Özeren, *Uzakdoğu’dan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*, Usak Yayınları, Ankara, ss. 243-282.

Şimşek, Y., (2009b), “İspanyol Terör Örgütü ETA’nın Profil Analizi” , <http://www.usakgundem.com/ders-notu/7/> (04Nisan2013)

Tacar, P.Y., (1999), *Terör ve Demokrasi*, Bilgi Yayınevi, Ankara

Taslaman, C. ve T. Kapitan, (2007), *Terörün ve Cihadın Retoriği*, İstanbul Yayınevi, İstanbul

Tılısbık, N., ve Ö., Akbal, (2006), *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya

Timeturk, (2013), <http://www.timeturk.com/tr/2013/01/24/sri-lanka-terorle-mucadelede-turkiye-icin-iyi-bir-ornek.html> (08 Nisan 2013)

Tosun, R., (2007), “Terörle mi yoksa Teröristle mi Mücadele”, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/ResulTosun/terorle-mi-yoksa-teroristle-mi-mucadele/7609> (19Aralık2012)

Törel, T., (2002), *PKK Terör Örgütü / Tarihsel, Siyasal Gelişim Süreci Bakımından İncelenmesi (1978- 1998)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta

TRTTÜRK, (2012), <http://www.trtturk.com.tr/haber/gokturk-2-uydusu-tsi-181252de-firlatiliyor.html> (11Şubat2013)

Turhan, T., (1999), *Emperyalizm Bataklığında İstihbarat Örgütleri-Doruk Operasyonu-*, 2. Baskı, Sorun Yayınları, İstanbul

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, (1998), “İstihbarat, Strateji ve Terör”, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, ss. 1107-2032-2200.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, [tarih yok], http://www.mfa.gov.tr/pkk_kongra-gel.tr.mfa (17 Nisan 2013)

Turgut, K., (2012), “Demokratik Ülkelerde İstihbarat Faaliyetlerinin Denetimi”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, S.2., Ankara, ss. 55-59.

Ulutürk, S., (2007), *PKK Terör Örgütünün Siyasallaşma Girişimi ve Türkiye*, Marmara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Urhal, Ö., (2009), *Küreselleşen Dünyada Güvenlik*, Adalet Yayınevi, Ankara

Uyar, M., (2005), “ Hinduşah Nahçivani’ ye Ait Düstür el- Katib Fi Ta’Yin el- Meratib Adlı eserde Casusluk Anlayışı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.24, S.38, Ankara, ss. 280- 289.

Uzun, A., (2003), *PKK’dan KADEK’e Bir Terör Örgütünün Anatomisi*, Ocak Yayınları, Ankara

Ünsal, N., (1996), *Terör Olgusu ve Türkiye Gerçeği*, Dönüşüm Yayın Dağıtım, Ankara

Üstüner, H., (2001), *Hz. Peygamber Devri’nde İstihbarat*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta

Wilkinson, P., (2002), *Terör ve Terörizm: Kavramlar, Özellikler ve Tipoloji*, (Ed.) C. Güzel, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, Ayraç Yayınevi, Ankara, ss.142-162.

Vural, M.R., (2013), “İhtiyaç Akil İnsanlara mı, Yoksa Arif İnsanlar mı?” http://tasav.org/usr_img/yayinlar/makaleler/makale_5_shy_3_arif_insanlar_vural_son.pdf (02 Mayıs 2013)

Yakın, A., (1969), *İstihbarat Casusluk ve Casuslukla Mücadele*, Dışişleri Akademisi Yayınları, Ankara

Yalçın, C., [tarih yok], “NÜKLEER TERÖR,URANYUM ZENGİNLEŞTİRİLMESİ İRAN VE TÜRKİYE”, <http://www.hurriyet.com.tr/teknoloji/7445205.asp> (14Nisan 2013)

Yalçın, S. ve D., Yurdakul, (2003), *Bay Pipo*, Doğan Kitapçılık A.Ş., İstanbul

Yavuz, C., ve M., Şahin, (2011), *Terör ve Terörizmle Mücadele*, Berikan Yayınevi, Ankara

Yavuz, C., (2011), “PKK Terörünün Tasfiyesi İçin Bir Örnek: İngiltere ve İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA)”, <http://www.turksam.org/tr/a2483.html> (05Nisan2013)

Yıldız, N., (2007), “Terörle Mücadele mi, Teröristle Mücadele mi?”, <http://blog.milliyet.com.tr/terorle-mucadele-mi--teroristle-mucadele-mi/Blog/?BlogNo=70722> (19Aralık 2012)

Yılmaz, Ö., (2009), *Aslan’ın Kaplanla Mücadelesi: Sri Lanka ve Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE) Terör Örgütü*, (Ed.) Bal, İ., ve S., Özeren, *Uzakdoğu’dan Yeni Kitaya Terörle Mücadele*, Usak Yayınları, Ankara, ss. 49- 98.

Yılmaz, R., (2004), *Büyük Travma / Küresel Terör Türkiye’de*, Karakutu Yayınları, İstanbul

Yılmaz, S., (2007), *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Milenyum yayınları, İstanbul

Yılmaz, S., (2011a), *Terör ve Türkiye*, Kumsaati Yayın Dağıtım Ltd. Sti., İstanbul

Yılmaz, S., (2011b), “İstihbarat Dünyasında Neler Oluyor?”
<http://www.turansam.org/makale.php?id=3217> (07Aralık2012)

Yılmaz, S., (2012), “PKK Terör Örgütü ve KCK’da Son Durum”,
<http://www.21yyte.org/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2012/06/06/6633/pkk-teror-orgutu-ve-kckda-son-durum> (10Şubat2013)

Yörükoğlu, T., (2010), *Teşkilat- ı Mahsusa’ dan MİT’e Türk İstihbarat Tarihi*, Etap Yayınevi, İstanbul

Yurtsever, S., (2008), *Milli Mücadele Dönemi İstihbarat Faaliyetleri Örnek Olay İncelemeleri (1919- 1922)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara

Yükseköğretim Kurulu, (1985), *Türkiye’de Anarşi ve Terörün Sebepleri ve Hedefleri*, Ankara

BİLECİK ŞEYH EDEBALI
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZGEÇMİŞ FORMU

Adı-Soyadı	Yasin Atalay	T.C. Kimlik Numarası	20477780892		
Doğum Yeri	KDZ. EREĞLİ	Doğum Tarihi	28.11.1984		
Lisans Öğrenimi	Kocaeli Üniversitesi	Yüksek Lisans Öğrenimi	Bilecik Üniversitesi		
Yabancı Dil/ler		SEVİYE	Başlangıç	Orta	İyi
1. İNGİLİZCE					
2.					
3.					
BİLİMSEL FAALİYETLER					
İŞ DENEYİMİ					
ÇALIŞTIĞI KURUMLAR: TÜRKİYE CUMHURİYETİ GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI					
İLETİŞİM BİLGİLERİ					
ADRES: Esentepe Mahallesi Küçükmenderes Sokak No: 13 Daire:3 Kartal/İSTANBUL					
GSM: 0541 215 09 50			E-Posta: ysnatalay@hotmail.com		
NOTLAR					